

ningens höga lagstiftningsrätt i dylika mål genom det tillsatta vilkoret af *Borgerskapets benägenhet*, för att gifva åt Konungens beslut gällande kraft, så förefinnas häruti de skäl som hindrat mig att kunna biträda ofvanämnde Utlåtande.

Hvad nu sjelfva saken angår, så är den vid sistlidne Riksdag så utförligen discuterad inom detta Högv. Stånd, att hvarje försök att återbringa detta ämne till tals sannolikt endast skulle leda till en recapitulering, i ett eller annat fall, af hvad redan i detta ämne är yttradt. Det oaktadt måste jag likväl nu i korthet angifva de skäl, som förmått mig att i denna fråga sluta mig hufvudsakligen till de åsigter, som äro uttalade i Friherre af Ugglas' reservation.

Man kan ej med Judarna gå till väga på samma sätt som med hvarje annan främmande nation, som man skulle tycka möjligen vinna allt för stor tillväxt inom Sveriges gränсор; man kan ej återförvisa Judarna, såsom andra främlingar, till deras fädernesland, ty i egentlig mening ega de ej mera något sådant. Det är bekant, att Judiska folket, efter det sista fruktlösa försöket under Kejsar Hadriani tid att återvinna politisk sjelfständighet, fördrefs ur Palestina, kringspriddes på det Romerska Rikets gränсор, upphörde att utgöra en särskild nation. Ej behöfver jag inom detta högt upplysta Stånd erinra om alla de olyckor, alla de förföljelser för hvilka afkomlingarna af detta landsflyktiga folk under loppet af medeltiden i alla de Christna länder, der de nedsatt sig, ja till och med i det redan den tiden constitutionella England, beständigt voro utsatte. Furstar och Stadsmyndigheter liksom täflade att utsuga och äfven någon gång medelst tortur af detta olyckliga slägte utpressa det guld, hvars egande utgjorde dess enda nödvärn och försvar mot än grymmare behandling. De lyten man förebrår Judarne äro framkallade genom omilda och inskränkande lagar. Utestängda i allmänhet från besittningen och brukande af jord hänvistes de

till ringare och af andra försmådda och föraktade sysselsättningar, för att genom dem söka ej blott bergning utan äfven om möjligt rikedomar, hvilka i deras betryckta samhällsställning blefvo af mera värde för dem än för någon annan. Ursprungligen var Juden ej handlande. Mosaiska lagstiftningen ville göra honom till åkerbrukare, och i Engelska Parlamentet försvaras för det närvarande åkerbruksintresset med största liflighet af — en Jude. Juden eger ej mera något särskildt territorium det han kan benämna sitt fädernesland. Han *anser sig* likväl ega ett sådant, men hvarest? På frågan *hvilket är vårt fädernesland?* svaras i en af deras religionsböcker: *det land der vi äro födda eller der vi åtnjuta skydd och borgerliga rättigheter. Vi böra anstränga alla våra krafter för detta landets väl.* Denna lärosats grunda de på Jerm. 29: 7. *Söken den Stadens väl, till hvilken jag har visat eder, och bedjen till den Evige för den; ty i och med dess välgång skall det äfven gå eder väl.* Jemföre vi nu med detta religionsbud Judarnas uppförande och förhållande under deras 70:åriga vistande i Sverige, så kunna vi ej undgå att erkänna, det de på allt sätt sökt i practiska lifvet verkliggöra och uppenbara, hvad de med munnen bekänna. Ur stats-ekonomisk synpunkt finnes ett särskildt skäl som gör det fördelaktigare för landet att Judar här och der nedsätta sig än främlingar ur andra nationer. Exempler äro ej få, att Tyskar, Skottar m. fl., sedan de en tid bott i Sverige och här samlat förmögenhet, draga hem till sitt land igen för att der i lugn förtära den i Sverige samlade och från Svenska national-capitalet undandragna vinsten. Detta göra ej Judarne. De hafva intet annat fädernesland att uppsöka; de kvarblifva gerna i det land der de haft sin uppkomst och bibehålla således åt detta land det öfverskott de genom sparsamhet och idoghet samlat. Jag medger visserligen att det finnes ett sätt att förmå Juden att lemna det land *der han är född;*

detta sker om lagstiftningen genom alltför restrictiva lagar inskränker hans verksamhetsfer, under det andra länders liberalare lagar inbjuda honom till en friare verksamhet. Då kan det inträffa att han utvandrar. Man förebrår den Spanske Philip III, att till följe af religiös intolerance hafva fördrifvit de inom Spanien födde Moriskerna, landets mest industriösa befolkning; måtte vi ej heller göra oss skyldiga, att genom ytterligare inskränkande lagar (ty, såsom Professor Lindgren riktigt anmärkt, syftar Utskottets förslag snarare till en inskränkning än en utvidgning af Judarnas nuvarande rättigheter) visa ur landet en befolkning, som för oss kan tjena till exempel i sparsamhet och idoghet.

Till besvarande af de inkast, som ur religiösa skäl kunna anföras emot Judarnas vidare utbredande inom Riket, må det tillåtas mig att anföra dessa af Contracts-Prosten Qviding i dess reservation yttrade ord: "Om jag i allmänhet måste antaga Christendomens syfte vara, att till sig vinna både Judar och Hedningar, och den tillika uttalat sig som kärlekens religion samt dermed tillkännagifvit och anvisat vägen för vinnandet af nämnde syfte, så måste jag alltid förkasta ett så kärlekslöst sätt att gå tillväga, som det är, att i ett isolerings- och afsöndrings-tillstånd bibehålla dem, som man för Christus vill vinna. Kärlekens art är att förena, icke att söndra."

Af dessa skäl föranledd, har jag reserverat mig emot Utskottets beslut, samt anslutit mig till det af Friherre af Ugglas framställda 2:dra alternativ, att Judarna måtte tillåtas att åtminstone i alla Rikets Städer fritt få bosätta sig. Jag yrkar återremiss på Betänkandet.

Prosten *Eurén*: Under detta ärendes behandling i Utskottet hade jag tillfälle att utförligt yttra min mening och borde därför här vara mindre mångordig. Likväl, då jag är en

bland de få af Utskottets Ledamöter inom detta Stånd, som ej mot Betänkandets nuvarande form reserverat mig, må det mig tillåtas att nämna mina skäl. Vi veta, att den ena Riksdagen efter den andra hafva röster höjts för utvidgade rättigheter åt Judarne. Visserligen har man dervid ej kunnat undgå att fråga, om verkligen deras belägenhet är så beklagansvärd, och om ej många andra medborgare funnes i vårt land, hvilkas usla tillstånd snarare förtjenar att af Svenska folkets Representanter behjertas. I fyra af Rikets Städer äro Judar berättigade att bo, och de synas derstädes hafva vunnit sin goda bergning, många en ganska rikelig. Äfven på landsbygden kunna de bosätta sig, om Konungen dertill lof gifver. Mig veterligen har ingen underdånig ansökning härom blifvit afslagen, så framt den sökande varit välfrejdad. Man skulle således vara frestad att anse saken mera såsom en ambitions-fråga, än såsom ett erkänt behof. Huru härmed må vara, så hafva Judarne, i afseende på sin önskan att erhålla större förmåner, ej saknat varma förespråkare. Man har företett och uttalat de mest hedrande vitsord om deras medborgerliga uppförande, deras laglydnad, deras sedlighet; vitsord, dem jag är långt ifrån att vilja på något sätt jäfva, och hvilkas betydelse blifver så mycket större, då de företrädesvis frambäras af en samhällsclass, som till följe af sina förhållanden måste närmast komma med Judarne i beröring, och bättre än någon annan kunna fälla ett tillförlitligt omdöme, nemligen Borgare-Ståndet. Detta Vällof. Stånds Representanter inom Utskottet hafva ock enhälligt röstat för beviljandet af ännu större rättigheter åt Judarne, än pluraliteten af Utskottets Ledamöter ville hafva dem tillerkända. En sådan från Borgerskapets målsmän uttalad opinion har i sin mån bidragit att verka på de flestas öfvertygelse. Men om Utskottet således ansåg sig hafva skäl att förorda, det Judarne
finge

finge bosätta sig i ännu några flere Stapelstäder, så kunde Utskottet dock icke förbise olägenheterna, i den händelsen att bosättningen skedde emot dessa Städers Borgerskaps uttryckta önskan. Deraf härleda sig de i dag tadtade orden i Betänkandet, hvilkets uppsättning jag för öfrigt ej vill till alla delar försvara, minst i hvad rörer dess af en Talare påpekade stilistiska felaktigheter. Dessa ord: *hvilkas Borgerskap dertill vore benäget*, innebära ett vilkor, som för Judarne icke kan vara förnärmande. Är det nemligen å ena sidan otvifvelaktigt, att de bland sina medborgare i de Städer, hvarest de hittills varit bosatte, vunnit ett allmänt förtroende, så är det ju att förvänta, det de skola med villighet emottagas äfven i öfriga Städer. Men å andra sidan är väl dock skäligt, att de icke tvingas på en Stads Borgerskap, som möjligen till deras mottagande vore mindre benäget. — Att åter utsträcka deras obehindrade bosättning till landsbygden, eller till de smärre Städer, hvilka knappt kunna betraktas annorlunda, än såsom större byar, anser jag för min del och ur många skäl icke vara lämpligt. De betänkligheter, som i detta hänseende kunna förefinnas, måste i synnerhet behjertas inom detta Högv. Stånd. Jag vill ej mycket vidröra sakens religiösa sida, aldraminst dess dogmatiska. Men det är dock naturligt, att mången, särdeles en hvar Kyrkans Lärare, skall vid närmare besinning finna de olägenheter ganska stora, som måste å landet, eller i våra Småstäder, uppkomma af en Judisk befolkning, på hvilken en Pastor ej i något fall kan verka. Allt hvad man kallar pastoral- och själavård skulle i afseende på dessa Israeliter försvinna. Ja, osäkert är, huruvida de öfverallt sjelfve stode under någon religiös vård. Jag vore därför färdig att tillstyrka, det Judar, som i en Stad sig bosätta, borde förbindas att genom uppriktandet och underhållandet af Synagoga tillkännagifva, det

de vidhålla en positiv religion. Då jag uttalar dessa tänkesätt, ledes jag visserligen icke af något öfverdrifvet nit. Jag anser Judarne såsom bröder, emedan de grunda sin bekännelse till en del på samma heliga urkund som vi, och emedan de bo i samma land med oss, att icke tala om den allmänneliga brödrakärleken. Men om man sökte, under sakernas närvarande skick ännu närmare sammansmälta dem med oss, skulle man utan tvifvel råka i de mest invecklade förhållanden. — Såsom bevis, det jag ingalunda är obenägen att medgifva Judarne rättigheter, som de utan våda för det allmänna kunna åtnjuta, må det tillåtas mig yttra några ord, som af förevarande Betänkande icke egentligen härledas. Vi vete att många Judar hafva vändt sin håg åt vetenskapliga studier, synnerligen åt de medicinska. Jag tror för min del icke det de borde hindras från att, i mån af sin skicklighet, kunna bekläda sådana tjänster vid Universitetet eller vid de högre Elementar-Läroverken, der någon collision med deras religiösa öfvertygelse ej kan komma i fråga.

En värd Talare har funnit mindre passande, att, enligt Utskottets förslag, endast på *ett* Riksstånd skulle bero, om Judarne finge bosätta sig i Städerna. Men jag anmärker deremot, att det ju ej är det Ståndet allena, utan alla fyra, som nu handlägga och besluta i frågan.

Hufvudsumman af hvad jag haft äran yttra är, att jag önskar Judarne allt godt, men att jag gör det såsom Christen och såsom Prest. Vådan för utvidgade rättigheter skulle ej så mycket finnas, ifall man om dem kunde förmoda, att de med särdeles ifver vore anhängare af sin positiva religion. Större är vådan i fall tvärtom religiös likgiltighet vore bland dem det herrskande tänkesättet. Jag fruktar, det många skäl gifvas till ett sådant antagande. Tiden är i allmänhet benägen för indifferentism; och ag skulle, hvad Judarne särskildt angår väl vilja fråga, hvad

som eljest vållar, att täckelset hvilar öfver deras ögon, och att de ej se, huru, från den rena Mosaismens ståndpunkt, ännu ett steg nödvändigt måste tagas.

Jag bifaller Betänkandet för min del, men motsätter mig icke en återremiss, i fall Högvördiga Ståndet anser den nödig. Afslag skulle vi deremot vilja vördsamt undanbedja oss.

Prosten *Cnattingius*: Jag bekänner att jag ingalunda anser vådligt, utan tvärtom rättvist att lemna Judarna här i landet de medborgerliga rättigheter, hvarom de blefvo tillförsäkrade genom Kongl. Förordn. den 30 Juni 1838, hvarigenom de blefvo ställda i lika rättsförhållanden med öfrige Svenske undersåtare, enligt Svensk lag, dock med de nödiga inskränknin- gar, som samma Kongl. Förordning innehåller; åtminstone synes mig att i Kyrkligt afseende ingenting deraf vore att be- fara, och jag instämmer i detta fall med Professor Lindgren; ja, jag tror till och med, att ingen på fullt allvar kan hysa några farhågor härutinnan, helst en 70-årig erfarenhet äfven hos oss bevisat motsatsen af hvad man invändt mot Judarnes förhållande till Christna tjenare, hvarom man hör endast goda vitsord. Men i socialt hänseende torde man icke kunna för- akta den allmänna opinionen, och denna är ännu, såsom vi all- för väl vete, ingalunda benägen för en vidsträcktare medborgare- rätt åt den Judiska befolkningen, hvilket ock gaf sig tillkänna kort efter sedan nämnde Kongl. Författning utkom och verkade några månader derefter dess förändring. Med afseende på denna opinion och de förhållanden, som i Utskotts-Betänkandet antydas, tror jag således att man för närvarande måste stanna vid hvad Utskottet hufvudsakligen föreslagit, neml. "att tillåta de i Sveri- "ge infödde eller naturaliserade Judar rättighet att sig bosätta i de Stapelstäder" — der tillstånd dertill kan vederbörligen vinnas. I öfrigt synes mig den föregående Talaren hafva till-

fredsställande förklarar hvad emot Utskottets Betänkande blifvit anmärkt, hvadan jag med honom instämmer; skulle dock Hög. Ståndet, särdeles med afseende på det klandrade uttrycket om Borgerskapets benägenhet, såsom ett vilkor, finna en återremiss nödig, vill jag ej bestrida den, och tror, att orden "hvilkas 'Borgerskap dertill vore benäget", lätteligen kunde utbytas mot de i Kongl. Kungörelsen den 21 September 1838 förekommande: "sedan vederbörande Borgerskap och Embetsmyndigheter blifvit "hörde" m. m. Äfven med denna eller dylik förändring i redactionen blefve den föreslagna åtgärden, i händelse den bifalles, icke särdeles stor: den vore dock ett steg närmare den rättvisa, som väl icke alltför länge kan förhållas.

Biskop *Fahlerantz*: Jag har reserverat mig mot Utskottets här gjorda hemställan och önskar derföre en återremiss, hvilken jag ock, för att sluta af discussionens gång, hoppas blifva medgifven. Ehuru min tanka i frågan må anses vara genom reservationen uttryckt, vill jag dock tillägga några ord. I början yttrade jag inom Utskottet den åsigt, att Judarne borde förunnas rättighet att bosätta sig i Rikets alla Städer. Att gå längre eller medgifva rättighet till bosättning äfven på landsbygden, afhöll mig Ledamöternes af Bönde-Ståndet starkt uttalade motstånd, hvilket jag ansåg böra respecteras, helst yrkandet på en sådan vidsträckt rättighet för bekännarne af den Mosaiska läran lätt skulle kunna tydas såsom en indifferentism för egen. Men då jag sålunda önskade utsträckta förmåner för Judarne, var det ej derföre att jag erkände dem ega dertill någon slags rättighet. Sociala rättigheter i ett Christet land, sjelfva betingade af Christendomen, kunna väl icke tillkomma andra än Christna. Men denna min önskan härledde sig af det hopp som hos mig blifvit väckt, att derigenom lättast skulle befordras Judarnas öfvergång till Christendom. Detta hopp har

nemligen hos mig blifvit väckt af en numera Christen, men till börden Jude, som egde den öfvertygelse, att just Judarnas compacta sammanboende i några få Städer utgjorde förnämsta hindret för deras rätta amalgamation med det folk, i hvars land de bo. I följd af under discussionen yttrade farhågor för Judarne lemnad tillåtelse att bosätta sig i de smärre Städerna, som föga skilja sig från en landsbygd, lemnade jag emedlertid min förut yttrade åsigt och anslöt mig till den mening, som i Herr af Klints reservation finnes uttryckt. Tillåtelsen må tills vidare till landets större Städer utsträckas och, om några önskvärda följder deraf låta sig förspörja, sedermera småningom utvidgas.

Doctor *Gumelius*: Det nu ifrågavarande ämnet utgör en så kallad motionsanka, som är en fogel af rätt besynnerlig beskaffenhet. Den återkommer regelbundet vid hvarje Riksdag, ja, visar sig äfven kort dessförinnan, såsom ett Riksdagens förebud, i ströskrifter eller tidningar. Ehuru vid hvarje Riksdag bortskjuten, dyker den ånyo upp vid den kommande, och jag fruktar, att den så skall förtfara, ända tills dess fordringar blifva på något billigt sätt tillfredsställda.

Vid 2:ne föregående Riksdagar har jag yttrat mig för utvidgade rättigheter för Judarne och jag har ingen anledning att frångå min då uttalade åsigt. Jag gjorde det, icke derföre att jag tillhör den af en föregående Talare omnämnda kategorien, som i följd af bekantskap med enskilda Judar ega för dem sympathier, — jag är icke personligen nära bekant med någon enda Jude och har ej eller med någon i dessa ämnen samtalat — utan derföre att jag tillhör den andra tillika nämnda kategorien, som låter humaniteten här taga ut sin billiga rätt. Jag anser det nemligen öfverensstämma med humanitetens fordringar, att då man i landet emottagit Judar såsom innevånare,

man också ej i alltför hög grad inskränker deras rättigheter och gör för stor skillnad emellan dem och andra medborgare. Jag kan nemligen icke inse något skäl, hvarföre i landet födde Judar skola instängas, såsom fångar, i några få Städer. De hafva visat sig vara ett fredsamt, flitigt och industriöst folk, som till och med i mer än ett afseende är skickligt att undervisa oss huru vi böra väl använda våra krafter. Att en utvidgad bosättningsrätt för Judarne skulle innebära någon våda för Kyrkan, kan jag ej fatta. En sådan våda har icke låtit sig förspörja i England, der likväl vida större politiska rättigheter äro dem tillerkända. Om de för proselytmakeri hade gjort sig kända, så skulle jag medgifva, att förvecklingar i kyrkligt hänseende skulle kunna uppkomma; men sådant har jag icke hört omtalas. Tvärtom vill det för mig synas klart, att ju mer deras bosättningsrätt utvidgas, och i följd deraf deras isolering upplöses, skall vår Kyrkas inflytande på dem blifva verksammare. I borgerligt hänseende kan lika litet någon fara vara förenad med en för dem utvidgad bosättningsrätt, enär de alltid visat sig såsom laglydige trogne undersåter. För gröfre brott har ingen ibland dem, så vidt jag vet, varit anklagad och dömd. Men ehuru jag sålunda medgifver billigheten och rättvisan af en utvidgning i Judarnes rättigheter, vill jag dock icke yrka den i den utsträckning, som en och annan framställt. Jag tror, att man kan, såsom Utskottet föreslagit, nu för dem öppna Rikets Stapelstäder, i hvilket afseende jag godkänner Utskottets hemställan. Deremot skulle jag vilja föreslå, att det af Utskottet derjemte föreslagna vilkor af Borgerskapets hörande, till inhemtande af bifall till Judarnes emottagande i en Stad, borttoges; ty annars fruktar jag att hvad man gifver med ena handen, tager man åter med den andra. Det är icke sagdt, att den liberalitet, som uttalas af Borgare-Ståndet på Riksdagen, skall äfven förspörjas vid Borgerskapets hörande i Städerna,

likasom jag finner det olämpligt att göra Kongl. Maj:ts Nådiga tillåtelse liksom beroende af ett sådant bifall. Längre än hvad jag nämnt, tror jag man icke nu bör gå, med billigt afseende fastadt äfven på den antipathi, som onekligen i landet, åtminstone på landet mot Judarne förefinnes, men som jag hoppas i de större Städerna antingen icke förekommer eller åtminstone lätteligen och snart skall försvinna. Att Judarne endast äro schackrare, ockrare, är folktro; men om sådana dåliga trafikanter också ibland dem finnas, så ega de tyvärr ibland de Christna äfven sina likar, ja sådana, som kanske öfverträffa dem i yrket. Jag vågar således föreslå bifall till Utskottets förslag med borttagande af de ord, som jag nyss anmärkt såsom olämpliga.

Häruti instämde Doctor *Björkman*.

Professor *Lindgren*: En föregående vördad Talare har, så vidt jag rätt uppfattat hans yttrande, sagt, att emedan Judarne ej naturligen höra till vårt Sambälle, så böra de ock endast åtnjuta exceptionella rättigheter. Rörande den sednare delen af denna sats, lära väl vi alla, ehvad vi vilja tillägga de Mosaiske Trosbekännarena större eller mindre rättigheter, tänka fullt lika, enär ingen kan rimligtvis vilja tillerkänna dem t. ex. något deltagande i våra Kyrkliga angelägenheter. Men är jag således ense med den värde Talaren om denna conclusion, så måste jag dock bestrida den præmiss, hvarpå den är bygd. Ty ingalunda kan jag medgifva, att sådane Judar, som äro i vårt land födde och uppfödde, och om sådane är här företrädesvis fråga, ej skulle vara naturlige medlemmar af vårt Samhälle, hvilket synes mig vara lika obestriddt, som att natur kommer af "nascor". Den som är född och uppfödd i Sverige, han är ock en Svensk man, hvilken religions-bekännelse han än må tillhöra; och borde ock, såsom sådan, hafva rättighet

att, så länge han ej genom brott mot Samhället sin frihet förverkat, få bo och vistas hvarhelst honom godt synes på den Svenska jorden. Och om någon annan rättighet är ju ej eller nu här fråga, och den måtte således vara tillräckligt exceptionel. När dock nu äfven denna bestrides, hvad kan då vara att förvänta, när anspråk komma att på alfvar väckas, och den tiden är säkert ej långt aflägsen, att rättighet att till Statens civila sysslor competera, och i Representant-valen deltaga, måtte åt i landet infödde Judar medgifvas. En annan Talare har lagt ett slags märke dertill, att af samtliga Riks-Stånden det varit Borgare-Ståndet ensamt, som visat benägenhet att utvidga Judarnes rättigheter, och att dessa af inga andra Samhällsmedlemmar blifvit förordade. Den sistnämnda uppgiften vederlägges bäst af Commerce-Collegii fördelaktiga utlåtande till Judarnas förmån af den 13 Sept. 1847, hvaraf hufvudinnehållet finnes i en af de Betänkandet vidfogade reservationer intaget; och hvad den förstnämnde angår, så synes mig Borgare-Ståndets beredvillighet att medgifva Judarne friare bosättningsrätt vara så mycket betydelsefullare, som detta Stånd just är det, hvilket, till följe af sin närmare beröring med Judarne, är bäst i tillfälle att känna deras medborgerliga förhållanden, hvilket omdöme således borde väga tyngst i vågskålen.

Jag fortfar att yrka återremiss af Betänkandet i det syfte, som det sista alternativet i Friherre af Ugglas' reservation ger vid handen.

Domprosten *Thomander*: Redan för tio år tillbaka har jag uttalat mig för utvidgning i de här i landet bosatte Judarnes rättigheter. Vore här fråga om Judars inflyttning för första gången, så kunde åtskilligt af hvad som blifvit anfördt emot dem förtjena att närmare öfvervägas. Men så vidt jag vet, hafva vi denna nations medlemmar redan ibland oss, och det är ju

nu icke fråga om en utsträckning af politiska förmåner, utan endast om en något större rättighet att få ärligen försörja sig. Jag inser under sådana förhållanden icke att af det beslut Utskottet föreslagit eller ens af ett vida liberalare skulle kunna uppkomma den ringaste förändring i Judarnas förhållande till den Svenska Staten såsom en Christlig Stat. Jag vet icke att Christendomen innehåller något annat om Stockholm, Göteborg, Carlskrona och Norrköping än om andra delar af landet. Juden är ju för oss något helt annat än Chinesen, Samojuden eller Hottentotten. Judiska nationen är ju mensklighetens adel, dess religions-urkund utgör den vidlyftigaste delen af vår egen, folket har ju uppträdt i verldshistorien såsom ett heligt folk och har haft en högst maktpåliggande bestämmelse att uppfylla. Enligt vårt eget Nya Testamente underhålla vi glada förhoppningar att hela Israel skall bli frälst. Jag är för min del benägen att bevilja dem vida mer än Utskottet trott sig kunnat föreslå; jag skulle icke ens vilja förmena dem äktenskap med Christna; vi veta att sådana, ehuru i vår lag förbudna, dock kunna utan svårighet afslutas, endast contrahenterne resa till Köpenhamn, och när de sedan åter inflytta, *måste* väl vigseln erkännas. Minst tror jag att det skulle gå an att i våra dagar anse Judarne värre än i sjelfva 1686 års Kyrkolag Judar, Landsstrykare, Tatare, ja äfven de med det större bann belagde, anses och behandlas. Det är sant att de Judiskt orthodoxa meningarna (och efter de rationalistiskt moderna bör man icke dömma) är bittert fientliga emot Christendomen. Men i vår tid, då satser oförtäckt uttalas hvilka äro fullt ut, ja ännu mera hätska emot icke allenast all Christendom utan ock all religion, och då det visar sig att vi icke äro mera angelägna att lofligen skydda oss emot våra egna, tror jag icke att vi i detta stycke få vara alltför stränga emot Judarna, som icke gjort sig kända för något proselytmakeri eller skriftställereri i Theologisk

väg. Jag yrkar återremiss af Betänkandet för att bereda Judarna frihet att bosätta sig åtminstone i hvilken Stad som helst i Riket, angelägen derjemte att 1:o säkerhetsmått emot för starka inflyttningar må blifva föreslagna och 2:o derföre sörjas att Christna tjenare i Judars hus ej må i sin religions-öfning hindras eller besväras. Det är visserligen ännu en småsak jag skulle vilja anmärka, neml. att man må låta Judarna bibehålla sitt rätta namn. Mosaisk trosbekännare anser jag mig sjelf vara lika med samtliga Ledamöterna af Rikets Ständer; ty jag känner ingen väsendtlig åtskillnad emellan Mose tro, Profeterernas tro och vår egen bekännelse.

Doctor *Annerstedt*: Vid sistförflutna Riksdag yttrade jag mig emot förslaget att bereda Judarne inom vårt fädernesland utvidgade samhälls-rättigheter, jag har sedan icke funnit skäl att frånträda min då yttrade åsigt. En föregående Talare, med hvilken jag i allo instämmer, har yttrat, att man vid bestämmandet af den samhällsställning, som bör åt Judarne anvisas, icke bör låta leda sig hvarken af sympathier eller antipathier, en gyllene regel som i alla Statsförhållanden borde iakttagas. Skulle någon slags sympathi i denna fråga verka bestämmande, så skulle den tala högt för Judarna. Hvilken kan utan innerlig medkänsla läsa detta olyckliga folks historia, allt ifrån dess ursprung intill den dag som i dag är, hvilken kan undgå att beundra dess tålmod, dess ståndaktighet, dess fasta sammanhållning under de mest vexlingsrika och pröfvande skiften. Men det djupa intresse, som betraktelsen af detta folk och dess öden måste väcka hos hvarje sansad och fördomsfri man, får ej förleda oss att förbise vårt eget lands rätt och bästa. Väl har jag här hört påstås, att dessa ingalunda skulle förnärmas genom utvidgade rättigheter åt Judarna, men sådan är icke min åsigt. Om samhället, såsom jag tror, är en organism, så måste der-

inom finnas en lifgifvande princip, en själ, och denna är dess religion. Nu är icke godt om själen är splittrad, derföre kunna främmande religionsbekännare endast såsom tolererade få ibland oss vistas, icke likställas med våra egna trosförvandter. Visserligen är det långt mellan den utvidgade rättighet till bosättning och förvärf, som nu åt dem föreslås, och fullständig medborgarrätt, ett steg närmare detta mål skulle likväl derigenom tagas, och att detta endast skulle vara en begynnelse, det behöfver man icke mycken skarpsinnighet för att inse, och åtskilliga ytt-randen inom detta Högv. Stånd häntyda äfven derpå. En af de Talare, som önskar utvidgade rättigheter åt Judarne vida ut-öfver hvad Utskottet här föreslår, har medgifvit, att Stats-Kyrkans skydd ensamt borde bestämma gränssorna för de rättigheter man beviljar främmande religionsbekännare; jag vill underskrifva denna grundsats, men tror att dess tillämpning skall inskränka Judarne inom ganska trånga gränсор. Vår Kyrka fordrar ju uttryckligen af husbonde vård om tjenares Gudsfruktan, ålägger honom att genom egen föresyn i andaktsöfningen och ordets betraktande söka befrämja deras Christliga lif. Skulle detta noga hållas i helgd, så skulle aldrig Juden hafva tillstånd att begagna Christna tjenare, ty han må vara huru aktningvärd som helst, Christendom kan han ju ej hos dem befordra. Man har åberopat humanitetens fordran såsom en bevekelsegrund att bevilja vidsträcktare rättigheter åt Judarna. När det icke är fråga om afskaffande af något förtryck, något lidande, utan endast om meddelande af förmåner, så vet jag icke hvarest en så beskafad humanitet skulle stanna, förr än den gifvit allt hvad som kan gifvas, hvilket jag för min del af ofvan angifna skäl skulle anse för ganska inhumant emot egna landsmän och trosförvandter. Visserligen fruktar jag ej från Judarnes sida någon fara för vår Kyrka såsom ett helt, men väl för det menliga inflytande på enskiltes religiositet om Judar i vidsträcktare mån skulle

komma att utöfva hushondevälde och ingripa i barnauppfostran, hvilket blefve oundgängligt om deras antal och inflytande tillväxer. En vördad Talare har yttrat, att ett ibland motiverna för den här föreslagna rättigheten till lättad bosättning inom en del af Rikets Städer varit hoppet att sålunda lättare vinna dem för Christendomen, när de voro mera spridde och ej såsom nu inskränkte till blott några få ställen. Jag gör all rättvisa åt syftemålet, men kan för min del ej godkänna medlet. Jag tror på Israels återvändande till Christi Rike och erkänner vår förbindelse att söka vinna dem därför; ibland oss är visserligen icke gjordt allt, hvad som kan och bör göras för detta mål; ett kärleksfullt närmande under ordets betraktande, förredöme af sann Christelig vandel och trogna förböner, deri ser jag de enda verksamma medlen för Christi Rikes utbredande äfven bland detta folk, men jag vill icke, om det äfven vore möjligt, köpa dem genom yttre förmåner. Man har sagt att de äro ett utkoradt folk, en mensklighetens adel som vi borde på allt sätt söka med oss förena; jag erkänner i viss mening förutsättningen, men så länge de sjelfva misskänna arten af denna utkorelse, detta adelskap, skulle förökade rättigheter endast föda af sig ökade anspråk och ökade anledningar till förvecklingar och missnöje. Judarne hafva inom vårt land intet att beklaga sig öfver, de vilkor, under hvilka de fått bosätta sig ibland oss, hafva å vår sida blifvit samvetsgrannt iakttagna, dem har blifvit fördel lemnad till förvärf och de hafva väl begagnat tillfället, ingen förföljelse har emot dem förekommit, ingen ovilja ibland oss emot dem försports, så länge de förblifva inom dem nu föreskrifna gränser; skulle dessa utvidgas, fruktar jag att missbelåtenhet lätt skulle uppkomma genom då mera än nu uppkommande anledningar till afvikelse ifrån borgerlig och kyrklig ordning. När enligt min åsigt rättvisan ej

fordrar och klokheten förbjuder beviljandet af hvad här blifvit föreslaget, måste jag yrka afslag å förevarande Betänkande.

Professor *Carlson*: Då äfven mitt namn finnes bland Reservanternes, torde jag böra angifva de grunder, från hvilka jag utgått vid behandlingen inom Utskottet af förevarande fråga. Den begränsning, frågan i motionerna erhållit, gör dess afgörande lättare än annars hade varit fallet. Det är icke om politiska rättigheter vi här öfverlägga, utan endast om ekonomiska. Rörde frågan de förra, så vore ock i och med detsamma i fråga en förändring i förhållandet mellan Stat och Kyrka. Men så är icke händelsen, och därför kommer, i min tanka, den religiösa sidan af ämnet här icke i fråga. Endast önskan om en utvidgad bosättningsrätt för Mosaiske trosbekännare är här framställd. Frågar man efter grunden till benägenheten att bifalla en sådan önskan, är den, enligt min tanka, följande: Hvarje Samhälles uppgift är icke blott att söka utbilda och fullkomna sig sjelft, utan äfven att i sin mån bidraga till mensklighetens utveckling såsom ett helt. För detta ändamål bör det med sig införlifva, att så säga insmälta de elementer, som befinna sig det nära, men likväl för detsamma främmande. Men Samhället har å andra sidan den pligt att värna sig sjelft. I fråga om utvidgning af främmandes rättigheter måste således den varsamhet iakttagas, att då man söker uppfylla den förra pligten man icke underlåter afse äfven den sednare. Om, under ett föregående nedtryckt tillstånd hos en del medlemmar af en främmande nationalitet, utbildat sig drag, som kunde menligt inverka på Samhället vid en vidsträcktare beröring dermed, bör en sådan förändrad ställning endast småningom beredas, så att tiden hinner afnöta och utplåna spåren af de förflutna. Utlandets exempel gifva i detta afseende en erinran. I en del Stater, der Jud-emancipation försiggått, ha inga menliga följder

deraf låtit sig förspörja; i andra åter är förhållandet motsatt. Detta olika resultat har, efter min tanke, uppkommit i följd af den olika religiösa och industriella ståndpunkt, på hvilken dessa Stater vid den plötsliga utvidgningen af Judarnes rättigheter befunnit sig. På nu anförda grunder och då Mosaiske trosbekännare redan hafva sig tillåtet att i fyra Rikets Städer vistas, var jag af den tanke att denna rättighet skulle till en början kunna utsträckas till flere Städer eller de större Stapelstäderna. För tidigt ansåg jag vid nuvarande förhållanden vara att äfven till landsbygden utvidga nämnde bosättningsrätt. En bosättning åter i de smärre Städerna vore i det närmaste detsamma som en bosättningsrätt på landet. Jag skulle således önska att kunna bifalla detta Utlåtande; men nu har inträffat att just före voteringen öfver frågans afgörande insköts i Utskottets hemställan en mening, som måste tillbakahålla detta mitt bifall. Att uppställa Borgerskapets i en enskild Stad samtycke liksom ett vilkor lika kraftigt afböjande som Kongl. Maj:ts Nådiga beslut skulle verka medgifvande för Judars bosättning i denna Stad, kan jag icke gilla. Pluralitetens af Utskottet mening var sannolikt icke heller sådan; hvarföre jag vill hemställa, huruvida icke Ståndet skulle vilja bifalla Utlåtandet med följande förändring: Att infödde eller naturaliserade Mosaiske trosbekännare måtte medgifvas rättighet att bosätta sig icke endast i de fyra Städer, hvarest det hittills varit dem tillåtet att vistas, utan äfven i dem bland Rikets öfriga större Stapelstäder, som Kongl. Maj:t efter Borgerskapets hörande täckes bestämma.

Professor *Agardh*: Jag erkänner sanningen af den idé, som ligger till grund för Motionärernas hemställan om utvidgade rättigheter för Mosaiska trosbekännare. Jag anser likväl lagstiftningen icke böra byggas endast på idéel grund. Det tillkommer männen af predikstolen, kathedern och pressen att

sprida idéerna, Christendomens och vetenskapens, att utbreda upplysningen och skingra fördomen, men det tillkommer lagstiftaren och statsmannen att icke i lagen förkropppliga idéen förr, än den spridt sig i samhällets blodmassa. När denna assimilationsprocess försiggått, må idéen erkännas af lagen, och lagen blir då endast namnteckningen eller inseglet under en redan färdigskrifven handling. För min del vill jag ej bygga Samhället på oförsökta teorier och jag önskar gerna hemta motiverna till en föreslagen förändring i något bestående på närmare håll än både Toscana och Preussen; genom att kasta blicken för vidt omkring råkar man lätt öfverse hvad som ligger närmast, förhållanderna inom vårt eget land, hvilka böra vara de egentligen bestämmande. Det fordras i andra länder statsmannablick att afgöra när den assimilations-process, hvarom jag nämnt, försiggått. Genom den egendomliga sammansättningen af vår lagstiftning erfordras hos oss icke någon sådan blick; vi ega nemligen i densamma ett element, som kan lemna ett direct svar på en sådan fråga. Detta element är Bonde-Ståndet. Jag skulle vilja betrakta frågor sådana som denna som Bonde-Ståndets privilegii-frågor, och skulle gerna i denna låta mitt beslut bestämmas af detta Stånds; det är väl sannt, att den icke, som andra frågor af dylik natur, rörer ett materielt intresse, men den rörer Ståndets föreställningar, och, om man så vill, dess fördomar. Det tilhör i min tanka lagstiftaren att lika mycket respectera dessa, som han respecterar ett privilegium, hvilket ofta hvilar på mera slipprig grund än dessa. För min del vill jag ej bidra till att påtvinga ett Med-Stånd en lagstiftning, som är motbudande för dess föreställningar. Må de upplyste och frisinnaede män, som här så varmt och fördomsfritt kämpa för Judarnes sak, från predikstolen, i skrift och i tryck, skingra den fördom, som ännu är rotad i folkets föreställningar, må de sedan i lagstiftande församlingen, med Bon-

de-Ståndets bifall i handen, såsom bevis på den vikna fördömen, träda upp, och jag skall vara den förste att lemna mitt bifall till de föreslagna utvidgade rättigheterna. Innan denna upplysning försiggått, sätter jag mig bestämdt deremot. Jag röstar för afslag å Betänkandet.

Contracts-Prosten *J. C. Söderberg*: Med anledning af den siste Talarens yttrande, att afseende bör fästas på Bonde-Ståndets beslut i denna fråga, samt att det vore önskeligt, om detta hade kunnat vara bekant, skyndar jag meddela, hvad af 2:ne det Hederv. Ståndets Ledamöter blifvit mig uppdraget omnämna i detta Högv. Stånd, nemligen att, efter en discussion, deri fråga varit om bifall, eller afslag, men ej om återremiss, Utskottets Betänkande blifvit uti Bonde-Ståndet afslaget.

För egen del får jag tillstyrka afslag, i enlighet med hvad jag redan gjort inom Utskottet, i hvars beslut jag icke deltagit. Det kan visserligen i det hela komma på ett ut, hvilketdera man bifaller eller afslår; men bifall till Betänkandet innefattar äfven bifall till vilkoret, att de större Stapelstädernas innevä-nare förklara sig benägna emottaga Judarne, hvilket förut icke erfordrats, utan skulle till Städernas innevä-nare öfverflytta den egentliga afgörande rätten, med inskränkning uti Kongl. Maj:ts hittills utöfvade rätt att af egen myndighet bestämma Judarnes vistelseort, så att, såsom uti reservationerna blifvit anmärkt, Judarne alls icke vinna någon verklig fördel genom bifall till Betänkandet, om äfven, i händelse ett sådant gäfves, det möjligen af en eller annan så skulle komma att tydas. Jag har icke ansett nödigt teckna mig bland Reservanterna, som ändock äro tillräckligt många. Utaf deras antal och beskaffenheten af deras åsichter torde synas, att, ehuru pluraliteten varit emot ett verkligt utvidgande af Judarnes rättigheter, denna oupphörligt återkommande

kommande fråga likväl redan för denna gången förorsakat tillräckligt besvär inom Utskottet, hvarföre vore önskvärdt, om återremiss kunde undvikas, hvilken i Betänkandets nuvarande skick eljest torde vara att vänta, och som blott skulle föranleda ytterligare discussioner och vara till föga nytta, enär Rikets Ständer enligt min tanka så riktigt och fullständigt yttrade sig beträffande Jude-emancipationen vid förlidne Riksdag, att man dervid med största skäl bör förblifva. Att vid hvarje Riksdag få denna fråga ånyo väckt och gjord till föremål för agitation inom Stånden, hvarför vore önskligt om en gräns kunde sättas, medförer verkliga obehag, enär många kunna ega bekantskap och förbindelser med Ledamöter af Judiska nationen, såsom man äfven här hört åberopas; och jag anhåller derföre så mycket mer, att Utskottet må slippa återremiss, anseende Judarna redan ega tillräckligt stora rättigheter i deras fortfarande egenskap af Judar. De fyra Rikets största Städer, der de hittills fått vara bosatte, uti hvilkas större rörelse, särdeles i Stockholm, deras religions olikhet, enligt sakens natur, mindre bemärkes, och i hvilka de tillsammans uppgifvas icke utgöra mer än omkring 1000 personer, kunna ännu betydligt utvidgas: och Judarne synas icke hafva skäl klaga, hvarken öfver sin belägenhet uti dem, ej heller öfver det bemötande de rönt annorstädes inom fäderneslandet, hvars öfriga Städer och marknader stått öppna för deras besök, och hvarest de allestädes blifvit broderligen emottagne. Likaså hafva individer af denna nation bevistat Rikets högre Läroverk, och fått aflägga Akademisk grad, äfvensom åt enskilde Judar blifvit af Kongl. Maj:t förunnad rätt att köpa och innehafva landtegendom i grannskapet af Stad, der de varit bosatte och tillhört Judisk församling. Utvidgas dessa rättigheter, genom hvilka de redan inträdt uti en så vidsträckt beröring med de Christna, så tror jag, i mot-

sats mot vissa andra Talare, att en sådan utvidgning skulle mindre, än hittillsvarande inskränkning, hvilken derföre äfven må bibehållas, befordra deras omvändelse till Christendomen — ty ett lagom synes i nuvarande lagstiftning redan vara träffadt — och jag önskar uppriktigt, att Sveriges Judiska befolkning må på sistnämnde väg införlifva sig med Svenska nationen; ty utan enhet i religion kan ingen medborgerlig enhet mellan detta folk och Svenskarne åstadkommas. Erfarenheten har också visat, att Christendomens inflytande och sammanlefnaden med Svenskar under hittillsvarande vilkor har på de i vårt land boende Judar verkat ganska afgörande till antagande af Svenska seder och till införlifvande i öfrigt, så att de sluteligen önskat slippa den befintliga inskränningen, hvaraf följt, att alla anseddare Judefamiljer uti Hufvudstaden hafva efterhand öfvergått till Christendomen, på det sätt, att de låtit döpa och uppfostra sina barn såsom Christna. Jag vill ej uppräknä namn; men exemplen äro allmänt kända och talrika. Jag tror det egentligen blott vara de mera beroende familjerna, eller sådana, som af hvarjehande speciella skäl, för att ej tala om mercantila, icke vilja söndra sig från gemenskapen med sina utom landet varande förvandter i religiöst och politiskt hänseende — ty Judarne böra aldrig betraktas blott såsom en religiös sect, utan äfven såsom ett politiskt förbund — hvilka vidhålla benägenheten för de sina och icke vilja undvara den hjälp och de fördelar de utifrån kunna erhålla, men måste afsäga sig, om de blifva Christne; hvarföre de så mycket mindre torde vilja öfvergå till Christendomen, om de detta förutan likafullt finge komma i åtnjutande af Svenske medborgares öfriga särskilda rättigheter. Deras separatism skulle ofelbart i sådant fall ännu mer förstärkas; hvarföre, om de med ökade rättigheter finge kring-sprida sig och bosätta sig i landet, den religiösa och politiska enhet, som hittills varit en för Sverige dyrbar och väsendtlig

förmån, ej kunde undgå att rubbas. Jag är emot alla undantagslagar, vare sig till förmån för Judar, Papister eller hvilken sect som helst. Jag har redan, då motion inom detta Stånd väcktes om behovet af särskilda liturgiska böcker för Läsarne, instämt med dem, som förklarar sig deremot, och ansett, att sådant just skulle vara rätta medlet att af dessa bilda en egen sect och gifva fasthet åt deras separatism, i stället för att återföra dem till Kyrkan, hvilket en värd Ledamot af Ståndet, för hvilkens omdöme och erfarenhet jag hyser stort förtroende, intygat redan med framgång hafva låtit sig göra i Norrland. Hvad Judarna beträffar, så vill jag ingalunda låta förleda mig af Englands exempel. England är en stor marknadsplats för alla världens folkslag, hvarifrån, i anseende till detta lands egna verldshistoriska bestämmelse, svårligen någon sect kan vara utesluten. Samma förhållande har af enahanda skäl gjort sig gällande i Holland och i det af Engelmännerna coloniserade Amerika. Sverige eger deremot en helt annan bestämmelse, och bör, för att ega bestånd, enligt min tanka, framför allt söka skydda sin politiska och religiösa enhet såsom Stat. Tillståndet i politiskt och religiöst hänseende inom länder med flera religioner, som genom olikheten af deras tro inbördes upphäfva hvarandra, med deraf söndrade och tillintetgjorda politiska krafter och idéer, sådant dagens förhållanden, för att ej omnämna andra länder, utvisa detsamma i Tyskland och Frankrike, är ingalunda afundsvärdt. Rörande detta tillstånd i Europas förut varande mönsterstat Frankrike, har jag i mina händer en nyligen utkommen skrift af en bland detta lands ryktbaraste politiske skriftställare och folkrepresentanter Edgar Quinet*), hvori denne uttalar en hög grad af misströstan om Frankrikes framtid, som han anser endast kunna räddas genom

---

*) L'enseignement du peuple, par E. Quinet, 5:me ed. Paris 1850,

det uppväxande släktets uppfostran, men hvarvid han kommit till den erfarenhet, att den Katholska religionen, i anseende till dess monarchiska syftning, står i strid med den demokratiska republiken, hvaraf förklaras de periodiska vexlingarne af revolution och reaction uti de sista 60 årens historia, utgörande liksom en elliptisk rörelse verkad af 2:ne olika krafter, äfvensom att de 3:ne tolererade religionerna Katholicism, Protestantism och Judendom, hvilka inbördes utesluta hvarandra, redan måste väcka en söndring mellan de unga medborgarne inom sjelfva skolan, hvarföre all religions-undervisning borde derifrån aflägsnas och göras till en enskild angelägenhet, om annars någon utsigt skall gifvas till en framtida medborgerlig enhet, som ändock synes honom ganska tvifvelaktig. Jag lemnar i sitt värde det mål och de medel han för sin Stat framställer; men jag tager mig friheten här fästa uppmärksamheten på, att, enligt hvad hans bok intygar, man uti Frankrike redan återkommit till den gamla erkända sanningen, att religionen är samhällets grund. I fall detta kan anses vara ett tidens tecken, utbeder jag mig tillåtelse, att, rörande ifrågavarande ämne, få anföra några nämnde författares egna ord. Quinet uttalar utan förbehåll genast i början följande slutsats: "religionen är lagarnes lag, det vill säga, det är ifrån religionen, som alla lagar skola utgå". *) Uti præmisserna till denna slutsats frågar han: "hvar hemtar man grunden till all auctoritet? Jo, från religionen. Men från hvilken religion? Ty det är alltför påtagligt, att ingen auctoritet kan grunda sig på principen af 3 eller 4 trosläror, som, inbördes förnekande hvarandra, upphäfva den ena den andra. Sådant vore att sätta det Franska Samhället uti tomma rymden på den eviga anarchiens trefot". **) Han anklagar derpå Montesquieu för den rådande förvillelsen att betrakta

*) P. 8.

**) P. 7.

troslärorna såsom ett särskildt element, hvilket utvecklar sig åtskildt från de öfriga elementerna i Samhället, eller så att religionen allestädes skulle hafva lämpat sig efter de politiska formerna, ehuru tvärtom de sistnämnda allestädes hafva hemtat sin regel af den förra, och för det Montesquieu begått det miss-taget påstå, att ju strängare bindande trosläran är, desto friare kunna de borgerliga lagarne vara, hvarvid han förbisett, att religionens innehåll och väsende äfven på samma gång utgör det medborgerliga lifvets innehåll och väsende. Quinet reflekterar vidare på följande sätt rörande den tilldragelsen, då en Statskyrka måste resignera. "När en religion," säger han, "som ensam uti ett land fått herrska utan medtäflare, plötsligen nödgas att nedstiga ifrån denna öfverlägsenhet, så är dess fall omätligt. Innan hon förnedrar sig till att blifva blott en mäktig opinion, erbjuder hon andra secter, som hon förut hade bekämpat, att med henne dela hennes officiella arf, och för att försäkra sig om att sjelf bevara anseendet af en Statsreligion, medgifver hon att tolerera flera sådana".*) Att uti ett land, sådant som Sverige, hvilket hittills så länge varit ostördt af religiösa meningsstrider, och deruti åtnjutit en oskattbar förmån framför andra länder, genom tilldelande af fulla medborgerliga rättigheter åt främmande secter, efterhand förvandla den rådande Statskyrkan till en Sectkyrka, skulle efter detta sätt att döma endast vara ett symptom af dess fall, hvilket onekligen ej förtjenar af något skäl frankallas. Äfven Quinet anser ett sådant enhetstillstånd, som det vi i vårt land äro lyckliga ega, mellan Kyrka och Stat, för en ovärderlig förmån. "Det sanna idealet skulle vara", säger han, "att oupplösligen kunna förena Statsreligionen med den borgerliga vetenskapen uti samma system af uppfostran. — Men, ack, hvem kan i Frankrike

*) P. 74.

"ifrågasätta ett sådant ideal? Fransmännen kunna blott bjuda till sådant, som är görligt med de religiösa vilkoren för deras Samhälle. Hvem måste ej bekänna, att det är en olycka uti en Stat att innesluta flera religioner, som den ena till sin tro upphäfver den andra? Hvem kan deremot neka, att ju det skulle vara ett oändligt företräde att icke hafva mer än en religion; till hvilken alla medborgare satte sin förtröstan med samma trons ifver; framförallt om denna religion vore öfverensstämmande med alla den borgerliga vetenskapens lagar? Men, tyvärr, sådan är icke Frankrikes belägenhet".*)

Jag har måhända alltför länge upptagit det Högv. Ståndets tid med dessa citater, märkvärdiga såsom hemtade från Frankrike, och vittnande om den till förtviflan gränsande misströstan, der råder; men ämnets vigt har förmått mig dertill. Jag har dermed velat försvara min öfvertygelse om behofvet att på allt sätt söka bibehålla vår Kyrkas fortfarande enhet med det borgerliga Samhället; men vill deremot afhålla mig från att återupprepa en mängd andra skäl, som blifvit dels vid andra tillfällen dels af andra personer uttalade emot Judarnes emancipation. Tillika önskade jag, att alla våra medborgare ville rätt lära uppskatta våra verkliga fördelar, och ej i oträngdt mål borthyta dem, samt att de fördenskull ville hemta varning från

*) Le véritable idéal serait d'unir d'une manière indissoluble la religion nationale et la science laïque dans le même système d'éducation. — Eh! qui vous parle d'idéal? Il s'agit de ce qui est possible dans les conditions religieuses de votre société. Qui vous nie que ce soit un malheur dans un Etat que de renformer plusieurs croyances qui se détruisent les unes les autres? Qui vous nie qu'il ne fût infiniment préférable de n'avoir qu'une religion, à laquelle tous les citoyens crussent avec la même énergie de foi, surtout si cette religion était conforme à toutes les lois de la science laïque? Mais est-ce là votre situation? p. 231.

andra länders föga inbjudande erfarenhet. Hvad är Sveriges styrka, och hvad är Sveriges mål? Sveriges mål är att företrädesvis vara en culturstat; och Sveriges styrka är den, att vi, ehuru ett icke talrikt folk, och dertill ensamme och icke tillhörande något Statsförbund såsom det Tyska, men tillgodonjutande ett afskildt läge, det fördelaktigaste näst Englands, lyckats bevara våra politiska och religiösa institutioner, hvarigenom Sverige, moraliskt starkt, om äfven materiellt fattigt, varit mäktigt värna sin tillvaro under en lagbunden frihet, och, hvad mycket vill säga, utföra en sjelfständig och, när så erfordrats, ingripande bestämmelse uti Europas öden. Vår nuvarande samhällsbyggnad uppfördes på grunden af Luthers Kyrkoreformation, som här genast i sitt upphof med fast följdriktighet bragtes i verket, och kom till stadga förr än i något annat land. Sveriges afgörande deltagande i det 30-åriga kriget följde härpå, hvilket gaf åt den fosterländska andan utbildningen af dess kraft och medvetandet af vårt sanna intresse. Religionen och politiken utgjorde en gemensam angelägenhet i detta krig. Under de vexlingar, som sedan framgått öfver Europa, hafva vi fortfarande att vara samme Svenskar, och vi voro det äfven, då vi deltog i den sista stora striden för de Europeiska nationaliteternas häfdande af deras rätt, och vi böra utan tvifvel framgent förblifva det, såväl för vår egen skull, som äfven för att bevara exemplet af Kyrkans och Statens fria och lagbundna enhet inför en upprörd verld, för hvilken det torde vara af större vigt än vi föreställa oss. Icke må vi hvarken nu eller någonsin bryta denna endragt, liksom vi ej med berådt mod vilja bortkasta en erkänd sanning eller obetviflad erfarenhet, för att under mer eller mindre inbjudande förevändningar gifva rum åt Kyrklig söndring och indifferentism, eller uppspäda vår nationalitet med för vårt egentliga samhällslif främmande secter; hvilkas nuvarande rättigheter, som redan kunna anses vara stora

nog, ingen föröfrigt satt i fråga att inskränka. När man talar om att utvidga dem, så förtjenar det besinnas, att det är något helt annat, att med fördragsamhet anse främlingar, som för sitt vistande här måste underkasta sig landets styrelse och lagar, än att göra sådane till fullständiga medborgare, oaktadt de, framhårdande i sin egen tro och sina politiska fördomar, icke dess mindre måste fortfara att tillika vara främlingar. De betänkligheter åtskillige Talare härvid icke trott sig böra finna, kan jag för min del icke undertrycka. Bekänna vi att vår Christna Kyrka hvilar på ett hälleberg, så är det dessutom vår pligt, att söka förmå alla, som vi anse för vår nästa, att enligt Mästarens bud dit församla sig, i stället för att gifva efter för anspråk, som icke mera böra finnas, efter fullkommandet af Esaie profetior. Förhäradas ändock Judarne att fortfarande betrakta sig såsom löftets barn eller såsom en människoslägtets adel, hvilket sista uttryck en Talare begagnat, och derföre söka hålla sitt slägte afskildt från de öfriga, så är det ju deras, och ej de öfrigas orsak, att en förening icke sker. Men fullbordadt är ju för längesedan det löfte, hvilket Gud gaf Abraham, att i dennes säd skulle alla slægter på jorden varda välsignade! Detta löfte fullbordades genom den stora verldsreformation, som utgick ifrån Golgatha, och hvilken alle Israels barn utan undantag troligen skulle hafva erkänt, om de enligt löftet och profetiorna hade velat tillerkänna det öfriga människoslägtet delaktigheten uti Guds rike jemte sig. Vi anse hvarken oss eller Judarna såsom Guds egendomsfolk, utan vi anse alla människor såsom ett sådant, så att alle förr eller sednare skola församlas såsom bröder uti Evangelii gemenskap. I samma mån ett förstoradt afseende medgifves åt Judarnes anspråk, i samma mån fördröjes ofelbart den tiden, då Israel skall varda frälst. Öfverlemn dock åt en högre makt att deröfver förordna! Vi kunne emedlertid icke erbjuda Judarne bättre rättig-

heter, än då vi erbjuda dem hvad vi ega sjelfve, hvilket vill säga, att vi broderligen erbjuda dem gemenskapen i vår Kyrka, och med detsamma i vårt Svenska Samhälle, såsom medborgare inom detta land; och de skola i sådan händelse, liksom de bland dem, som förut hafva slutit sig till vår tro, med öppen och allmän beredvillighet emottagas. Något skäl gifves, enligt min tanke, icke till ytterligare undantagslagar; och jag får sluta med att förnya mitt tillstyrkande till afslag på Utskottets Betänkande.

Doctor *A. Nordström*: Då jag inom Utskottet deltagit uti förevarande frågas behandling, torde jag med några ord få antyda min åsigt i ämnet. Utskottets här gjorda hemställan beslöts genom en votering, vid hvilken jag hörde till minoriteten. Den af mig biträdda contraposition, som föll för några få rösters öfvervigt, innefattade förslag om rättighet för Mosaiske trosbekännare att bosätta sig i Rikets större Städer. Jag har derföre äfven förenat mig i Herr af Klints afgifna reservation. Riktigheten af den utaf Professor Agardh anförda invändning vill jag icke bestrida; men jag tror att i de större Städerna just det förhållande eger rum, som Herr Professorn för ett bifall förutsatt, eller att ideén till den grad blifvit allmänhetens tillhörighet att den utan fara kan få en practisk tillämpning. Frågan, i sin nuvarande form, är mera Stats-ekonomisk, än kyrklig, och tror jag att den bör endast utur den förra synpunkten nu bedömas. Jag instämmer derföre med dem, som af detta Utlåtande yrkat en återremiss.

Doctor *Grafström*: Jag vill fatta mig helt kort. Såväl utur kyrklig som Stats-ekonomisk synpunkt sedd har denna fråga omständligen blifvit vid föregående Riksdagar afhandlad och emaneipationen påyrkad af Talare hos oss med lika värma som

i Norrige af Wergeland. Ehuru jag i båda nämnda hänseenden icke kan finna några vådor förenade med en utvidgad bosättnings-rättighet, vill jag dock icke gå längre i medgifvande än Utskottet föreslagit, helst jag anser att, vid denna frågas afgörande, ett behörigt afseende äfven må fästas på den allmänna opinionen. Den Christna Kyrkan hvilar på en säkrare grund, än att kunna af ett sådant medgifvande rubbas. Inom vårt land saknas icke exempel på öfvergång från Judendom till Christendom, men på motsatsen har jag icke förnummit något, så framt jag icke skulle så anse den af rationalismen inom Kyrkan i våra dagar förordade återgång till den punkt der Judendomen i sin utveckling stadnat. En Talare har fästat uppmärksamheten på Christna tjenares förhållande till Judiska husbönder och betryggandet af de förres rätt till obehindrad andakts-utöfning. Detta är ett icke oviktigt ämne. Såsom känt är, åtaga sig icke Judarne hvad man i allmänhet menar med årtjenst, i egenskap af tjenstehjon i ett Christet hus och äfven i eget hus alltid låta sig af Christna betjenas, hvilkas Sabbath inträffar på en Judarnes söckendag. Blifva därför Judarnes rättigheter utvidgade, torde ett den Christna tjenaren betryggande stadgande äfven blifva erforderligt. Korteligen, jag förklarar mig för en återremiss i den syftning, att Judarna må tilläggas rättighet att bosätta sig i Rikets större Städer och således icke allenast i de fyra, som nu äro dem der-till anvisade, samt att för bestämmandet af dessa större Städer folkmängden lämpligast borde läggas till grund, så att hvarje Stad med t. ex. minst 4,000 personer skulle stå dem öppen.

Doctor *Gumælius*: Jag begärde ordet endast emedan jag trodde mig hafva blifvit, när jag nyligen yttrade mig, till en del missförstådd och jag skall sednare yttra derom ett par ord. Men sedan hafva ett par yttranden af andra Talare påkallat ett

par anmärkningar. En Talare har nemligen anmärkt, att då först vore tiden inne för beviljande af utvidgade rättigheter åt Judarne, när ideén blifvit allmänhetens tillhörighet, och att en practisk tillämpning deraf vore intill dess för tidig. Men jag hemställer, huru fördomens makt skall kunna brytas, om man icke tager något steg till befordrande deraf. Låter man allt blifva som det nu är, och fortfarande stänger Judarna inom sina 4 beviljade fristäder, hvarigenom tillfälle att försvaga den antipathie, som mot dem råder, dem betages, så får väl ock ideén om deras ytterligare emancipation ligga gömd inom sina hittills uppresta trånga gränсор. I afseende åter på hvad af en annan Talare blifvit föreslaget, att Städer med en viss folkmängd skulle stå för Mosaiska trosbekännare öppna, får jag fästa uppmärksamheten derpå att, om dessa Städers folkmängd då skulle nedsjunka under det bestämda antalet, de der bosatte Judar skulle vara pligtige att derifrån genast afflytta. Obiligheten häraf vill synas vara ett tillräckligt bevis på detta förslags mindre lämplighet. Jag instämmer deremot i det af Professor Carlson framställda förslag, likväl med uteslutande af de ord, som handlade om Borgerskapets benägenhet, hvilken väl icke kan på annat sätt utrönas än att höra detsamma. Jag uttryckte mig nemligen förra gången, att jag ville hafva utesluten föreskriften om Borgerskapets hörande, hvilket dock, enligt grundlagens stadgande, påstås vara oundgängligt. Men man bör gifva akt derpå, att det alldeles icke är gifvet att Borgerskapet i Städerna är de vederbörande, som i förevarande ämne borde höras. Dermed kan ju också förstås Konungens Befallningshafvande eller andra auctoriteter. Detta missförstånd om min mening har jag trott mig böra förklara. Beträffande den af Doctor Thomander yrkade præcaution vid Judars inflyttning, så har jag ingenting emot, att alla nödiga föreskrifter i sådant afseende beslutas. Men jag anser detta iakttaget genom ett bi-

fall till Utskottets hemställan, som, hvad hufvudsaken beträffar, handlar endast om i landet födda och naturaliserade Judar, och hvad slutligen angår hos Judar anställdt tjänstefolks rättighet till obehindrad andaktsutöfning, så kan en sådan rättighet, om den står i fara, betingas vid lego-aftalets uppgörande, ehuru jag aldrig hört något klagomål i detta afseende hafva förekommit, utan tvärtom, att tjänstfolk från Judfamiljer flitigare än annat bevistat både Husförhör och Gudstjenst. Då tiden är för långt framliden, att man nu skulle hinna öfverenskomma om en tjenlig redactionsförändring af Utskottets förslag, i fall det i hufvudsaken skulle antagas, vill jag förena mig med dem, som önska återremiss.

Prosten *Schram*: För att ej vidare förlänga den redan nog vidlyftiga discussionen i denna fråga, och enär, sedan jag anhöll om ordet, flere Talare tillräckligen uttryckt både mina tankar i förevarande afseende och mina motiver för ett helt annat beslut, än det, hvaruti Utskottet stadnat och hvarigenom Judarnas redan egande rättigheter till bosättning hvar som helst i Riket, på land och i Stad, efter Kongl. Maj:ts sökta och vunnna Nådiga tillstånd, snarare blifvit *inskränkta*, än utvidgade, då denna deras bosättning hädanefter är föreslagen blott till Stapelstäderna och beroende hufvudsakligen på dervarande Borgerskaps *benägenhet* eller ovilja emot Judarna, kan och bör jag nu fatta mig kort. Jag förklarar mig derföre till alla delar instämma med hvad Doctor Gumælius redan yttrat och Domprosten Thomander i hufvudsaken anfört, hvadan jag ock yrkar återremiss af Betänkandet i den syftning,

”att det måtte bli de *nu* här i Riket bosatte och natu-

”raliserade, äfven som de nu och framdeles här i landet

”infödde Judar tillåtet, att i Rikets Stapelstäder fritt få

”bosätta sig samt der drifva de lofliga näringsyrken,
”hvertill de behörigen sig legitimerat.

Biskop *Heurlin*: I anledning af nu ifrågavarande motioner och öfverläggningarne deröfver, har mina tankar blifvit återförda till det märkliga året 1838 och dess händelser. Den sympathi, som nu från Borgar-Ståndet låter sig afhöra för utvidgade rättigheter för Mosaiske trosbekännare, förspordes då icke en gång bland Hufvudstadens Borgerskap; utan tvärtom uttalade sig nog högt en allmän obenägenhet. I hufvudsaken vill jag ej yttra mig, men en återremiss afstyrka. Ekonomi-Utskottet är dessförutan tillräckligen upptaget af göromål, och Ståndet kan, om det så behagar, afgöra detta Betänkande med de förändringar, Ståndet finner lämpliga. Utskottet har i sanning icke varit lyckligt i redactionen af Betänkandet, och den af Prosten Quiding deremot i reservationen uttalade anmärkning är icke obefogad. Det är något öfverraskande att finna Utskottet göra Kongl. Maj:ts Nådiga medgifvande i ämnet beroende af en benägenhet hos Städernas Borgerskap, som torde flerstädes icke förefinnas. Jag anser det vara bäst att nu låta förblifva vid 1838 och 1841 årens, ännu icke alltför gamla, författningar och att afslå Betänkandet.

Biskop *Hallström* och Prosten *Arrhenius* förklarade sig instämma med Professor Carlson samt, hvad hufvudsaken beträffade, med Domprosten Thomander.

Pastor Primarius, Doctor *Pettersson* tillkännagaf sig instämma i de af Doctorerne Thomander och Gumælius samt Professor Carlson yttrade åsigter.

Professor *Agardh*: En Talare har anmärkt, att här icke vore fråga om landet utan endast om Städerna, och att således frågan ej i första hand rörer Bonde-Ståndet. Jag anmärker

att Bonde-Ståndet i allmänhet har sin insinnet, det anår ganska väl, att sedan man blott öfverlemnadt alla Städerna blir nästa fråga att äfven upplåta landet, och en skicklig Commendant låter ej gerna utan svärdshugg taga sina utanverk för det nöjet att flytta striden omedelbart in på sjelfva fästningens område och göra den der så mycket mera förtviffad. Han frågar vidare huru opinionen skall kunna förändras, så länge man ej tillåter försöket. Men jag frågar, skall man anse vårt Bonde-Stånd stå så lågt, att det ej skulle kunna fatta annat än hvad som kan, så att säga, tagas med händerna. För min del tror jag det ej, och skulle det verkligen vara förhållandet, så anser jag bättre, att en i denna rigtning utvidgad lagstiftning alldeles uteblir, än att man kastar en sådan indigest massa in i samhällskroppen. Den värde Talaren har, om jag ej missminner mig, såsom skäl för de utvidgade rättigheterna åberopat att man tillåtit Judarna inträde i Riket; få de nu utvidgade rättigheter, så blir detta ett nytt skäl att åter fortgå i denna rigtning, och så vidare tills man satt dem i fullkomlig paritet med oss sjelfva, något, som jag ej vill motsätta mig sedan upplysningen föregått och fördomen skingrats.

Med Professor Agardh förenade sig Biskop *Bergman*.

Doctor *Stenhammar* anmälde att han, som med Doctor Reuterdahl sig förut förenat, äfvenledes instämde med Doctor Annerstedt samt, hvad hufvudsyftningen beträffade, i hvad af Professor Agardh blifvit anfördt.

Discussionen förklarades härmed slutad, hvarefter H. H. Biskopens och Vice Talmans gjorda proposition å bifall till Utskottets berörda hemställan besvarades med ett öfvervägande Nej, hvarjemte de Ståndets Ledamöter, som för bifall sig yttrat, tillkännagåfvo sig afstå från yrkande derå.

H. H. Biskopens och Vice Talmännens härefter gjorda proposition å afslag besvarades åter med blandade Ja och Nej, hvarjemte votering begärdes, som derefter försiggick öfver följande godkända voterings-proposition:

Den som vill att Höglofl. Ekonomi-Utskottets nu ifrågavarande hemställan skall till Utskottet återremitteras, voterar Ja; den det ej vill, voterar Nej. Vinner Nej, är samma hemställan afslagen.

Voteringen utföll med 25 Ja och 19 Nej och var sålunda berörda hemställan af Ståndet återremitterad.

2:dra hemställan pag. 9.

Professor *Lindgren*: Jag vågar hos det Hög. Ståndet vördsamt anhålla, att denna sista punkten i Betänkandet måtte, i likhet med den öfriga delen deraf, blifva återremitterad, och det så mycket mera, som Utskottet icke med ett ord i det föregående motiverat sitt afslag å Motionärens gjorda framställning att orden "*medlem af Judiska Nationen*" måtte ur Luren-drejari-Förordningen af den 22 December 1841 utgå. Väl heter det i Betänkandet, att Utskottets hemställan, att det gjorda förslaget till ändring i den Nådiga Förordningen måtte förfalla, skulle vara grundad på *hvad förut* i Betänkandet *blifvit anfördt*. Men om den saken finnes ingenting *anfördt*; eller också har ej Utskottet gjort sig reda för skälena till det föreslagna borttagandet af de ofvan citerade ordena. Motionären har nemligen önskat, att orden "*medlem af Judiska Nationen*" skulle ur den 9 §. af den Kongl. Kungörelsen utgå, för att ej af dem skulle hemtas något stöd för den åsigten, som man understundom hör åberöpas såsom skäl mot Judarnas emancipation, att de nemligen skulle utgöra ett eget folk, med skarp nationalitet, helst som Judarne i alla andra Kongl. Förordningar gå under namnet af "*Mosaiske trosbekännare*". Också måste man väl med-

gifva att med samma skäl man kallar en Mosaismens anhängare för en *medlem af Judiska nationen*, kan man ock kalla en Katholik för en medlem af den Katholska nationen o. s. v. De sagda orden kunna ock, utan den ringaste inverkan på lagstaddandet, ur Förordningens 9:e §. utgå. På hela saken ligger dock ingen synnerlig vikt, och afser den föreslagna ändringen snarare en rättelse i redactionen af paragraphen, än någon rubbning af dess innehåll, hvilket, äfven i hvad rörer Judarna, blifver fortfarande detsamma, om de öfverklagade ordena skulle utgå.

På härefter vederbörligen gjord proposition blef nu fördragna hemställan af Ståndet äfvenledes återremitterad.

Ståndet åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

Ut supra

In fidem

S. H. *Almqvist.*

Den 15 Mars 1851.

Plenum kl. $\frac{1}{2}$ 6 e. m.

§. 1.

Contracts-Prosten *Forssell* erhöi på begäran ordet och anförde: Förliden gårdag begagnade jag ledigheten från förmiddagens arbete i Utskott, för att verkställa undersökningar, hvilkas

kas vigt och intresse jag länge anat, men af hvilka dock icke kunnat väntas den stora vinst, hvilken de synas mig hafva för-
anledt. Den uppmärksamhet, som, genom afgifven motion och särskilda bekymmersamma förhållanden inom kyrkan, vid denna Riksdag måste vara fästad på Conventikel-Placatet af den 12 Januari 1826 i förening med de ofta återkommande tvisterna om detsamma så väl lämplighet som rätta tydning, lät mig inse fördelen af en fullständig historisk kännedom om dess tillkomst. Denna har nu vunnits genom Kongl. Justitiæ-Revisions-
ens i Riks-Archivet förvarade Protokoll och Registratur för åren 1725 och 26. Dessa visa att frågan blifvit inför Kongl. Maj:t med särdeles fullständighet och noggrannhet behandlad, och innehålla äfven derföre upplysningar i denna viktiga sak, hvilka alltid äro af stort värde, och särdeles nu måste anses för det Högv. Ståndet alldeles outhärliga, då skyldigheten snart inträder att afgifva infordrade underdåniga utlåtanden och, med de öfrige Stånden, fatta beslut, som sannolikt för all framtid komma att betydande inverka på Svenska Kyrkans tillstånd. Af sådan anledning får jag härmed vördsamt föreslå, att det Högv. Ståndet ville gå i författning om dessa handlingars afskrifvande, för att bereda hvarje Ståndets Ledamot tillgång till de upplysningar och den ledning, som i dem innehållas. Jag tror mig kunna försäkra, att kostnaden och mödan skall medföra en rik lön, och att hvarje åsigt i afseende på Conventikel-Placatets lämplighet, huru nuancerad den än må vara, skall finna ej obetydligt att till sin ledning hemta af den åtgärd, som åsyftas. För att vinna detta ändamål måste dock afskrifterna göras tillräckligt fullständiga. Att de derigenom blifva betydligt vidlyftiga bör jag icke förtiga, men anser mig skyldig att anmäla orsakerna dertill.

Conventikel-Placatets tillkomst står i oskiljaktigt samband med de beslut, Kongl. Maj:t fattade i anledning af samtidigt inträffande och i behörig ordning åtalade pietistiska rörelser i Umeå och på Siklaö nära Stockholm. Den vördnadsvärde, svårt och bittert anklagade men efter döden fullkomligt frikände Prosten Grubbs namn är inveckladt i stridigheterna på förra stället. Företeelserna på Siklaö voro af mindre betydighet och föranledde äfven till frikännelse för de anklagade. Båda målen behandlades samtidigt och förenadt i Justitiæ-Revisionen under loppet af år 1725 och förekomma mer eller mindre omständligt i Protokollen för nämnde år af den 14, 16 och 18 Januari, den 26 och 30 October samt den 19 November. De båda sednare äro i synnerhet upplysande och det sistnämnda innehåller sjelfva omröstningen i dessa båda mål äfvensom tillika i fråga om Conventikel-Placatet. Beslutet grundlades genom Riks-Råden Gyllenborgs och Lagerbergs utförliga och särdeles upplysande anföranden, uti hvilka, ehuru med särskilda kortare dietamina, instämde Riks-Råden Banér, de la Gardie, Taube, Dücker, G. Cronhjelm, Horn och till en del Tessin. En särskild och i viss mån afvikande mening utvecklar Riks-Rådet Lieven uti ett långt anförande, hvaruti äfven Tessin delvis instämde. Alla dessa Protokoll, i hvad de röra ofvannämnde mål, måste derföre ur 1725 års Protokoll afskrifvas.

Dessutom, och för att vinna fullständig öfversigt af hela öfverläggningens resultater, anser jag i andra rummet nödigt att afskrifter tagas ur 1726 års Registratur af följande, under den 12 Januari utfärdade handlingar:

1. Kongl. Maj:ts Resolution angående de sammankomster, som åtskilliga personer uti Sikla by, vid Hammarby Sjön belägen, den 24 och 25 Aug. 1723 skola haft, och der, efter angifvande, sin enkannerliga Gudstjenst brukat.

2. Kongl. Maj:ts Resolution angående det oväsande uti religionen och kyrkodisciplinen, som Consistorium i Hernösand igenom berättelse af den 30 Nov. 1719 hos Kongl. Maj:t i underdånighet angifvit i Umeå församling vara uppkommet.
3. Kongl. Maj:ts Bref till Consistorium i Hernösand med påminnelse om nogsam tillsyn att i församlingarne ordentligen tillgår.
4. Kongl. Maj:ts Bref till Svea Hof-Rätt att lagföra Prosten Grubbs anklagare (2 Tolfmän) och landstrykerskan Fröling.
5. Conventikel-Placatet.
6. Kongl. Maj:ts Bref till Consistorierna, att alla Prester skola i predikningarne undvika ordet Pietist och i öfrigt ej afhandla tvisteämnen.

Biskop *Fahlcrantz* yttrade, att han instämde i Contracts-Prosten Forssells förslag om anskaffande af afskrifter utaf de uppgifna handlingarna, hvilka, med hänsigt till nutidens företeelser, icke blott i allmänhet vore af stort intresse, utan äfven för Pastoral-Afdelningen, som till förberedande behandling förhade de i Herr Contracts-Prostens anförande antydda brydsamma frågor, otvifvelaktigt komme att blifva till särdeles gagn och ledning; anhållande Herr Biskopen, ej blott att förslaget måtte bifallas, utan äfven att det, så fort som möjligt, måtte sättas i verkställighet.

Med Biskop *Fahlcrantz* förenade sig Biskop *Bergman* och Prosten *Eurén*.

Domprosten *Reuterdahl* tillkännagaf, att äfven han instämde i det framställda förslaget, öfvertygad att kändedomen om en lags historiska upphof och tillkomst, som i allmänhet är upp-

lysande och af vigt i fråga om dess rätta tillämpning, nu särskildt, hvad Conventikel-Placatet angår, skall tjena till nyttig ledning vid utredningen af de i Contracts-Prosten Forssells anförande omnämnda, maktpåliggande ärenden, öfver hvilka Högv. Ståndet dels kommer att sig i underdånighet utlåta, dels att jemte de öfriga Stånden fatta beslut.

Härunder instämde Doctor *Björling*.

Contracts-Prosten *Forssell* hemställde, derest Högv. Ståndet komme att, utan föregången bordläggning af ärendet, det samma nu genast till afgörande företaga, huruvida den ifrågasatta afskrifningen kunde uppdragas åt någon af Ståndets Canzlisters eller om den borde verkställas af någon Riks-Archivets Tjensteman mot lösen, samt i denna sednare händelse, huruvida utgiften skulle af Ståndets Archivcassa betalas eller om den ansåges kunna af de för Riksdagskostnadernas bestridande anvisade medel utgå; tilläggande Herr Contracts-Prosten, att han icke tilltrorde hvem som helst om att correct afskrifva ifrågasvarande handlingar, enär vana fordrades vid den gamla handstilen, som väl var tydlig och lättläst i Registraturet, men icke så uti Protokollen; hvarföre han ansåg bäst vara, att man vände sig till Riks-Archivarien med anmodan att om arbetets verkställande låta draga försorg, derigenom äfven vunnes fördelen af större skyndsamhet, emedan den Tjensteman, som Riks-Archivarien sålunda komme att till afskrifningen utse, vore i tillfälle att dertill använda jenväl eftermiddagarna, då deremot hvarje annan person, åt hvilken Högv. Ståndet kunde ifrågasvarande arbete uppdraga, vore inskränkt till förmiddagarna mellan 10 och 2, eller den tid, då Archivet hålles för allmänheten öppet.

Domprosten *Reuterdahl* trodde, särskildt med hänsigt till det myckna arbete för Canzliet, som af förmiddagens Plenum

blifvit en följd, någon af Ståndets Canzlister svårligen kunna för det första med ombesörjandet af afskrifningen anlitas, utan borde afskrifterna från Riks-Archivet reqvireras. Beträffande utgiften för lösen, ansåg Herr Domprosten densamma icke lämpligen kunna utgå af medlen för Riksdagskostnadernas bestridande, enär den icke grundade sig på ett Rikets Ständers beslut, utan vore föranledd af en inom ett af Riks-Stånden gjord och de öfriga icke communicerad framställning. Herr Domprosten hemställde derföre, att Högv. Ståndet ville öfverlemna åt Contracts-Prosten Forssell att med Riks-Archivarien öfverenskomma om erhållandet af ifrågavarande afskrifter, för hvilka lösen borde af Archivcassans medel utbetalas. Genom en sådan öfverenskommelse skulle ändamålet både billigast och tillförlitligast kunna vinnas.

Efter härmed slutad öfverläggning och af *Herr Biskopen och Vice-Talmannen* i behörig ordning framställd proposition, fann Högv. Ståndet godt bifalla, att de i Contracts-Prosten Forsells anförande omnämnda handlingar må, för uppgifna ändamålet, afskrifvas, i hvilket hänseende bemålde Contracts-Prost anmodades att träffa öfverenskommelse med Chefen för Kongl. Riks-Archivet; kommande den härför erforderliga kostnad att af Ståndets Archivcassa godtgöras.

§. 2.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 67, angående indragning af Wermlands Fältjägare-Regemente.

Biskop *Heurlin* yttrade: Det tillstyrkande, som förevarande Utlåtande innehåller, har tillkommit på ett eget sätt. Det är ej föranleddt af en enskild motion, utan af ett hugskott af Stats-Utskottet, som tillgripit sin tvetydiga rätt att sjelf väcka motion. Kongl. Maj:t hade nemligen i den Nådiga Propositio-

nen om Statsverkets tillstånd och behof anmält, att fråga uppkommit om förändrad organisation af Wermlands Fältjägare-Regemente, och för denna organisations verkställande äskade Kongl. Maj:t, dels att en del, eller omkring hälften, af beklädnadsanslaget finge öfverflyttas på Löne-Staten, dels att hela den sålunda ökade Löne-Staten finge användas för den tilltänkta reorganisationen, genom hvilken, medelst minskning i nummerstyrkan af 80 man, åsyftades förbättrade lönevilkor för manskapet samt förlängd öfningstid med deraf följande större tjänstbarhet. — Sådan var den Nådiga framställning, hvaröfver Stats-Utskottet hade att sig yttra; om Regimentets indragning fanns deri icke ett ord. Men Utskottet har, utan att yttra sig hvarken tillstyrkande eller afstyrkande om den Nådiga Propositionen, gått på sidan om densamma och framkommit med ett eget förslag, åsyftande helt enkelt hela Regimentets successiva indragning. Detta förslag, hvori Utgifts-Afdelningen icke har någon del, gick igenom i Utskottets Plenum med 18 röster mot 17. Jag reserverade mig, utan att anföra skälen. Beslutet förekom mig nemligen så oformligt, att jag ansåg hvarje utveckling af skäl för reservationen alldeles öfverflödigt. Nu torde jag likväl här böra i korthet framhålla de hufvudsakliga omständigheter, som tala för Regimentets bibehållande. Dit hörer den jämförelsevis ringa kostnaden för detsamma. Intet annat Regimente kostar så litet. Det å Riks-Staten för detsamma uppförda anslag är 25,684 R:dr; dertill komma åtskilliga andra anslag till materielen m. m., hvarom Utlåtandet lemnar närmare upplysning, uppgående, tillsammans med förutnämnde 25,684 R:dr, till inalles 41,109 R:dr 32 sk. för en nummerstyrka af 600 man. Vidare kan dit räknas, att Arméén ej utan stor afsaknad kan undvara detta Regimente, hvilket utgör en särdeles utmärkt Jägaretrupp och såsom sådan står i högt anseende, hvilket har sin grund i Regimentets läge i en bergig och sko-

gig provins, som just är egnad att fostra goda och säkra skyttar. Slutligen bör äfven tagas i betraktande, att, om äfven truppen indrages, samma åtgärd svårigen kan vidtagas jemväl med Befälet. I Wermland, som är Bergslag och derföre till större delen åtnjuter befrielse från ordinarie rotering, finnes blott ett enda indelt Regemente, hvars Befäl blefve alldeles otillräckligt för exerceringen af provinsens beväringmanskap. Härtill skulle då Officerare från andra Regimenten commenderas. Men dervid möter åter svårigheten för angränsande Regimenten att afstå något af sitt Befäl, hvilket är mer än väl behöfligt för egna och tillhörande beväringmanskaps vapenöfningar. Dessutom och med antagande att Officerscommenderingar från andra Regimenten läte sig göra, återstår dock alltid såsom önskvärdt och af vigt, att beväringmanskap exerceras af Befäl från samma provins, så att, en gång då det gäller och beväringssynglingarna på allvar inträda i lederna, de i sina Officerare igenkänna landsmän, som icke äro främmande för deras enskilda förhållanden och till hvilka de med förtroende kunna sluta sig. De äldre ibland oss minnas väl 1808 års händelser och allt det lidande och elände, som drabbade det s. k. Landtvärnet, och hvartill bristen på dugligt och passande Befäl icke var minsta anledningen. Derföre, långt ifrån att minska det Befäl, som redan finnes, bör detsamma bibehållas, och önskligt vore till och med om det i de lägre graderna något kunde ökas. Alla skäl synas mig således tala både för bibehållande af ett Regemente, hvilket, såsom det ifrågavarande, medför så ringa kostnad, och för ogillande af Stats-Utskottets i ämnet afgifna Utlåtande. Att besluta ett formligt ogillaude af eller afslag å Utlåtandet torde likväl ej gå an eller vara lämpligt, då Utlåtandet icke innehåller svar på Kongl. Maj:ts Proposition. Jag tillstyrker derföre att Högv. Ståndet ville återremittera Utlåtandet.

Häruti instämde Doctorerne *Stenhammar* och *A. Nordström*, Prostarne *Schram* och *Berlin* samt Biskop *Bergman*.

Contracts-Prosten *Holm*: Vid hvar och en frågas afgörande bör alltid afseende göras på olika omständigheter och olika förhållanden. Så bör ock ske vid fråga om indragning af Wermlands Fält-Jägare-Regemente. Den tid Norrige var en Dansk Provins och vid hastigt fredsbrott ett fiendtligt infall från Norrige kunde befaras, den tid var det nödigt, att i gränsorten hafva förlagdt ett värfvad Regemente, som i hast kunde vara samladt, för att i första hand möta ett fiendtligt inbrott, intill dess de indelta Regimenten kunde hinna sammandragas, hvilket alltid sker långsammare ifrån spridda rotar i landet. Men nu, sedan detta förhållande blifvit förändradt, sedan Norrige blifvit med Sverige förenadt, och något fiendtligt anfall derifrån icke mera är att befara, så synes det, att Wermlands Fält-Jägare-Regemente icke mera är för den orten nödvändigt att underhålla.

Deremot vågar jag påstå det vara af behovet högeligen påkalladt, att ett värfvad Regemente borde stationeras i Norrland som nu är gränsort emot Ryssland, hvilket Regemente i hast kunde vara samladt för att göra en infallande fiende åtminstone något uppehåll, intill dess de indelta Regimenten hunnit sammandragas från sina på många mils afstånd spridda rotar. Norrland är så vidsträckt, att, förr än Westerbottens, Norrbottens och Helsinges Regimenten hinna samlas och sammandragas, skulle en liten fiendtlig ströfcorps obehindradt kunna bränna oeh förhärja landet. Fördenskull anser jag mera nödigt att hafva en värfvad trupp förlagd i Norrland än i Wermland.

Men sådant blir oundvikligen nödvändigt, sedan nyligen, med Rikets Ständers bifall, en del af Svea Artilleri blifvit förlagd i Hernösand. För hvar och en som varit i krig eller har

någon kännedom i det militära, är det icke obekant, att Artilleri, för att kunna motstå ett fiendtligt anfall, nödvändigt måste vara secunderadt af Infanteri, eller, som det i militärstil heter, hafva kanonbetäckning af Infanteri. Men hvar ifrån skall kanonbetäckning eller understöd fås åt Artilleriet i Hernösand, då uti Medelpad och uti hela Ångermanland icke finnes en enda Soldat att tillgå? — Westerbottens Regemente är aflägsse 25 à 30 mil; Helsinge Regemente 20 à 25 mil från Hernösand. — Månne det är troligt, att en fiende, som kommer öfver Qvarken, stadnar och väntar tills kanonbetäckning och understöd hinner ankomma från dessa aflägsna Regementen? Nej ingalunda; — *Artilleriet i Hernösand, 20 mil isolerad från alla andra trupper, blir ovilkorligen ett lätt byte för den förstkommande fiendtliga ströfcorps, om det lemnas utan allt understöd af Infanteri.*

Sista Finska kriget börjades af Ryssarne i Februari månad, så kan det ännu en gång komma att ske. Och Ryska armeén, som rycker in öfver Qvarken, får genast i Hernösand en ganska vacker tillökning i sitt Artilleri; ty det behöfves blott att med en utsänd liten trupp bemäktiga sig alla de kanoner och hela deras attiralj, som finnas i Hernösand; och *Svenska Artilleriet, churu ypperligt i förening med andra vapen, kan ensamt ingenting uträtta i ett så couperadt land som Norrland.* Jag anhåller derföre, att Stats-Utskottets Utlåtande, N:o 67, måtte återremitteras, på det Utskottet må blifva i tillfälle fästa nödig uppmärksamhet derpå, att fosterlandets försvar fordrar, att Wermlands Fält-Jägare-Regemente, som kostar Staten så litet, heldre än att indragas, måtte förflyttas till Norrland, der det vore långt mera behöfligt än i Wermland, som numera icke är en gränse-provins. Savolax Jägare-Regemente i Finland var alldeles på samma sätt organiseradt som Wermlands Jägare nu äro, samt kostade Staten ganska litet; och för ingen

Svensk man bör det ännu vara glömdt, att Savolax Jägare öfverträffade alla Regimenten i tapperhet när fäderneslandets försvar kom i fråga. Wermlands Fält-Jägare-Regemente kan på samma sätt, med förflyttning till Norrland, en dag komma fäderneslandet till nytta, och då vore det illa att nu indraga det. Med mycket mera skäl kunde ett Gardes-Regemente indragas, som kostar Staten mångdubbelt mera.

Herr Biskopen och Vice Talmannen fästade uppmärksamheten uppå att Contracts-Prostens Holms anförande innefattade en ny motion, hvilken, såsom tillkommen efter motionstidens slut, svårligen kunde blifva föremål för den behandling, Herr Contracts-Prosten åsyftat.

Contracts-Prosten *J. C. Söderberg*: Herr Biskop Heurlins upplysande anförande innefattar visserligen tillräckliga skäl för bibehållande af Wermlands Fält-Jägare-Regemente, men såsom Riksdagsman från nämnde provins torde det tillåtas mig ytterligare tillägga några ord. Utskottet har yttrat, att manskapet, som i anseende till den obetydliga tjenstgöringen är högst ringa aflönadt, måste vara betänkt på åtskilliga utvägar för sitt uppehälle och derigenom vänjas vid ett ombytligt och ostadigt lefnadssätt. Detta yttrande ger mig anledning upplysa, att Regimentet till största delen består af yngre personer hörande till provinsen, vanligen drängar med ordentlig årstjenst hos husbönder, hvilka äro förbundne låta dem lemna tjensten för de tider de kallas till vapenöfningar, eller om de blifva utcommenderade. Numera äro endast högst få af manskapet boende utom provinsen. Väl kan det hända, — men sällsynt är det åtminstone, — att med en eller annan någon mindre oordning kan inträffa, i likhet med hvad kan hända hvar som helst militärstyrka eller beväring sammandrages och upplöses. Så-

dant är dock blott tillfälliga undantag från allmänna förhållandet, och den gjorda anmärkningen kan väl aldraminst verka till indragning af hela Regementet. Mot en sådan åtgärd talar dessutom hvad redan genom Biskop Heurlin på ett öfvertygande sätt blifvit anfördt om den ringa kostnaden för Staten af detta Regemente, och om Officerarnes vid Wermlands Infanteri-Regemente absoluta otillräcklighet för exercerandet af hela provinsens Beväring, helst den vidsträckta Bergslagen är utan rote-ring och folkmängden är i ständigt stigande, hvaraf måste komma ett talrikt Bevärings-manskap, som, i händelse af krig, skulle blifva utan tillräcklig stam, och både då och deremellan behöfligt Befäl, derest Wermlands Infanteri-Regemente gjordes till det enda i hela provinsen. Beträffande Contracts-Prosten Holms förslag, hvilket, såsom redan blifvit erinradt, icke kan betraktas annorlunda än som en ny motion, så medgifves visserligen att det för Norrland vore af vigt att, i anseende till Artilleri-depoten i Hernösand, der få förlagdt ett nytt Regemente lätt Infanteri; och önskligt vore, att ett sådant kunde der uppsättas. Medgifvandet här af innebär dock endast ett erkännande af behofvet af ett nytt Regementes uppsättning, men alldeles icke af ett redan befintligt Regementes indragning eller förflyttning från ort till annan, hvilken sednare åtgärd Herr Contracts-Prosten föreslagit i afseende på Wermlands Fält-Jägare-Regemente. Om också en sådan förflyttning läte sig göra med det mera fåtaliga Befälet, lärer den likväl svårigen kunna verkställas med sjelfva truppen, som med så många band är fästad vid sin hembyggd. Förhållanderna i denna äro visserligen nu helt andra än de voro vid den tid, då Wermlands Fält-Jägare-Regemente bildades; men deraf kan jag icke draga samma slutsats som Utskottet, eller att Regementet nu är obehöfligt. Det behöfves väl icke numera såsom bevakning mot Grannriket, men är så mycket mera behöfligt, efter hvad redan blifvit visadt, såsom

en inöfvad stam, till hvilken, under det folkmängden tillväxer, en del af den talrika Beväringen kan sluta sig, och dessutom såsom tillhörande ett särskildt vapen inom Armeén, hvilket ej utan att förorsaka disproportion i dess organisation kan reduceras; hafvande Jägarne alltid i fält visat tapperhet och uppträdtt såsom skickliga skarpskyttar, hvilka vår Armée, särdeles för en viss del af kriget, icke kan umbära. Hvad Prosten Holm påstår, att Jägarne utan svårighet kunde i hast sammandragas, måste jag dock i viss mån bestrida. De sammankallas genom kungörelse från Predikstolarne, hvilket onekligen måste gå långsammare, än när ordres directe inom soldatdistricterna expedieras genom budskickning från det ena bostället till det andra, såsom kanske med den indelta Armeén. Som emedlertid ett på lika sätt med Wermlands uppsatt Jägare-Regemente skulle kosta mindre men göra samma nytta, som något annat, må derföre flera dylika gerna inrättas, der så är nödigt. Hufvudskälet för mig att här motsätta mig den ifrågakämda indragningen af Wermlands Jägare-Regemente är angelägenheten af att inom provinsen bibehålla oförminskad den gamla stam af truppen, som vi redan ega, och ur denna synpunkt instämmer jag i yrkandet på återremiss af Utskottets Utlåtande.

Lector *Wallman*: Ifrågavarande ämne har inom Stats-Utskottet blifvit med vanlig noggrannhet behandladt och den utredning, dervid af några Utskottets militära Ledamöter lemnades, undanröjde åtminstone för mig alla tvifvel. Jag har således tecknat mig bland Reservanterna emot Utskottets beslut. Min öfvertygelse om olämpligheten af den föreslagna indragningen grundar sig hufvudsakligen på följande 2:ne förhållanden. Proportionen emellan Armeéns Jägarecorpser och det öfriga Infanteriet är redan så ofördelaktig, att någon ytterligare minskning i numerstyrkan för Jägare-Regementerna icke utan största olä-

genhet och mehn för försvarsverket kan ega rum. Infanteriet vid Svenska Armeen utgör, utom Gottlands National-Beväring, omkring 121,981 i manskap, Under- och Öfverbefäl, allmänna Beväringen och öfriga Reservtrupper inräknade; men af dessa äro endast 2,657 Jägare, nemligen vid Westerbottens Fält-Jägarecorps 512, vid Norrbottens 535, vid Jemtlands Fält-Jägare-Regemente 946 och vid Wermlands Fält-Jägare-Regemente 664. Under sådana förhållanden vore det större skäl att öka Jägarstyrkan vid Armeen, än att indraga någon del af densamma.

Wermland är visserligen icke numera egentligen någon gränsprovins, men sådana brytningar i Europeiska politiken kunna lätt inträffa, att en allmän folkvärfning vid våra gränser mot Norrige kan blifva nödvändig för vårt försvar; då det är af stor vigt att hafva en öfvad och erfaren stamtrupp att påräkna. Att detta icke är garnisoneradt medför en betydlig minskning i kostnaderna och blir ett ytterligare skäl för Regimentets bibehållande. I öfrigt förenar jag mig med Biskop Heurlin och yrkar återremiss af Ulåtandet.

Contracts-Prosten *Forssell*: Som jag ej finnes tecknad bland Reservanterna, vill jag blott anmäla, att äfven jag tillhörde Utskottets minoritet och nu yrkar på återremiss af Utåtandet. De flesta skälen för Regimentets bibehållande äro redan anförda. Utan att upprepa dem, ber jag blott få tillägga ett enda, nemligen det, som hemtas derifrån att Regimentet är förlagdt just i Wermland. Icke såsom anser jag detsamma behöfligt till skydd för ett fiendtligt infall från Norrige, utan emedan jag tänker mig Brödrariket angripet af fiender och dess Hufvudstad hotad, i hvilken händelse vi böra hasta till hjälp och dervid ganska mycket skulle sakna det till indragning nu ifrågställda, så nära liggande Jägare-Regementet. Äfven för Götheborgs försvar i farans stund är detta Regemente af ej

ringa vigt. På grund af detta med flera redan anförda skäl finner jag mig föranledd yrka återremiss af Utlåtandet.

Biskop *Heurlin*: Herr Biskopen och Vice Talmannen har redan erinrat, att Contracts-Prosten Holms anförande innefattar en ny motion. Jag är af alldeles samma tanka. Contracts-Prostens förslag om förflyttning till Norrland af Wermlands Fältjägare-Regemente ligger helt och hållet utom förevarande fråga. Regimentet blefve ej längre *Wermlands* Fältjägare-Regemente i samma stund det förlades till Norrland.

Contracts-Prosten *Holm*: För mig är det obegripligt, att mitt anförande förklaras icke höra till saken. Mig tyckes, att då Stats-Utskottet kunde tillstyrka Rikets Ständer, att till Kongl. Maj:t aflåta underdånig skrifvelse, med anhållan, att Wermlands Fältjägare-Regemente måtte successivt indragas, Utskottet med samma skäl kunde tillstyrka underdånig anhållan, att nämnde Regimente, i stället för att indragas, skulle förflyttas till Norrland, der det är långt mera nödvändigt än i Wermland, som numera icke är en gränse-provins. Då jag icke talt om något annat Regimente, än detsamma hvarom i Utskottets Betänkande är taladt, så kan jag omöjligen förstå, huru och på hvad sätt mitt anförande skall kunna sägas icke höra till saken. Jag syftar ju till samma mål som Utskottet, nemligen att få bort Regimentet från Wermland, der det ej mera behöfves; men jag vill gå en annan väg, som för fosterlandets försvar är nödigt, ja högst nödvändigt, jag vill att Regimentet, i stället för att indragas, må förflyttas till Norrland. Och i alla fall måtte det icke kunna nekas mig att, i stöd af 56 §. Riksdags-Ordningen, få min talan framförd såsom en ny motion, som jag anhåller att nästa Plenum få framföra.

Prosten *Arrhenius*: Som jag är Pastor i den församling, inom hvilken ifrågavarande Regimente håller sina årliga

vapenöfningar, anser jag mig böra yttra några ord angående den föreslagna indragningen af detsamma. Jag instämmer till alla delar i hvad Hr Stats-Rådet och Biskopen Heurlin i denna fråga yttrat och vill endast tillägga några upplysningar i afseende på ett af de skäl, som Utskottet anfört, nemligen det, att manskapet vid detta Regemente skulle "vänjas vid ett ombyttligt och ostadigt lefnadssätt". Då jag å ena sidan icke bör förtiga, att förhållandet så varit, och att Wermlands Jägare förr inom orten i afseende på deras uppförande varit i allmänhet mindre väl kände, så kan jag å andra sidan sanningsenligt intyga, att detta förhållande, till följe af Befälets noggranna uppmärksamhet på manskapets conduite och åtskilliga vidtagna åtgärder, i sednare tider betydligt och med hvarje år allt mera och mera förändrat sig. De fleste af manskapet, och jag skulle tro alla, — åtminstone lära undantagen vara högst få — hafva numera stadiga hemvist. Merändels äro de lagstade drängar, hvilka, på samma sätt som de drängar, hvilka för året skola exercera såsom beväring, betingat sig af sina husbönder ledighet från tjensten under mötestiden. Till mötet skola de medhafva icke blott frejdbetyg, utan äfven Presterskapets intyg, huruvida de hafva stadigt hemvist och jemn sysselsättning. I annat fall gå de miste om vissa smärre löne-emolumenter. Om den föreslagna reorganisationen af Regementet blefve satt i verket, skulle derigenom utan tvifvel truppen blifva icke blott i militäriskt hänseende mera tjenstbar och duglig, utan äfven i afseende på seder och uppförande alltmera ordentlig och pålitlig. Att nu vilja indraga Regementet i stället för att vidtaga åtgärder till dess möjligaste förbättring, synes mig icke välbetänkt. Det skäl till den föreslagna indragningen, som för Utskottet synes hafva varit det viktigaste, nemligen hushållningen med Statens medel, förekommer mig tvärtom såsom det mest talande skälet för Regementets bibehållande; ty

det kan väl icke vara förenligt med en klok Stats-hushållning att indraga det Regementet, som af alla är det minst kostsamma, men som dock i krig bevisat sig vara ett af de mest användbara.

Prosten *Lundblad*: För att behörigen affärda Utskottets Utlåtande synes så synnerligen vidlyftig discussion ej varit behöflig. Kongl. Maj:t har begärt Ständernas yttrande, huruvida en del af beklädnads-anslaget finge öfverflyttas på Löne-Staten. Deröfver tillkom det Utskottet att sig utlåta. Men derpå har Utskottet svarat hvarken ja eller nej, utan inkommit med en motion om Regementets indragning. Dertill har Utskottet ej varit berättigadt, och blott och bart på denna grund är en återremiss tillräckligt motiverad.

Biskop *Heurlin*: Jag har ånyo begärt ordet med anledning af Contracts-Prosten Holms fortsatta yrkande på återremiss i syftning att Stats-Utskottet skulle taga i betraktande hans förslag om Wermlands Fältjägare-Regementes förläggande till Norrland. I sådant hänseende önskade jag få fästa uppmärksamheten på följande ord, som förekomma i Utskottets yttrande: "Beträffande Kongl. Maj:ts högstberörde Nådiga förslag, anser Utskottet, att det icke är öfverensstämmande med en rationel organisation att, jemte indelta soldater och beväringssmanskap, använda värfvade trupper, som icke göra ständig garnisonstjänst." Dessa ord innehålla ett af motiverna för den hemställan, hvarvid Utskottet slutligen stadnar. Utan att vidare yttra mig om detta motiv, synes dock deraf uppenbart, att Utskottet i allmänhet icke är värfvade trupper benäget och för ingen del lärer gå in på att indraga ett värfvadt Regimente i en provins, för att uppsätta ett nytt i en annan.

Contracts-

Contracts-Prosten *Holm*: Jag beder om förlåtelse: jag har blifvit missförstådd. Mitt hela anförande gick derpå ut, att Wermlands-Fältjägare Regimente, i stället för att indragas, måtte förflyttas till Norrland. Jag delar samma åsigt som Utskottet, att Regimentet numera icke är nödvändigt i Werm-land; men för fosterlandets försvar är det så mycket nödvän-digare i Norrland.

Biskop *Heurlin* anmärkte, att Contracts-Prosten *Holms* mo-tion, för den händelse remiss deraf beviljades, borde gå till Ekonomi- och ej till Stats-Utskottet, emedan det berodde på Kongl. Maj:t att bestämma hvar ett värfvadt Regimente skall förläggas.

Doctor *Sandberg*: Då min mening skiljer sig från deras, som nu yttrat sig, anhåller jag att få densamma i Protokollet med några få ord antecknad. Utan att tillåta mig något om-döme om ifrågavarande Regimentes beskaffenhet, hvarom jag icke har närmare kännedom och meningarne kunna vara dela-de, vill jag blott anmärka i förbigående, att, då Regimentet, enligt hvad i Betänkaudet förekommer, ej begagnas till garni-sons-tjenstgöring och är sammandraget till vapenöfning kanske föga längre tid på året än allmänna Beväringen, synes också detsamma icke kunna vara eller blifva landet till särdeles nytta. Dock, detta var ej hvad jag egentligen ville säga. Jag ville uttrycka min ledsnad, att detta Utlåtande, som ur en synpunkt var så förhoppningsfullt, ej skall kunna bifallas. Jag ville ut-tala min lefvande öfvertygelse, att man ej borde rygga tillbaka vid första steget på den bana, Stats-Utskottet nu antydt. In-träder man ej en gång derpå och såmedelst minskar kostnaden för militärväsendet i fredstid, så kan aldrig något väsendtligt vinnas hvarken till lindring i skattebördor eller till landets in-

dustriella förkofran. Jag måste beklaga, att det nu gjorda försöket till åstadkommande af inskränkning i nämnde hänseende icke lyckats vinna sympathier, och ännu mer beklagansvärdt vore, om detta mindre lyckade försök skulle göra alla vidare omöjliga.

Contracts-Prosten *J. C. Süderberg*: Med anledning af nästföregående Talares yttrande, rörande Wermlands Fältjägare-Regementes vapenöfningar, ber jag få nämna, att detta Regimente exerceras lika mycket som något indeldt Regimente, och att vapenöfningarne återkomma hvarje år, hvilket ej är fallet med de särskilda åldersclasserna af den allmänna Beväringen, hvadan jemförelsen mellan denna och Wermlands Fältjägare-Regimente, hvad tidslängden för vapenöfningarne angår, ej håller streck. Att ifrågavarande Regimente slippér ligga i garnison är en fördel och bidrager ej litet till den sedliga hållningen bland manskapet. Ingenting hindrar emedlertid att ju icke Regimentet kan läggas i garnison och när som helst utcommenderas.

Efter härmed slutad öfverläggning och af *H. Biskopen och Vice Talmannen* i behörig ordning framställd proposition, blef Stats-Utskottets förevarande Utlåtande N:o 67, med föranledande af de nu dervid gjorda anmärkningar, af Högv. Ståndet återremitteradt.

§. 3.

Vid förnyad föredragning af *Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 68, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, angående framlidne förre Departements-Chefen vid Kongl. General-Tullstyrelsen, Presidenten af Billberghs Enkas och Barns ansökning att njuta befrielse från Presidenten af Billbergh i lifstiden ådömd ersättningsskyldighet för den efter Uppbörds-Tullförvaltaren *M. Finér* yppade balance, yttrade

Prosten *Berlin*: Jag har begärt ordet för att hos det Hög. Ståndet anhålla, att detta Betänkande måtte blifva till Stats-Utskottet återremitteradt. Anledningen till denna min anhållan är den, att åtskilliga förhållanden blifvit upplyste, som icke voro bekante, då ärendet behandlades på Inkomst-Afdelningen. Jag tillåter mig omnämna, att vid denna behandling röjdes hos samtliga Ledamöterna på Afdelningen en ganska stor benägenhet att åt den fränfallna beklagansvärda familjen bereda den största eftergift och lindring, som man trodde sig kunna med hopp om framgång tillstyrka inför Riks-Stånden, och jag vågar hysa den öfvertygelsen, att, derest icke något hvar hade befarat att möta ett ogillande inom sitt Stånd, hade vi lätteligen förenat oss om att tillstyrka fullkomligt bifall till den Kongl. Propositionen eller en afskrifning af hela balancen. När man af denna anledning ville behålla utseendet af att åtminstone icke helt och hållet efterskänka lagens kraf, så kom man att dela sig i tvänne fractioner, af hvilka den ena, som blef minoritet, yrkade, att Staten först skulle taga godtgörelse, så långt tillgångarne medgäfvos, och sedan åt Enkan och Barnen lemna en anständig pension, och sålunda gälda en tacksamhetsskuld från förflutna tider för den hädangångne mannens onekligen stora förtjenster om fäderneslandet. Den andra fractionen, som blef majoritet, trodde sig göra saken bättre, derigenom att den föreslog, såsom Betänkandet utvisar, att Staten skulle liksom taga accord, och åtnöjas med en tredjedel af hvad som enligt bouppteckningen syntes blifva behållning, sedan prioriterade fordrings-egarne blifvit godtgjorde. Bouppteckningen visar, att denna behållning borde komma att gå upp till omkring 20,000 R:dr B:co, och sålunda om Statens anspråk inskränktes till 6,666 $\frac{2}{3}$ R:dr B:co, skulle för sterbhuset återstå 13,333 $\frac{1}{3}$ Rdr B:co. Nu företer sig härvid likväl det förhållandet, att den redbaraste och största tillgången i boet är andelen i Glasfors Jern-

bruk och Hillringsbergs Säteri, hvilken fastighet i taxeringsvärde är upptagen till 117,000 R:dr B:co, hvadan boets tredjedel deraf finnes i boupptecknings-instrumentet upptagen till 39,000 R:dr B:co. I stället för att sådana taxeringsvärden gemenligen äro lägre än egendomarnes verkliga värden och sällan uppgå till två tredjedelar deraf, inträffar här, oväntadt nog, ett aldeles motsatt förhållande, eller att taxeringsvärdet är betydligt högre än det verkliga värdet. Det har nemligen för omkring fem eller sex år sedan händt, att en annan tredjedel af den nämnda fastigheten, Glasfors Jernbruk och Hillringsbergs Säteri, såldes på en concurs-auction för 28,000 R:dr B:co. Sedan den tiden har bruksrörelsen icke kunnat drivas med någon synnerlig fördel, och såsom en följd deraf har skogen blifvit hårdt anlitad, på det att intressenterna ändock skulle kunna hafva en skälig ränta på sitt nedlagda capital, och derföre har egendomen blifvit betydligt försämrad eller förlorat i värde, så att personer, som känna närmare till förhållandet, anse det icke troligt, att för en tredjedel af ifrågavarande egendom skulle kunna erhållas en högre köpe-summa än 25,000 R:dr B:co. Det är onekligen ett fel af den, som förrättat bouppteckningen efter framlidne Presidenten Billbergh, att han icke upplyst detta förhållande, och endast utfört en värde-summa, som kunde fullt motsvaras af det sanna och verkliga värdet; men förmodligen har han ansett sig vara pligtig att upptaga samma värde, som förefinnes i taxeringslängden. Emedlertid är nu följden häraf den, att, då man trott sig göra väl och bereda en fördel för en fattig familj, har man i sjelfva verket gjort ingenting, eller kanske snarare äfventyrat att göra den fattige ännu fattigare och taga från honom sista skärfsven. Om nemligen fastigheten kommer att säljas för ett pris af 25,000 R:dr B:co eller derunder, så lemnar boet icke i behållning det belopp, med hvilket man här föreslagit, att Staten skulle i

accordsväg förnöjas, utan Staten kommer då i sjelfva verket att taga allt hvad som finnes och kanske ändå något litet deröfver. Det är af denna anledning, som jag nu tager mig friheten anhålla, att det Högv. Ståndet tackes bevilja återremiss af detta Betänkande. Det synes mig vara nödvändigt, att ärendet vid förnyad handläggning får en annan utgång. Antingen måste man, efter mitt förmenande, förena sig om bifall till den Kongl. Propositionen, eller ock måste man förena sig om att föreslå beviljandet af någon lämplig pension, så framt man icke här vill gå till väga med mer än vanlig stränghet, och till något sådant hafva visserligen inga tecken ännu förnummits. Ännu ett annat skäl förefinnes för den äskade återremissen. Vid den föregående behandlingen af ärendet har man kommit att helt och hållet förbise tredje mans rätt eller den så kallade Actorats-provisionen. Skulle Rikets Ständer komma slutligen att stadna vid beviljandet af en afskrifning eller eftergift, vare sig af hela balancen eller utaf någon större del deraf, så torde det vara nödvändigt, att äfven något stadgas om ersättningen åt Actor Publicus eller den person, som i detta balance-mål bevakat Kronans rätt. Förbiser man dennes anspråk helt och hållet, så kunde man kanske blottställa Staten för en obehaglig esterräkning.

Häruti hördes instämna Prostarne *Schram* och *Forssell*, Kongl. Hofpredikanten *Hasselrot* med flere af Högv. Ståndets Ledamöter.

Uppå derefter af *H. Biskopen* och *Vice Talmannen* i behörig ordning framställd proposition fann Högv. Ståndet godt Stats-Utskottets ifrågavarande Utlåtande N:o 68 återremittera.

§. 4.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 70, angående begärd afskrifning af det för uppbyggandet af Stiftskyrkan i Hernösand beviljade Lån.

Biskop *Bergman* begärde härvid ordet och yttrade: Jemte det jag får betyga Lector Wallman min tacksamhet för hans behjertande af svårigheterna för Hernösands församling att liqvidera det lån af 40,000 R:dr B:co, som Rikets Ständer beviljat för uppbyggandet af dess nya Kyrka, får jag tillika förklara, att jag instämmer i hans reservation mot Stats-Utskottets afslag å Rådman Rönblads motion om afskrifning af nämnde länesumma. Jag instämmer likväl icke i det resultat, hvartill Hr Lectorn kommit, att nemligen blott begära afskrifningen af halfva summan, utan tror, att saken bäst behandlas i sin helhet till bifall eller afslag. Motionärens mening har icke kunnat vara att stödja sin begäran på rättsgrunder, då hvar och en är skyldig att honorera ingångna förbindelser, utan på synpunkten af billighet. Så har äfven Utskottet uppfattat saken och synes ej eller hafva varit obenäget att bevilja ifrågavarande afskrifning, om ej härvid mött åtskilliga betänkligheter, hvilka jag ber att få bemöta. Utskottet har anført, att beviljandet af motionen skulle *utgöra ett särdeles betänkligt præjudicat, helst då en sådan eftergift ej kunde anses vara föranledd af några, vid lånets erhållande icke förutsedda, men sedermera inträffade händelser eller andra tillfälliga omständigheter, hvarigenom låntagarnes förmåga att sin betalningsskyldighet uppfylla blifvit i väsendtligare mån förminskad eller helt och hållet tillintetgjord.* Jag får härvid anmärka, att præjudicetet ej kan vara särdeles betänkligt, då ingen annan Domkyrka i Riket kan uppvisas i samma belägenhet, som Hernösands, att nemligen vara Domkyrka utan Domkyrko-tunnor eller deremot någorlunda svarande surrogat. Att få behålla de ifrån Stiftet till Upsala Stift årligen utgående 124 Domkyrko-tunnor, derom har begäran vid föregående Riksdagar blifvit gjord, men afslagen; och jag lemnar i sitt värde skäl, som blifvit anförda å ena sidan för giltigheten af Hernösands Stifts anspråk och å den andra

för Upsala Domkyrkas rätt att behålla, hvad en gång blifvit henne anslaget. Härmed må nu förhålla sig huru som helst, så kan väl aldrig med någon billighet vara öfverensstämmande, att Hernösands församling derföre att den råkar utgöra en Domkyrkoförsamling skall bestrida hela byggnadskostnaden af en ny Domkyrka och följaktligen äfven vidkännas hvad en sådan Kyrka i anseende till sin högre byggnadsstil och större dimensioner kostar utöfver hvad en vanlig Småstadskyrka skulle kostat och hvarmed Staden annars kunnat vara belåten, hvilket kan anses uppgå till alterum tantum. Det är utan tvifvel för Rikets heder, för Svenska Kyrkans heder och upprätthållandet af dess värdighet i det yttre, som Domkyrkor byggas i högre stil och med amplare dimensioner. Om det skickliga och anständiga häruti har allmänna tänkesättet alltid varit odeladt, hvadan icke heller något skäl kunnat förefinnas, hvarföre Hernösand härutinnan skulle utgöra det enda undantaget. Då det således är för det allmännas skull, som en sådan kyrkobyggnad påkostas utöfver det vanliga behovet, synes väl ock all billighet vara, att en sådan öfverskjutande kostnad af det allmänna gäldas, åtminstone då kommunen sjelf i anseende till sin fåtalighet och fattigdom ej utan alltför svår påkänning det förmår. Det vore sålunda alltför hårdt, om Hernösands Stads innevånare för den hedern att vara innevånare i en Stiftsstad skulle taxeras till dubbelt drygare kyrkobyggnads-kostnad, än annars. De hafva ock redan påkostat tillsammans 65,000 R:dr eller vida mera än en kyrkobyggnad för kommunens eget behof skulle fordra. Stats-Utskottet har vidare sagt, att inga oförutsedda händelser inträffat, som kunnat föranleda beviljande af den begärda afskrifningen. Jo, en sådan händelse af verkligen stor vigt har verkligen inträffat, den nemligen, att kostnaden för sjelfva Kyrkobyggnadens uppförande med 27,000 R:dr Banco öfverstiger den summa, till hvilken kostnadsförslaget uppgick; ty byggnaden

kostar 99,000 R:dr, och kostnadsförslaget uppgick blott till 72,000. Då jag sålunda tror mig hafva visat, att hvarken præjudicatum skulle vara farligt, om ifrågavarande afskrifning skulle beviljas, ej eller det antagandet eger grund, att ingen oförutsedd händelse inträffat, som dertill kunde föranleda, så kan jag ej eller finna att genom detta beviljande någon *framtida obenägenhet* skulle väckas emot beviljandet af enahanda, utaf andra menigheter sökta, och för dem möjligen högst behöfliga låne-understöd.

Såsom bevekande skäl får jag dessutom anföra, att Hernösands folkmängd icke går utöfver 2,700, allmogen på Hernön inberäknad, af hvilka man icke kan antaga 1000 betalande. Af dessa äro bland Handlande 4 förmögna och omkring 16 bergade; bland Handverkare äfven 16, som kunna antagas bergade; bland Fiskare endast 2 à 3; af arbetsclassen knappt någon. Embets- och Tjenstemän äro här lönte, som annorstädes; men lönerna behöfvas för deras uppehälle, och någon med egen förmögenhet dessutom känner jag icke, utom mig sjelf, som sålunda får undantagas.

Jag har på anförda grunder vågat taga Hög. Ständets uppmärksamhet och rättvisa bedömande i anspråk, huruvida ej med billigheten vore öfverensstämmande att, med afslående af Utskottets förslag, Motionärens anhållan beviljas.

Contracts-Prosten *Holm* yrkade återremiss af Utlåtandet på de grunder, Lector Wallmans dervid fogade reservation innehöll.

Doctor *Grafström*: Skälet till Stats-Utskottets afslag stöder sig hufvudsakligen på den åsigten, att ett bifall skulle vara ett vådligt præjudicatum. Vådorna af ett sådant kunna likväl af omständigheterna betydligt förändras. Jag medgifver, att en ingången förbindelse bör uppfyllas och Statens rätt vid ett gifvet lån bevakas. Vid denna fråga hafva likväl förhållanden

inträffat, som påkalla uppmärksamhet för den billiga begäran, som göres. Då Hernösands Stift påyrkade återbekommandet af Domkyrko-tunnorna, stöddes denna begäran på rättvisa grunder; nu göres *denna* ur billighetens synpunkt. Hade Stiftet återfått hvad detsamma bordt tillkomma, men nu utgår till Upsala Domkyrka, så hade Rikets Ständer icke blifvit besvärade med någon fråga om lån. Nu har Hernösands Stad blifvit ålagd att uppföra en Kyrka, vida större och kostsammare än den lilla Stadsförsamlingen behöft. För denna kostsamma Domkyrko-byggnad hafva Stadens innevånare ådragit sig en högst kännbar skuld. Med skäl må man fråga, om det är billigt, att en enda kommun skall utan något biträde å Statens sida uppföra en dyrbar Kyrka, som afser Stiftets lika mycket som kommunens behof. Detta egna förhållande med Hernösands Domkyrka tyckes borttaga allt det vådliga i det ifrågavarande præjudicet. Här om någonsin fordrar billigheten att Staten mellankommer till hjälp. Mycket skulle jag hafva att vidare anföra, men jag inskränker mig, då jag ej kan hoppas att hela lånet afskrifves, till att påyrka hvad Lector Wallman i sin reservation anförty och anhåller vördsammast om återremiss i denna syftning.

Häruti instämde Biskop *Fahlcrantz*.

Contracts-Prosten *J. C. Söderberg*: Vid jemförelse mellan de mer eller mindre rika anslag, hvarmed öfriga Domkyrkor blifvit doterade, och den obetydliga Kronotionde, hvaraf Hernösands Stiftskyrka är i åtnjutande och hvilken, med dertill afsedda del, ej ens förslår till dess underhåll, synes mig skäl vara för återremiss af Utlåtandet. Jag vore till och med böjd att dervid gå lika långt som Biskop Bergman och yrka i allo bifall till Motionärens anhållan; men då, i anseende till Statens många utgifter, ett sådant yrkande icke med något hopp om framgång lärer kunna framställas, inskränker jag mig till att

föreslå blott halfva lånesummans afskrifning. — I alla Stiftsstäder finnas större och prydligare Kyrkobyggnader uppförda och underhållna på det allmännas bekostnad, för att icke tala om mängden af andra publika byggnader flerstädes och synnerligen inom Hufvudstaden, hvartill äfven Norrland i sin mån fått bidraga, som likväl räknar färre dylika än någon annan del af landet. Jag ser således ej något skäl, hvarför Hernösand skulle vägras ifrågasätta afskrifning från det allmännas sida, helst Hernösands Stift med ett så betydligt spannmålsbelopp bidrager till Domkyrkan i Erke-Stiftet, och det underkända anspråket på detta spannmålsbelopp verkade en oväntad minskning i de för byggnadsföretaget beräknade tillgångarna, men en högst betydlig skuldsättning, utom redan gjorda högst betydliga omkostnader, drabbat nuvarande generation inom detta mindre förmögna samhälle. Många och stora utgifter förestå visserligen Statsverket; men denna omständighet synes mig icke kunna hindra medgifvandet af någon nedsättning i återbetalningen för det lemnade lånet. Ökade utgifter äro alltid en följd af stigande civilisation och tilltagande folkmängd; de kunna icke undvikas; men i samma mån som utgifterna ökas bör man tillse, att äfven inkomsterna växa och detta sker naturligtast genom uppehållande af gamla och uppmuntrande af nya näringsgrenar. Jag förnyar mitt yrkande om återremiss i den syftning, jag hållt äran framställa.

Lector Wallman: Då ingen yttrat sig för bifall till Utlåntandet, inskränker jag mig till åberopande af de skäl i min vid detsamma fogade reservation, som för återremiss finnas talande, och hoppas att Högv. Ståndet ej sätter sig emot denna åtgärd, som äfven af föregående Talare blifvit yrkad.

Doctor A. Nordström: Äfven jag önskar, att Hernösands församling, för att icke alldeles utarmas, måtte komma i åt-

njutande af någon lindring i villkoren för det erhållna lånets återbetalning; men vid den återremiss i sådan syftning, som jag hoppas Högv. Ståndet kommer att besluta, torde väl Ståndet böra öfverenskomma om någon norm för bestämmandet af afskrifningens belopp, och i sådant hänseende förekommer mig ingen vara billigare än den, som hemtas från förhållandet mellan kostnadsförslagets slutsumma och verkliga byggnadskostnaden. Denna sednare öfverstiger den förra med 27,000 R:dr, och detta öfverskjutande belopp är hvad jag anser böra af lånesumman afskrifvas.

Häruti instämde Kongl. Hofpredikanten *Hasselrot*.

Biskop *Bergman*: Med betygande af min tacksamhet för dem af Högv. Ståndets Ledamöter, som talat för förändring i de stadgade betalningsvilkoren, får jag förklara, att Hernösands församling skall med erkänsla mottaga afskrifning äfven af en del af lånebeloppet, antingen hälften deraf, såsom Lector Wallman föreslagit, eller, hvad ännu bättre vore, så stor del som motsvarar skillnaden mellan verkliga byggnadskostnaden och kostnadsförslagets slutsumma, på sätt Doctor Nordström hemställt. Denna sistnämnda summa uppgick till 72,000 och byggnadskostnaden till 99,000 R:dr, hvadan 27,000 R:dr blefve det belopp, som enligt sednare alternativet komme att af lånet efterskänkas.

Doctor *Grafström*: Jag är på det högsta tacksam mot Doctor Nordström, som med ytterligare några tusen R:dr vill öka afskrifningsbeloppet. Jag yrkade nyss återremiss i den syftning, Lector Wallmans reservation innefattar och som afser afskrifning af blott halfva lånesumman eller 20,000 R:dr. Nu är jag naturligtvis villig att öfvergå till Doctor Nordströms förslag, hvarigenom en ännu större fördel för Hernösands församling åsyftas.

Efter härmed slutad öfverläggning och af *Herr Biskopen och Vice-Talmannen* i behörig ordning gjord proposition fann Högv. Ståndet godt att Stats-Utskottets ifrågavarande Utlåtande N:o 70, med föranledande af deremot nu framställda anmärkningar, återremittera.

Ståndet åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 8 e. m.

Ut supra

In fidem

S. H. *Almqvist.*

Den 19 Mars 1851.

Plenum kl. 10 f. m.

§. 1.

Tillkännagaf *H. H. Erke-Biskopen och Talmannen* att, vid i går hållen Talmans-Conference, man ansett lämpligast vara att de resp. Riks-Stånden på en och samma dag anställde val till Fullmäktige i Banken och Riksgälds-Contoret, då de utsedde ock kunde samtidigt tillträda de beställningar, hvartill de blifvit kallade, och hemställde *H. H. Erke-Biskopen*, huruvida Ståndet ville, på sätt Conferencen derjemte uppdragit åt *H. Exc. Landtmarskalken och Talmännen* att sina resp. Stånd föreslå, till förrättande af berörde val utsätta Onsdagen den 26 dennes; och hvartill Ståndet sitt bifall lemnade.

§. 2.

H. H. Erke-Biskopen och Talmannen yttrade: Jag anser mig derjemte skyldig meddela Ståndet ett annat ämne, som vid samma Talmans-Conference kom under öfverläggning. Jag uttalade der mitt bekymmer öfver Riksdagens senfärdiga gång. Fyra månader äro redan förlidna och ännu har icke en enda af Statsregleringens Hufvudtitlar till Riks-Ståndens pröfning inkommit. Detta lärer härleda sig från ett i Stats-Utskottet fattadt beslut att framlägga dem alla på en gång och i ett sammanhang. Detta kan väl vara rationelt, och lämpligt för en Representation på en Kammare eller der en Kammare ensam behandlar Budgeten; men hos oss, der alla fyra Stånden skola derom besluta, måste det förorsaka tidsutdrägt. Ehuru samtidigt inkomna, ega likväl de olika Titlarne för de särskilda Stånden olika intresse, så att deras liktidiga pröfning lätt brytes. Ridderskapet och Adeln lærer icke underlåta att i synnerhet fästa sig vid den 4:de och 5:te, Borgare- och Bonde-Stånden vid den 6:te och 7:de samt Preste-Ståndet vid den 8:de. Anmärkningar skola troligen icke uteblifva, och alla de skiljda discussioner, som i anledning deraf uppstå, skola, justerade och sedermera utskrifna, till Utskottet återgå, för att för ny handläggning i ett sammanhang till Afdelningen öfverlemnas, der ock i Utskottets Plenum discuterats samt slutligen till Riks-Stånden, på en gång besvarade, återkomma. Jag förutser att en tid af sex veckor, kanske två månader på detta arbete förnötes. När nu känt är, att fem Hufvudtitlar, af Utskottet behandlade, ligga färdigtryckta, eller äro under tryckning, yttrade jag i Conferencen den tanken, att dessa kunde till Stånden inskickas, medan Utskottet arbetade på de återstående. Utskottets Ordförande, tillika Medlem af Conferencen, ansåg ej görligt att, på sätt jag hemställt, jemka Utskottets förslag. Min framställning ledde i Conferencen icke till något resultat. Men då ett Stånd

eger grundlagsenlig rätt att förelägga Utskott viss tid för Betänkandens afgifvande, har jag velat meddela, hvad i Conferencen i detta ärende förekom, till det afseende, Ståndet kan anse det förtjena.

Doctor *Gumælius*: Ett sådant beslut, hvarom H. H. Erke-Biskopen behagade nämna, är i Stats-Utskottet fattadt i följd af en inom detta Högv. Stånd väckt motion. Om än detta sätt att behandla Statsregleringen är det mest rationella och synes böra lemna tillfälle till en säkrare öfersigt af det hela på en gång — hvilket väl måste medgifvas — så har jag dock under arbetet med Statsregleringens uppgörande allt mer öfvertygat mig, att öfverläggningen i alla fall blir partiel, mer eller mindre fästad vid olika punkter, allt efter som de ega större sympathier eller antipathier, och vinsten af detta förfaringssätt blir således ej så stor som man i förhand synes vilja föreställa sig. Utskottet har, såvidt det kunnat, afskurit möjligheten för Riks-Stånden att öfver den nyssnämnda motionen yttra sig och således, om så nyttigt syntes, påskynda Hufvudtitlarnes inlemnande till Stånden, derigenom att det beslutit att svar på motionen skall inkomma i sammanhang med ordinarie Statsregleringen. Det beslutet hade kunnat få en annan form och till Ständernas afgörande ingå i ett särskildt Betänkande. Nu kommer det deremot, såsom sagdt är, jemte Hufvudtitlarne, in till Riks-Stånden, då det för dessa, som dock ega den beslutande rätten, blir försent att åstadkomma ändring i Utskottets förfogande. Sakens ställning är likväl icke så svår, som man utan närmare kännedom af Utskottets arbeten skulle föreställa sig. Det torde nemligen lätt kunna hända, att samtelige Titlarne till Riks-Stånden inkomma icke mycket sednare vid denna, än vid sist-förflutna Riksdag. Sjette och 7:de Hufvudtitlarne äro i Utskottets Plenum redan justerade; den 8:de på Afdelningen färdig

och den 9:de avslutas der, vill jag förmoda, redan i morgon. Om således justeringen icke kommer att oförmodadt länge dröja och Titlarne sedan utan uppskof i Utskottets Plenum genomgås, samt tryckningen påskyndas, kan det ej länge dröja, innan denna del af Statsregleringen till Stånden inkommer, sannolikt ungefär vid samma tid, som de sista Hufvudtitlarne inlemnades vid sista Riksdagen. Jag vill dock icke neka, att framläggandet af alla dessa 9 Betänkanden på en gång kan förorsaka tidsutdrägt. Tvärtom. Jag är öfvertygad att så måste inträffa, och jag har derföre, så vidt jag förmått, inom Utskottet motsatt mig denna beslutna åtgärd, ehuru förgäfvets, emedan man var så allmänt hänförd af det rationella i förslaget. Jag anser mig slutligen skyldig nämna, att svårligen någon Ständernas delegation vid denna Riksdag arbetat med mera ansträngd flit och ihärdighet än Utgifts-Afdelningen, som under hela tiden hvarenda förmiddag och ofta äfven eftermiddagarna, då Plena i Riks-Stånden eller Utskotten icke inträffat, varit sammankallad och efter yttersta förmåga sökt påskynda arbetet.

Lector *Wallman*: Då jag väckte ifrågavarande motion, att sedan Statens tillgångar blifvit beräknade och bestämda, den s. k. budgeten måtte i ett sammanhang framläggas för Ständerna, trodde jag mig gå en allmän och inom Riks-Stånden uttad önskan till mötes. Förslaget åsyftade ordning, consequens och öppenhet i Statsregleringen, och det har äfven utom Riks-Stånden vunnit uppmärksamhet och jag erinrar mig att flera af Högv. Ståndets erfarnaste Medlemmar understödde motionen, hvilken också inom Stats-Utskottet blifvit bifallen. Att någon tidsutdrägt verkligen härigenom skulle föranledas, kan jag så mycket mindre medgifva, som ingenting hindrar Utskottet att successivt till Expeditions-Utskottet för tryckning remittera sina Betänkanden om de särskilda Hufvudtitlarne. Pröfningen inom

Riks-Stånden lærer, för att döma af föregående Riksdagars erfarenhet, icke upptaga synnerligt lång tid, och jag kan icke inse, att en sådan pröfning fordrar längre tid, derföre att den på en gång företages. Fördelarna af att i ett sammanhang kunna företaga regleringen af Riks-Staten må icke bestridas; de äro påtagliga och falla lätt i ögonen för enhvar, som under några Riksdagar med uppmärksamhet följt de allmänna ärenderna. Det bör äfven anmärkas, att då den Kongl. Propositionen om ordinarie Statsregleringen är ett sammanhängande helt, det icke är lämpligt att styckevis och af hvarandra oberoende inom Riks-Stånden företaga och besvara densamma särskilda delar.

Vice Talman, Biskop *Holmström*: Att teorien är riktig, vill jag icke neka; men föregående Riksdagars praxis, som afser möjligaste skyndsamhet i ärenders behandling, är för den practiske mannen af nästan större vigt. Det är alldeles i sin ordning att *Utskottet* tager i ett sammanhang inkomsters och utgifters reglering i öfvervägande; men att på Riks-Ståndens bord framlägga på en gång nio så viktiga Betänkanden som dessa, måste förorsaka mycken tidsspilla. Stånden böra väl få tid på sig att taga en närmare kännedom af alla dessa Statsviktiga ärender. Anmärkningar med deraf förorsakade återremisser skola icke uteblifva. Utskrifningen af alla dessa återremisser fordrar äfven sin ej obetydliga tid. Skall nu äfven svaret på dem alla i ett sammanhang från *Utskottet* aflåtas, finner man lätt hvilket dröjsmål för Riksdags-ärenderna häraf skall blifva en följd. Jag hemställer derföre att Ståndet ville besluta aflåtandet till *Utskottet* af en skrifvelse med anmodan att låta, allteftersom Hufvudtitlarne hinna färdigtryckas, dem, för vinnande af tidsbesparing, till Riks-Stånden insända.

Häruti instämde Doctor *Broman* och Prosten *J. C. Söderberg*.

Biskop

Biskop *Heurlin*: För arbetets gång inom Utskottet har en föregående värd Talare redan lemnat redovisning. Dermed må jag således icke uppehålla mig. Syftemålet med den motion, som framkallat Utskottets ifrågavarande beslut, må icke misskännas. Såsom jag fattat, afsåg förslaget hufvudsakligast att förekomma, det icke de första Hufvudtitlarne förtärde alla tillgångar för de sednare, och erfarenheten har visat att en sådan fruktan icke vore alldeles obehörig. I Utskottet yttrade jag likväl en mening, som, för att så säga, gick medelvägen. Jag ville att, så snart en Hufvudtitel blifvit der uppsatt och justerad, den skulle till Expeditions-Utskottet utskrifvas, för att till trycket befordras, men först på tillsägelse af Stats-Utskottets Ordförande till Riks-Stånden aflemnas. Detta aflemnande kunde lämpas efter arbetets fortgång i Utskottets Plenum, så att, när den sista Hufvudtiteln blefve färdig och till Stånden inkommit, de första, förut inskickade och då till innehållet fullkomligen kända, kunde genast till afgörande föredragas. Detta hindrade hvarken pröfningen af Stats-regleringen i sin helhet eller en samtidig föredragning deraf i Stånden, men tid ansåg jag dermed kunna vinnas. Detta förslag rönt inga sympathier inom Utskottet. Nu är, såsom en föregående Talare redan upplyst, 8:de Hufvudtiteln på Afdelningen afgjord och behandlingen af den 9:de slutar kanske i morgon. Men tid åtgår för uppsättandet af Betänkande om dessa Titlar, hvilka begge hafva en mängd olika punkter. Gerna må jag äfven till Ståndets kändedom meddela, i hvad mån tillökningar blifvit å de särskilda Titlarne af Utskottet tillstyrkta. Den första Hufvudtiteln har blifvit till belopp något förökad; den andra är till en början något minskad, men Hof-Rätterna återstå, och för dem måste väl någon tillökning i anslag beviljas; den tredje oförändrad; den 4:de har blifvit tillökt med 75,000 R:dr; den 5:te, som haft

varma sympathier, har erhållit broderlotten; den 6:te ligger på Utskottets bord och har erhållit förökade anslag; den 7:de är nära oförändrad; den 8:de har på Afdelningen rönt mycken välvilja; den 9:de är der ännu icke avslutad, men till den del den blifvit pröfvad, har den rönt jemn och billig behandling. Med antagande af den beräkning af Statsverkets inkomster Stats-Utskottet uppgifvit, äro ännu omkring 50,000 R:dr odisponerade.

H. H. Erke-Biskopen och Talmannen: Jag ber få anmärka, att jag med min framställning icke åsyftat påskynda Utskottets verksamhet. Dertill eger jag ingen anledning. Jag önskade blott, att hvad i afseende på Stats-regleringen är af Utskottet redan utarbetadt, måtte till Riks-Stånden aflemnas, på det att icke, hvad jag annars befarar, en dyrbar tid må förspillas.

Lector Wallman: Med den stora mängd af ärenden, Stånden hafva att behandla, lärer, under afvaktan af Utgifts-Betänkandet, göromål icke komma att saknas och Riksdagen, genom det förfogande Utskottet vidtagit, icke att i någon måtto förlängas. Upplysningsvis torde böra tilläggas, att ifrågavarande motion just af Stats-Utskottets företrädesvis practiska medlemmar, och ibland dem af Utskottets utmärkte Ordförande, rönte understöd. Det torde tillåtas mig deraf draga den slutsats, att förslaget hvarken bordt gifva anledning till bekymmer, eller är af den opractiska syftning, en värd Talare velat låta förstå. Jag tror och känner, att många med mig dela den öfvertygelsen, hvilken jag torde få förutsätta vara hela det Högv. Ståndets, att den skyndsamhet med ärendernas behandling, hvilken onekligen är af stor vigt, lättast vinnes, utan åsidosättande af deras allvarliga, noggranna och ändamålsenliga behandling, genom användande af tillräcklig tid under de för Ståndens Plena

bestämda dagar vid för- och eftermiddags-sessioner. En Talare har åberopat Utgifts-Afdelingens synnerliga flit; jag tror, att hela Stats-Utskottet kan tillegna sig samma förtjenst. Då denna fråga är af vigt och jag nu icke är beredd att med facta från föregående Riksdagar upplysa förhållandet, och vederlägga den yttrade förmodan, att förslaget skulle medföra någon större tidsutdrägt, önskade jag, att ärendet till nästa Plenum blefve uppskjutet.

Vice Talman, Biskop *Holmström*: Jag hemställer, om det kan vara lämpligt eller nödigt att bordlägga en sådan fråga som denna. Jag fruktar, och har någon erfarenhet af att ju mer man talar om Riksdagens förkortning, desto mer förlänger man den. Jag har icke begärt, att Utskottet skulle fortskynda sitt arbete, ty till en sådan anmärkning saknar jag hvarje anledning, ej heller att det skulle upprifva sitt beslut, utan endast att de särskilda Titlarne skulle, alltefter som de hinna färdigtryckas, till Stånden aflemnas, på det att desse må komma i tillfälle att, till besparing af tid, successivt deraf åtminstone taga kännedom.

Lector *Wallman*: Då Vice Talman inskränkt sin motion och bestämdt förklarar, att meningen icke är att upprifva Utskottets beslut eller att Utgifts-Betänkandet skulle styckevis företagas, utan endast att dess särskilda delar successivt komma till Ståndets kännedom, vill jag icke längre motsätta mig den föreslagna skrifvelsen.

Discussionen förklarades härmed slutad; hvarefter Ståndet, uppå af *H. H. Erke-Biskopen och Talmannen* derom gjord proposition, beslöt att, i afsigt att påskynda den förestående handläggningen af de från Stats-Utskottet förväntade Utlåtanden angående utgifterna under Riks-Statens Hufvudtitlar, anmoda

nämnda Utskott att, i den mån förberörde Utlåtanden hinna blifva från trycket färdiga, desamma till Riks-Ståndens kännedom meddela; och skulle de resp. Med-Stånden vänligen inbjudas att i detta Preste-Ståndets beslut instämma.

§. 3.

Upplästes till justering och godkändes *Expeditions-Utskottets* följande förslag till underdåniga skrivelser:

N:o 35, angående föreskrifter rörande låneunderstöd till brand-skadade Städers återuppbyggande;

N:o 36, angående ersättning för utgifter anvisade på öfver-skotten å Statsverkets inkomster för år 1845;

N:o 37, angående förlängning af upplåtet arrende af Motala Kungs-fiske och Mjölqvarn i Östergöthlands Län;

N:o 38, angående controllen i afseende på saltad lax och smör som sjöledes föres ifrån hamn i Norrbottens eller Westerbottens Län till annan inrikes ort;

N:o 39, i fråga om fördelning af alltför stora Pastorat:

N:o 40, angående utarrendering af Presterskapets på lön anslagna annex- och mensalhemman i Skåne, Halland och Blekinge.

§. 4.

Vid förnyad föredragning af *Banco-Utskottets*, sedan den 5 dennes å bordet hvilande, Memorial N:o 12, med uppgift om och huruvida någon del af den sedan 1848 års början upplupna Bancovinst erfordras för Bankens consoliderande, anförde

Domprosten *Thomander*: Såsom skiljaktig ifrån Utskottets beslut, anser jag mig skyldig att framträda till försvar för min afvikande mening. Jag tror att det skulle vara för Ban-

ken särdeles gagneligt om han sjelf finge behålla hela den under de tre sista åren upplupna Bancovinsten. Hvar och en ser af Betänkandet hurudan ställningen är; ingen är okunnig derom att den är betänkelig. Jag vill icke trycka på tårepåsarne, utan öfverlemnar åt andra att uppstämman klagovisor om de finna det lämpligt. Här är fråga om en sak som hvar och en kan uträkna. Går lika mycket silfver ut ur Banken under de tre närmast följande åren som det hvilket utgått under de tre närmast föregående, så är Banken bragt till det yttersta. Bankens ställning och landets ställning är icke detsamma, den ena kan vara bekymmersam utan att den andra blifvit det. Kan nu under dessa brydsamma förhållanden Banken icke få behålla sjelf den vinst han så väl behöfver, så ser hvar och en att 1,500,000 R:dr B:co är det högsta belopp af den upplupna Banco-vinsten hvilket Banken har att afstå så framt Rikets Ständers förut fattade beslut icke skola alldeles blifva gäckade i sådana punkter som måste anses innefatta ett slags contract med innehafvarena af Bankens sedlar. Vid ett tillfälle belt nyligen var här inom Ståndet åtskilligt tal om en irring som skulle vara förelupen hos Regeringen; den irringen gällde 174 tunnor spannmål. Jag finner i denna fråga en ännu större irring vara begången på samma håll; denna irring gäller mer, den gäller $1\frac{1}{2}$ million R:dr B:co; det skall bli intressant att förnimma hvad härom kommer att förljudas ifrån deras sida som nagelforo så samvetsgrannt med de 174 tunnorna. Kronans Rådgifvare i Finance-ärenden har antagit att 3 millioner R:dr skulle kunna i egenskap af redan upplupen Bancovinst af Banken disponeras till Statsverkets behof. Förhållandet är att endast hälften af denna summa är disponibel så vida redan fatta beslut skola blifva en verklighet. På denna irring vill jag juka litet som på den förut omhandlade grunda någon förnärmelse eller beskyllning; ty ursprungligen tillhör denna irring ingalunda Finance-Ministern, utan måhända närmast Ledamöter-

na af 1848 års Banco-Utskott, bland hvilka äfven detta Stånd räknade så utmärkt kunniga och erfarna män. Ständerna beslöto nemligen 1845 att Bankens halfva grundfond eller 5 millioner R:dr skulle bestå af räntebärande obligationer. Dessas belopp utgjorde, då detta beslut fattades, 4,245,000 R:dr, men särskilda medel anvisades icke till att fylla bristen 755,000 R:dr annorlunda än att i en särskild paragraph af Banco-Reglementet stadgades att den upplöpande Bancovinsten borde förvandlas i obligationer. Men redan af detta beslut, tillsammantaget med det förstnämnde, var det efter mitt förmenande en nödvändig följd att 1848 års Banco-Utskott bordt i redogörelsen för då befintlig Bancovinst anmärka denna post såsom redan genom 1845 års beslut disponerad. Likaledes hade 1845 års Banco-Utskott anmärkt att sedelstocken utgjorde 535,000 R:dr utöfver de 20 millioner som Ständerna yttrat sig sinnade att bestämma såsom maximum af det belopp hvarmed sedelstocken finge öfverstiga silfvervalutans värde. När nu 1845 års Ständer beslöto att nämnde maximum borde vara icke 20,535,000 utan jemna 20 millioner R:dr, hade det efter mitt förmenande äfven ålegat 1848 års Banco-Utskott att afdraga sistnämnde 535,000 R:dr ifrån beloppet af den disponibla Bancovinsten. Denna irring var utan tvifvel icke utan vigt; men för min del anser jag den böra med så mycket mindre stränghet bedömas som jag för ingen del vågar påstå att, derest Högv. Ståndet vid förflutna Riksdag likasom vid den innevarande haft den ynnest att sätta mig i Banco-Utskottet, jag sjelf icke skulle ha begått samma misstag, om icke något ännu värre; ty ingen, som har minsta vett, lär tro på sin egen ofelbarhet. I hufvudsaken håller jag mig här till det gamla ordspråket: skälm är den som ger mer än han har. Jag vill för min del icke med min röst bidra till att göra Banken till en sådan skälm. Banken har icke mer än 1½ million behållen vinst att disponera; detta synes mig vara ett gan-

ska godt skäl till det antagande att Banken icke bör disponera bort mer än $1\frac{1}{2}$ million behållen Bancovinst. En upplysning af detta innehåll hade efter mitt förmenande lämpligen funnit en plats i Utskottets Betänkande. Nu har man för dess meddelande ensamt att tacka Representanten för Lunds Universitet hos hvilken jag anser Ständerna stå i en ganska stor förbindelse för den möda han derpå nedlagt. Den vederläggning, jag nu har att vänta af de sakkunnige män som redan anmält sig, gäller således det påstående jag härmed upprepar, att mer än $1\frac{1}{2}$ million upplupen Bancovinst icke finnes att disponera till Statsverket så framt icke Rikets Ständer vilja drifva uppenbart gäckeri med sina egna till sedelinnehafvarnes betryggande fattade beslut. Jag gör icke denna fråga till en politisk, utan vet fastheldre att det är ganska opolitiskt af mig att så fruktlöst och emot så mäktiga intressen, som nu äro i rörelse, söka föra Bankens talan. För en politisk demonstration vore dessutom den afprutning af 900,000 R:dr på de tre millionerna, som Regeringen beräknat och afsett, ett ganska vackert eller ganska fult uppslag, allt efter som man ser saken. Jag yrkar på det enträgnaste att icke mer än 500,000 R:dr årligen må vid de tre årens 1851—53 utgång ifrån Banken allemnas till Statsverkets behof.

Professor *Agardh*: Då jag biträdt Utskottets med så många reservationer i olika rigtningar försedda beslut, vill jag inför det Hög. Ståndet närmare utveckla hvad jag i sednare delen af min, Utskottets Betänkande vidfogade utredning endast antydt. Om jag härvid kommer att något längre upptaga Ståndets tid, söker jag en ursäkt dertöre dels i ämnets vigt och dels i den omständighet, att jag vanligen ej besvärar Ståndet med hvarken många eller långa tal. Den ofvannämnde utredningen har egentligen för ändamål att visa, det Banken icke kan

lemna ifrån sig större del af sitt capital-öfverskott än det som öfverskjuter 11,680,000 R:dr, så länge de för dess verksamhet af Ständerna gifna föreskrifter icke ändras, då man deremot år 1844 antagit, och ännu antager, att Banken i form af vinst kan afstå allt hvad den eger utöfver 10,000,000 R:dr. Jag nämner detta, och lägger derpå någon vikt, emedan, sålänge ingen mäktar visa hvari de prämisser, på hvilka den dragna conclusionen stödjer sig, fela, jag anser mig frikallad från att ingå i något svaromål på *högra* sidans mest svårbesvarade fråga, den neml. på hvad sätt man ämnar consolidera Banken med den vinst man åt Banken vill reservera. Till mig, som anser mig afstå icke allenast hela den vinst Banken för närvarande eger, utan äfven, på skäl hvilka jag anfört i min motivering, en del af den vinst, jag under de nästföljande åren förutsätter inflyta, kan en sådan fråga icke vara rigtad. Att å andra sidan tala om att afstå en vinst, om hvars obefintlighet man practiskt kan öfvertyga sig, i händelse man på Bankens hyllor ville söka den (och att den här någorstädes måste vara att finna lärer väl ej kunna bestridas, så länge man ej bestrider att Banken har inom egen lås och nyckel alla sina tillgångar), förefaller mig något besynnerligt. Man hjälper sig väl dermed, att man säger: vi afstå allt hvad *vi* kalla vinst, men för att undvika att visa det en del deraf ej finnes, så afstå vi den ej förr än ny vinst influtit, hvarigenom idealiteten af en del af densamma ej rätt kan komma i dagen. Man kan emedlertid om en sådan ideel vinst på sin höjd säga, hvad en Ledamot inom Utskottet yttrade: "det kan vara roligt veta att man har en sak äfven om man ej hvet *hvar* man har den."

Efter denna förelöpande anmärkning vill jag efter förmåga söka besvara de båda hufvudfrågor, på hvars klara uppfattning ett omdöme i detta ämne endast kan grundas. Dessa frågor

äro: *Hurudan är Bankens närvarande ställning? Huru consolideras Banken genom den upplupna vinsten?*

För att lätta öfversigten vill jag först söka planera det område inom hvilket frågorna ligga. Jag börjar med att erinra om fördelen och nödvändigheten att skarpt åtskilja Bankens dubbla functioner, den att upprätthålla myntvärdet, och den att förse landet med nödigt rörelse-capital. Den första functionen sammanfaller närmast med hvad man vanligen förstår med en *Deposit-* eller *Giro-Banks* function. Med afseende på det utslutande åliggandet att upprätthålla myntvärdet vill jag kalla denna del af Banken *Realisations-Banken*. Då rörelse-capitalet hufvudsakligen under form af lån sprides i landet kallar jag den andra afdelningen af Banken *Låne-Banken*. Till *Realisations-Banken* räknar jag Bankens hela metalliska cassa och den del af sedelstocken som motsvaras af denna cassa; till *Låne-Banken* räknar jag Bankens alla öfriga tillgångar och skulder eller sedelansvarighet.

Man har nu klandrat denna organisation af Svenska Riks-Banken, hvarigenom den fått 2, som det vid första påseendet vill synas, så heterogena bestämmelser, och man har under allehanda förevändningar sökt skilja en del af lånerörelsen från Banken, i det man föreslagit att öfversflytta än den ena än den andra delen af denna rörelse på ett af Banken oberoende Verk, Riksgälds-Contoret, och man har ändteligen lyckats att åt privata Sedelbanker öfverlemna en stor del af denna rörelse. Det vill dock synas, som om man hemtat hufvudsakliga stödet för detta klander derifrån, att utländska Bank-Inrättningar icke äro så organiserade som den Svenska, hvarifrån man tillika hemtat stöd för det påståendet, att vår Banks verksamhet icke skulle vara hvad man kallar *bankmessig*. Jag vill i förbigående anmärka, att jag i allmänhet fattar stort misstroende till nyttan af en föreslagen förändring eller till befogenheten af ett

uttaladt klander, då man som skäl därför hufvudsakligen åbero-
par andra länders och nationers exempel. På en sådan grund
borde man ju klandra allt hvad vi ega nationellt, allt hvad vi
ega egendomligt, ty det ligger just i sjelfva naturen af det
egendomliga och nationella, att det ej gerna kan vara gemen-
samt för *andra* och ännu mindre för *alla*. För min del ön-
skar jag gerna söka motivering till en förändring af något be-
stående från närmare håll än utlandet.

Den klandrade organisationen innebär tvärtom i min tanka
en fördel, en ganska väsendtlig fördel, den nemligen, att båda
dessa Banker lyda en och samma Styrelse, och sålunda, styrda
efter riktiga principer, hvar i sin mån kunna medverka till upp-
fyllande af Bankens hufvudförbindelse, den att upprätthålla mynt-
värdet. Klandret drabbar i min tanka icke organisationen men
väl den styrande, som ej klart uppfattat organisationens mecha-
nism, utan styrer så, att den ena delen drager åt ett håll, den
andra åt ett annat. Jag vill söka närmare ådagalägga hvad
jag här menar. — Bankens hufvudändamål är att upprätthålla
myntvärdet. Den del af Banken, som jag kallar Realisations-
Banken, bidrager tydligen dertill derigenom, att den förskaffar
sig så mycken metallisk valuta, att den under alla förhållanden
kan mot silfver inlösa hvarje i dess lucka presenterad sedel.
Låne-Banken kan och bör i sin ordning kraftigt medverka till
samma mål, derigenom att den beherrsakar rörelse-capitalen i
landet och dymedelst upprätthåller hvad jag skulle vilja kalla
penning- eller *sedel-värdet*. Ett öfverskott i rörelse-capital,
som ej är fästadt vid näringarne och industrien, höjer varuvär-
det onaturligt, framkallar öfverdrifna speculationer, och åter-
vänder merändels genast i form af ökad import till Realisations-
Bankens lucka, och uttager silfret lika hastigt som det dit in-
kommit. Brist på rörelse-capital verkar tynande och förlaman-
de på samma näringar och industri, minskar varuvärdet och

dess verkningar sträcka sig äfven till Realisations-Bankens lucka i form af minskad export. Låne-Bankens hufvudsyfte bör sålunda vara, att moderera rörelse-capitalet, och icke tillåta för stora fluctuationer i detsamma. En naturlig följd häraf blir, att då Realisations-Bankens utelöpande sedelstock är stor, d. v. s. när dess metalliska cassa är stark, Låne-Banken bör minska sin utelöpande sedelstock, dels för att derigenom skaffa Realisations-Banken styrka att motstå tryckningen af en dålig handels-conjunktur och dels hufvudsakligen för att som national-rikedom i Realisations-Bankens hvalf fixera någon del af det influtna silfret. När deremot Realisations-Banken är svag och dess rörelse-capital litet, bör Låne-Banken åter utsläppa något af hvad den under den goda tiden indragit.

Liksom Realisations-Banken styrer silfver- eller vaxel-cursen på utlandet, bör Låne-Banken styra sedel-cursen inom landet. Så snart nemligen vaxel-cursen stiger så många skillingar öfver pari, att Silfver-Riksdalerns transport till Hamburg dermed är betald, kan den ej vidare stiga, emedan då Röpman-
nen finner sin fördel vid att transportera silfret in natura till continenten heldre än att köpa vaxlar, och när cursen faller under pari, förhindras dess vidare fall derigenom att Realisations-Banken då har både rättighet och skyldighet att såsom Vaxel-handlare träda upp på Börsen och köpa vaxlar för huru många millioner som helst, mot hvilka sedan silfver drages in. På samma sätt bör Låne-Banken styra sedel-cursen inom landet, så att när sedel-tillgången eller rörelse-capitalet är stort bör den draga in, men deremot åter släppa ut när denna sedel-tillgång minskas.

Dessa synas mig vara lika enkla som naturliga principer för Bankens förvaltning, och kunde de vid denna göra sig gällande, skulle både landet och Banken deraf i min tanka befinna sig väl. Nu utgår likväl det af Rikets Ständer utfärdade Reg-

lemente för Bankens Styrelse och Förvaltning nära nog från alldeles motsatta åsichter. När Realisations-Bankens utelöpande sedelstock är stor, så finnes ingen paragraf i Reglementet, som befäller Låne-Banken minska sin sedelstock, utan då lefver man på stor fot någon tid, liksom den svåra tiden aldrig kunde återkomma. När åter Realisations-Bankens cassa hastigt börjar smälta tillsammans till följe af det öfverdådiga lefnadssättet, då är modet genast borta, nationen ställes på svältcur, och Låne-Banken har befallning, att ytterligare minska den genom Realisations-Bankens svaghet redan otillräckliga sedelstocken, oaktadt man kan vara öfvertygad, att, när strypningen vidtager, den då utelöpande sedelstocken är så fastvuxen vid närin-garne och industrien, att den endast med våld kan skiljas derifrån, för att bana sig väg till Bancoluckan. Hvilket menligt inflytande en sådan Bankstyrelse skall utöfva på en industri, som ännu ligger i sin linda och icke tål några våldsamma kastningar i penningtillgången, synes mig lätt att inse. Jag vill nu med några ziffror belysa de af mig framställda generella satserna, och vidfogar följande Tablå för alla åren efter 1844 öfver Bankens utelöpande sedelstock och metalliska cassa, äfvensom öfver Privat-Bankernas i rörelsen varande sedlar utöfver deras cassa i Riksmünt. Jag har tagit år 1844 till utgångspunkt, emedan då den i Finnland utelöpande delen af Svenska sedelstocken indrogs, och man således, för att jemföra åren före 1844 med de derpå följande, måste taga denna sedelstock med i räkningen. Till sedelstocken räknar jag både Bankens och Privat-Bankernas utelöpande sedlar.

	Bankens utelöpande Sedlar.	Privat-B. utelöp. Sedlar.	Summa Sedelstock.	Metall. Cassa i R:dr B:co förvandl.
1844	20,112,000	3,968,000	24,080,000	8,817,000
1845	24,100,000	4,088,000	28,188,000	13,272,000
1846	25,977,000	3,861,000	29,838,000	15,702,000

	Bankens utelöpande Sedlar.	Privat.-B. utelöp. Sedlar.	Summa Sedelstock.	Metall. Cassa i R:dr B:co förvandl.
1847	29,002,000	5,990,000	34,992,000	22,000,000
1848	26,147,000	6,811,000	32,958,000	15,667,000
1849	22,805,000	7,019,000	29,824,000	12,892,000
1850	22,393,000	6,234,000	28,627,000	12,190,000

Tager jag nu medium af den utelöpande sedelstocken äfvensom af metalliska cassan för dessa år, så finner jag det förra vara 29,787,000 och det sednare 14,363,000 och jag får för de särskilda åren:

	Sedelstock öfver medium	Sedelstock under medium	Metall. Cassa öfver medium	Metall. Cassa under medium
1844	—————	5,707,000	—————	5,546,000
1845	—————	1,599,000	—————	1,691,000
1846	51,000	—————	1,339,000	—————
1847	5,205,000	—————	7,637,000	—————
1848	3,171,000	—————	1,304,000	—————
1849	37,000	—————	—————	1,471,000
1850	—————	1,160,000	—————	2,173,000

Man ser af denna Tablå, hvilka ofantliga fluctuationer rörelse-capitalet under dessa år undergått; sålunda var rörelse-capitalet år 1847 till följe af den metalliska cassans hastiga tillväxt nära 11,000,000 större än 1844. Rörelse-capitalet är för närvarande 1,000,000 R:dr och metalliska cassan 2,000,000 R:dr under dessa 7 årens medium.

Ha nu näringarne supit till sig någon del af detta öfverflödiga rörelse-capital och derigenom ökat sin productiva kraft, eller har det förrunnit utan att afsätta någon fruktbar gyttna? Jag tror det nästan spårlöst försvunnit. Man vill visserligen skjuta hela skulden på de ofördelaktiga handels-conjuncturerna år 1848, och nekas kan visserligen icke att de äfven i sin mån bidragit till metalliska cassans bortsopande, likväl faller hufvud-

orsaken i min tanka principerna för Bankens styrelse till last. Jag har ofvan antydt, att ett öfverskott af rörelse-capital i form af ökad import strömmar tillbaka till Realisations-Bankens lucka och plundrar den på silfver. Låtom oss därför tillse hvilken af dessa orsaker, minskad export, såsom man vanligen antager, eller ökad import, som jag påstått, varit mest vållande till det nästan spårlosa försvinnandet af Bankens metalliska cassa år 1847, den största som funnits sedan realisationens införande. Jag begagnar härföre ziffer-uppgifterna i Commerce-Collegii nyligen utkomna Berättelse öfver Sveriges Utrikes Sjöfart och Handel för år 1849, och anmärker blott, att jag från exporten och importen uteslutit den af guld och silfver i mynt och plantsar, och endast begagnat de tal, hvilka uuder rubriken "Andra Varor" förekomma pag. 36 i nämnde Berättelse:

	Införsel.	Utförsel.
1844	17,487,000	21,580,000
1845	17,569,000	24,380,000
1846	18,730,000	24,871,000
1847	22,434,000	29,588,000
1848	23,186,000	21,567,000
1849	25,518,000	24,260,000

Medium af alla årens import blir således, 20,820,000, och af exporten 24,374,000; anmärkas bör, att i importen ej kan vara upptagen den på oöfliga vägar, hvilken i medeltal synes uppgå till omkring 3,000,000. Man får sålunda:

	Införsel.		Utförsel.	
	Und. medium.	Öfv. medium.	Und. medium.	Öfv. medium.
1844	3,333,000	————	2,794,000	————
1845	3,151,000	————	————	6,000
1846	2,090,000	————	————	497,000
1847	————	1,614,000	————	5,214,000

	Införsel.		Utförsel.	
	Und. medium.	Öfv. medium.	Und. medium.	Öfv. medium.
1848	—————	2,366,000	2,807,000	—————
1849	—————	4,698,000	114,000	—————

Att sålunda döma af denna officiella uppgift, ha af de 9 millioner, hvarmed Bankens metalliska cassa var lägre år 1849 än år 1847, 7,000,000 R:dr utgått i en ökad import och endast 3,000,000 genom en minskad export. Importen var neml. 1848 2,366,000 R:dr och 1849 4,698,000 R:dr öfver medium, eller för båda åren något mer än 7,000,000 R:dr öfver medium; likaledes var exporten 1848 2,807,000 R:dr och 1849 114,000 R:dr eller tillsammans nära 3,000,000 under medium. Att summan af den ökade importen och minskade exporten ej bli lika med förändringen i metalliska cassan härrör, utom af andra omständigheter, dels deraf att de förra media äro hemtade från åren 1844—1849, då man ännu ej har uppgifterna för 1850, det sednare från åren 1844—1850, dels också deraf att hvad som genom frakthandeln influtit, hvilket kan mycket variera för olika år, ej finnes upptaget. Collegium gör i sammanhang med Tablåen följande reflexion: "Enligt hvad denna Tabell utvisar, har den egentliga varu-införseln, hvars värde år 1848 *öfversteg hvarje föregående års import-belopp*, under sistlidet år *vunnit en ytterligare tillväxt*, motsvarande omkring 2,300,000 R:dr. Äfven utförseln, som år 1848 icke allenast var yida mindre betydlig än under det för Sveriges export-handel särdeles gynnande året 1847, utan äfven understeg hvartderas af de 3:ne nästföregångna åren export-belopp, har år 1849 höjt sig till ett värde af 24,260,000 R:dr, hvilken summa, ehuru ännu ansenligt lägre än 1847 års utförselsvärde, med nära 2,700,000 R:dr öfverstiger det för år 1848 uppgifna." Hvarifrån, om ej från öfverskott i rörelse-capital, tror man nu den ofantliga varu-införseln åren 1848 och 1849

härleder sig? Granskar man nemligen import- och export-specialerna, så finner man att utförseln af *spannmål* öfverstigit införseln af samma vara, så att den ökade importen ej faller på denna nödvändighets-artikel. Detta ådagalägger ganska tydligt skadan för Banken af ett stort öfverskott i rörelse-capital, och Banco-Styrelsen bör i min tanka af Ständerna åläggas, att skänka lika mycken uppmärksamhet åt den utelöpande sedelstocken, som den nu är ålagd att skänka åt den metalliska cassan. Banco-Styrelsen hade vida bättre tillsett Bankens sanna intresse, om den, i stället för att genom inköp af nya obligationer öka sedelstocken under år 1847, afyttrat en del af dem Banken redan innehade, och vid den tiden borde Ständerna innehållit hela Bancovinsten, för att äfven dermed minska rörelse-capitalet.

Men verksamheten af en sådan indragning tillintetgöres till en stor del af Privat-Bankerna, hvilka under gynnande conjunctur, då den utelöpande sedelstocken, äfven med indragningar hvilka ej kunna ske ögonblickligt, är stor, alltjemt släppa ut, hvarigenom ändamålet med åtgärden förfelas, och Bankens enda vinst derpå blir att på de indragna penningarne förlora räntan, hvilken i stället tillfaller Privat-Bankerna. Detta är en af följderna af den prisade åtgärden, att på privata Sedelbanker öfverflytta Bankens lånerörelse, hvarigenom penningrörelsen i landet ej mera domineras af Riks-Banken. Är åter conjuncturen dålig, såsom nu, då blir förhållandet alldeles motsatt, och förlägenheten ökas genom Privat-Bankerna; då nemligen Riks-Bankens sedelstock minskas genom uttag af sillver börja alla Privat-Banker, till följe af bristen på Riksmünt i sina vixel-cassor, att äfven draga in, och detta vida ojemnare än Banken. Af den meddelade Tablåen visar sig detta alldeles tydligt. Så länge sedelstocken är öfver medium släppa Privat-Bankerne alltjemt ut,

ut, oaktadt Bankens sedelstock minskas, men så snart den faller under medium draga de in vida häftigare än Banken. Således ökades Privat-Bankernas sedelstock år 1848 med 1,000,000 R:dr oaktadt Bankens minskades med 3,000,000 R:dr; år 1849 ökades deras sedelstock ännu något, oaktadt Bankens nedsjönk under detta år med ännu 3,000,000 R:dr; men under förlidet år, då sedelstocken stod under medium, drogo Privat-Bankerna in 800,000 R:dr, under det Banken endast drog in 400,000 R:dr. Uti en af gårdagens Tidningar, "Morgonbladet N:o 22," förekommer under rubriken "Insändt från Nerike" följande anmärkning rörande Länets Privatbank, som i sin mån bekräftar hvad jag här anfört. "Länets Privatbank, samt andra dylika, trugade nästan på de behöfvande penningar, hvilket blott då skedde under den tid som desse Banker hade öfverflöd på mynt och inga yttre faror därför visade sig; nu är förhållandet tvärtom, Bankerna lemna nu icke gerna ut lån, ej ens på 4 månaders tid med full capital-inbetalning, utan vilja blott hafva de summor åter dem de utlemnat."

Sedan jag nu på detta sätt sökt planera terrängen, vill jag göra ett försök med besvarande af frågan: "hurudan Bankens ställning för närvarande är." Den som bedömer denna ställning endast från metalliska cassans tillstånd besvarar frågan med lätthet. Han går blott ner i Bankens hvalf, räknar dess plantsar, och svarar: så stort var vårt silfverförråd *då*, så stort är det *nu*, hvaraf följer att Bankens ställning *nu* är så mycket sämre eller bättre än *då*, som detta metallförråd är mindre eller större *nu* än *då*. Huru otillförlitlig en sådan ensidig måttstock är visar ställningen vid 1847 års slut. I sitt Betänkande N:o 19 pag. 3 rörande Banco-vinsten yttrar nemligen förra Riksdagens Banco-Utskott: "Sedan Utskottet sålunda uppgifvit ungefärliga beloppet af Banco-vinsten, tillhör det Ut-

”skottet att yttra sig, om och huruvida någon del deraf för Bankens consoliderande erfordras; i hvilket afseende Utskottet får anföra, att, då Bankens metalliska cassa numera vunnit den tillökning, att nämnde cassa genom begagnande af ändamålsenliga utvägar, enligt Utskottets öfvertygelse, bör kunna motstå äfven de starkaste påkänningar,” m. m. Det var en besynnerlig ödets skickelse, att, innan Utskottet ännu hann afskiljas för Riksdagen, farhågor inom Utskottet för metalliska cassan, som, enligt Utskottets vid Riksdagens början yttrade åsigt, borde kunna motstå äfven de starkaste påkänningar, började visa sig, då densamma nedsjunkit under Riksdagens lopp med 6,000,000 R:dr. Det är eget, att då Utskottet nämner, att grunden för Utskottets öfvertygelse om metalliska cassans förmåga, att motstå äfven de starkaste påkänningar, låg i begagnandet af ändamålsenliga utvägar, Utskottet likväl började med att föreslå en af de i min tanka minst ändamålsenliga, den nemligen att, genom utlemnande af hela Banco-vinsten, öka det redan alltför stora rörelse-capitalet, utan att på samma gång förordna om en förminskning i detsamma genom att utsläppa några millioner af Bankens innehafvande obligationer. Jemför jag Bankens ställning nu med den år 1847, och bedömer den icke ensamt från den ensidiga synpunkten af metalliska cassans belopp, så finner jag visserligen, att metalliska cassan då var $7\frac{1}{2}$ million R:dr öfver medium, då den nu är 2 millioner R:dr under, men jag finner tillika, att utelöpande sedelstocken då var $5\frac{1}{2}$ million öfver medium då den nu är en million R:dr under; ehuru sålunda Bankens ställning nu är vida oförmånligare än den var då, tror jag för min del likväl inga grundade anledningar till farhåga för realisationens bestånd förefinnas. Man bör nemligen taga i betraktande, att när sedelstocken är under medium, äro de utelöpande sedlarne så fastvuxna i rörelsen, att de ej gerna derifrån kunna lossas och

finna väg till Bancoluckan, förutsatt likväl att icke missväxt inträffar. Att i närvarande stund vidtaga några utomordentliga mått och steg för realisationens betryggande, anser jag således icke vara af nöden.

Hvad nu angår den andra frågan, "huru Banken consoli- deras genom upplupen vinst," erinrar jag åter om fördelen, att skilja mellan Realisations-Banken och Låne-Banken. Till den förra har jag räknat den metalliska cassan och den del af utelöpande sedelstocken som motsvaras af denna, till den sednare Bankens alla öfriga tillgångar eller fordringar, och skulder eller sedel-ansvarighet. Realisations-Banken kan icke göra någon vinst, emedan dess tillgångar bestå uteslutande uti räntelösa metaller; det är endast Låne-Bankens fordringar, nedlagda i räntebärande reverser, hvilka producera hvad man kallar Banco-vinsten. Maximum för Låne-Bankens skulder är af Ständerna bestämdt till 20,000,000 R:dr och får ej öfverskridas. Fordringarne äro äfven fixerade, och utgöras med undantag af den mellan Riksdagarne upplupna vinsten, som hvarje Riksdag på ett eller annat sätt af Ständerna disponeras, af hvad Låne-Banken i lånerörelseväg skall hafva utestående. Detta utgör för närvarande 31,680,000 R:dr, hvaraf 26,680,000 R:dr skola i vanlig lånerörelse tillhandahållas allmänheten, och 5,000,000 R:dr skola ligga i räntebärande obligationer. Skillnaden mellan Låne-Bankens fordringar eller tillgångar och dess skulder är lika med dess grundfond. Grundfonden bör sålunda vara lika med skillnaden mellan 31,680,000 R:dr och 20,000,000 R:dr eller lika med 11,680,000 R:dr; den bestämdes af Ständerna vid 1844 års Riksdag till endast 10,000,000 R:dr, eller 1,680,000 R:dr för liten. Sätter man förhållandet mellan dessa tal i form af æquation, så får man $26,680,000 - 5,000,000 = 20,000,000$ eller $26,680,000 - 5,000,000 - 20,000,000 = 11,680,000$. Jag har kallat denna æquation för Låne-Bankens grund-æquation; den uttrycker egentligen ingenting annat än

den allmänna satsen, att skillnaden mellan mina tillgångar och mina skulder är lika med hvad jag verkligen eger, eller lika med min förmögenhet, eller, om man så vill, lika med min grundfond. Endast hvad Låne-Banken derutöfver eger kan den betrakta såsom vinst och i sådan form afstå; skall den afstå något mera, så måste den antingen öka sin skuld eller här sin sedel-emissionsrätt, eller ock minska sina tillgångar eller fordringar.

Då Realisations-Bankens utelöpande sedelstock utgått mot räntelös metallisk valuta, så kan Banken härpå ej göra någon vinst, hvilken endast uppkommer genom Låne-Bankens i form af lån utsläppta sedlar, och frågan reducerar sig således derhän: *Huru consolideras Realisations-Banken genom Låne-Bankens vinst?* Den som anser Banken ej hafva någon annan förbindelse till det allmänna än den att upprätthålla myntvärdet besvarar denna fråga helt enkelt dermed, att han svarar, jo derigenom att Låne-Banken minskar sin skuld. Då nemligen Realisations-Banken har förbindelse att med silfver inlösa icke blott sina egna sedlar utan äfven Låne-Bankens, så inses lätt att denna förbindelse underlättas i samma mån som Låne-Bankens skuld minskas. Använde jag vinsten på detta sätt år efter år, så skulle jag om 20 år ha kunnat inlöst Låne-Bankens hela utelöpande sedelstock, som på sin höjd får utgöra 20,000,000 R:dr, och Realisations-Bankens säkerhet vore då i allo betryggad emedan Bankens hela utelöpande sedelstock då motsvarades af metallisk valuta, och Låne-Banken vore dessutom innehafvare af en grundfond på 31,680,000 R:dr. Men hur går det med rörelse-capitalen i landet? Realisations-Bankens metalliska valuta får enligt Reglementet nedsjunka till $2\frac{1}{2}$ million R:dr Silfver eller $6\frac{3}{4}$ million R:dr B:co, och det skulle kunna inträffa att hela landets rörelse-capital utgjordes af blott dessa $6\frac{3}{4}$ million R:dr, ty det är alls icke gifvet att Realisations-Bankens metalliska cassa

i någon mån stiger genom att minska Låne-Bankens skuld. Hvad värde hade då Bankens egen grundfond, som den mot 31,680,000 R:dr förskaffat sig, då hela rörelse-capitalet endast uppgick till 6 $\frac{3}{4}$ million R:dr? Jo, om Banken ville realisera den inom landet, skulle den kanske ej kunna göra detta till 20 procent, och Banken skulle måhända i sjelfva verket med en grundfond af 31,680,000 R:dr under sådana förhållanden ej ega mer än den eger nu med en fond af 11,680,000 R:dr. Häraf kan man åter inse nödvändigheten för Banken, att, i sin egen-skap af Capitalist eller såsom egare af en betydlig grundfond, söka upprätthålla varuvärdet inom landet, och icke genom för stor förminsning i den utelöpande sedelstocken förorsaka dess betydligare fall. Då rörelse-capitalet redan är en million R:dr under de sista 7 årens medium, inses vådan att genom innehållande af den inflytande vinsten ytterligare minska detsamma (jag erinrar att den upplupna vinsten till största delen redan är ute i rörelsen, då Låne-Banken derföre köpt räntebärande obligationer, och att den endast har mellan 2 à 3,000,000 R:dr contant liggande); en följd af en sådan strypning, om handels-conjuncturen ej ändrar sig, kan lätteligen blifva en Urtima Riksdag, framtvingad af penningförlägenheten i landet. Denna åsigt, att genom minskning i Låne-Bankens skuld consolidera Banken, begagnar likväl vanligen ett annat uttryck, det nemligen, att Banken för vinsten skall köpa silfver eller, som är detsamma, vexas, då för vexas silfver kan indragas. Men huru skall nu detta silfverköp tillgå? Är cursen eller conjuncturen fördelaktig, så har Banken icke allenast rättighet utan äfven skyldighet att köpa silfver, och om Banken under en sådan conjunctur får anbud på huru många millioner i silfver som helst, så skickar Banco-Styrelsen blott till Tumba och requirerar sedlar till motsvarande belopp. Är åter cursen eller conjuncturen ofördelaktig, så förlorar Banken på affären, eme-

dan samma person, som i dag sålt silfret till Banken mot 129 eller 130 s. cours, i morgon kan uttaga det mot 128 s. och åter förnya operationen med Banken. Att drifva en sådan rörelse kan ej bidra till Bankens consoliderande; då är vida rationellare att helt enkelt kasta sedlarne i brännugnen, hvartill äfven hela operationen med silfverköpet under ofördelaktig conjunctur bör reducera sig.

Ett annat sätt att consolidera Banken, som har många anhängare, består deruti att Låne-Banken mot ränta skulle låna ut vinstmedlen eller ock derföre köpa räntebärande obligationer, och dymedelst öka sina fordringar. Härigenom ökar Låne-Banken sin capital-styrka utan att åstadkomma någon minskning i rörelse-capitalet eller hvad man kallar strypning. Detta förutsätter likväl, att jag är ense med mig sjelf om något för Banken fördelaktigt sätt att låna ut penningarne; jag talar här ej om sjelfva säkerheten, ty denna kan Banken alltid förskaffa sig, utan med det fördelaktiga sättet menar jag, att Banken ställt sin lånerörelse så, att de utlånta medlen komma producenten och icke hufvudsakligen consumenten till godo. Skulle detta sednare vara fallet, så kunde lätt inträffa, att den utlånta summan i form af ökad import återvände till Realisations-Bankens lucka, hvarigenom jag i stället för att consolidera verkli- gen försvagat Banken. Så länge åsigterna rörande Bankens utlåningar äro så delade, har man ej någon garantie för Bankens consolidering genom lånerörelsens utvidgande. Man påstår väl att det fördelaktigaste skulle vara att inköpa räntebärande obligationer, emedan de i händelse af en crisis för Banken äro lätt realisibla. Låtom oss likväl närmare skärskåda huru härmed kan hänga tillsamman. I en ofördelaktig conjunctur, som man måste förutsätta i det fall Bankens realisations-förmåga hotas, finnas ej köpare inom landet, och obligationer ställda i Svenskt mynt kunna knappt afyttras på en utländsk Börs. Jag antager lik-

väl Banken draga till utländsk marknad med några millioner Hypotheks-Förenings-Obligationer och låter dem gå under klubban, och antager att den äfven med betydlig förlust genom denna operation räddar sig ur en öfverhängande fara; men huru går det med de Associationer, hvilka utfärdat de uppsägbara förbindelserna? Utländningen uppsäger dem genast och tager ut fulla beloppet och ruinerar Bolagen. Jag frågar: kan det vara med *Rikets Ständers Banks*, jag vill ej säga fördel, men värdighet rätt förenligt att, för att rädda sig sjelf, låta stora delar af Rikets bästa provinser gå under klubban på en utländsk handelsplats? I en sådan kritisk tidpunkt blir väl enda och säkraste utvägen den, att Banken sjelf träder upp och negocierar om ett utländskt lån. Obligationerna böra i min tanka endast användas såsom Bankens svampar, eller i tider af öfverflöd begagnas att supa upp det öfverflödiga rörelse-capitalet, för att i tider af brist åter släppa det ifrån sig. Jag minnes rätt väl huru, under de för Skåne ovanligt gynnande åren 1846 och 1847, egendomsvärdet i provinsen ofantligt uppstegrades, och huru Hypotheks-Föreningen derstädes af den öfverflödiga tillgången på penningar omsatte en stor del af sina obligationer från $4\frac{1}{2}$ till 4 procents ränta. Hade Banken då skickat på Föreningen en million af dess obligationer, så hade dermed det öfverflödiga rörelse-capitalet i provinsen sugits upp och måhända en stor del af den nöd och förlägenhet, som nu börja rätt kännas, uteblifvit. I en tid af förlägenhet åter kunde Banken verksamt hjälpa Föreningen genom att åter för samma million inköpa dess obligationer.

En tredje åsigt, och denna har många anhängare inom Utskottet, anser Banken bäst consolideras genom att aflemna hela vinsten till Statsverket för hufvudsakligen productiva ändamål. Detta sätt att consolidera Banken kan väl för en ytlig betraktare synas något paradox, men jag hänvisar blott till huru en

duglig och solid affärsman vanligen använder sin vinst. Måtro han uteslutande använder den, antingen att dermed betala sin skuld, eller låna ut den mot 4 eller 5 procents ränta? Nej vanligen lägger han den i ett productivt företag, och först när han blir gammal och trött vid affärerna tänker han på att begagna de 2 första utvägarne. Hufvudsaken beror på att han förstår välja en passande rörelse. Motståndarne till denna åsigt invända hufvudsakligen att vinsten, väl aflemnad till Statsverket, ej användes till productiva företag; men jag svarar härtill, att det är Ständerna och således Banco-Styrelsen sjelf, som afgör huru den skall användas, och frågar föröfrigt dem som vilja låna ut den, huruvida de, på sätt vår lånerörelse nu bedrifves, kunna låna ut den så att den faller producenten och icke hufvudsakligen consumenten till godo.

Sjelf bekänner jag mig till en 4:de åsigt, och anser Banken böra, med den del af vinsten han får behålla, redan nu mellan Riksdagarne börja tänka på att ersätta Privat-Bankerna. Jag har ofvan visat huru dessa, i tider af stor penningtillgång, kunna tillintetgöra Bankens försök att minska rörelse-capitalet, då de deremot i tider af förlägenhet ytterligare öka denna. Banken bör i min tanka öfver hela landet bilda ett nät af Filial-Contor, som endast röra sig med Bankens sedlar, men för öfrigt skötas af enskilda bolag. Endast på detta sätt kan rörelse-capitalet bli jemnt fördeladt inom samhällskroppens alla delar; på sätt lånerörelsen nu bedrifves, genom få men stora Afdelnings-Contor, ligger en stor del af rörelse-capitalet ofruktbart i dessa och en annan del i postväskorna på vägen till och ifrån Conteren; hvar och en, som tänker göra någon affär, måste på förhand börja samla penningar, hvilka sålunda, under en längre tid, i afvaktan på affären, ligga obegagnade, då de deremot, om en Bank med upp- och afskrifning fanns i hans grannskap, der blefvo insatta och kunde komma en annan tillgodo så länge egaren sjelf ej behöfde

dem. Banken får på detta sätt måhända ej så stor räntevinst som nu, men jag tänker mig ej Banken som en liflös massa, hvilken endast genom juxta-position kan förökas och tillväxa, ej heller som en gammal procentare, hvilken i all maklighet frodas i samma mån han sprider död och elände omkring sig, utan fastmera som en lefvande organism, hvilken lik hvarje annan i samhället bör arbeta och sträfva för att hålla sig uppe och förkofra sig, och hvars valspråk bör vara "lefva och låta lefva". Han kan väl ej sjelf föra plogen i våra åkrar, spränga malmen ur våra berg, sätta industriens hjul i gång eller sträcka kölen till våra fartyg, men han kan genom att förnuftigt organisera sin lånerörelse bispringa alla dem som verka och sträfva i denna riktning. Banken är samhällets materiella hjerta; från detta bör, liksom från hjertat i kroppen, den lifgivande saften i hundratals kanaler afsätta närings-kraft och must i samhälls-kroppens yttersta delar. Härigenom upprätthålles Bankens realisationsförmåga vida bättre än genom de palliativ-curer Banco-Styrelsen nu är förordnad vidtaga så snart dess metalliska cassa börjar sjunka samman. Inom Utskottet saknas ej god vilja att på ett förnuftigare sätt organisera vår penningrörelse, men huruvida krafterna äro tillräckliga att besegra det stora och mäktiga intresse, som under alla andra skepnader än sin egen uppträder deremot, kommer det Hög. Ståndet jemte de öfriga Riks-Stånden snart nog att erfara. Ett nödvändigt vilkor för en sådan organisation af lånerörelsen anser jag vara att Banken, åtminstone till en början, alldeles skiljes från Statsverket, ty så länge Extra Statsregleringen till hufvudsaklig del skall baseras på Bancovinsten, kan Banken aldrig lyfta landet till det materiella välstånd, hvarpå dess egen styrka egentligen hvilat. Staten vinner en riklig ersättning genom folkets förmåga att bära ökade bördor. Då Stats-regleringen denna gång är byggd på Bancovinsten, vill jag, på grunder hvilka jag i min reservation uttalat, för afstående af så stor

del som Utskottet föreslagit för min del ej fästa annat vilkor än det att Kongl. Maj:t vid nästa Statsreglering i Näder täcktes ej beräkna Bancovinsten såsom en tillgång för densamma. Jag tillstyrker sålunda Högv. Ståndet att biträda Utskottets beslut.

Biskop Heurlin: Både vid 1828 och 1834 årens Riksdag var jag Ledamot af Stats-Utskottet och jemväl i den af Stats- och Banco-Utskotten sammansatta Finance-Afdelning och hade således tillfälle att deltaga uti de vigtiga och vidlyftiga öfverläggningar, som der förekommo rörande myntbestämning och realisation, silfverutvexling, beräkning af utelöpande sedelstock, lånesystem, m. m. Mina åsigter i dessa frågor öfverensstämde icke alldeles med de beslut, som fattades. Professor Agardh har uti sitt sakrika anförande uttalat vissa satser, dem jag både då gillade och än i dag gillar. Likväl kan jag icke i alla punkter instämma med Prof. Agardh. Då mina finansiella tankar redan blifvit ofta och fullständigt utvecklade och för flere af Högv. Ståndets Ledamöter äro väl bekante, och då jag tillika icke rubbat eller förändrat mina tänkesätt, var det min föresats, att icke inlåta mig uti någon egentlig debatt, utan endast med få ord tillkännagifva, hvilken mening jag biträdde. Men då jag blifvit nog tydligt apostroferad af Doctor Thomander och nära nog uppmanad till strid, måste jag, emot min föresats, uppträda och besvara Hr Doctörns anmärkningar. Doctor Thomander har talat om en irring eller ett misstag som Banco-Utskottet vid förra Riksdagen skulle begått, hvilket förledt så väl då varande Ständer som Regeringen till oriktig beräkning af Bankens räntevinst. Af nu varande Banco-Utskott skall detta misstag eller denna irring vara upptäckt och ådagalagd, synnerligen genom Prof. Agardhs calculer. Om så vore förhållandet, hade man skäl beklaga, att Doctor Thomander icke redan vid förra Riksdagen blef Ledamot af Banco-Utskottet, då

hans skarpsynthet kunnat upptäcka och rätta misstaget. Hr Doctors upplysta och nitiska verksamhet såsom Ledamot i Stats-Utskottet måste likväl tacksamt erkännas, särdeles af detta Stånd, då det är bekant, att det höga anslag af 90,000 R:dr till Elementar-Läroverken hufvudsakligen genom Hr Doctors nitiska bemödanden kom att beviljas. Om således Doctor Thomanders frånvaro i Banco-Utskottet 1847 var en förlust, så medförde likväl dess verksamhet såsom Stats-Utskotts-Ledamot viktiga följder.

Men jag nödgas förklara, att jag icke erkänner det 1847 års Banco-Utskott gjort sig skyldigt till något misstag eller föranledt någon irring hvarken hos Ständerna eller hos Regeringen. Ty med Bancovinst förstår man rätteligen Bankens behållna odisponerade räntevinst af sin lånerörelse och man kan ej förneka, att denna vinst på lånerörelsen lemnat en odisponerad behållning af omkring 1,000,000 R:dr årligen och således för 3:ne år omkring 3,000,000 R:dr. En annan fråga åter är om denna behållna räntevinst är i den mening disponibel, att den kan i sin helhet från Banken utlemnas, utan att Banken nödgas öka sin utelöpande sedelstock. Så till vida instämmer jag med Doctor Thomander, att denna Banco- eller Ränte-vinst är i denna mening endast till en del för ögonblicket disponibel. Det gifves väl en utväg att nu genast göra hela Bancovinsten disponibel, den nemligen att Banken försålde ett behöfligt antal af sina innehafvande obligationer, då naturligtvis ett antal sedlar till Banken inflöte, motsvarande det som till Statsverket skulle öfverlemnas. Sedelstocken blefve i detta fall till sitt belopp oförändrad; men en sådan utväg behöfver icke tillgripas, enär fråga icke är, att Banken skall på en gång utlemna, hvad af dess vinst till Statsverket anslås, utan successivt med $\frac{1}{3}$:del deraf årligen. För hvarje år samlar Banken en ny räntevinst, fullt motsvaran-

de den summa, som skall till Statsverket utlemnas, och efter 3:ne år är Bankens ställning alldeles oförändrad, och säkert förbättrad, enär den årliga räntevinsten kan antagas vara större än hvad af den redan samlade skall utgifvas. Meningen är ju tydligen, att gå tillväga alldeles på samma sätt som vid förra Riksdagen. Då anslogo Rikets Ständer hela den samlade räntevinsten för Riksgälds-Contorets behof att med $\frac{1}{3}$:del årligen aflemnas. Sedan dess har en ny räntevinst uppkommit, mer än motsvarande hvad som 1847 till Riksgälds-Contoret anslogs, och Bankens ställning har genom detta beslut icke blifvit rubbad. Så blefve jemväl nu förhållandet, äfven om hela den samlade Banco-vinsten successivt till Riksgälds-Contoret öfverlätes.

Jag öfvergår nu till Professor Agardhs calculer. De äro sannerligen spetsfundiga och kunna ej undgå att väcka uppmärksamhet men äfven förvåning. Mången studsar vid betraktelsen af de poster Herr Professorn upptager såsom skulder och tillgångar, framför allt, när man ser Bankens innehafvande räntebärande obligationer upptagas såsom Bankens skulder, hvilka man eljest beräknat såsom Bankens tillgångar och egendom. Dock, jag lemnar dessa calculer i deras värde och jag går så långt att jag medgifver deras fulla riktighet, om man neml. antager samma præmissor som Hr Prof. Men felet ligger just uti dessa præmissor, icke i conclusionen. För att kunna förklara, huru Hr Professorn kommit till dessa præmissor och hvad som föranledt den s. k. irring hvilken Doctor Thomander anmärkt, ber jag att få lemna en kort öfversigt af hvad vid förra Riksdagar i realisationsfrågan förekommit. Derom hafva sannerligen häftiga strider blifvit förde. De olika tänkande hafva ett visst syskontycke med de fordnä Mössorne och Hattarne under Frihetstiden. Detta gäller dock endast om financerna, icke om andra politiska frågor. Om jag nu vill kalla Mössorna för strypare,

det de verkligen voro, och Hattarne för vänner af stora lånefonder och utvidgad lånerörelse i alla rigtningar, så företer sig ända sedan 1828 samma skiljaktighet i åsichter hos Rikets Ständer. Vid 1828 års Riksdag var det den tidens Hattar, hvilka yrkade realisation efter 128 s. — Mössorna deremot önskade en lägre realisationsgrund och en sådan hade vid dåvarande lägre cours — jag vill minnas, att den på Hamburg stod på 112 s. — kunnat verkställas; men det motsatta mäktiga intresset, de skuldsattes, att ej nämna något annat, segrade öfver capitalist-intresset. Efter Riksdagens slut uppstod fråga om tiden för öppnande af fri silfverutvexling. Härom fördes häftiga strider inom Banco-Styrelsen och äfven vid 1832 års revision. Under tiden jagades kursen upp ända till 147 s. på Hamburg och vid öppnande af 1834 års Riksdag stod kursen ännu högre. Man sade den tiden, att ett visst mäktigt intresse önskade förändring uti realisationsgrunden och att få utvexlingen bestämd till 144 s. Det motsatta partiet skyndade sig då att besluta Banco-luckans öppnande till fri silfverutvexling, men på samma gång var man angelägen, att öfver behovet betrygga Bankens förmåga att uppehålla sedelvärdet. För detta ändamål stadgade man en viss proportion emellan metallisk cassa och utelöpande sedelstock och tilltog den så hög som 5 till 8, hvilket ju var en uppenbar orimlighet. Det insåg man äfven vid följande Riksdag och i stället för den stadgade proportionen bestämdes ett minimum af 2,000,000 R:dr för den metalliska cassan, hvarjemte man åt Banco-Styrelsen lemnade rättighet, att när metalliska cassan närmade sig detta minimum eller föll derunder, vidtaga åtgärder till dess förstärkande, jemväl den att minska lånerörelsen, hvilket vore högst skadligt, såsom Professor Agardh riktigt anmärkt. Vid en sådan cris, då pennin-gebrist skulle uppstå och stor förlägenhet i allmänna rörelsen, borde en rationelt administrerad Lånebank icke minska, utan

öka sin lånerörelse och komma landet till hjälp och understöd. Men, för att betrygga Banken, lyckades det Mössorna, att genomdrifva ett nog besynnerligt sätt att beräkna utelöpande sedelstock. Det är på denna beräkning Professor Agardh till en del stödjer sina calculer. Rikets Ständer stadgade och hafva fortfarande stadgat, att såsom utelöpande sedelstock skall räknas alla på räkningar i Depositions-Afdelningen innestående medel. Desse uppgingo den 31 December 1850 till 5,396,261 R:dr. Nu förutsätter Professor Agardh, att desse deponerade medel skulle kunna på en gång från Banken uttagas. Om det än vore tänkbart, att alla enskilde personer lyftade sina depositioner, så är det dock absolut omöjligt, att Statsverket och de Förvaltande Verken, hvilkas cassakista är i Banken, likaledes skulle på en gång kunna uttaga sina i Banken innestående behållningar.

Sjelfva grunden, på hvilken calculen hvilar, om än af Rikets Ständer lagd, hvilar likväl på en falsk förutsättning. Vidare förutsätter Professor Agardhs calcul, att alla de fonder, som till särskilda Låne- och Creditiv-förlag blifvit anvisade, skulle samtidigt till fulla beloppet vara begagnade; men nu visar Bokslutet för år 1850, att flere millioner af dessa fonder voro obegagnade. Så t. ex. för lån på guld och silfver samt vågbara effecter, 1,814,317 R:dr, på kopparsedlar 232,000 R:dr, Cassacreditiv 165,724 R:dr, publika papper 619,908 R:dr. Riksgälds-Contorets Creditiv var vid denna tid icke det ringaste anlåtadt. Enligt sednare beslut vet jag, att det icke inräknas uti utelöpande sedelstock; men också är det stadgat, att det en viss dag hvarje år skall vara till fulla liqvideradt. Erfarenheten har ock alltjemt visat, att större eller mindre andelar af dessa lånefonder alltid varit obegagnade. Det är således omöjligt, att præmisserna, — alla depositioners lyftande och alla lånefonders begagnande —, kunna antagas. Professor

Agardhs calcul förutsätter begge delarne. Banken har 26,680,000 R:dr skuld uti anvisade lånefonder samt dessutom förbindelsen att innehafva 5,000,000 R:dr uti räntebärande papper. De sednare skulle mången vilja anse såsom tillgång; och till desse skulders betäckande har Banken rättighet att utgifva 20,000,000 R:dr sedlar utöfver metalliska cassan — mången torde vilja kalla dessa sedlar Bankens skulder — samt tillika en grundfond af 10,000,000 R:dr; men denna borde vara 11,680,000 R:dr; alltså brister 1,680,000 R:dr uti grundfond, till hvars fyllande man endast eger Banco-vinsten att tillgå. Jag anmärker härvid, att Rikets Ständer ingalunda föreskrifvit, att Banken alltid och ovilkorligen skall innehafva 5,000,000 R:dr i räntebärande papper. Det är snarare en rättighet Ständerna medgifvit Banco-Styrelsen, att till detta belopp uppköpa räntebärande papper. Detta har jag i allmänhet velat anföra till förklaring af den s. k. irringen, hvilken icke blifvit begången hvarken af 1847 års Banco-Utskott eller Ständer, eller vid denna Riksdagen af Regeringen. Förhållandet med depositioner och beräkningen af utelöpande sedelstock var väl bekant både för 1847 års Banco-Utskott och Ständer.

Eftersom jag nu kommit att deltaga uti denna discussion, vill jag icke underlåta att yppa min finansiella trosbekännelse. Jag vet väl att jag 1828 och 1834 nära ansågs som en kättare i financerna; men detta kätteri vidhåller jag, äfven med äfventyr, att nu såsom då oblidt bedömas. Jag ber likväl Hög. Ståndet ursäcka om mitt anförande blir något fragmentariskt och mindre sammanhängande. Jag var icke beredd att ingå på detta stridsfält. Man säger att Bankens enda och hufvudsakliga ändamål är att uppehålla mynt- eller sedelvärdet. Professor Agardh har tydligen bevisat att denna sats, inskränkt till Banken såsom Vexel- eller Deposit-Bank, eger sin fullkomliga riktighet, men blir falsk, om den utsträcker till Banken

såsom Lånebank. Jakandet och nekandet af en och samma sats låter häraf förklara sig. Vår Bank är på en gång både Vexel- och Lånebank och har derföre en dubbel bestämmelse. Jag vill ej försvara denna förening af heterogena institutioner, hvilka hafva olika mål eller bestämmelser. Icke eller vill jag försvara organisationen af Bankens Styrelse, minst af allt, att Konungen icke eger ringaste andel i Banco-Styrelsen, icke ens veto uti frågor rörande Bankens lånerörelse, då likväl Vexelbankens och realisationens bestånd kunna af Rikets Ständers derom fattade beslut göras beroende. Jag har ej glömt, huru man vid 1834 års Riksdag nära stämplades såsom en förrädare derföre att man genom en förändrad redaction af 72 §. R. F. ville inrymma någon rätt i Banco-lagstiftningen åt Konungamakten. Numera tyckas meningarne härom icke vara delade. Såsom Lånebank bör Banken reglera landets penningarörelse. Prof. Agardh har härom yttrat många tänkvärda saker, dem jag gillar, ibland annat, att då penningetillgången i landet är riklig och silfver inströmmar i Banken, densamma då bör icke öka, utan tvärtom minska sin lånerörelse, hvaremot då silfver uttages ifrån Banken, och sedelstocken minskas, så att förlägenhet i allmänna rörelsen uppkommer, bör Lånebanken öka sin lånerörelse och på sådant sätt komma handel och näringar till hjälp. Banken bör tillse, att industrien icke afstannar eller går tillbaka, utan understödjes och uppmuntras, så att en ökad export må till Banken återföra det uttagna silfret. Det var af denna anledning jag vid 1828 års Riksdag i sammanhang med realisationen yrkade, att äfven ökade lånetillgångar borde beredas för industrien, för att sprida lif och rörelse inom handel och näringar, men mitt svaga bemödande var fruktlöst. Mössorne behöllo segern och de ville snarare minska än öka lånefonderna. Till följe af denna min grundsats, blef jag en försvarare af

Privat-

Privatbank-systemet, icke som skulle jag gilla den lagstiftning för Privatbanker, som till landets olycka gjort sig gällande, men jag ansåg dem såsom ett malum necessarium och hoppades, att de hvarken skulle blifva så många eller bedrifva sin lånerörelse till den utsträckning om på det nog vinstgifvande sätt som nu skett. Det hade varit lyckligt, om Professor Agardhs teori kunnat då göra sig gällande. Vexelbanken hade då stått fri och oberoende af Lånebanken och ej fordrat dryga administrationskostnader. Lånebanken hade bordt upptaga enskilda Actieegare eller Bolagsmän; väl hafva sitt hufvudsäte i Stockholm men särskilda Filialcontor i Rikets olika delar allt efter behof. Då hade Lånebanken kunnat bestämma sedelrörelsen i landet och elter omständigheterna öka eller minska sedelstocken. Af samma min förut antydda grundsats biträdde jag äfven förslaget att till blifvande Hypotheks-Föreningars understöd upptaga ett silfverlån. Äfven denna mening stämplades då såsom nära ett förräderi. Då var frågan endast om 2 millioner silfver. Nu hafva Hypotheks-Föreningar utan Statens mellankomst uppkommit och inledt landet uti en utländsk skuldsättning, nära 4 gånger större, omkring 20,000,000 R:dr B:co. Nya dylika Föreningar hota uppstå och fördjupa landet i ännu större skuld. Jag tänkte mig likväl icke dessa Föreningar, sådana de nu blifvit, utan sådana Fredric II i Preussen upprättade efter det ödeläggande 7-åriga kriget. Jag tänkte, att det skuldsatta jordbruket skulle så småningom befrias ifrån den tryckande skuldbördan genom låg ränta och en smärre amortering af lånen. Våra Hypotheks-Föreningar hafva beträdt en annan bana och synas åsyfta att försänka jorden i allt djupare skuld. Olyckan är skedd; det kan icke hjälpas; man måste väl framgå på den be-trädda banan.

Jag kommer nu till mitt värsta kätteri. Ingen 72 §; inga hopade silfvertackor i Bankens hvalf förmå i tidernas längd betrygga realisationens bestånd. Nej det är endast ett under fredens lugn väl ordnad credit- och fond-system, som kan betrygga Vexel-Banken för vådan att nödgas inställa sin rörelse. Man skall i den goda tiden skaffa sig förtroende och credit för den onda. Ett dylikt fondsystem bör ej tilltagas i för stor scala, utan lämpas efter landets förmåga och behof. Fonderna böra icke användas till fyllande af årliga Statsbehof eller till ökande af Statsluxe, vare i militär- eller på annan väg; nej desse fonder böra användas till productiva ändamål, till lättade communicationer, till ökad industri, till lif och rörelse i alla näringar, till national-välmågans förkofran och nationens förmåga att bära de bördor, krig eller andra olyckor kunna medföra. Fondsystem är adopterad i alla civiliserade Stater, ehuru utfördt på mer eller mindre rationella grunder; derföre har ock i andra länder industrien gjort så hastiga och förvånande framsteg och national-rikedomen i samma mån tilltagit. Vi stå efter och kunna ej höja oss och följa med, om vi än, ehuru i inskränkt scala, tillegna oss detta system och tillämpa dess grundsatser. Det är sannt, dessa fonder kunna falla, de kunna äfven stiga i värde; men i begge fallen står Vexel-Banken trygg och säker, orubbad af fondsystemets vexlingar. Denna Banks viktigaste, ja enda bestämmelse är myntvärdets upprätthållande, alldeles oberoende af fondernas fluctuationer; Låne-Banken åter måste i främsta rummet tillse hvad landet kräver och tillse att icke dess industri och näringar gå under. Hade Låne-Banken ingen annan bestämmelse än Vexel-Banken, myntvärdets upprätthållande, så vore ju landet till för Bankens skull, då deremot Banken är till för att gagna landet, icke för att utsuga och utarma detsamma. Realisationen, fri silfverutvexling, har jag ansett såsom medel och vilkor för industriens säkra utveckling och landets förkofran. Såsom ända-

mål för sig har jag icke betraktat och kan jag icke betrakta realisationen. Hvad hjälper det att hopa silfver och rikedomar i Banken om landet utarmas, handel och industri gå under och dö bort. Jag har ansett ett fixt myntvärde såsom ett godt medel att för framtiden betrygga industriens och välmågans förkofran, men deraf följer alls icke, att ett land utan bestämdt myntvärde icke skulle kunna gå fram och förkofra sig, ehuru denna förkofran hvilade på en osäker eller mindre fast grund. Vårt eget lands historia bevisar motsatsen. Hattarne under frihetstiden ifrade för fabriker och manufacturer, och lemnade dem understöd genom lån och anslag. Också uppblomstrade de hastigt och spridde lif och rörelse i hela landet. Men då Mössorna vid 1766 års Riksdag kommo till väldet, ombyttes systemet, och för att sänka den högt uppdrifna kursen, indrogos låne-understöden, penningebrist uppstod och allmän förlägenhet. En mängd af de anlagda fabrikerna och manufacturerna kunde ej längre drifva sin rörelse, och den industri, som i landet uppstått, aftynade och nära dog ut. Genom detta strypsystem gick landet verkligen tillbaka både uti industri och välmåga. Vi minnas hvad derpå följde: Konung Adolf Fredriks nedläggande af Regeringen och en ny Riksdag, der till en början andra åsichter syntes göra sig gällande, men vid hvars slut Mössorna likväl behöllo väldet. Det förtjenar ock minnas, att hvarken Gustaf III under sitt Finska krig eller Gustaf IV Adolf med allt sitt vanvett ville spolia Banken. Han hade emedertid ådragit Riket ett olyckligt krig; landet var försänkt i armod och elände; fäderneslandets väl och räddning stod i fara. För att skaffa medel till krigets förande utskref Gustaf Adolf egenmäktigt en krigsgärd öfver hela landet. Deraf väcktes allmän missbelåtenhet. Efter Revolutionen blef det den nya Regeringens första åtgärd att inhibera den anbefallda krigsgärdens in-drifvande. Ständerna sammankommo; den största fara stod vi

dörren; fienden hotade hjertat af Riket. Uti Cassorna funnos inga medel. Nöden hade ingen lag; Banken måste anlitas och förskjuta de summor, som fordrades för att kunna försvara fäderneslandet. Ega vi någon visshet, att ej olyckan af krig ånyo kan inträffa? Hvarmed skola kostnaderna bestridas? Kan icke nöden än en gång tvinga till samma olycksaliga utväg, som 1809 vidtogs! Men hade vi deremot ett under fredens lugn väl ordnadtt fondsystem; om man derigenom ökat national-välmågan, så att folket kunde bära de ökade bördor, kriget fordrar; om man under den goda tiden skaffat Staten credit, så skulle äfven i den onda penningar stå att erhålla. Låt vara, att de obligationer, som för låns erhållande utlärades, kommo att coursera och penningar icke erhöles al pari utan med capital-rabatt, Banken stode likväl trygg och orubbad och kunde upprätthålla myntvärdet. Den rättvisan bör man likväl göra 1809 års Ständer, att de åtog sig en dryg bevillning, för att godtgöra Banken de försträckningar till Statsverket, densamma lemnat. De öppnade äfven genom nya Banker rika, sedermera missbrukade, låne-tillgångar. Det är att beklaga, att kommande Ständer glömde det Banken gifna löftet att återgälda dess fordran af Staten. Ett storartadt företag hade blifvit beslutadt — jag menar Götha Canal; — och dess intresse blef öfvermäktigt till och med Statens. Ja, Försvarsverkets behof måste stå tillbaka för Canalens intresse. Det extra anslag till Försvarsverket, som vid 1828 års Riksdag äskades, var till en del en följd af detta förhållande. Man kan svårligen neka, att efter 1809 landet gick fram och repade sig efter det olyckliga kriget. Jag vågar påstå, att krigets följder skulle känts tyngre och svårare, om icke ökade låne-tillgångar blifvit beredda; ja, jag tror, att enskiften i Skåne icke skulle haft samma hastiga framgång, om icke Malmö Discont lemnat låne-understöd. Men vid 1817 års Riksdag föllo Disconterna, ett annat finance-system gjorde sig

gällande; de strypande Mössorna blefvo rådande, och följden blef, att landets industriella framsteg hämmades, och gick tillbaka. Det är dessa fluctuationer, som vållat och alltid komma att vålla de största olyckor. Ena tiden släpper man ut i låneväg sedlar i öfverflöd, ända till öfverdrift: en annan tid åter drager man in och stryper både hastigt och starkt. Hvad man har skäl beklaga är, att Rikets Ständer icke följt fasta grundsatser, utan vacklat emellan stridiga beslut, rörande Bankens administration. Man påstår, att Bankens ställning skall vara svår, hvarföre Banco-vinsten borde för Bankens egna behof reserveras. För Banken såsom Vexel-Bank är ställningen icke svår. Den var vida betänkligare 1843, men ställningen förändrade sig snart, och silfver inströmmade i öfverflöd. Om handels-conjuncturen förändrar sig och våra exportvaror vinna större afsättning, skall samma förhållande inträffa. Men jag vågar påstå, att Vexel-Banken står lika säker, äfven om silfverutvexlingen skulle fortfara. Med hvarje million R:dr silfver, som från Banken uttages, minskas Bankens utelöpande sedlar, och det qvarliggande silfret blir icke tillgängligt för utvexling. Denna har en gräns, ty att tänka sig, att Bankens hela metalliska cassa skulle genom vaxling uttömmas, är orimligt. Jag erinrar om Krono-uppbörden, om ränte- och capital-afbetalningar till Banken, om Statsverkets depositioner, och frågar, huru en så svår påkänning på Bankens metalliska cassa är tänkbar? Men, å andra sidan, förklarar jag lika öppet, att den financiella ställningen i landet är bekymmersam och hotar med stora vådor. Våra Privat-Banker, ja äfven Hypotheks-Föreningar bära nu synliga frukter. Genom dem har en uppsjö af penningar öfversvämmat landet. Egendomsvärdena hafva stigit till en öfverdrifven höjd, och nästan alla inhemska varupriser hafva höjt sig. Nu klagas om öfver penningbrist i alla Rikets provinser. Privat-Bankerna nödgas för egen säkerhet indraga eller minska

sin låne-rörelse; ja, man har sagt, att ett par af dem äro betänkta på att upplösa sig. Då blir ställningen ännu mera bekymmersam. Önskligt vore, om Rikets Ständer nu vidtogo åtgärder för de vådor, som stå för dörren. Jag hoppas, att en mild Försyn afvänder dem från ett älskadt fädernesland; men inträffa de, så beklagar jag dem, som vid en Urtima Riksdag få pligten att afvända alltför stora olyckor genom omstörtning af alla egendomsförhållanden. För att slutligen komma till hufvudfrågan, så tror jag, att Banken kunnat utan våda till Statsverkets behof allemna hela den sedan sista Riksdag samlade behållna räntevinsten; men jag inskränker mig att tillstyrka bifall till Utskottets förslag. Det är redan bifallet af två Stånd, och om det Högv. Ståndet jemväl bifaller, blir det tre Stånds beslut, och till en början slippa vi vidare strider om Bancovinsten. Jag gör det äfven ur det skäl, att Utgifts-Afdelningen, som snart skall företaga Extra Statsregleringen, härigenom får en bestämd summa att disponera, och icke behöfver om tillgångarne liksom sväfva i luften. Man klagat öfver de stora anspråken på Försvarstitlarna; jag medgifver de äro icke ringa, men en del af dem äro af permanent natur, och borde tillhöra den ordinarie Statsregleringen. Jag anmärker äfven, att på 6:te Titeln äro de största anslag begärda, mer än en million R:dr för handel, sjöfart och näringar. Stats-Utskottet får nu jemka och hushålla det bästa det förmår. Enskilda Motionärer synas hysa stora tankar om tillgångarna, de i enskild motionsväg begärda extra anslag öfverstiga fyra millioner R:dr. Jag tillstyrker bifall till Utskottets slutliga hemställan, med Ståndet förbehållen rättighet att framdeles besluta om användandet af den återstående Bancovinsten.

Prosten *Lundblad*: Då jag biträdt Hr. Mannerskantz's reservation mot detta Betänkande, torde jag få yttra några ord

om mina motiver dertill. Jag hvarken kan eller vill fördjupa mig i de calculer, en föregående Talare anställt för att utreda förhållandet med Bancovinsten. Så förtjenstfulla hans bemödanen än må hafva varit, är dock visst, att de ej förmått verka någon allmännare öfvertygelse hos Utskottets Ledamöter om ofelbarheten af hans utredning. Bancovinstens befintlighet till det i förevarande Betänkande uppgifna belopp är satt utom allt tvifvel. Utskottet tillstyrker nu, att någon del af vinstmedlen må reserveras för myntvärdets upprätthållande, och det på grund af Bankens sedan sista Riksdag betydligt förändrade ställning, i det att metalliska cassan blifvit under tiden minskad med 3,678,725 R:dr silfver. Härvid får anmärkas, att af denna summa har sedan år 1848 väl aldraminst $\frac{1}{2}$ million blifvit utsläppt i allmänna rörelsen och circularer inom landet; äfvensom att Banken indragit sedlar för de millioner silfver, som torde hafva gått ut ur landet, hvarigenom den med ett motsvarande belopp minskat sin sedelskuld. Återstå emedlertid nu endast 4,571,494 R:dr, hvartill metalliska cassan nedgått — en behållning, som anses alltför ringa, att Banken skulle kunna afträda hela sin vinst till Statsverkets förmån. Men huru stor bör då tillgången i guld och silfver vara, på det Rikets Ständer skola kunna, såsom Banco-Reglementet stadgar: "till fäderneslandets heder och nytta samt allmänt gagneliga ändamål "disponera" öfver en upplupen Bancovinst? En Utskotts-Ledamot, som ock reserverat sig emot Betänkandet, ehuru i annan rigtning än jag, har uträknat, att det medelbelopp, hvartill silfverfonden de 6 sista åren stigit, utgjort ungefär 5 millioner. Skulle då detta böra vara normal-förhållandet, så får jag anmärka, att ju Bankens cassa-behållning i guld och silfver på icke fullt $\frac{1}{2}$ million när motsvarar nämnde belopp. Men kan väl något normal-tillstånd stadgas för den metalliska cassan? — Jag tror det ej. Tillgången på silfver är högst föränderlig,

det strömmar ut och åter in i Banken, det omskiftar likasom ebb och flod. Erfarenheten vitsordar tillräckligt detta förhållande. År 1836 uppgick Bankens cassa-behållning i ädla metaller till mer än 7 millioner; år 1844 åter hade den nedsjunkit till 2,911,325 R:dr. Oaktadt hvilken ofördelaktiga ställning likväl Rikets Ständer äfven detta år funno utvägar att göra en extra Statsreglering; — hvaremot metalliska cassan i början af 1848 steg till ett aldrig förr uppnådt belopp af 8,250,220 R:dr, hvilket dock, innan Ständerna det året åtskiljdes, högst betydigen förminskats. Orsaken till sillfrets uttagande nämnde och påföljande år måste naturligtvis sökas i de då inträffade politiska händelser, som öfverallt i Europa vållat stockning i handeln och allmänna rörelsen. Under det Sveriges import synes ha varit nära nog densamma, som förut, hade dock exporten betydigen aftagit åren 1848 och 1849, och silfver följaktligen måst uttagas för att betäcka skillnaden mellan export och import. Men efter de stormar, som då rensat den politiska atmosferen, är man väl icke så aldeles obefogad att påräkna någon tids lugn; också synas dessa för handeln olyckliga conjuncturer nu hafva upphört och betydigen förändrat sig till vår förmån 1850. Enligt erhållna uppgifter lärer ock en stor mängd nämnde år införda varor ännu vara oförbrukad och upplagd på nederlag, så att importen innevarande år ej bör blifva betydlig och för Bankens silfver farlig, under det att deremot exporten af landets varor och tillverkningar, som äfven lära varit på nederlag upplagde, bör kunna stiga. Man har omtalat befarade missväxtår, hvilka skulle kunna hafva till följd införskrifning af utländsk spannmål osh medtaga Bankens silfver; jag ber, att Himlen ville förskona land och Rike härifrån, men tror ock, att, om grödorna annars icke utfalla alltför njuggt, landets barn, med den kofrau åkerbruket vunnit, äfven af ringare skördar skola få

tillräckligt för sitt uppehälle, utan behof af utländningen. I den penningförlägenhet, som nu nästan allestädes öfverklagas, har jag icke ansett någon del af Bancovinsten böra uppläggas, utan i rörelsen utspridas och anslås förnämligast till de å 6:te Hufvudtiteln af Kongl. Maj:t ifrågasatta hamnbyggnader, förbättrade communicationer med flere productiva företag, hvilka, då de befordra industriel förkofran och ökad export, också säkrast befordra Bankens trygghet och realisations-förmåga. Då vår Bank eger en metallisk cassa af 4½ million och dessutom en grundfond af 10 millioner, deri icke beräknade Bankens fasta egendom och inventarier, har den synts mig kunna, utan äfventyr för sitt bestånd, afträda till och med alla sedan sista Riksdag upplupna vinstmedel. Emedlertid då nu 2 Stånd redan bifallit en mindre summa, eller 2,100,000, har jag ej eller något deremot, helst om Högv. Ståndet instämmer i Ridderskapets och Adels dervid gjorda förbehåll att framdeles under Riksdagens lopp besluta om återstoden af Bancovinsten, hvilken möjligtvis torde aldrabäst användas till förstärkande af den fond, Rikets Ständer afsatt i ändamål att genom Filial-Afdelningar af Banken supplera de Privat-Banker, som kunde blifva hågade att inställa sin låne-rörelse.

Doctor Björkman: Jag har hufvudsakligen instämt uti Prof. Agardhs reservation rörande motiverna för Höglöfl. Utskottets förslag. Dessa motiver äro af honom i dag ytterligare förklarade, och så förtjenstfullt och klart utvecklade, att deras sanning lätteligen inses af alla, som närmare vilja begrunda saken. Resultatet af denna utredning blifver, att, såvida de för Bankens förvaltning nu föreskrifne stadgar behörigen och ordgrannt få gälla, och såvida följaktligen beräkningen af sedelstocken och summan af den limiterade sedel-utgifningen skall enligt Banco-Reglementet, såsom sig bör, bestämmas, knappast

1½ million finnes för närvarande disponibel för Statsverkets behof. Deraf följer således, att icke mera än berörde summa borde till Statsverket afstås. Men enär den föreslagne Statsregleringen i Regeringens calculer blifvit grundad på den af förra Rikets Ständers handlingssätt föranledda förutsättning, att 3 millioner nu skulle af Bankens capital-öfverskott kunna aflemnas till Riksgälds-Contoret, så har äfven jag bifallit Utskottets förslag, att 700,000 R:dr må vid slutet af hvarje år 1851, 1852 och 1853 för sagde ändamål afstås; dock under vilkor, att hvad som sålunda öfverskjuter 1½ million bör tagas af dessa 3:ne årens upplöpande Bancovinst. Detta är en utväg, en medelväg, som bör tillfredsställa alla, så väl dem, som med afseende på Bankens behof af consolidering vilja gå alltför betänksamt tillväga, som dem, hvilka alltför djerft vilja befrämja productionens och industriens upphjelpande på Bankens bekostnad.

Domprosten *Thomander*: Jag skall försöka akta mig för att följa i spåren den värde Talare som så utförligt gjort sig den mödan att vederlägga mig. Jag har icke hans förmåga att inleda åhörarne på så många och omvexlande vägar utan att skingra eller förlora deras uppmärksamhet. Jag måste således helt torrt inskränka mig till den frågan som är föremål för öfverläggning, nemligen den om den odisponerade Bancovinsten behöfves till Bankens consoliderande. Jag bestrider alldeles icke att det ju är möjligt för Banken att ge ut ännu 1 million sedlar årligen. Man behöfver blott ändra ziffran 20 millioner hvarmed sedelstocken får öfverstiga silfvervalutans värde, och i stället sätta 40 millioner, så har man genast 20 millioner att använda och kalla för Bancovinst om man så vill. Men jag föreställer mig att frågan är den huru mycket Banken kan skänka åt Staten utan att kränka sina en gång gifna löften att hålla 5 millioner obligationer i sin grundfond och att icke

låta sedelstocken öfverstiga de 20 millionerna öfver redbarheternas värde. Jag påstår att genom föregående beslut äro 755,000 + 535,000 R:dr redan disponerade. Skulle jag vara vederlagd, så skulle man kunna neka de två beslutens verklighet, det ena om 5 millioner obligationer, och det andra om 20 millioners maximum. Så länge 4,245,000 icke är detsamma som 5,000,000 och 20,535,000 icke detsamma som 20,000,000; så länge måste jag behålla rätt. Har man icke fyllt bristen på obligationer 1848, har man icke borttagit de 535,000 R:dr 1848, halva Banco-Utskott och Ständer genom en lika beklaglig som förklarlig irring gjort orätt 1848; så bör och måste det rättas 1851: annars är det hittills uppsåtliga felet förvandladt till ett uppsåtligt. Här är icke fråga om att lägga upp kapitaler i Banken, här är icke fråga om att strypa eller indraga en enda Riksdaler; mot sådana indragningar skall jag för min del vara lika så obenägen som emot oriktig sedelutgifning. Man säger dels att Banken är så mycket säkrare, ju mindre silfver der är i Banken: efter den läran har man visst tillgångar, man kan då taga hela silfvervalutan: den läran är dock icke rätt gammal; ty det är svårt att inse hvarföre man annars hade gjort sig så mycken möda att förstärka den metalliska cassan innan man proclamerade realisationen. Kanhända det vore godt och nyttigt om vi i denna delen förblifva liksom litet stationära. Man säger dels att när det blir för Banken rätt förtvifadt, så förslå 1½ million icke långt: jag inbillar mig för min del att om en Privatbank med 1½ millions rörelse-capital ställer sig på utredning, så skola 1½ million vara fullkomligen tillräckligt för att ersätta den Privatbanken, och det vore ändå något i nödens tid. I den svåraste nöden återstår visserligen ingen annan utväg än utländsk skuldsättning; men äfven då är det icke så alldeles likgiltigt om man lånar några millioner mer eller mindre.

Man vill förbehålla sig att vidare besluta om hvad som öfverblifver. Deremot kan jag visst icke sätta mig i fall något verkligen blir öfver. Jag tror icke att Banco-Utskottet hvarken har rättighet eller är sinnadt att på egen hand fatta beslut om Bankens tillgångar, så att ett sådant tillägg som det föreslagna alldeles icke förändrar saken emot hvad den är om ingenting tillägges.

Någon Talare ansåg Banken ha med 3 millioner förminskat sin sedelskuld. Den värde Banco-Utskotts-Ledamoten täcktes tillåta mig att tillsvidare anse detta såsom ett verkligt misstag. Detta misstag är alldeles så stort som skillnaden emellan 217,000 R:dr och 3 millioner. Jag upprepar således, här är icke fråga om en strypning utan hvar R:dr, som inkommer, skall utgifvas på ett sätt eller annat. Jag vidblifver mitt förra tillstyrkande.

Med Domprosten Thomander förenade sig Prosten *Lindberg*.

Professor *Agardh*: Biskopen och Stats-Rådet Heurlin må tillåta mig med några ord besvara hans sakrika och mångsidiga anförande i hvad det kan röra mig. Den insigtsfulle Talaren har framkastat den förmodan att jag genom en omkastning af de i min grundæqvation förekommande storheter kunde förvandla *debit* i *credit* och tvärtom, äfvensom han uttryckt en viss, om jag så får kalla det, förvåning deröfver, att jag betraktat Bankens innehafvande räntebärande obligationer såsom en skuld men deremot dess sedelstock såsom en tillgång. Jag svarar härpå att debit och credit, eller skuld och tillgång, icke i sig hafva någon absolut betydelse utan endast en relativ, så att hvad som den ena gången anses som skuld kan den andra gången betraktas som tillgång alltefter den olika synpunkt ifrån hvilken jag utgår. Jag hänvisar i detta fall till alla bokslut, i hvilka hvad som i utgående balancen förekommer i Debet,

står i den ingående balancens Credit o. s. v. Jag har i dag framställt min grundæqvation under en annan, mindre abstract form, hvori denna skenbara motsägelse icke förefinnes, och hvarest således de räntebärande obligationerna äro betraktade som tillgång och sedelansvarigheten såsom skuld.

Den värde Talaren anmärker vidare, att han skulle erkänna riktigheten af den conclusion hvartill jag kommit, i händelse han kunde erkänna præmisserna; jag anmärker härvid, att Ständerna erkänna præmisserna, eller rättare att jag byggt min conclusion på de af Ständerna fastställda præmisserna. Som stöd härföre åberopar jag 122 § i nu gällande Banco-Reglemente, så lydande:

Såsom *sedelstock* anses och beräknas:

- a) alla i omlopp varande Bancosedlar och koppar-skiljemyntspoletter samt utelöpande insättnings-bevis och attester.
- b) alla på räkningar i Depositions-Afdelningen innestående medel; samt
- c) hela summan af beviljade creditiv, som kunna vid anfordran disponeras.

Här är sålunda föreskrifvet att som *sedelstock* skall anses icke allenast hela den verkliga utelöpande sedelstocken utan äfven alla på Depositions-Afdelningen innestående medel, äfvensom hela summan af de af Ständerna beviljade creditiv, oberoende af huruvida det är mer eller mindre tänkbart, att de verkliga *kunna* utgå. Hvad nu beträffar tänkbarheten, att alla dessa innestående medel skulle i verkligheten kunna utgå, så vill jag blott erinra att på Utskottets bord hvilat en motion af innehåll, att Banken skulle för alla deponerade medel betala 2 procents ränta; skulle denna motion gå igenom, så är tydligt att Banken måste ställa så till, att Depositions-Afdelningens medel blifva utlånta, emedan i annat fall skulle Banken förlora räntan på alla här innestående medel. Vid hvad den värde Ta-

Talaren särskildt anmärkt rörande den stora inestående behållningen under rubriken *cassa-creditiv*, vill jag blott erinra, att emedan *cassa-creditiv*-året sammanfaller med räkenskapsåret för Stockholms och Götteborgs Disconter, så böra, enligt stadganderna för dessa creditiv, hela den härför anvisade fond vara inne den sista December hvarje år; den 2:dra eller 3:dje nästpåföljande Januari äro de åter till 3 fjerdedelar vanligen redan uttagne. Hvad publika pappers-fonden beträffar, så har Utskottet redan, just med afseende derpå att den ej blifvit till fullo anlita, minskat denna fond till hälften och öfverflyttat resten på en annan fond. Slutligen vill jag, hvad i allmänhet beträffar omöjligheten att alla creditiven skulle kunna utgå, hänvisa till den vanliga Discontfonden, hvars 8 millioner hela året om vanligen äro ute i allmänna rörelsen.

Kyrkoherden *Bergvall*: Min afsigt kan ej vara, att då frågan är om ingenting mindre än om Bankens säkerhet och bestånd medgifver att räntevinsten aflemnas till Statsbehofven, ingå i en föga båtande och föga bevisande undersökning om förhållandet med de 735,000 om hvilka Doctor Thomander så mycket ordad, eller den æquation Professor Agardh uppställt. Jag hade trott att en utredning af Bankens ställning, ända ifrån realisationens början till nuvarande tid, hade bordt framläggas af Utskottet i stället för det för sin knapphämdighet och fattigdom på skäl och bevisning sig så utmärkaende och anmärkningsvärda Memorial, som afgått till Stånden.

Att nu framkomma med en fullständig utredning af förhållandet, medgifver hvarken Ståndets tid eller tålmod, eller ens behofvet, efter en så lång och så högst sakrik discussion som redan egt rum. Jag önskade blott att i största möjliga korthet få visa Bankens ställning ifrån realisationens början eller 1834

till 1850 års slut, på det man af *verkliga* förhållanden må kunna döma, huruvida Banken för det närvarande kan, utan våda för sitt bestånd, umbära ifrågavarande räntevinst.

Bankens reala valuta, räknadt i silfver, utgjorde 1834 eller vid realisationens början icke fullt $6\frac{1}{2}$ millioner. Af dess utelöpande sedlar circulerade en icke obetydlig summa i Finland. Det var klart att dessa efter hand skulle ingå i Banken och uttaga silfver, och det torde ej vara alltför öfverdrifvet räknadt, om man antager, att de i Finland löpande sedlarne medtogo i silfver omkring $1\frac{1}{2}$ million, återstår således 5 millioner. Bankens ställning för närvarande synes mig ingalunda sämre. Visserligen upptages i beräkningen icke mer än $4\frac{1}{2}$ millioner i reel valuta, men om det silfvermynt, som efter skillingsedlarne upphörande utgått i allmänna rörelsen och befinner sig i våra fickor, tages, som sig bör, i beräkning och torde kunna upptagas till omkring $\frac{1}{2}$ million; så synes ställningen, långt ifrån att vara ofördelaktigare än under realisationens första år, snarare bättre, särdeles om man besinnar, att vi dessutom ega *nu* en tillgång, som *då* icke fanns, af icke mindre än circa 800,000 R:dr i räntelöpande obligationer, som ega ganska fördelaktig cours och äro realisabla på den utländska marknaden.

Och granskar man Bankens ställning efter 1843; huru ojemförligt bättre är den icke *nu* än *då*. Då egde Banken endast 2,900,000 R:dr i silfver, motsvarande icke fullt 8,000,000 efter 128 sk. för Riksdalern; nu hafva vi, som ofvan är visadt, 5,000,000 silfver, som efter 128 sk. för R:drn gör något öfver 13,000,000. *Då* utgjorde grundfonden 5,000,000 B:co jemte 1 million reservfond; *nu* är grundfonden 10,000,000, utom de 3,000,000, som utgöra räntevinsten. Då var landet fattigt på ädla metaller, föga tillgång på silfver fanns hos enskilte, nu har silfverförrådet ökats ganska betydligt inom landet, som visas deraf, att Controllmedlen ökats från 8,000 till 12,000 R:dr

årligen — att ej förtiga det stora välstånd som i allmänhet nu eger rum. — Jag hemställer om Bankens ställning, under sådana förhållanden, är så ofördelaktig som man förespeglar.

Man har talat mycket och talar idkeligen om Bankens consoliderande, om den metalliska cassans förstärkande och Banco-vinstens användande till inköp af silfver, vexlar o. s. v.; liksom Bankens bestånd och förkofran endast berodde på en större eller mindre metallisk valuta, eller denna valuta utgjorde en säker och afgjord mätare på landets större eller mindre välstånd. Har icke det rika och mäktiga England under en föregående icke så aflägsen tid nödgats göra lån och oerhörda uppoffringar för att med ädla metaller honorera sina Banconoter. Visserligen är, för Bankens jemna och oafbrutna verksamhet, myntbestämningens upprätthållande och realisationens bestånd, metallisk cassa oundgängligen nödvändig, eller ett *conditio sine qua non*; men Bankens eller rättare realisationens *robur et securitas* hvilar dock ytterst på näringarnes flor, jordbrukets, bergsbrukets, skogshushållningens framgång och förkofran, konstfärdighetens utveckling m. m.

Om man t. ex. jemför Bankens verkliga ställning eller dess tillgångar utöfver dess skulder, ifrån realisationens början 1834, skall man finna att Bankens större eller mindre metalliska cassa verkat föga till Bankens större eller mindre behållning utöfver dess skulder.

När således 1844 metalliska cassan nedsjunkit ända till 2,900,000 och således efter 128 sk. för R:drn silfver utgjorde icke fullt 8,000,000, voro Bankens tillgångar, utöfver dess skulder, 10,251,569, ehuru dess grundfond utgjorde blott 5,000,000, hvartill kom en reservfond af 1,000,000. 1846 utgjorde Bankens tillgångar utöfver dess skulder, med en grundfond af 10,000,000, icke mer än 12,865,770, ehuru den reella fonden

då

å uppgått till 13,377,524, och i början af 1848 utgjorde tillgångarne öfver skulderna endast något öfver 14,000,000; ehuru den reella fonden uppgått ända till 22,000,000. Bevisar icke detta förhållande klart och tydligt att Bankens egentliga styrka och förkofran icke är så beroende af den metalliska cassan, som många förmena; och det torde i sammanhang härmed för tjena att nämnas, att då 1825 Engelska Bankens metalliska cassa nedsjunkit till 1,000,000 £ Sterl., voro Banknoter till ett belopp af 25,000,000 £ i allmänna rörelsen utelöpande, utan att detta lands financierer, som i insigter och kännedom af Bankväsendet icke torde eftergifva hvilket lands som helst, togo någon förskräckelse till sig af detta förhållande.

När metalliska cassan 1844 hade nedsjunkit ända till 2,900,000 i silfver och många yttrade lifliga farhågor för realisationens fortgång, och till och med inom Banco-Styrelsen väcktes fråga om utländskt lån, segrade lyckligtvis den meningen, som trodde att man i det längsta borde dröja med utländsk skuldsättning och ännu någon tid afbida en möjligen inträffande bättre conjunctur. Den kom, snarare än man vågade förmoda, och Bankens reella fond hade vid slutet af 1847 stigit ända till öfver 22,000,000. Men året derpå eller 1848 utbröt Franska revolutionen och de i följd deraf i Europa rubbade handelsförhållanderna medförde en alltför kännbar och menlig tryckning på den reella fonden, särdeles under sjeliva revolutions-året 1848. Under förflutna året har silfveruttagningen betydligt minskats och det har till och med lyckats Bankens Fullmäktige att på sednare tider kunna på fördelaktiga vilkor köpa vaxlar och således öka sin silfverfond. Fluctuationer hafva i alla tider och äfven i de rikaste Stater inträffat och måste enligt handelns natur inträffa. En klok Styrelse följer dem med den noggrannaste uppmärksamhet och vet att i tid rätta sitt förhållande der-

efter utan att i otid förskräckas eller göra onödiga uppoffringar. Må det slutligen tillåtas mig att för det Högv. Ståndet förlägga Bankens ställning vid sistl. 1850 års slut.

Bankens tillgångar utgjorde då i	
metallisk valuta	12,190,619: 26. 11.
Fordringar	33,077,997: 8. 3.
	S:a tillgångar R:dr 45,268,616: 35. 2.
Bankens skuld s. å.	22,393,702: 31. 4.
Depositions dito	9,245,376: 10. 2.
Låne-Banken	669,633: 28. 11.
Behållning utöfver skulder	12,959,904: 12. 8.
	Summa 45,268,616: 35. 1.

Hvad Depositions-skulden beträffar, så kunde den så mycket mer utan våda afdragas från Bankens verkliga skuld, som dessa depositioner icke betydligt nedgått under samma belopp, men till och med uppgått till öfver 11,000,000.

Engelska Banken räknar ej sina depositioner till sin skuld.

Och nu frågas om Bankens bestånd och säkerhet på minsta sätt skulle kunna äfventyras om den årligen aflemnar $\frac{1}{3}$:del af redan erhållen räntevinst, som dock årligen ingår till ungefärligen samma belopp till Banken.

Utan att jag finner någon den minsta fara för Banken, om hela räntevinsten öfverlemnades till fyllande af Statsbehofven, anser jag dock så mycket mer lämpligt att bifalla Utskottets förslag, som det torde vara nödigt för en framtid att ej alltför mycket taga Bankens medel i anspråk till Statsbehofven, särdeles om man ej kan ge någon visshet derom, att medlen användas till productiva ändamål och icke till Statsluxé.

Biskop *Heurlin*: Jag är tacksam för Professor Agardhs humana sätt att bemöta mitt emot hans yttrande i några punkter stridande anförande. De præmissor Hr Professorn lagt

till grund för sina beräkningar äro, det medgifver jag gerna, icke af Herr Professorn sjelfgjorda, utan hemtade utaf de Reglementen Rikets Ständer för Banco-förvaltningen uppgjort. Hvad depositionerna beträffar, är det absolut omöjligt, att de kunna till sitt fulla belopp uttagas af Statsverket eller de särskilde Förvaltande Verken, och det fögnar mig höra, att Banco-Utskottet är betänkt på ett rimligare förslag än det hittills stadgade, att beräkna dessa depositioner såsom utelöpande sedelstock. Det var likväl icke för att bemöta Hr Professorns svar som jag åter begärde ordet; jag ville anmärka, att Staten verkligen har ett rättsanspråk på Låne-Banken, att fordra det en del af dess behållna räntevinst aflemnas till understöd för Statsbehofvens fyllande. Låne-Banken har först och främst emottagit en grundfond af 10,000,000 R:dr och Staten kan med skäl fordra någon ränta för dessa medel, som Banken i låneväg disponerar. Låne-Banken har dessutom fått fördelen att vara cassakista för alla Statsverkets och andra Publika Verks behållningar; i medeltal kunna dessa medel beräknas till 5,000,000 R:dr, hvilka Banken eger i låneväg utsläppa och derpå draga ränta. För dessa privilegier och fördelar kan väl Staten med skäl fordra någon andel af den räntevinst Låne-Banken förvärfvar. Ut i andra länder t. ex. England och Frankrike medgifvas icke sådana fördelar åt de Banker, hvilka motsvara vår så kallade Rikets Ständers Bank, utan att Staten betingar sig fördelar icke blott jemförliga utan öfverstigande den vinning för Staten, hvarom nu är fråga, då mau begär att Låne-Banken skall afträda en för sig icke behöflig, men för Statsverkets behof påkallad andel af den samlade vinsten på Bankens lånerörelse.

Doctor *Sandberg*: Ut i detta Bankens och Landets högmål har jag uttalat min öfvertygelse i den utförliga reservation,

som finnes bifogad förevarande Betänkande. Jag ber att få åberopa den samt tillägga ett och annat till ytterligare utveckling af mina åsigtter.

Att uti en discussion framlägga mer och mindre vidlyftiga calculer synes mig vara utan ändamål. Ty dels kan man icke alltid så lätt uppfatta deras bevisningskraft, dels kan man, nära sagdt, med dem komma nästan hvart man vill. Elementerna, præmisserna kunna vara fullkomligen riktiga; men de kunna i calculen combineras på olika sätt och gifva då olika utslag. Flere försök äro gjorda i detta hänseende, men icke är jag öfvertygad att det man funnit är tillförlitligt. Efter en dylik beräkning, som jag här har, skulle Riks-Bankens sedelutgifningsrätt d. 31 Dec. 1850 endast utgöra 44,900 R:dr innan sedelansvarighetens maximum vore uppnådt. Flere andra försök att förtiga. Och när nu emellan tvänne Talare, som begge tagit calculen till hjälp, tvifvelsmål och skiljaktiga meningar uppstått hvilka af de stora posterna tillhöra Debet- eller Credit-sidan, så är lätt att inse hvad tillförlitlighet man kan tillerkänna dessa calculers resultat. Fördenskull är det min öfvertygelse att man riktigare bedömer penningeväsendets ställning och utsigten för Bankens säkerhet, om man tager i betraktande de viktiga förhållanden och omständigheter som derpå kunna inverka. Man har yttrat hvarjehanda i detta viktiga ämne. Ibland annat har man sagt att Bankens realisations-förmåga icke skall bero på storleken af dess metalliska fond. Det är dock otvifvelaktigt att den derpå beror. Men metalliska cassan är sjelf beroende af industriella och commerciella ställningen, d. v. s. såsom ofta är anmärkt, att den fluctuerar efter förhållandet emellan landets export och import. Blir den sednare alltför stor, så att den vida öfverstiger export och fraktförtjenst, då stiger coursen, silfver uttages och sedelstocken förminskas. Derigenom förorsakas förlägenhet och lidande i brist på rörelsemedel

i landet. Men när sedelförminskningen hunnit en viss grad, försvåras förbrukning och införsel af utländska varor, kursen faller, Banken kan åter köpa vaxlar och silfver, sedelstocken ökas och man rör sig åter lättare. Sådana fluctuationer hafva vi redan öfverlevvat sedan 1834, och, om icke andra förhållanden inverka och undantagsvis förändra ställningen, inser jag icke annat än att dylika omvexlingar alltid måste vara en oundviklig följd af den constanta realisationsgrunden och de variabla handels-conjuncturerna.

Vi minnas alla förlägenheten i allmänna rörelsen 1843—44 och den ytterst ringa silfverfond som Banken då egde. Ställningen förbättrades likväl snart genom den derigenom framkallade reactionen. Men till denna skyndsamma och högst betydliga förbättring bidrogo väsendtligen tvänne tillfälliga omständigheter, nemligen dels en ovanlig fraktförtjenst för Svenska fartyg, dels, och kanske hufvudsakligen, indragningen till Riket af Hypotheks-Föreningarnes utländska lån. Häraf uppkom särdeles genom den sistnämnda finance-operationen en utomordentligen stor tillgång till utrikes vaxlar, hvaraf också Riks-Banken begagnade sig och genom uppköp deraf förstärkte sin metalliska fond, så att den år 1847 uppgick till 22,000,000 R:dr Banco eller ett vida större belopp än den någonsin varit. Då hade också landet öfverflöd på både Riks-Banks- och Privat-Banks-sedlar. I en sådan tidpunkt hade sedel-ansvarigheten i förhållande till reella fonden både bordt och kunnat minskas utan minsta kännbara strypning. I lånefonder och på depositions-räkningar lågo då stora summor obegagnade. Uppköp af det öfverflöd på vaxlar och silfver, som då verkställdes, hade bordt ske med Bankens gamla sedlar, som utgjordes af influten eller inflytande räntevinst eller annorledes voro att tillgå. Det hade icke varit otjenligt om under en sådan ymnig penningtillgång någon del af Bankens obligationer blifvit försålde och silfver

indraget för de sålunda erhållna Bancosedlarne. Men huru gick man då tillväga? Jo, man köpte vaxlar och silfver endast och allenast för nya på Tumba fabricerade sedlar, och följderna deraf kunde icke blifva någon annan än att, så snart conjuncturerna blefvo missgynnande, då Hypotheks-Föreningar och Importörer skulle betala sina utländska skulder, samma sedlar sedermera begagnades att uttaga det inkomna silfret till ett belopp af 10,000,000 R:dr B:co på de 3:ne sista åren. Det lider intet tvifvel att man sålunda riktigtast förklarar anledningarna både till penninge-öfverflödet 1847 och till penningebristen 1850.

Då Rikets Ständer för Riks-Banken stadgade att dess sedelstock icke får uppgå högre än till 20,000,000 R:dr B:co *utöfver* metalliska fonden, var det ett stort fel att man icke deruti inberäknade beloppet af Privat-Bankernas utelöpande sedlar eller åtminstone på samma gång äfven för deras sedelstock icke bestämde ett maximum. När Engelska Banken beräknade huru stor mängd af Banknoter och sedlar utöfver dess valuta, som den kunde våga att hafva i rörelsen, intogos alla Privata Bankers sedlar uti beräkningen. Här skulle man följa Englands exempel, men underlät det viktigaste. Derigenom släppte Riks-Banken ur sina händer regeringstömmanne öfver landets penningeväsende, d. v. s. regleringen af mynt-representativernas myckenhet var icke mera i Bankens makt. Följderna deraf blef också att då Riks-Banken 1844 bestämde maximum för sin sedelstock, hafva Privat-Bankerna sedermera ökat beloppet af sina creditsedlar med 1,000,000 R:dr B:co om året. Derigenom hafva de gifvit medel till luxe och öfverflöd, som föranledt en utländsk skuld, för hvars betalande landets export varit och är otillräcklig, och nu, då genom deras förvållande Bank och Land blifvit bragta i trångmål, är det Riks-Banken, som skall både uppbära skulden till den närvarande penninge-förlägenheten och tillika vidkännas skyldigheten att upprätthålla både sina egna

och de privata mynt-representativernas värde. Hela Banco-vinsten både för de förflutna och följande åren och ända mera dertill behöfdes, om, genom en ändamåsenlig reglering och klokt begagnande af conjunctur-förhållanden, Riks-Banken skulle återvinna den makt öfver penningeväsendet, som aldrig bordt honom afhändas och som är nödvändig för realisationens framtida bestånd.

Sjelfva de Reservanter inom Utskottet, hvilka yrkat hela Banco-vinstens aflemnande till Statsverket, hafva likväl öppet erkänt Bankens betänkliga ställning och den fara som hotar, men de vilja att man nu icke skall göra någonting, utan vänta till dess olyekan står för dörren och då genom liktidig indragning på alla eller på de fleste lånegrenar åstadkomma en eftertrycklig strypning. Jag hemställer till hvar och en om icke ett sådant sätt att gå tillväga då skulle störta alla näringar och verka långt förderfligare på landets ställning, än om man, utan att förminska lånerörelsen, i rättan tid och med varsamhet minskade sedel-ansvarigheten genom efterhand skeende reservering till mindre belopp af inflytande vinstmedel. — Att fluctuationer uti sedelstocken eller rörelse-capitalet icke kunna undvikas, utan måste tidtals inträffa såsom en följd af realisationen, har jag redan nämnt. (Ty när landet har ymnig tillgång på penningar, så ökas lefnads-luxen och importen tilltager. När sedermera importen skall betalas och exporten icke dertill är tillräcklig, uttages silfver utur Banken, sedlarne ingå dit och sedelstocken minskas. Minskningen uti penningetillgång tvingar till mindre förbrukning och mindre införskrifning af utländska varor. Härigenom faller kursen under 128 s.; Banken kan åter köpa vaxlar och silfver och sedelstocken börjar ånyo att tillväxa. Och så lärer det väl komma att fortgå uti ständig vaxling emellan öfverflöd och brist). Hufvudsaken vore att kunna utfinna och begagna någon utväg, hvarigenom dessa fluctuationer kunde blifva mindre betydliga, min-

dre hastiga och mindre förderliga, eller att kunna på något sätt ställa så till att skillnaden emellan den utelöpande sedelstockens maximum och minimum icke måtte blifva alltför stor — en i sanning viktig sak, då skillnaden till Landets och Bankens stora skada varit ända till 11,000,000 R:dr B:co, men detta hörer icke egentligen till förevarande öfverläggning.

Hvad jag icke kan begripa är det påståendet, att Banken skall bättre betryggas genom Bancovinstens bortskänkande till Statsverket än genom dess användande uti en säker och ändamålsenlig lånerörelse. Bankens sedelansvarighet blir i begge fallen oförändrad och i begge fallen återfår rörelsen de uti vinst inlutne sedlarne. Men i förra fallet har Banken afhänt sig både ränta och capital och kan icke vidare deröfver förfoga; hvaremot han i det sednare årligen får en räntevinst, som antingen kan reserveras eller användas till vaxelköp, och derjemte eger han capitalet, som kan uppsägas och indragas om nödvändigheten så fordrar. Den grundfond af 10 millioner R:dr, som Banken eger, är ingalunda någon gåfva af Statsverket, utan endast den obetydliga delen af Bankens egna vinstmedel, som man låtit honom behålla. Icke heller kan man förutsätta såsom gifvet att Staten använder penningarne till productiva företag men den enskilde låntagaren till improductiva. Det kan snarare vara tvärtom. Ty om Bancovinsten användes till fästningsbyggnader, fängvårdkostnader, pensioner, gratificationer, Stats- och militär-luxe och mera sådant, kan detta ingalunda anses befördra productionen eller föröka landets export och således icke heller lända Banken till något gagn. Och i allmänhet kan man fråga, hvad hafva Landet och Banken vunnit *för realisationens betryggande* genom de många millioner, som från Banken blifvit utlemnade till Statsverkets behof?

Men jag har redan varit allt för vidlyftig. Jag hemställer till slut huru man rimligtvis kan begära att Riks-Banken skall

i alla tider kunna upprätthålla sedelvärdet, när man etablerar enskilda inrättningar med 7 à 8 millioner egen sedelrörelse och således nära en tredjedel af Riks-Bankens, hvarigenom utvägar skapas för ett lefnadssätt, som måste uttvinga den reella fonden ur Banken: — när man tillåter andra enskilda Bolag uppstå, som skuldsätta sig sjelfva och derigenom Riket hos utlänningen för 20 till 30 millioner R:drs lån och således lika mycket som hela Bankens sedelstock: — när man Riksdag från Riksdag fråntager Riks-Banken den ena millionen efter den andra till Statens omätliga behof: — när lefnadssättet och Tulltaxan hjälpas åt att uppdrifva importen både på laglig och olaglig väg: — när man vidhåller en bränvinslagstiftning, som under goda år gör både utförsel och upplag af spannmål omöjliga, och som förorsakar att minsta behof fordrar spannmålsimport från utlandet: — huru blir det väl under sådana förhållanden möjligt för Riks-Banken att med blott 12,000,000 R:dr B:co uti reel fond kunna i längden upprätthålla värdet både på sina egna sedlar omkring 32,000,000 och på Privat-Bankernas 7,000,000 R:dr, särdeles när tryckning börjar kännas vid liquiderna för den utländska skulden? Ty hvilken utomordentlig säkerhet man också vill tillägga Privatbankernas sedlar, så är det dock lika säkert, att om, genom realisationens omstörtning, Riks-Bankens sedlar skulle förlora sitt halfva värde, så få Privatbank-sedlarnes innehafvare vidkännas enahanda förlust. Och huru skall Banken med den ringa valutan derjemte kunna möta kommande handelskriser och möjligen inträffande missväxtår med behof af stor spannmåls-införsel? — För 20 år sedan förklarade Riks-Banken sig oförmögen att betala sin skuld till landets innevånare och gjorde derföre accord med sina Creditorer, samt lofvade dem 37½ procent af deras fordringar. Utöfning af detta löfte har Banken hållit detta löfte. Men om Statsmakterna fortgå på den äfventyrliga banan, och icke några åtgärder vidtagas för afböjande

af förut antydda förstörande verkningar, så kan man sannerligen frukta att realisationen öfverlevvat sin halfva ålder. Dessa åsikter hafva *nu* inga synnerliga sympathier, men jag har velat, med hvad som blifvit yttradt, fränsäga mig all delaktighet uti sådana beslut och lagstiftningsåtgärder, som efter min öfvertygelse förr eller sednare framkalla en ny Riksbankrutt.

Prosten *Berlin*: Då tiden redan långt framskridit, ser jag mig nödsakad att fatta mig kort. Jag vill derföre börja med att förklara, att jag bifaller Betänkandet. Dervid vill jag likväl tillägga, att jag anser hela Bancovinsten lika så gerna kunna öfverlemnas till Statsverkets behof med 900,000 R:dr eller till och med 960,000 R:dr årligen under hvardera af åren 1851, 1852 och 1853; ty så snart man icke kan säga, att Bankens närvarande ställning är i någon mån betänkelig och att Bancovinsten behöfver för realisationens betryggande reserveras, så kommer genom den redan samlade Bancovinstens utlemnande successivt och i samma mån, som ny vinst under de följande åren inflyter, intet annat förhållande att ega rum vid en kommande Riksdag än det, att Banken befinner sig då i alldeles samma ställning som nu, det vill säga i en ställning, som alldeles icke är hvarken vådlig eller ens betänkelig. Det synes mig också vara klart, att, så snart man medgifver, att någon af summorna 500,000 R:dr eller 700,000 R:dr kan från Banken till Statsverket aflemnas, så kan man lika så väl bestämma sig för aflemnandet af 900,000 R:dr eller 960,000 R:dr; ty ingen af dem, som talat för någon af de 2:ne förstnämnda summorna, lär väl vilja medgifva, att han dermed gått Banken så nära på lifvet, att han borttagit sista skärften, som utan våda kan afhändas, eller att han derigenom ställt Banken på en sådan ståndpunkt, att den vore färdig att vackla, derest ytterligare ett eller tvåhundra tusen R:dr blefve den-

samma frånhände. Vore det händelsen, då skulle jag helst vilja tillstyrka, att man icke borttog något af Bancovinsten; men jag har förut visat, att man icke åstadkommer något äfventyr, då man disponerar hela Bancovinsten till det belopp, hvartill den under detta och de tvänne följande åren kommer att uppgå, och således, då jag nu säger mig vilja inskränka summan till 700,000 R:dr årligen, finner jag till denna inskränkning ingen annan grund än den, att 2:ne af de andra Stånden redan hafva stadnat vid denna summa, och att man, genom att derom förena sig, genast åstadkommer enhet i beslutet.

Det har blifvit framhållet, att Bankens metalliska valuta från 8 millioner silfverspecie, som den utgjorde vid början af 1848, nu nedgått till fyra och en half million, och man har dermed velat uppskrämma folk; men oakadt det visserligen är ett ganska betydligt fall från 8 till $4\frac{1}{2}$, så är det likväl å andra sidan ett ganska betydligt stigande, som har egt rum, när man besinnar, att den metalliska valutan var 1843 under tre millioner, och nu uppgått till fyra och en half. Hade icke det fördelaktiga året 1847 kommit emellan med sin ovanligt stora spannmåls-export och deraf orsakade stora silfver-import, och hade Banken successivt avancerat från hvad den egde 1843 i metallisk valuta och till det, som den för det närvarande innehar, så skulle man sannolikt hafva medgifvit, att den närvarande ställningen vore verkligen briljant, och att man hade allt skäl att vara ytterst belåten med den metalliska valutans tillväxt från 3 till $4\frac{1}{2}$ million. Härvid förekommer ändock ett moment, som icke är af så ringa betydighet, och vid hvilket man icke tyckes fästa något afseende. Man tager det icke med i räkningen, och blott en af de föregående Talarne, Kyrkoherden Bergvall, har i förbigående omnämnt detsamma: det är det silfver, som sedan sista Riksdag blifvit utsläppt i allmänna rörelsen. När det var frågan om att indraga småsedlarne och i

deras ställe utgifva det mindre silfvermyntet, då talade man mycket om fördelen af att silfret skulle komma att förvaras i folkets fickor, och man ansåg det komma att ligga mycket säkrare der än i Bankens hvalf. Hade det låtit sig göra, så tror jag visst, att man skulle hafva velat i dessa folkets fickor förvara alla de åtta millioner specie, som Banken då innehade. Nu, sedan småsedlarne i det närmaste blifvit indragne, och silfver i deras ställe utkommit i allmänna rörelsen, nu förbiser man den saken helt och hållet, och tänker icke på, att det är minst en half million silfver, som af denna anledning utgått från Banken, och att, om man i consequence med hvad som vid sista Riksdag antogs såsom afgjort, vill äfven nu inräkna det silfver, som går man och man emellan, så är i närvarande stund Bankens metalliska valuta i sjelfva verket fem millioner specie.

Det har blifvit anfördt, att Bankens vinstmedel vore behöfliga, derest man skulle kunna inrätta Filial-Contor i stället för Privat-Bankerna, i den mån som dessa komma att upphöra. Häremot ber jag först att få anföra, att Privat-Bankernas oetroyer icke gå till ända förr än 1856, och att det således ännu är för tidigt att dertill reservera medel. Skulle det också, såsom af en Talare blifvit omnämndt, komma att inträffa, att en Privat-Bank, nominatim Östgötha-Banken, komme att upphöra före 1856 och kanske redan nästa år, så tillåter jag mig förklara, att jag anser det på intet sätt betänkligt för Banken att med de tillgångar, som den redan har, öfvertaga denna Privat-Banks lånerörelse. Consequent skulle man kunna säga, att Banken med sina redan befintliga tillgångar skulle äfven så väl kunna öfvertaga alla Privat-Bankernas låne-rörelser, och jag är färdig att antaga denna sats äfven utan någon inskränkning. Frågan reducerar sig ytterst derhän: huru stort rörelse-capital behöfver landet? Har man redan kommit till minimum, och kan litet

eller intet ytterligare indragas af den utelöpande sedelstocken, så lærer väl, så framt man genom att sätta Filial-Contor i Privat-Bankernas ställe icke ökar sedelstocken, denna samma sedelstock blifva lika otillräcklig som den för det närvarande är för att kunna lemna ifrån sig några större summor i utbyte mot silfver, som skulle skickas till utlandet.

En föregående Talare har yttrat, att ju flere millioner som uttagas från Bankens metalliska valuta, desto tryggare ligga de återstående millionerna af silfvervalutan kvar i Bankens hufvud, och en efterföljande Talare har icke velat antaga den satsen utan nästan ansett den som en orimlighet. Jag vågar likväl påstå, att satsen är så långt ifrån att vara en orimlighet att den tvärtom är ett axiom. Om vi tänka oss tillbaka till 1848, då Bankens metalliska valuta var åtta millioner specie eller mer än 22,000,000 R:dr B:co, så var landets rörelse-capital i Banco-sedlar 10,000,000 R:dr B:co större än det är för det närvarande, och emedan detta var mer än tillräckligt, så kändes det som en uppsjö på penningar, och det märktes icke, eller medförde inga olägenheter, när de första millionerna ingingo till Banken i stället för det silfver, som importörerna uttogo för att liqvidera sina utländska skulder; men sedan man hunnit längre fram på stycket, så fick pipan ett annat ljud för hvarje million, som på det sättet drogs ur rörelsen och begrofs i Banken. Sedan sålunda rörelse-capitalet blifvit förminskadt med hela tio millioner R:dr B:co, så får man från alla håll höra och erfara, att det är brist på penningar, — att det är en allmän penningenöd i landet, och man lär väl medgifva, att det icke skulle gå så lätt att ytterligare indraga tre eller fyra mill. R:dr B:co för att deremot uttaga silfver till export. Ville man deremot genom direct silfverköp eller genom uppköp af vaxlar på en gång öka metalliska valutan och sedelstocken, så skulle helt visst de nya anskaffade millionerna lika lätt dansa ut igen ur

Banken, om conjuncturen blefve vidrig, intill dess vi åter blifvit bragte på den punkt, der vi nu befinna oss, och der penningebriiten visar, att sedelstocken nått det minimum, under hvilket den icke kan sjunka, med mindre all rörelse skall hämmas, och man skall känna sig liksom qväfd eller strypt. Om jag, för att begagna en liknelse, tänker mig de tjugutvå millionerna R:dr B:co, som 1848 representerade eller motsvarade Bankens metalliska valuta, upplagda i en lång rad på ett bord, så kan det gå mycket lätt att plocka bort de yttersta millionerna, som ligga nära vid kanten; men ju längre man rycker fram, desto svårare blir det att komma åt de följande millionerna, och de sista deraf måste ligga så långt inne på bordet, att ingen arm på jorden är lång nog för att räcka till dem. Så är det ju i sjelfva verket med silfvervalutan. För att uttaga de sista millionerna deraf skulle man till inlösen presentera sådane Banco-sedlar, som äro oåtkomliga, derföre att de äro fästade i Statens Cassor och på dess deposit-räkningar, eller behöfvas ovilkorligen i allmänna rörelsen för liqviderandet af Kronoskatterna, af Tullmedlen, Postmedlen o. s. v.

Innan jag slutar, vill jag blott tillägga några ord med afseende på Professor Agardhs vid Betänkandet fogade utredning af frågan om Bankens grundfond. Jag är för denna utredning mycket tacksam; ty jag har funnit den ganska intressant, förtjenstfull, till och med genialisk. Det oaktadt tillåter jag mig om densamma yttra, att jag anser den blott såsom ett sträfvande till det rätta, icke såsom det absolut rätta sjelf. Om man härpå vill invända emot mig, att detta mitt omdöme kommer deraf, att jag icke förstår eller fattar utredningen riktigt, så vill jag deremot icke mycket disputera utan allt för gerna medgifva, att det är en brist hos mig sjelf; men till stöd för min uppgift vill jag anföra, dels att den grund-æquation, på hvilken hela framställningen hvilat, är så godtyckligt hopakommen, att

de olika storheterna kunna lika väl placeras på den ena sidan om likhets-tecknet som på den andra, dels ock att, när man kommer till slutresultatet, så stöter man på en difference eller brist af mer än 300,000 R:dr B:co. Jag anser den värde Författaren stå på samma ståndpunkt med sin utredning af Bankens grundfond, som man kom, då man vid 1828 och 1829 årens Riksdag började med att utreda förhållandet med Statsverkets grundfond eller Stats-Contorets förlags-capital. Den utredningen företogs af ganska utmärkta Statsekonomer och fortsattes vid flere påföljande Riksdagar och Stats-Revisioner, utan att man ändå förmådde lösa knuten eller kunde komma till det absolut rätta. Man fick hvarje gång olika resultat, och man såg tydligt, att det icke var exact; men man approximerade allt mer och mer till det sökta målet. Jag minnes ännu, huru Ordföranden vid 1843 års Statsrevision ansåg denna fråga som en hufvudsak, och förklarade, att det skulle vara en ära för oss alla, om vår Revisions-Berättelse kunde komma att innehålla den rätta och fulländade utredningen; men huru mycket derom blef ordadt och calculeradt, så kom man ändå icke till rätta lösningen. Det var först, när vi kommo tillsammans vid 1847 års Statsrevision, som knuten blef löst. Då uppgjorde Boksluts-Kamreraren Fredin den exacta räkningen, och genom att uppgöra den för flere föregående år och visa, att efter den marche, som han för sig utstakat, man alltid kom till samma resultat, icke blott på Riksdalern utan äfven på skillingen och runstycket, så ådagalade han, att något mera i den vägen icke återstod att önska. Jag föreställer mig, att det skall komma att gå på lika sätt med utredningen af frågan om Bankens grundfond. Också der skall en dag en annan Fredin lösa den Gordiska knuten; men emellertid är det rätt väl, att frågan blifvit föremål för en allvarligare uppmärksamhet, och Professor Agardh har en stor förtjenst af att hafva så väl inledt densamma. Han

eller någon annan skall en dag framlägga den fulländade lösningen.

Huruvida man vid medgifvandet att af Banco-vinsten utlemna 700,000 R:dr B:co årligen bör fästa det vilkor, som Ridderskapet och Adeln dervid fästat, eller icke, det anser jag vara tämligen likgiltigt; ty Ståndet måste äfven utan en sådan reservation hafva i behåll den rättigheten att framdeles taga sitt beslut om sättet för dispositionen af den del af Bancovinsten, som icke nu disponeras.

Professor *Selander*: Jemte det jag i allo instämmer med Prosten Berlin anhåller jag att i korthet få anföra några ord. Jag vill då till en början påminna, att när realisationen 1834 beslöts, bestämdes genom Bancolagen grundfonden till 4,400,000 R:dr. Vid 1840 års Riksdag anvisades derjemte en reservfond af en million på den influtna Bancovinsten, och vid 1844 års Riksdag ökades grundfonden till 10 millioner. Ifrån 1834 till 1844 hade således capital-öfverskottet genom vinstens reserverande ökats med öfver 5 millioner. Sedan sistförflutna Riksdag har ytterligare nära 3 millioner influtit såsom vinst. Att nu vid denna Riksdag reservera större eller mindre del deraf, vore ju detsamma som att än ytterligare öka grundfonden, hvilket jag icke anser för Banken behöfligt. Professor Agardh har i en vid Betänkandet vidfogad reservation sökt visa, att föreskriften i 1845 års Reglemente om inköp af minst 5 millioner obligationer erfordrade en tillökning i sedelstocken utöfver det bestämda maximum samt att detta öfverskott nu borde betäckas genom reserverande af en del af vinsten. Jag betviffar dock att förhållandet är sådant. Ty först och främst måste man medgifva, att det belopp af obligationer som 1845 behöfdes för att uppbringa dem till 5 millioner kunde anskaffas genom in-

drag-

dragning af andra fordringar, för det andra är stadgandet om anskaffandet af obligationer till detta belopp icke, ovilkorligt, utan endast *så vidt möjligt varit*. Man har äfven talat om en misräkning vid lånefondernas reglering 1845 af en half million. Detta är likväl icke händelsen. Utskottet vid nyssnämnda Riksdag anmärker uttryckeligen denna omständighet, men tillägger tillika, att man utan fara kunde medgifva lånefonder till det af Utskottet föreslagna beloppet, emedan alltid på depositionsräkning finnes betydliga summor innestående. Genomgår man räkenskaperna, finner man äfven att 4, 5 ja ända till 8 millioner varit på sagde räkning innestående, hvilka naturligtvis minskat beloppet af den effectivt utelöpande sedelstocken. Då jag märker Ståndets otålighet, att komma till afgörande af denna fråga, får jag slutligen endast förklara, det jag anser Banken kunna utan fara till Statsverket aflemna hela den upplupna vinsten, men inskränker mig att, i likhet med Biskop Heurlin, för det närvarande tillstyrka bifall till Utskottets Betänkande.

Kyrkoherden *Bergvall* anmärkte, att, som på depositionsräkning äfven ingå obegagnade creditiver, Professor Selanders uppgift å beloppet af dessa medel icke vore fullt riktig, utan vore den af Kyrkoherden uppgifna summan med verkliga förhållandet öfverensstämmande.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, och då, uppå framställd proposition å bifall till Utskottets i detta Memorial gjorda hemställan, meningarne hördes delade och votering äskades, föreslogs och godkändes en så lydande voterings-proposition:

Den som, i öfverensstämmelse med Utskottets hemställan, vill att af Bankens sedan 1848 års början upplupna behållna

vinst ett belopp af 700,000 R:dr B:co årligen må, vid slutet af hvardera åren 1851, 1852 och 1853, från Banken i och för Statens allmänna behof till Riksgälds-Contoret aflemnas, röste Ja; den det ej vill, röste Nej. Vinner Nej, har Ståndet beslutat, att för sagde ändamål af Bankens vinstmedel endast 500,000 R:dr Banco årligen under hvardera af åren 1851, 1852 och 1853 till Riksgälds-Contoret aflemnas.

Voteringen, som i behörig ordning försiggick, befanns efter rösternas summering hafva utfallit med 39 Ja emot 6 Nej; och hade Ståndet alltså fattat beslut, som Ja-propositionen innehåller.

§. 5.

Föredrogs *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Betänkande N:o 57, i anledning af väckta motioner, dels om upphörande af Bevärings-manskapets årliga vapenöfningar, dels om införande af exercis sockenvis, och dels om rättighet för beväringsynglingarne att sjelfve välja det vapen, hvarvid de helst vilja tjenstgöra, antingen till lands eller sjös m. m.

Lades på bordet.

§. 6.

Föredrogs *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Utlåtande N:o 58, angående väckt fråga om förändradt användande af böter för vanvård af nummerhäst.

Lades på bordet.

§. 7.

Föredrogs och bordlades *Lag- samt Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* följande Betänkanden:

N:o 1, i anledning af väckt motion om ändring i 15 Cap. 1 §. Bygginga-Balken, i fråga om skyldighet att gräfva dike omkring svedjeland;

N:o 2, i anledning af väckt motion om förhöjande af ansvaret för antändande af ljung å allmänning, af okynne eller sjelfsvåld;

N:o 3, i anledning af väckt motion om ytterligare underdånig framställning hos Kongl. Maj:t om utfärdande af förklaring öfver 8 §. i 2 Cap. af Fiskeri-Stadgan af den 14 November 1766;

N:o 4, i anledning af väckt motion om ändring af de i 20 Cap. 4 §. Byggnings-Balken och dertill hörande Författningar meddelade stadganden i fråga om de undersökningar, som böra föregå anläggande af husbehofs mjöl- och såg-qvarnar;

N:o 5, i anledning af väckt motion, dels om utfärdande af en författning till bestämmande af qvarntullens och s. k. doftmarkers belopp, dels ock angående upplåtande af de i Svartån inom Säby Socken befintliga, obegagnade vattenfall; och

N:o 6, i anledning af väckt motion, att hemmantalet måtte bestämmas såsom grund för skyldigheten att deltaga i skallgång.

§. 8.

Föredrogos och bordlades följande från *Stats-Utskottet* inkomna Utlåtanden:

N:o 76, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, angående Arrendatorn A. Söderholtz's underdåniga ansökning om godtgörelse för den vid hans tillträde till arrendet af Kungsbergs Kungsgård befunna husröta;

N:o 77, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, angående utbyte af Capellansbostället Wiskeryd N:o 2 emot Trumpetarebostället vid f. d. Ötsgötha Cavalleri-Regemente Bjärstad Storegården N:o 1;

N:o 78, i anledning af föreslagna förändringar uti nuvarande stadganden angående förräntningen af fonden för Hjelmare Canal- och Slussverks framtida underhåll; och

N:o 79, i anledning af åtskilliga, vid tillämpningen af stadgandena rörande Staden Wexiös byggnadslån förekomna, frågor.

§. 9.

Contracts-Prosten *Holm*, som på begäran erhöll ordet, anförde: Högloflige Stats-Utskottet hade uti sitt Betänkande N:o 67 funnit sig föranlåtet tillstyrka, det Rikets Ständer må till Kongl. Maj:t aflåta underdånig skrifvelse, med anhållan, att Wermlands Fältjägare-Regemente måtte successivt indragas etc. När detta Betänkande förekom i Ståndets Plenum, framställde jag den önskan och begäran, att Höglofl. Stats-Utskottet skulle tillstyrka, att Wermlands Fältjägare-Regemente, i stället för att indragas, som Utskottet föreslagit, måtte förflyttas till Norrland, der det är mycket mera behöfligt än i Wermland. — — För mig är det obegripligt, att denna min begäran förklarades icke höra till saken, utan borde som en ny motion framställas. Kunde Stats-Utskottet tillstyrka Wermlands Fältjägare-Regementes indragning, så kunde det med lika skäl tillstyrka detta Regementes förflyttning; sådant hade varit mera öfverensstämmande med Kongl. Maj:ts Nådiga afsigter. — Men förmodligen har jag orätt, och får derföre nu, med stöd af 56 §. Riksdags-Ordningen, såsom ny motion framställa min förut nämnde begäran.

Till stöd derföre får jag vördsamt anföra, att enär, med Rikets Ständers bifall, en del af Kongl. Svea Artilleriet blifvit förlagd i Hernösand, och när uti hela Ångermanland och Medelpad icke finnes någon Soldat eller någon Militär-trupp att tillgå, utan det befinnes, att Artilleriet i Hernösand är på 20 mil isolerad från alla andra trupper, och således, vid ett ha-

stigt fredsbrott med Ryssland, i sitt isolerade läge, ganska lätt skulle kunna borttagas af en liten ströf-corps som vintertiden inryckte på isen öfver Qvarken, så ville jag anse högst nödigt och angeläget, att en värlvad trupp, som snart kunde sammandragas, till Artilleriets understöd borde finnas i Norrland. Helsinge och Westerbottens Regementen äro 20 å 30 mil aflägsna. Och som Wermlands numera icke är en gränsprovins och, i följd deraf, ifrågavarande Regemente icke mera der så behöfligt som fordom, så vågar jag anse det nyttigt att nämnde Regemente, i stället för att indragas, borde flyttas till Norrland, helst som det kostar Staten så litet att underhålla. Ty ingalunda kan det i längden få fortfara, att en fördelning af Artilleriet i Hernösand skall förblifva alldeles utan möjlighet att kunna påräkna något understöd af andra trupper vid ett fiendtligt infall öfver den närbelägna Qvarken. Det vore att lemna Artilleriet till byte för den förstkommande ströf-corps.

Savolax Jägare-Regemente i Finland var alldeles på samma sätt organiseradt som Wermlands Jägare nu äro, samt kostade Staten ganska litet. Men när fosterlandets försvar kom i fråga, utmärkte detta Regemente sig framför alla andra uti tapperhet och hjeltmod. På samma sätt kunde Wermlands Jägare en dag komma fäderneslandet till nytta, om det flyttades till Norrland der det vore mera behöfligt än i Wermland. Men skulle stora svårigheter möta att förflytta Wermlands Fältjägare-Regemente till Norrland, eller ock, om det skulle finnas nödigt, att nämnde Regemente, med den af Kongl. Maj:t gillade nya organisation, bör bibehållas och förblifva i Wermland, så vågar jag vördsamt hemställa, om icke en ny Corps, organiserad på samma sätt som Wermlands Jägare, som kostar Staten så litet, borde organiseras i Norrland, för att kunna understöda det i Hernösand varande Artilleri. Ty att detta Artilleri omöjligen kan lemnas utan allt understöd af Infanteri, är så ögonskenligen

påtagligt, att jag anser onödigt derom vidare orda. När Rikets Ständer en gång bifallit och tillstyrkt Artilleriets förläggande i Hernösand, så böra de väl icke undandraga sig dess understöd.

Jag är förvissad att hvar och en, som älskar sitt fosterland och vill dess försvar, ingalunda vill undertrycka denna min motion, som jag anhåller må blifva till vederbörligt Utskott remitterad.

Tempore pacis de bello cogitasse neminem panituit.

Motionen lades på bordet.

§. 10.

Af inkommet Protokoll, hållet denna dag hos Ståndets Electorer, inhemtades, att, sedan anmaldt blifvit att en ytterligare Suppleant vore erforderlig uti Stats-Utskottet, dertill blifvit utsedd Lector *D. Söderberg*, hvilken alltså i sådan egenskap, vid för någon Ledamot eller den förut utsedde Suppleanten Prosten Arosenius inträffande förfall, eger att uti Stats-Utskottet inträda; hvarom Protokolls-Utdrag i vanlig ordning expedieras skulle.

Ståndet åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

Ut supra

In fidem

S. H. Almqvist.

Den 22 Mars 1851.

Plenum kl. 10 f. m.

§. 1.

Protokollen för den 15 innevarande månad för- och eftermiddagen justerades.

§. 2.

Vid föredragning af inkommet Utdrag af *Kongl. Tabell-Commissionens* Protokoll för den 3 sistlidne December, hvarmedelst Kongl. Commissionen, till utlåtande af Högv. Presteståndets Enskilta Utskott, öfverlemnadt en af Prosten och Kyrkoherden i Ukna församling inom Linköpings Stift P. O. Westerlind till Commissionen insänd skrifvelse med framställning om förtydligande af åtskilliga §§. i formuläret för den hvart femte år förekommande anteckningen å folkmängden i Riket, fann Högv. Ståndet godt att ifrågavarande ärende till handläggning af Ståndets Enskilta Ecclesiastika Utskotts Lag-Afdelning remittera.

§. 3.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 72, angående restitution till Regements-Skrifvaren A. G. Enell af för högt beräknad och erlagd löne-bevillning.

Bifölls.

§. 4.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* Memorial N:o 73, i anledning af erhållen återremiss å Utlåtandet N:o 45.

Lades till handlingarne.

§. 5.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 74, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition i fråga om afsöndring af jord från f. d. Löjtnants-bostället vid Westgöthadabls Regemente, Stommen N:o 1, till utvidgande af Jerns församlings kyrkogård inom Elfsborgs Län.

Bifölls.

§. 6.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 75, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, angående upplåtelse af jord från Trumslagare-bostället vid Calmar Regemente, Lilla Ökna N:o 2, i Jönköpings Län till plan för Sockenstuga och Skolhus åt Ökna församling.

Bifölls.

§. 7.

Vid nu ånyo skedd föredragning af *Lag-Utskottets* Betänkande N:o 12, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition angående ändring i 23 Cap. 1 §. Rättegångs-Balken, sådan den lyder i Kongl. Förordningen den 18 April 1849, yttrade

Doctor *Gumælius*: Det kan ej nekas, att Hof-Rätternas närvarande ställning är brydsam. Balancerna der ökas alltjemt; men någon gräns för deras tillväxt eller huru dermed skall sluta är ej lätt att förutse. En utsigt dertill har man velat bereda genom minskning eller nedsättning i det för Hof-Rätternas stadgade domföra antalet Ledamöter. Det nu föredragna Betänkandet innehåller i detta hänseende flera förslag, bland hvilka Reservantens, Herr R. T. Cederschiölds, jemte den riktiga grundsatsen att de dömandes antal ej får vara sväfvande, utan bör vara i lagen bestämdt, vill hafva detta antal fastställt till 3 i alla mål utan undantag, hvilket väl för en Öfver-Rätt är det

minsta som kan ifrågaställas och hvarunder man svårigen kan komma. Kongl. Maj:ts Proposition går ej så långt och Lag-Utskottet har i sitt förslag gått en medelväg. Af den historik i ämnet, som utgör inledningen till Utskottets Betänkande, visar sig märkvärdigt nog, huru det domföra antalet af Ledamöter i Hof-Rätterna under tidernas lopp blifvit alltmer och mer inskränkt. Orsaken dertill ligger i det med folkmängdens ökande och en stigande cultur samt deraf följande mångfaldiga rätts-collisioner tillväxande antalet af mål, för hvilkas afdömande den förhanden varande arbetspersonalens krafter ju längre dess mer måste tagas i anspråk. Denna orsak är af permanent natur; men andra mera tillfälliga och öfvergående anledningar gifvas äfven, och dit hörer den, som man nu velat hemta från Lagmans- och Kämnars-Rätternas indragning, hvarigenom antalet af till Hof-Rätterna fullföljda vademål betydligt stigit, ehuru, efter hvad jag skulle tro, sjelfva arbetsmödan dertill icke stigit i samma proportion, såsom det vid första påseendet vill synas, enär de ifrån Under-Rätterna till Hof-Rätterna direct inkomna målen numera icke kunna vara så vidlyftiga eller handlingarne så voluminösa som då de förut passerat en instance till. Emedlertid lär väl icke vara alldeles omöjligt att den af denna indragning härflytande balance, hvilken, som sagdt är, endast bör betraktas såsom öfvergående, skall kunna på något annat än nu föreslagna sätt undanrödjas, t. ex. genom en mängd för en tid adjungerade Ledamöter, och dermed förfaller äfven denna tillfälliga anledning till den ifrågaställda lagförändringen. Den är dessutom af en alltför genomgripande natur för att af ett blott tillfälligt påträngande af mål kunna motiveras, och till hvars genomförande endast en sådan tidpunkt kan anses tjenlig, då lagskipningen går i sin jemna, normala ordning och man af ensidig omsorg åt ett eller annat håll icke lockas att lemna ut

sigte, hvad idéen af en Öfver-Rätt krälver, såvida den *till alla delar* skall kunna uppfylla sitt ändamål.

Nyssnämnde historik visar jemväl, att brist på medel till aflöning åt tillräckligt många Ledamöter gjort, att man måst gripa till utvägen att oupphörligt minska det domföra antalet, för att ej i jembredd med behovet öka domrarnes antal och äfven Statens utgifter. Att deruti nu göra ytterligare inskränkning anser jag vådligt. Så mycket jag än i ett afseende delar Reservantens på anförda skäl uttalade åsigt, hvad de dömandes antal angår, nemligen att detta alltid bör vara *udda* och i lagen bestämdt, lika mycket måste jag ogilla, att han vill hafva det bestämdt och nedsatt till 3. Icke ens Kongl. Maj:ts förslag, som bestämmer domföra antalet till 4, synes mig tillfredsställande. Det har också blifvit afstyrkt af en Högsta Domstolens Ledamot och Lag-Utskottet har ej heller gått in derpå. Sjelfva afstyrkandet kan jag ej annat än biträda, ehuru det derfor anförda skälet ej synes mig fullt bindande. Man har nemligen fruktat, att de ofta inträffande meningsstrider, då 2 stannade mot 2 och Rättens beslut alltså komme att bestämmas af Ordföranden eller äldste Ledamoten, skulle väcka rättsökandes misstroende, locka till fullföljd af rättegångar och nedsätta Domstolens anseende. Denna fruktan är visserligen icke ogrundad och må såsom ett bi-skäl gälla hvad den kan; men rättare synes mig vara att betrakta frågan ur synpunkten af Statens skyldighet att i möjligaste mån bereda skydd åt hvars mans rätt, och då förekommer mig som om denna vore säkrare bevarad, när i den högre Domstolen, som skall pröfva och granska den lägres beslut, sitta icke blott 3 eller 4, utan ännu flere domare; ty genom detta flertal erhålla tvistefrågorna ett djupare och mångsidigare begrundande och tillika minskas möjligheten af deras godtyckliga behandling. Minst 5 Ledamöter synas mig alltså fordras för att i Hof-Rätt utgöra domfört antal.

Mindre vägar jag åtminstone ej tillstyrka. Skall alltså en förändring i nu gällande lagbestämmelse ske, hvilket jag för min del likväl ej finner nödigt, så ger jag företrädet åt Utskottets förslag såsom minst vådligt och minst afvikande från hvad för närvarande finnes stadgadt.

Frågan har äfven sin ekonomiska sida, huruvida nemligen nya och högre löner åt Hof-Rätts-Ledamöterna skola anslås, eller om man skall inskränka sig till att för tillfället öka arbetsstyrkan medelst adjungerande af Extra Ledamöter mot lämpliga arvoden. Med denna sednare utväg blir sannolikt icke saken fullkomligen hjälpt, utan högre löners beviljande derjemte blir väl det oundgängliga medlet, för att försäkra sig om skickliga ämnen för framtiden. Men detta är en särskild fråga, som ännu hvilar hos Stats-Utskottet för att förekomma i sammanhang med en annan om förändrad arbetsordning för Hof-Rätterna, hvilka möjligen derigenom skulle kunna vinna en lättnad i göromål och på samma gång den större skyndsamhet, som man nu på annan väg söker.

För att återkomma till hufvudsaken, så är min tanke i korthet den, att någon ändring i hvad nu finnes stadgadt om domfört antal Ledamöter i Hof-Rätt icke bör för närvarande vidtagas. Innevarande tidpunkt är för en sådan ändring den minst tjeuliga, efter hvad jag redan antydt. Den bör uppskjutas tills det nuvarande af särskilda tillfälliga anledningar föranledda ofördelaktiga tillståndet blifvit afhjelpat och hunnit gå öfver. Först då kan man med någon säkerhet beräkna hvad som för en längre framtid är nödigt och oundgängligt att vidgöra. Men skulle Högv. Ståndet nu anse en ändring nödig, så tror jag den icke böra sträckas utöfver hvad Utskottet föreslagit. Att gå längre anser åtminstone jag för min del icke rådligt, utan tror att det tvärtom kan bli skadligt.

Prosten *Melander*: Innan discussionen går vidare, ber jag få anmäla, att, sedan förevarande Betänkande redan var beslutadt, Lag-Utskottet, efter föregånget sammanträde med Presidenterna i Götha och Skånska Hof-Rätterna, öfverenskommit om en redactions-förändring af sitt i Betänkandet nu framlagda förslag. Detta lyder nu så: "I Hof-Rätt må ej färre än fem Ledamöter döma i mål, som å ära eller lif gå. I andra mål må fyra Ledamöter utgöra domfört antal, der tre af dem om slutet ense äro." Den af Utskottet öfverenskomna förändrade lydelsen är följande: *I Hof-Rätt må fem Ledamöter utgöra domfört antal, så ock fyra, der de alla eller tre af dem om slutet ense äro.* Skillnaden mellan denna sednare lydelsen och den förra består deri, att man uteslutit orden "ej färre än" samt "mål som å ära eller lif gå." Anledningen, hvarföre man uteslöt orden "ej färre än," var den utsträckning, som deråt kunde gifvas, så att 6, 7 à 8 Ledamöter kunde närvara. Orsaken åter till uteslutande af orden "mål, som å ära eller lif gå," var att man ansåg de mål, som å ära gå, icke vara af kinkigare natur än andra, och att, hvad lifsmålen angår, dessa alltid varda Kongl. Maj:t underställda. Förslaget sålunda förändradt trodde man skola hafva mera utsigt till framgång å högsta ort. Bifall dertill synes mig ock af Högv. Ståndet kunna beviljas utan återremiss och deraf följande tidsutdrägt. Stats-Utskottet lärer nemligen ej kunna till afgörande företaga frågan om förhöjda eller nya löne-anslag till Hof-Rätternas Ledamöter förr än detta ärende blifvit afgjort. Att detta sker ju förr dess heldre är alltså af vigt. Jag tillstyrker fördenskull, att Högv. Ståndet ville godkänna och antaga det förslag, som af mig nu blifvit framställt.

Domprosten *Thomander*: För min del har jag ingenting hufvudsakligt emot bifall till Regeringens Proposition. Så väl

när 4 som när 5 sitta, erfordras 3 för att fälla i brottmål, och jag delar icke den föreställning att part i tvistemål, hvilken haft 2 Ledamöter för sig, skulle deraf mindre manas att gå vidare, i fall pluraliteten utgjorts af 3, än om 2, hvaraf den ene Ordföranden, bestämt utgången. Jag anser det vara af vigt att Hof-Rätts-Ledamöterna försättas i en ekonomiskt oberoende ställning och att mogne män på dessa platser användas och qvarstadna. Sparsamheten är så stor och tillgångarne så ringa att, säga hvad man vill, denna rättvisa icke beviljas dessa viktiga platser, så vida de äro många till antalet. Adjunctioner böra väl ock, så vidt görligt är, undvikas. En ung Extra-Ordinarie kan ha fullt ut så mycket både kunskaper, hufvud och samvete som en äldre; men det är psykologiskt säkert att man heldre dömes af äldre ordinarie domare.

Med Domprosten Thomander förenade sig Prosten *Cnattingius*.

Doctor Sandberg: För min del har jag aldrig kunnat blifva öfvertygad att ett större antal Ledamöter gifva Domstolen ett större anseende och ännu mindre att det förvissar parterna om en rättvisare dom.

Om lika många Ledamöter äro *för* som *emot* saken, så gifver främste Ledamotens mening utslag. Kan man nu antaga att han är den främste uti insigt och skicklighet, så hade varit nog med honom ensam. Och hvilken af de olika meningarne är den absolut rätta? Begge eller ingendera?

Då den collegiala Rätten består af många Ledamöter, som ombytas, så kan samma sak i dag vinnas och i morgon förloras. Männe sådant tillvinner Domstolen anseende? Skall det icke hos folket förvilla begreppet om rätt och orätt, så att en process anses för ett lottspel, der man, utan afseende på sakens beskaffenhet, kan hafva lika utsigt att vinna som att förlora?

— en åsigt, som måste uppmuntra alla tappande parter att vädja till högre instance.

Dessutom kan det ju hända att blott en eller två, kanske endast Referenten grundeligen genomgår handlingarne, och de öfrige lita på hans framställning. En sedermera hållen conversation öfver saken kan väl icke så synnerligen åstadkomma dess utredande.

Ett mindre antal Ledamöter utreda en sak bättre än flere, som lita på hvarandra. Ansvaret för ett beslut kännes eftertryckligare för en eller några få, än för många som dela det.

Att Ledamöterna i en högre Rätt nödvändigt skola vara flere än i en lägre synes vara ett blott tycke. Hufvudsaken är att de ega större insigt och skarpsinnighet.

Om också 4, 5, 6, eller 7 Ledamöter alla ville grundeligen genomgå acterna i ett mål och deröfver afgifva hvar sitt skarpsinniga och väl motiverade votum eller utlåtande, likasom Ledamöterna i en Juridisk Facultet, så kunde det visserligen vara viktigt och intresant för Rättsvetenskapen; men derigenom bliver rättvisan allt för dyr för ett folk, som både är fattigt och äfven benäget för rättegångar. Ty först och främst fordrades dertill ett stort antal Ledamöter med betydliga löneanslag: och för det andra skulle det, såsom nu sker, medföra en *tidsutdrägt*, som för rättvisans gång är den aldra största olägenhet. *En rättsökande behöfver framför allt få ett skyndsamt utslag, som är, så mycket möjligt är, grundadt på rättvisa.* Hvad hjälper det honom, om han, efter 2, 3, 5 kanske 10 år, eller måhända hans arfvingar efter hans död få utlösa en vidlöftig, grundlig och mångsidig pröfning af rättegångsmålet, deruti till äfventyrs en rösts pluralitet eller en Ordförandes mening gifver ett utslag, som kunnat erhållas några veckor efter målets inlemnande.

Fördenskull instämmer jag i hufvudsaken med hvad som innehålles uti reservationen till Betänkandet och anser att i Hof-Rätt tre Ledamöter böra i alla mål vara domfört antal. Skälen dertill äro af Reservanten Hr Cederschiöld utvecklade. Efter Lagmans- och Kämnars-Rätternas upphörande äro nu redan Hof-Rätterne öfverhopade med rättegångsmål, som till tusental balanceras oafgjorda år från år. Detta synes högst betänkligt för rättvisans upprätthållande i landet. Och huru skola dessa växande massor af sammanhopade rättegångsärender kunna medhinnas utan en utomordentligen stor tillökning i Hof-Rätternas personal, som åter skulle fordra utomordentligt stora tillökningar uti penninge-anlagen på 2:dra Hufvudtiteln, så vida man icke vill medgifva ärendernas fördelning på många Divisioner med blott några få Ledamöter i hvardera?

Om Reservantens förslag antages, så kunna många gånger flere mål på lika tid afgöras och genom till äfventyrs skeende minskning uti Ledamöternas antal kunna de öfrige bättre lönas och alltså till dessa vigtiga tjänster erhållas fullt qualificerade män, utan Statsverkets ytterligare betungande, och de rättsökande skulle få sina mål skyndsamt afgjorda med lika, om icke vida bättre, utsigt till erhållande af en rättvis dom.

Men om denna min mening icke vinner medhåll, måste jag inskränka mig till att instämma med Domprosten Thomander samt yrkar afslag af Betänkandet och antagandet af den Kongl. Propositionen i detta ämne.

Doctor Is. Norström: Att en förändring i 23 Cap. 1 § Rättegångs-Balken, sådan den lyder i Kongl. Förordningen den 18 April 1849, är af behof och omständigheter påkallad, lärer svårligen kunna annat än medgifvas af en hvar, som gjort sig underkunnig om verkliga förhållandena. Den ifrågasatta förändringen, åsyftande skyndsammare handläggning och avslutande

af göromålen inom de respective Hof-Rätterna, är närmast och hufvudsakligen föranledd af Lagmans- och Kämners-Rätternas indragning, som haft till följd en betydlig tillökning i göromålen för Hof-Rättens Ledamöter, hvaraf åter blifvit en följd, att desse, förut fullt sysselsatte Tjenstemän omöjligen numera kunna, med den arbetsordning, som för närvarande eger rum inom Hof-Rätten, medhinna alla de mål, som dit inkomma, hvarföre ock balancen af oafgjorda mål med hvarje år nödvändigt måste ökas. Man har väl å andra sidan velat förmoda, att, genom förenämnde Under-Rätters borttagande, Hof-Rätterne i stället för ökad besvär fått lindring i sina arbeten, och alltså härvid snarare vunnit än förlorat, enär sålunda en instance bortfallit med alla de mål, som från densamma dragits under Hof-Rättens pröfning. Häremot torde likväl med skäl böra anmärkas, hurusom, genom dessa Under-Domstolar, så länge de ännu i sådan egenskap fungerade, många mål blifvit på förhand afgjorda, så att Hof-Rätten icke behöft med dem vidare taga någon befattning; då nu i stället, sedan dessa Domstolar upphört, alla mål från de kvarvarande Under-Rätterna i besvär- eller vade-väg omedelbart dragas under dess pröfning och skärskådande. Visserligen måste medgifvas, att det onda man nu öfverklagar är i viss mån öfvergående, men, äfven detta medgifvet, återstår likväl för Hof-Rättens Ledamöter en tillökning i arbete, som, sammanlagd med det plus, som redan derförinnan förefanns, måste ännu ytterligare försvåra möjligheten att ernå det mål, som åsyftas. Någon utväg att afhjelpa detta onda måste således utfinnas. I detta afseende förete sig 2:ne alternativ: det ena att, med bibehållande af nuvarande stadgande om domföra antalet Ledamöter i Hof-Rätten, tillöka dess personal med ytterligare en Division; det andra att, med nuvarande personals bibehållande, så ordna arbetet, att göromålen

må kunna i möjligaste måtto medhinnas. För ernående af det förra systemålet erfordras naturligtvis anslag af löner åt de nye Ledamöterne, desse må nu blifva Ordinarie eller Extra-Ordinarie, dervid för hvardera af Svea och Götha Hof-Rätter erfordras 6, samt för Hof-Rätten öfver Skåne och Blekinge 4, eller tillsammans 16 nye Ledamöter. Då det likväl efter all sannolikhet icke är att hoppas, att Rikets Ständer skola finnas hugade att gå in på detta förslag, då här ifrågakommer en icke så obetydlig kostnad för Statsverket, helst man i alla fall icke saknar utvägar för Statens tillgångar, så måste jag taga för gifvet, att samma förslag icke vinner framgång. Återstår således det andra alternativet, som går ut på att, med inskränkande i någon mån af domföra antalet Ledamöter, på så sätt inrätta och fördela arbetet, att nuvarande Hof-Rätternas personal må kunna hinna undangöra de till dess handläggning inkommande mål. Återstår nu den viktiga frågan: Huru skall detta ske? Vid besvarandet häraf måste man likväl, efter mitt omdöme, aldeles icke lemna ur sigte det inbördes förhållande, som domstolarnes olika beskaffenhet af högre och lägre förutsätta och påkalla. Man måste nemligen härvid gå så tillväga, att hvarje högre Rätt eller Domstol kommer att constitueras af flere Ledamöter än den som är närmast under. För att emedlertid kunna bilda sig ett på sak grundadt omdöme om hvad härutinnan lämpligast må kunna åtgöras, torde det vara riktigast att taga under ompröfning de olika förslager, som i thy fall förekommit.

Härvid framstår naturligen i första rummet det förslag, som innehålles i den Kongl. Propositionen. På sätt Lag-Utskottet i sitt förevarande Betänkande p. 5 sig utlåtitt, skulle, enligt detta förslag, fyra Ledamöter komma att utgöra domfört antal i alla mål, ehvad de voro ense om besluten eller ej; i följd hvaraf, der två stadnade mot två, den mening, som Ord-

föranden eller den äldste i Rätten biträdde, skulle komma att blifva gällande såsom Rättens beslut; hvarigenom utan tvifvel skulle komma att äfventyras det förtroende och den tillit å de rättsökandes sida, som utgör ett af Domstolens kraftigaste stöd. Det heter visserligen i den Kongl. Propositionen: "I Hof-Rätt" må *ej färre* än fyra Ledamöter döma" etc., men enär sålunda maximi-antalet *ej* är bestämdt, skulle det ofelbart i hvarje fall komma att inskränkas till detta minimum af fyra Ledamöter; hvilket åter skulle hafva till följd ofvan anmärkte olägenheter. Beträffande sednare momentet af förslaget, deri medgifves att "i andra mål må tre Ledamöter utgöra domfört antal, der alla "om slutet ense äro," så är härvid redan med fog anmärkt, hurusom i annor händelse, eller der de tre *ej* äro af samma tanka, det gagnar till intet att här tillkalla den fjerde Ledamöten, saken må nu angå brottmål eller tvistemål. På grund häraf, och med anförande af i öfrigt gällande skäl, har Utskottet ansett sig icke kunna med sitt förord beledsaga den Kongl. Propositionen.

Vidare har man ansett, att Ledamöternes antal i Hof-Rätten bör vara bestämdt och i hvarje fall enahanda, hvarjemte detta antal blifvit fixeradt till tre. Genom en sådan inskränkning skulle likväl domföra antalet af Hof-Rättens Ledamöter nedsättas till samma antal, som nu är stadgadt för Rådstufvurätterna, hvilket dock icke låter sig förena med förut angifna, efter mitt förmenande riktiga grundsats, att Ledamöterna i en högre Rätt böra vara flertaligare än i den lägre, utom det, att en sorgfälligare pröfning af ärenderna måste förutsättas, der de pröfvas af flera Ledamöter än af det ringa antal, som man här velat fastställa. Slutligen torde icke eller den anmärkningen sakna sin vigt, att Domstolens beslut sålunda i ganska många fall skulle komma att bestämmas af blott 2:ne dess Ledamöter, äfven i de aldravigtigaste, hvilket jag för min del icke kan

annat än finna särdeles betänkligt, då fråga är om en Öfver-Domstol, hvars anseende, i min tanka, icke bör på detta sätt äfventyras.

Ett annat förslag i detta hänseende är framlagdt af Lag-Beredningen, och lyder sålunda: "I Hof-Rätt må ej flera Leda-möter döma än fem, men ej färre än tre." I följd häraf kunna alltså fyra utgöra domfört antal; men emot olämpligheten häraf har jag redan tagit mig friheten framställa några anmärkningar, hvilka således nu icke behöfva upprepas utan endast återopas. Man har väl sökt hjälpa saken med detta tillägg till sednare momentet, "då dessa tre äro om slutet ense." Men dermed är icke häfvet det obestämda i stadgandet; der kvarstå ändock de fyra Ledamöterna, såsom domföra antalet med alla de olägenheter, som äro oskiljaktige från det jemna talet, der det i denna fråga förekommer. Detta förslag är, som mig synes, i grunden alldeles detsamma som det af Kongl. Maj:t nu framställda och behäftadt med samma fel och brister som detta.

Återstår nu Lag-Utskottets förslag. Äfven detta, ehuru af de framställda lag-förslagen ofelbart det bästa, lärer dock icke i allo kunna godkännas. Detta förslag har onekligen i sednare momentet framför de öfriga ett företräde derutinnan, att här såsom ovilkorligt fastställles, att fyra Ledamöter alltid skola vara närvarande, samt att, der tre af dem om slutet ense äro, dessa fyra må utgöra domfört antal. Men det förra momentet är, tyvärr! behäftadt med samma fel som åtskilliga andra, att nemligen antalet af maximum är lemnadt obestämdt, så att det kan få vara huru stort som helst, hvilket, så vidt ske kan, i ett lagstadgande bör undvikas.

Enligt hvad en af Utskottets Ledamöter inom detta Stånd redan gifvit tillkänna har denna bristfällighet i det framlagda förslaget icke eller undgått Utskottets uppmärksamhet, ehuru detta inträffat något sent. Utskottet har emedlertid varit betänkt

då undanröjdandet af det bristfälliga härutinnan, samt erbjuder derföre till pröfning och godkännande ett annat förslag, så lydande: "I Hof-Rätt må fem Ledamöter utgöra domfört antal, "så ock fyra, der de alla eller tre om slutet ense äro." Häri-genom är således först och främst maximi-antalet bestämdt till fem, hvadan anmärkningen i thy afseende försvinner. Vidare är uttryckligen föreskrifvet, att fyra Ledamöter alltid och ovilkorligen skola tillstädesvara och utgöra domfört antal, "så "framt de alla eller tre af dem om slutet ense äro." Slutligen, och då man i allmänhet tyckes vara ense derom, att, sedan alla mål, som å lif och ära gå, af hvilka de sednare dock numera äro af vida mindre vigt än förr, alltid underställas Högsta Domstolens vidare pröfning, någon skillnad icke bör göras i antalet af Ledamöterna för olika kvalificerade mål, har Utskottet, med gillande af denna åsigt, i öfverensstämmelse härmed uppgjort detta sitt sednaste förslag.

På sätt sålunda är vordet föreslaget vinnes ock det ändamål, som här hufvudsakligen åsyftas, nemligen att, med bibehållande af Hof-Rättens nuvarande personal, öka Divisionernas antal med ännu en, så att dessa i stället för fyra, såsom de nu äro, blifva fem, genom hvilken förändring man har grundad anledning förmoda att ärendernas afgörande skall i betydlig mån fortskyndas. Härvid förusattes likväl, att vice Presidenterna i Svea och Götha Hof-Rätter inträda såsom Ordförande, hvar för sig, på en af Divisionerna, hvaremot i Skånska Hof-Rätten erfordras 2:ne nya Ledamöter, för dess fördelning på 2:ne Divisioner.

Det vore i sanning önskligt, om Högv. Ståndet ville, för sin del, antaga och bifalla det särskilta förslag till ändring af ifrågavarande lagstadgande, som nu mundtligen blifvit meddeladt; men då jag förutser, att detta icke torde vara att hoppas eller förvänta, då Högv. Ståndet lär anse sig behöfva någon rym-

ligare tid än som här medgifves, för att närmare begrunda saken, torde Betänkandet böra till Lag-Utskottet återremitteras.

Lector *Wallman*: Den mening, jag i denna fråga hyser, öfverensstämmer närmast med den af Doctor Gumælius yttrade; men jag anser det vara olämpligt att inblanda finansiella frågor vid bedömandet af detta för medborgares välfärd och säkerhet så viktiga ärende. Det har länge uppenbarat sig en tendens att i lagskipningen införa ett slags bureaukrati samt att i allt mera trånga kretsar sammandraga den Domare-personal, åt hvilken medborgares lif, ära och välfärd i så många fall äro anförtrodda. Särdeles olämpligt synes det att, sedan Lagmans-Rätterne blifvit indragna, och med denna Domstols-instance garantierna för en rättvis lagskipning minskats, ytterligare betaga parter borgen för en noggrann pröfning af deras sak, i det man inskränker domföra antalet af Ledamöter inom Hof-Rätterna. Framför allt är det viktigt, att i mål, som å lif och ära gå, sakens utgång icke blir beroende af ett alltför inskränkt antal domares godfinnande. 1734 års Lag stadgade derföre välbetänkt att sju Ledamöter skulle döma i mål, som viktigare äro. Efter nu gällande lagstadgande skola de vara minst fem. Konungens Nådiga Proposition nedsätter ytterligare antalet. Om detta är rätta sättet att gifva åt Domaremakten förtroende och åt folket öfvertygelsen om domslutens rättvisa, vill jag lemna åt andra att afgöra. Genom denna inskränkning i domfört antal ökas domarens maktfullkomlighet, och möjligheten för godtycke och veld att göra sig gällande eller för inträffande af olycksbringande misstag, föranledda af bristande insigter och urskiljning, blir större; hvilket, med den latitud det nya Criminal-lagsförslaget lägger i domarens hand, kan leda till oberäkneliga vådor, i händelse Sverige skulle blifva så olyckligt, att en Criminal-lag grundad på sådana principer komme att anta-

gas. Om det förevarande förslaget samtidigt med Propositionen om Lagmans-Rätternas indragning förekommit till pröfning, hade det icke kunnat undgå att öka de många betänkligheter denna Proposition framkallade.

Det skall alltid vara mig ett nöje och en tillfredsställelse om jag för min del kan på ett med rättvisa och landets väl förenligt sätt bidraga till lindring i folkets skattebördor; men jag är öfvertygad, att folket sjelft icke vill köpa denna lättnad mot uppoffring af den säkerhet, som hvarje Samhällets medlem eger att af lagen fordra. På grund af hvad jag sålunda anfört, får jag förklara att jag helst önskar att hvad nu gällande lagar stadga i förevarande afseende förblifver oförändradt samt att jag, om någon förändring anses böra ega rum, icke skulle kunna tillstyrka den i vidsträcktare grad än Utskottet i sitt Betänkande ansett rådligt.

Prosten *Arosenius*: Sedan Lector Wallman redan uttalat det som äfven är min öfvertygelse, har jag, såsom dessutom icke varande rättslärd, föga att tillägga. Det förefaller mig besynnerligt att åberopa omständigheternas kraf för minskning af domfört antal Ledamöter i Hof-Rätt. Målet, som skall här sökas, måste väl framför allt vara rättvisans oveldiga skipande. Om nu en instance blifvit indragen och göromålen i följd deraf förökad sig för Hof-Rätterna, måste det väl blifva Statens åliggande att bereda medel för ernäendet af det mål, som sökes. Att nu låta pröfningssättet af ärender, på hvilka medborgares väl eller ve är beroende, anordnas elter penniganslaget, eller att sammanbinda den ena frågan med den andra, kan jag ej gilla, och hade ock derföre önskat afslag på både det ena och andra i Betänkandet förekommande förslaget. Men när nu under denna discussion ett nytt förslag blifvit af Utskottets Ledamöter framställt och jag icke anser det Ständerna värdigt att,

såsom man derjemte hemställt, detsamma på stående fot nu pröfva och afgöra, yrkar jag återremiss, på det att Utskottet må komma i tillfälle att taga detta under närmare öfvervägande. Den tidsbesparing, som man velat vinna genom nämnde hemställan, anser jag ingalunda kunna öfverväga vådan af ett förhastadt beslut i en så vigtig sak som denna.

Vice Talmannen, Biskop *Holmström* instämde i slutmeningen af Prosten *Arosenii* yttrande, hvilket Doctor *Broman* förklarade sig biträda.

Contracts-Prosten *Almqvist*: Utan att inlåta mig i afgörandet af den frågan, huruvida rättvisa lättare och bättre skipas af flere eller färre Ledamöter vid ett collegialt forum, hvarom mycket kan sägas både för och mot saken, beder jag endast få fästa uppmärksamhet på det misstag, hvarpå i min öfvertygelse hela detta förslag hvilar.

Man synes nemligen hysa den föreställning att ärendernas behandling inom Hof-Rätt skall lättas och fortskyndas, om färre Ledamöter än hittills få utgöra domfört antal. Då alla målen lottas emellan Hof-Rätts samtliga Ledamöter, uppkommer allsingen lindring i deras arbeten eller minskning i hvarjes andel af de utlottade målen, genom den föreslagna minskning i de dömandes antal på hvarje Division.

Enda skillnaden blir att hvarje Ledamot måste oftare föredraga de mål, hvori han är Referent, och således ännu mer än hittills anstränga sig vid målens utarbetning. Men om vid den föredragning, som för närvarande åligger hvarje Ledamot, arbetet är så öfverhopande och nedtryckande, att hans balance uppgår till 100-tals mål, i stället för tjugutals, som fordom varit förhållandet; så inses lätt att man begär en orimlighet, då äfven vid hittills varande förhållanden en god del af nätterna måste uppoffras. Enda sättet att bereda lättnad är antingen att öka

Ledamöternas antal, hvarigenom arbetet minskas för hvarje, eller ock att bereda de närvarande förhöjda löner, hvarigenom de dels blifva befriade ifrån brödbekymren och dels kunna åt sig bekosta biträden till det rent mechaniska.

Prosten *Melander*: Ehuru jag gör mig ett nöje af att instämma uti de flesta punkterna af det yttrande Doctor Norström afgifvit till försvar för Lag-Utskottets Betänkande, anser jag mig likväl böra göra honom uppmärksam på hans mindre riktiga uppfattning af en punkt i det genom mig framställda redactions-förslag. Han synes neml. tro, att, när det heter: "I Hof-Rätt må *fem* Ledamöter utgöra domfört antal," så är denna summa ett fixerat antal, som ej får öferskridas. Sådant är likväl ej till fullo förhållandet; ty ehuru, såsom jag förra gången jag hade ordet anförde, de uteslutna orden "ej färre än" medgäfvos en större elasticité, så att 6, 7 à 8 kunde närvara, så innehåller dock äfven den nya redactionen ingalunda, att detta antal ej får öferskridas. Ty i den händelsen skulle, då Presidenten eller vice Presidenten eller begge på en gång ville öfvervara ett mål, antingen detta icke medgifvas dem, eller ock en eller två af Ledamöterna nödgas afträda; hvilket ingalunda kan vara meningen, ty i det fallet skulle redactionen haft följande lydelse: "I Hof-Rätt må *ej flere än 5* Ledamöter döma etc." — I afseende på det i Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition föreslagna antal, synes Reservanten Hr Cederschiöld hafva så klart och fullständigt framställt dess olämplighet, att jag dertill ingenting har att tillägga. Hvad åter det af honom antagna 3-talet angår, hvilket äfven inom detta Högv. Stånd synes hafva sympathier, så ber jag att utom de af Utskottet anförda skäl häremot få andraga ett practiskt skäl, hvilket framställdes vid det af mig omförmälta sammanträde. I händelse neml. blott 3 skulle öfvervara handläggningen af målen,

så kunde ofta och lätteligen inträffa, att den främste Ledamoten till följe af ålder saknade den erforderliga kraften för målens skärskådande, den siste åter såsom nykomling vore till följe af sin ovana vid göromålen icke fullt lämplig, och att följaktligen målens utgång skulle hufvudsakligen komma att bero på den medlersta Ledamoten. — För öfrigt kan jag ej tillbakahålla min förundran öfver det påstående, som här under discussionen förekommit, att ett större antal Divisioner i Hof-Rätterna alldeles icke skulle påskynda ärendernas gång. Vi hafva inom Utskottet icke mindre än 4 Hof-Rätts-Assessorer, och de hysa åtminstone icke denna åsigt. — Slutligen, och då Högv. Ståndet icke synes benäget att ingå på den föreslagna redactions-förändringen, får äfven jag förena mig med dem som yrka återremiss och tager mig friheten att för sakens skull undanbedja mig afslag å Betänkandet.

Kongl. Hofpredikanten *Hasselrot*: Hufvudsakligen instämmande med Doctor Sandberg anser jag mig dock böra tillägga några ord. Det är allmänt erkänt, att balancerna i de Kongl. Hof-Rätterna med hvarje år tilltaga i en förr ohörd grad; och den stund är derföre snart nog inne, då hoppet för en generation, att under sin lifstid få sina rättstvister afgjorda, måste alldeles försvinna, så vidt ej snar hjälp mot detta onda användes. Såsom enda medlet härtill uppgifves från inom Hof-Rätterna arbetande Ledamöter, dels att flere Divisioner för målens handläggning tillsättas, dels att löneförmånerna för Hof-Rätternas Tjenstemän ökas, så att å ena sidan den högre skicklighet deraf finner sig föranlåten eller åtminstone iståndsatt att söka och bibehålla dessa platser, samt att å andra alla krafter kunna, odelade af näringsbekymmer och omsorger, för tjensten användas. Och ingen har mig veterligen kunnat med skäl bestrida dessa uppgifters riktighet. Med bibehållande af nu gäl-

lande föreskrifter om domfört antal i Hof-Rätt, eller äfven med antagande af Utskottets förslag i denna del, fordras således på samma gång ett ökad antal personer och för alla både varande och blifvande ökade löneförmåner. Men hvar och en känner och inser svårigheten att med Statens hårdt anlitate tillgångar kunna åstadkomma den nödiga tillökningen i båda dessa afseenden. Kunde således tillökningen i ena afseendet undvikas, så måste sådant anses vara af högsta värde, så vidt ej ännu högre intressen derigenom skulle komma att lida. Och detta mål synes mig kunna vinnas genom antagande af Hr Cederschiölds i närmaste öfverensstämmelse med Lag-Beredningens förslag affattade reservation om trenne personers domföra antal i Hof-Rätt. Utan personalens tillökning skulle derigenom ett antal Divisioner uppkomma tillräckligt för målens tillbörliga handläggning. Men är ej denna förändring, såsom af många Talare blifvit antydt, vådlig för rättvisans säkra skipande och således ovilkorligt förkastlig? Jag kan ej dela denna åsigt utan är med Hr Cederschiöld af den tanke att icke Domarens antal utan deras qualificationer allena betrygga allmän och enskild rätt. Men dessa qualificationer synas mig med större sannolikhet kunna vinnas inom ett färre än ett större antal, då allt beror på möjligheten att kunna vinna den högsta insigt och den utmärktaste duglighet och heder för dessa platser, hvilket åter ytterst belingas af motsvarande förmåner. Och ingen torde bestrida att det är lättare väl aflöna ett ringare än ett större antal. Hvem skulle ock icke heldre se sina saker afgöras af 3:ne utmärkta män än af 5 vid eller under medelmåttan. Och för framtiden torde dock inga andra än sådana vara att finna i våra Hof-Rätter, om ej lönerna förökas till en grad, som torde finnas omöjlig att åstadkomma med antagande af ett förökadt antal Ledamöter. Dessutom måste jag åter fästa en särskild, som det tyckes ej nog insedd eller erkänd, vigt vid den

omständighet att Hof-Rätt nu icke dömer i högsta instance, utan att alla mål, som å lif och ära gå, skola ovilkorligen underställas Högsta Domstolens pröfning, der Domarens antal är bestämdt efter lagens gamla norm. Den i detta afseende anförda vådan försvinner således alldeles. Ett annat skäl emot förändringen har man sökt och såsom af högsta vigt anført i den fordran, att hvarje Öfver-Domstol skall bestå af flere Ledamöter än den närmast lägre. Men då nu Rådstugu-Rätterna, säger man, bestå af 3:ne Domare, så måste Hof-Rätten hafva flera. Detta förefaller mig dock mer speciöst än bindande. Ty för det första hafva de, som så resonera, glömt att berätta det de onämbart flesta mål till Hof-Rätt inkomma från Härads-Rätt, der Domaren är blott en; och för det andra, att, med undantag af förhållandet i några få af Rikets större Städer, Rådstugu-Rätterna äfven utgöras af blott en lagfaren Domare. Dertill kommer att de nu afskaffade Lagmans-Rätterna, som dock utgjorde en högre instance öfver alla Härads-Rätterna, enligt stadgande af samma gamla Lag, hvilkens anda man nu befarar skola sâras eller tillintetgöras genom antagande af samma antal Domare i en Öfver-Rätt med några få Under-Rätter, blott hade en Domare i likhet med alla underlydande Härads-Rätter. Jag måste häraf sluta, att vår Lag icke uppställt och antagit den fordran, som man nu vill påtvinga densamma, rörande förhållandet mellan Öfver- och Under-Rätter. Men äfven några andra inkast torde böra bemötas. Man har sagt, att ju flere personer, som deltaga i en dom, ju större blir deras ansvar. Ja, så kunde väl tyckas då de tagas collectivt; men hvar och en, som eger någon psykologisk erfarenhet, skall dock medgifva, att just motsatsen måste inträffa för den enskilde Domaren. Ty emellan ju flere hvar och en känner ansvaret deladt, ju mindre kännes det på en och hvar särskildt. Och detta är ju solklart, ty är Domaren ensam, bär han ock ensam hela an-

svaret, hvilket deremot delas lika efter antalet af de deltagande. Har han ej deltagit med mera än $\frac{1}{3}$ i en dom, så kan han ej heller bära mer än $\frac{1}{3}$ af svaret. Någon har äfven velat påstå, att Divisionernas ökande skulle till intet tjena. Utom det att motsatsen påstås af Hof-Rätternas egna Ledamöter, torde blott behöfva häntydas på den enda omständigheten, att ju flere deltaga i en discussion, ju längre blir den och ju mera tid förspilles, utan att man derföre torde kunna påstå, det resultaterna deraf just derföre blifva bättre. Låtom oss betrakta erfarenheten af våra egna öfverläggningar i Utskotten. De på Afdelningarne oftast noggrannt och väl beredda målen, huru ofta sönderrivas och förderivas de icke genom de ändlösa discussionerna i Plena. Vanligast ju värre, ju flere som deltaga i handläggningen. Tidsbesparing måste således ovilkorligen vinnas genom flere Divisioner, och flera mål således kunna afgöras till balancernas afarbetande.

Det har äfven blifvit yttradt att ingen besparing för Staten skulle genom detta förslag vinnas; men jag hemställer till dem som önska flere Tjenstemäns tillsättande i Hof-Rätterna, hvilket är oundgängligen nödvändigt för ärendernas gång, om ej Reservantens förslag antages, huruvida ej dessa nya Ledamöter skola aflönas, eller, om de det skola, huruvida icke de nuvarande Embetsmännens löner måste förhöjas? Måste dessa båda frågor med ja besvaras, så följer oek, att genom ifrågavarande förslag vinnas så mycken besparing, som lönerna för de Tjenstemän, hvilka enligt detta blifva obehöflige, förutsatt att de nuvarande Embetsmännens löner enligt båda partiernas åsigt komma att till samma belopp förhöjas. Af alla dessa skäl önskar jag att Hr Cederschiölds reservation måtte komma att ligga till grund för Riksens Ständers beslut och yrkar i enlighet dermed återremiss af detta Betänkande, men, för den händelse detta ej kan vinnas, bifall till Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition.

Doctor *Stenhammar*: Jag skall ej vidlöftigt förlänga discussionen, då Utskottet af densamma kan inhemta en ganska tillräcklig kunskap om de olika meningarna inom det Högv. Ståndet. Att genom återremiss lemna Utskottet tillfälle dertill, lärer vara oundvikligt. Utskottet har neml., genom sina egna Ledamöter, här framställt ett *mundtligt* förslag, väsendtligt afvikande från det tillstyrkande Utskottet i dess afgifna Utlåtande förordat. Detta är något så ovanligt, att jag icke kan erinra mig något dylikt från min förra Riksdagstid. När Utskottet derigenom erkänt sig hafva till Ständerna afgifvit ett förslag, som det nu mera sjelft icke anser rätt och godt, är behofvet af återremiss med det samma erkändt. Att i en så vigtig fråga på stående fot bifalla ett *mundtligt*, vid ett särskildt sammanträde, må ock vara i samråd med lagfarne män, uppgjort förslag till lagstadgande, vore alltför äfventyrligt. Utskottet må taga det i närmare öfvervägande efter inhemtad kännedom af de inom Riks-Stånden yttrade meningarne. Vederbörlig form iakttages då utan förhastande.

Jag må, hvad saken angår, förklara, att jag i det närmarste instämmer med Doctor Gumælius, Lector Wallman och Prosten Arosenius. Likväl tror jag att man bedrager sig i den förhoppningen, att behofvet skulle vara *öfvergående*; följden af Lagmans-Rätternas indragning måste väl oundgängligt blifva, att göromålen ökas i Hof-Rätterna för alla tider. Jag tillägger, att så högt en klok hushållning med allmänna medel må vara att värdera, anser jag frågan om det nödiga antalet af Ledamöter i Hof-Rätterna icke få afgöras med afseende på kostnaden för deras aflöning. Hvad Domstolens värdighet och lagskipningens obehindrade gång fordrar, måste blifva det afgörande. Alla besparings-considerationer äro för ämnet främmande.

Doctorerne *A. Nordström*, *Reuterdahl* och *Grafström* samt Prostarne *Schram*, *Tellbom* och *Berlin* med flere Högv. Ståndets Ledamöter hördes instämma uti hvad Doctor Stenhammar sålunda yttrat.

Contracts-Prosten *Almqvist*: Då man emot mitt påstående i förra yttrandet, att ingen lättnad beredes i ärendernas skyndsamma behandling genom den föreslagna förändringen, invändt, att tidsbesparing vinnes genom flera Divisioner, nödgas jag förklara ännu närmare mina ord genom exempel. Om genom lottning hvarje Hof-Rättens Ledamot fått på sin rotul 100 mål, så vinnes i dessa mål hvarken lättnad eller minskning med oförändrad personal, om de skola utarbetas på en Division med 3 eller 5 Ledamöter. Enda skillnaden blir att föredragningsskyldigheten återkommer oftare i förra fallet, än i det sednare; men då efter den nuvarande arbetsordningen med flere Ledamöter arbetet är så ansträngande, att nätterna måste tagas till hjälp för målens föredragning, huru kan man då vänta sig ärendernas fortskyndade afgörande genom en förändring, som endast har till följd en tätare föredragning, då krafterna äro tagna i fullt anspråk genom den föredragning, som nu mindre ofta förekommer med ett större antal Divisions-Ledamöter. Jag kan icke begripa, att denna sak kan förefalla obegriplig.

Endast genom ett större antal Ledamöter kan lättnad beredas i arbetet och detta derigenom fortskyndas, såvida man icke vill anslå högre löner åt den nuvarande personalen, för att sätta den i tillfälle att odeladt egna hela sin förmåga åt sitt kall och derjemte förskaffa sig nödigt biträde.

Biskop *Heurlin*: Jag instämmer till alla delar med Doctor Stenhammar och yrkar, i likhet med honom, återremiss af detta Betänkande. Dessutom vill jag endast uttala min öfvertygelse, att hvarken en löneförhöjning, som jag dock med-

gifver vara af billighet och rättvisa påkallad, eller en förökning af Divisionerna, som behofvet nu torde göra nödvändig, skall, utan en förändrad arbetsordning, synnerligen påskynda göromålen s gång inom Hof-Rätterna.

Comminister *Beckman*: Sedan jag begärde ordet, har Prosten Almqvist haft tillfälle visa riktigheten af sitt påstående, att göromålen i Hof-Rätterna ej minskas genom deras fördelning på flera Divisioner. Utan vidare ordande i saken vill jag derföre blott erinra, att, vid de jemförelser, som här anställts mellan det olika antal Ledamöter, som inom olika Domstolar fordras, för att vara domlöra, man förgätit taga Consistorierna med i räkningen. Från dessa gå ganska många mål till Hof-Rätt, och besynnerligt vore väl, om uti denna, som är Öfver-Rätt, för att vara domför, ett mindre antal kunde döma än uti Consistorium, hvars beslut likväl skall af Hof-Rätt skärskådas och pröfvas. Alla skäl tala för motsatsen, och för betryggande af den enskiltes rätt synes mig i alla hänseenden bäst vara, att man förblifver vid hvad i ämnet för närvarande finnes stadgadt. Plus oculi quam oculus.

Lector *Wallman*: Då jag nyss hade ordet, instämde jag uti Doctor Gumælii åsigt, att ingen ändring uti ifrågavarande lagbestämmelse för närvarande borde vidtagas, men att, om en sådan ändock af Högv. Ståndet ansåges nödig, den icke borde sträckas utöfver hvad Lag-Utskottet i sitt primitiva förslag tillstyrkt. Sedermera har återremiss af Betänkandet blifvit yrkad; jag biträder nu detta yrkande, och önskar att, vid frågans förnyade handläggning i Utskottet, detsamma måtte taga i noggrant öfvervägande de betänkligheter, under denna discussion blifvit yttrade emot den föreslagna förändringen, och i enlighet dermed rätta sitt tillstyrkande.

Efter härmed slutad öfverläggning och af *H. H. Erke-Biskopen och Talmannen* i behörig ordning framställd proposition fann Högv. Ståndet godt att Lag-Utskottets förevarande Betänkande N:o 12, med föranledande af deremot nu gjorda anmärkningar, återremittera.

§. 8.

Föredrogs ånyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Betänkande N:o 57, i anledning af väckta motioner, dels om upphörande af Beväringsmanskapets årliga vapenöfningar, dels om införande af exercis sockenvis och dels om rättighet för Beväringssynglingarne att sjelfve välja det vapen, hvarvid de helst vilja tjenstgöra, antingen till lands eller sjös m. m.

Lades andra gången på bordet.

§. 9.

Föredrogs ånyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Utlåtande N:o 58, angående väckt fråga om förändradt användande af böter för vanvård af nummerhäst.

Bifölls.

§. 10.

Föredrogs ånyo *Lag-* samt *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Betänkande N:o 1, i anledning af väckt motion om ändring i 15 Cap. 1 §. Byggnings-Balken, i fråga om skyldighet att gräfvä dike omkring svedjeland.

Bifölls.

§. 11.

Föredrogs ånyo *Lag-* samt *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Betänkande N:o 2, i anledning af väckt motion om förhöjande af ansvaret för antändande af ljung å allmänning af okynne eller sjelfsvåld.

Bifölls.

§. 12.

§. 12.

Föredrogs ånyo *Lag-* samt *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Betänkande N:o 3, i anledning af väckt motion om ytterligare underd. framställning hos Kongl. Maj:t om utfärdande af förklaring öfver 8 §. i 2 Cap. af Fiskeri-Statgan den 14 November 1766.

Bifölls.

§. 13.

Föredrogs ånyo *Lag-* samt *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Betänkande N:o 4, i anledning af väckt motion om ändring af de i 20 Cap. 4 §. Byggnings-Balken och dertill hörande författningar meddelade stadganden i fråga om de undersökningar, som böra föregå anläggande af husbehofsmjöl- och såg-qvarnar.

Bifölls.

§. 14.

Föredrogs ånyo *Lag-* samt *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Betänkande N:o 5, i anledning af väckt motion, dels om utfärdande af en författning till bestämmande af qvarntullens och s. k. doftmarkers belopp, dels ock angående upplåtande af de i Svartån inom Säby socken befintliga, obegagnade vattenfall.

Bifölls.

§. 15.

Föredrogs ånyo *Lag-* samt *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Betänkande N:o 6, i anledning af väckt motion att hemmantalet måtte bestämmas såsom grund för skyldigheten att deltaga i skallgång.

Bifölls.

§. 16.

Föredrogs *Kongl. Maj:ts* Nådiga Skrifvelse till Preste-Ståndet i anledning af förslag till tvänne nya årgångar predikotexter; Gifven Stockholms Slott den 21 Mars 1851.

Denna Nådiga Skrifvelse remitterades till Ståndets Enskilda Ecclesiastika Utskotts Pastoral-Afdelning, till hvars utlåtande jemväl öfverlemnades Doctor Sandbergs den 21 sistlidne December väckta motion, angående hela Nya Testamentets användande såsom Evangelii-bok, hvilken motion, enligt Herr Doctors derom gjorda anhållan, fått på bordet hvila, för att i sammanhang med förenämnde från Kongl. Maj:t väntade förslag af Ståndet till behandling företagas.

§. 17.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 76, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, angående Arrendatorn A. Söderholtz's underdåniga ansökning om godtgörelse för den vid hans tillträde till arrendet af Kungsbergs Kungsgård befunna husröta.

Bifölls.

§. 18.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 77, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, angående utbyte af Capellansbostället Wiskeryd N:o 2 emot Trumpetar-bostället vid f. d. Östgötha Cavalleri-Regemente Bjärstad Storegården N:o 1.

Bifölls.

§. 19.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 78, i anledning af föreslagna ändringar i nuvarande stadganden angående förräntningen af fonden för Hjelmare kanal- och slussverks framtida underhåll.

Bifölls.

§. 20.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 79, i anled-

ning af åtskilliga, vid tillämpningen af stadganderna rörande Staden Wexiös byggnadslån förekomna frågor.

Bifölls.

§. 21.

Föredrogs och bordlades följande från *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet* inkomna Utlåtanden:

N:o 59, i anledning af väckt motion om nedsättande af en Committé för utredande af förhållandet med Städernas privilegier och förmåner;

N:o 60, i anledning af väckt motion, att Rikets Ständer måtte hålla egna Tidnings-Referenter och låta utgifva en Riksdagstidning;

N:o 61, i anledning af väckta förslag om inskränkning i den genom Kongl. Förordningen den 22 December 1846 beviljade frihet att å landet idka handel m. m.;

N:o 62, i anledning af väckta förslag om utsträckning af den i Kongl. Handels-Ordningen den 22 December 1846 beviljade rätt till handels idkande å landet.

§. 22.

Föredrogs Prosten *Holms* motion, angående upprättande af ett Fältjägare-Regemente i Norrland, organiseradt på samma sätt som Wermlands Fältjägare.

v. Talman, Biskop *Holmström* begärde ordet och yttrade: Då jag, såsom i Herr Talmannens frånvaro Ordförande i det Plenum, der Stats-Utskottets Betänkande angående Wermlands Fältjägare-Regemente föredrogs, erinrade, att Prosten *Holms* förslag om detta Regementes förflyttning från Wermland till Norrland var en *ny fråga*, som icke kunde af Stats-Utskottet

behandlas med den af de flesta Talarne inom Ståndet yrkade återremissen af samma Betänkande, så har Prosten Holm deraf hemtat anledning till en i samma syftning nu framställd ny motion. För min del kan jag dock icke finna densammas upptagande och behandling förenliga med den visserligen, såsom ofta är anmärkt, i alltför elastisk tolkning använda 56 §. R. O. — Här äro nemligen angående Wermlands Fältjägare-Regemente 3:ne särskilta förslag: ett af K. Maj:t till Stats-Utskottet öfverlemnadt, angående en förändrad fördelning af detta Regementes anslag m. m.; det andra af Stats-Utskottet om Regimentets indragning; det tredje af Prosten Holm om detsammas flyttning. Alla dessa frågor ega visst icke sins emellan det "omedelbarliga" sammanhang, som nyssnämnde Grundlags-paragraf afser. Stats-Utskottet må, om det kan, vid återremissens besvarande, ådagalägga sin af mig betvillade befogenhet att framlägga en från den Kongl. Propositionen alldeles afvikande ny förslagsmening; men det Högv. Ståndet bör, enligt mitt vördsamma förmenande, icke göra sig skyldigt till en sådan oformlighet. Att förlägga ett Regimente ifrån en station till en annan är påtagligen en *helt annan sak*, än att alldeles indraga samma Regimente, eller ock att, såsom ursprungliga frågan är, ordna löne- och beklädnads-anlagen inom detsamma. Den här väckta motionen har således intet sammanhang hvarken med Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, eller med Stats-Utskottets nya hugskott, och Högv. Ståndet har ej eller i frågan ännu fattat något beslut. Utan att misskänna den högaktade Motionärens välvilligt fosterländska systemål, eller ingå i något bedömande af motionens innehåll, nödgas jag fördens skull, ehuru ogerna, blott för den grundlagliga formens skull, hemställa, att förslaget måtte, helst med Motionärens eget begifvande, utan remiss till något Utskott, som väl i annat fall vore Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet, få för närvarande förfalla.

Contracts-Prosten *Holm*: Jag har den öfvertygelse, att vice Talman, Hr Biskop Holmström, som bättre än jag och många andra känner Grundlagens både bokstaf, anda och mening, kunde hafva rätt, då han i ett föregående Plenum förklarade, att min då gjorda framställning borde såsom ny motion framföras. Jag, som förut alltid hyst för Herr vice Talman den mest värnadsfulla högaktning och tillgifvenhet, gjorde mig den säkra förhoppning, att han, som med sådan moderation, med sådan foglighet och humanitet går tillväga, ingalunda hade för afsigt att vilja undertrycka och förqväfva den framställning jag vågade göra, och som för fosterlandets försvar var af ett så oändligen stort värde, och således af hvarje fosterlandets vän bordt med glädje omfattas och behjertas. Desto mera förvånas jag, då samme man nu uppträder och förklarar att min framställning, som just på hans tillstyrkan såsom en ny motion framföres, icke får till något Utskott remitteras. Att sådant förfarande skulle öfverensstämma med 56 §. Riksdags-Ordnningen, kan jag ingalunda finna. Stats-Utskottets Betänkande N:o 67 afhandlade Wermlands Fältjägare-Regemente; min framställning och min motion afhandlar också ingenting annat än just samma Regemente. Utskottet hade föreslagit, att detta Regemente borde indragas, sedan Wermland icke mera är en gränsprovins. Flere Talare inom detta Stånd yttrade tvärtom, att detta Regemente, som kostar Staten så litet, borde bibehållas. Jag gick en medelväg och yttrade, att Regementet, i stället för att indragas, borde förflyttas till Norrland, som numera är en gränsprovins, och der det vore högst nödigt för det der förlagda Artilleriet. Och detta mitt medelvägs-yttrande, som handlar om ingenting annat än Wermlands Regemente, hvarom både Betänkandet och hela discussionen handlade, det förklaras nu icke hafva det sammanhang med saken som 56 §. R. O. omtalar. Jag vill tro att min motion ovilkorligen *föranledes af den frå-*

gan, af det här vid Riksdagen upptagna och afhandlade ärendet, och således efter nämnde §. bör till Utskott remitteras.

Vice Talman, Biskop *Holmström*: Till bemötande af Prosten Holms skarpa insinuation, att jag nu vill undertrycka en motion, hvilken han anser mig sjelf genom anmärkningen från Talmansstolen i ett föregående Plenum hafva framkallat, får jag erinra den värde vännen, att mitt af Ordförande-pligten påkallade förklarande att frågan vore *ny*, och icke lämpligen borde åtfölja återremissen till Stats-Utskottet, alldeles icke innebar någon uppmaning eller tillstyrkande att framställa samma sak ånyo i motionsväg. Jag ansåg då, såsom nu, hvarken saken i sig sjelf tillhöra Rikets Ständers förfogande annat än möjligen såsom en underdånig önskan från en viss landsort, ej eller att till denna underdåniga önskans framförande, sedan motionstiden redan vore försuten, någon anledning kunde hemtas af sammanhanget med en *helt annan* fråga. Att härom ingå i någon discussion från Talmans-platsen tillät icke Grundlagen, och det var således för tillfället nog, att jag erinrade, att frågan var *ny* och främmande för det ärende, som afhandlades, öfverlemnande åt Talarens egen Grundlags-känndom att bedöma olämpligheten af att under annan form framställa samma yrkande. — Prosten Holm fäster sig hufvudsakligen dervid att hans förslag rörde samma Regemente, hvars indragning Stats-Utskottet hade föreslagit, och anser således 56 §. R. O. här tillämplig; men rörande en och samma sak kunna flera alldeles särskilda, af hvarandra oberoende, nya frågor framställas. Här voro, såsom redan är anmärkt, 3:ne, af hvilka 2 tillkommit i en mot Grundlagens rätta förstånd, såsom jag det fattat, vidrig rigtning. Flera hade kunnat uppkastas, såsom t. ex. om förändrad exercistid, mötesplats, Befäls-organisation m. m. vid *samma Regemente*; men att dessa skulle hafva varit nya motioner, utan sammanhang med hufvudfrågan, och sålunda ej eller föremål för

Utskotts behandling efter motionstidens slut, lärer väl icke bestridas. Lika litet kunde ock Regimentets förflyttning härledas från förslaget om dess indragning, helst som denna i Ståndet nästan af alla Talare bestriddes. Hade Ståndet kunnat *afgöra* frågan utan återremiss, så skulle möjligen någon anledning till ny motion kunnat hemtas af ett "redan fattadt beslut"; men äfven detta stöd för motionens remitterande saknas *nu*, då saken ännu beror på återremissens behandling. Att Stats-Utskottets förslag bestriddes af Talare inom Ståndet, låg icke utom ämnet, utan tillhörde ärendets grundlagsenliga beredning. När det från Utskottet återkommer, blifver endast fråga om bifall eller afslag, icke om antagande af ett alldeles heterogent förslag. Om ock Högv. Ståndet någon gång tillåtit sig en kanske något fri tolkning af den ofta åberopade 56 §. R. O., så är detta intet skäl att dermed fort fara. Med min röst har jag icke heller förr biträdt en alltför vidt utsträckt tillämpning af denna §. — Ännu en gång hemställer jag derföre till den värde Motionären, att han må från yrkande af en, mot Grundlags-formerna stridande, remiss-åtgärd afstå, helst frågan är af beskaffenhet, att endast af en högre auctoritets förordnande, enligt 14 §. R. F., bero.

Biskop *Heurlin*: Det må tillåtas mig fästa uppmärksamheten på en omständighet, som torde bidra att sprida ljus öfver frågan. Prosten Holm har föreslagit Wermlands Fältjägare-Regementets förflyttning till Norrland. Om detta medgifves, kommer Regimentet icke längre att vara ett Wermlands Regimente, utan en i Norrland upprättad corps. Men derjemte skulle det af Motionären åsyftade ändamål, att vid en hastig fiendtlig landstigning hafva en trupp till hands för att värna det i Hernösand förlagda Artilleri-Batteriet, icke kunna vinnas; ty med närvarande organisation af Wermlands Jägare, som icke utgör någon ständig eller på viss ort förlagd trupp, låter detta icke

göra sig. Skall syftemålet att vid ett öfverraskande anfall genast kunna skynda till undsättning uppnås, så måste truppen på ett annat sätt organiseras. Det är visserligen saunt, att kostnaden för Wermländska Jägare-Regementet är ringa. Hvarje man åtajuter en årlig aflöning af 12½ R:dr, med skyldighet att utan vidare emolumenter uppehålla sig vid de årliga mötena, hvaremot honom är medgifvet att mellan mötestiderna uppehålla sig hvar helst i Riket han önskar. Man har just emot detta Regemente åberopat den sednare omständigheten och funnit det olämpligt att lång tid erfordras för truppens sammankallande, hvilket icke kan ske utan kungörelsens utfärdande inom flera Län. Således om förläggningen till Norrland medgåfves i afsigt att vid ett plötsligt angrepp försvara Artilleriets kanoner i Hernösand, så måste man tillika tänka på att sätta truppen på ständig fot eller förvandla den till ett Garnisons-Regemente eller på annat sätt så ordna, att den kan tjena till den åsyftade betäckningen för Artilleriet, hvaraf också följer, att det väckta förslaget förutsätter vidtagandet af flera förutgående och måhända icke så lätt verkställda åtgärder. Att för öfrigt Rikets Ständer inlåta sig uti förslagers uppgörande till Försvarsverkets organisation, anser jag mindre rådligt, och vill det synas, som all omsörg i detta afseende lämpligast öfverlemnas till Kongl. Maj:t.

Det är af dessa skäl, i förening med de emot formen yttrade betänkligheter, som jag tvekar, huruvida något med motionens remitterande kan vinnas. Men skulle Högv. Ståndet sådant medgifva, så anhåller jag åtminstone att remiss måtte ske till Ekonomi-Utskottet, alldenstund någon annan åtgärd å Rikets Ständers sida för närvarande icke kan komma i fråga, än en underdånig framställning till Kongl. Maj:t om aflåtande af Nådiga Proposition i ämnet.

Contracts-Prosten *Holm*: Till besvarande af hvad Hr Doctorn och Biskopen *Heurlin* behagat anföra, får jag förklara, att allt hvad Hr Doctorn och Biskopen anfört, är af erfarenheten till alla delar fullkomligen vederlagdt. Savolax Jägare-Regemente i Finnland var alldeles på samma sätt organiseradt som Wermlands Jägare nu äro, och kostade Staten lika litet, eller per man blott 12½ R:dr om året. Men finnes det någon som kan bestrida, att detta Regemente gjorde fäderneslandet ganska stor nytta? Finnes det någon som kan bestrida att Savolax-Jägare uti tapperhet och hjeltemod öfverträffade många, många andra Regimenten? Detta Regemente bestod just af bondpojkar och drängar som voro fästade vid jordbruket, men i behofvets stund funnos att tillgå såsom fosterlandets försvarare. Det var visserligen spridt ikring orten; men jag tjenade vid samma Regemente såsom tj.f. Regements-Pastor, och jag kan försäkra, att den 2 Februari 1808 utfärdades uppbrotts-ordres, och den 8 i samma månad var Regimentet samladt på St: Mickelsmalm, nära nog fulltaligt. Hvad det angår som vice Talman *Holmström* behagat yttra, så förundrar det mig, att han, som vid förra Plenum förde ordet, icke förklarade de andre Talares yttranden, som rakt stridde mot Utskottets Betänkande, icke hörande till saken; men deremot mitt yttrande, som gick en medelväg mellan de förr nämnde och Utskottet, det förklarades icke höra till saken, utan böra som ny motion framställas, och när det nu sker, så förklaras dess remitterande till Utskott grundlagsvidrigt. Jag tycker, att om Stats-Utskottet kunde tillstyrka Regimentets indragning, så kunde det med lika skäl tillstyrka Regimentets förflyttning. Jag begär derföre votering för att utröna det Högv. Ståndets sinnesstämning.

Biskop *Heurlin*: Antingen har den föregående värde Talaren hört illa eller jag illa uttryckt mig, när jag nyligen hade

ordet. Missförstådd lærer jag blifvit. Om Savolax-Fältjägare och deras tapperhet har jag icke utlåtit mig, ty derom ansåg jag nu icke fråga. Jag endast erinrade derom att sammandragningen af en trupp, så organiserad som Wermlands Fältjägare-Regemente, icke låter sig så hastigt verkställa som Motionären synes förutsätta. På en annan omständighet vill jag nu dessutom påkalla uppmärksamheten. Regementet utgöres till största delen af i Wermland tjenande, för en viss tid värfvade drängar. Huru, under ett sådant förhållande, flyttning till Norrland skall kunna verkställas, kan jag ej finna. Folket skall väl få njuta sina capitulations-vilkor till godo. Motionen åsyftar icke heller i sjelfva verket någon sådan flyttning, utan, när man ser på den rätt, upplösning af Wermlands Fältjägare-Regemente och bildandet i Norrland af ett nytt, lika organiseradt. Hvad nu den förra delen af motionen sålunda vidkommer, har Ståndet, vid återremissen af ett Stats-Utskottets Utlåtande, som tillstyrkte en sådan upplösning, uttalat en motsatt åsigt. Den sednare delen, eller frågan om bildandet af ett nytt Regemente i Norrland, lemnar jag derhän; men skall det uppfylla det af Motionären åsyftade ändamål, bör det väl bli en i Hernösand garnisonerande trupp. Emedlertid, om Högv. Ståndet skulle finna sig kunna å motionen bevilja remiss, så yrkar jag, att den måtte ske till Ekonomi-Utskottet.

Domprosten *Thomander*: Det kan vara farligt att gifva sig i elden mellan ett par så beskaffade Regementen, som Wermlands- och Savolax-Fältjägare; ty tapperheten å ömse sidor är berömd. Det är derföre också endast om capitulations-vilkoren jag vill handla. Vice Talman har förklarar sig anse motionen hafva tillkommit dels för sent dels för tidigt: för sent, då motionstiden redan långt för detta lupit till ända, och för tidigt, emedan den skall hafva blifvit framställd utan föranledande af

ännu fattadt beslut. Jag hemställer till den värde Motionären, om han ej skulle vilja låta sin motion om det ifrågavarande Regementets förläggande till Norrland hvila, intilldess man får se huruvida något blir att förlägga; ty frågan om indragning af Wermlands Fältjägare-Regemente är ännu icke afgjord.

Doctor *A. Nordström*: Om Motionären ville inskränka sitt förslag till det sednare alternativet, eller att en trupp organiserad i likhet med nuvarande Wermlands Fältjägare-Regemente upprättades i Norrland, så är jag färdig att med honom instämma, och skulle i sådan händelse önska att remiss beviljades till Ekonomi-Utskottet, som måhända finner skäl föreslå en underdånig framställning till Kongl. Maj:t, hvaraf sedermera, i fall saken anses förtjena afseende, anledning kunde hemtas till Nådige Proposition i ämnet vid nästkommande Riksdag.

Häruti instämde Biskop *Bergman*.

Doctor *Sandberg*: Då Stats-Utskottets Utlåtande angående indragning af Wermlands Fältjägare-Regemente här förevar, skiljde jag mig från majoritetens åsigt, öfvertygad att Höglofl. Utskottet genom sitt der framlagda förslag beträddt den bästa och enda möjliga väg för att åstadkomma någon inskränkning uti de tryckande utgifterna för vårt militärväsende och dymedelst bereda tillgångar för befrämjande af fridens yrken. Jag skulle fördenskull beklaga, om ett förslag, som afser ytterligare utvidgning af de redan befintliga, för landet högst betungande militär-anstalterna, skulle vinna framgång. Dessutom hemställer jag vördsamt om man icke skulle kunna tilltro Högste Befälhafvaren öfver Svenska krigsmakten, att något så när förstå, huruledes det lilla Batteriet i Hernösand skall vid ett fiendtligt infall kunna skyddas, utan att anvisning derom från Högst. Ståndet behöfver gifvas.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter *H. H. Erke-Biskopen och Talmannen* yttrade: Jag bör förklara, att jag anser ifrågavarande motion icke grundlagsenligt kunna remitteras, emedan den ej står i omedelbart sammanhang med något vid denna Riksdag förut fattadt beslut. Men detta oaktadt och då jag uti en så obetydlig sak icke anser lämpligt bringa frågan derhän, att den möjligen kunde komma under Constitutions-Utskottets pröfning, vill jag ej vägra proposition å remiss, utan hemställer alltså, huruvida Ståndet finner för godt till Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet remittera Prosten Holms nu omhandlade motion.

Sedan denna proposition blifvit med blandade Ja och Nej besvarad, samt votering af Motionären äskad, framställdes och gillades en så lydande voterings-proposition:

Den som vill, att Contracts-Prosten Holms nu föredragna motion remitteras till Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet, röste Ja; den det icke vill, röste Nej. Vinner Nej, anser Ståndet remiss å berörde motion icke böra beviljas.

Voteringen, som i behörig ordning verkställdes, befanns efter rösternas summering hafva uttallit med 10 Ja och 26 Nej, till följe hvaraf Ståndet fattat beslut, som Nej-propositionen innehåller.

§. 23.

Anhöll Prosten *Eurén*, att honom måtte heviljas 3:ne veckors ledighet från Riksdagsgöromålen, beräknad från den 1 nästinstundande April, för att anträda en resa till hemorten, der förberedelser till snart förestående kyrkobyggnad påkallade hans närvaro; och fann Ståndet godt att till denna anhållan sitt bifall lemna.

§. 24.

Föredrogs och bordlades *Lag-Utskottets* Utlåtande N:o 14,

i anledning af väckt motion om förhöjd chartering af boupteckningar i Adliga sterbhus.

Ståndet åtskiljdes kl. $\frac{3}{4}$ 1 e. m.

Ut supra

In fidem

S. H. *Almqvist.*

Den 26 Mars 1851.

Plenum kl. 10 f. m.

§. 1.

Justerades Protokollen för den 19 och 22 dennes.

§. 2.

Vid förnyad föredragning af *Lag-Utskottets* Utlåtande N:o 14, i anledning af väckt motion om förhöjd chartering af boupteckningar i Adliga sterbhus, ansåg Ståndet omförmälda motion tillhöra Bevillnings-Utskottets behandling.

§. 3.

Anställdes, på sätt 66 § Riksdags-Ordningen bestämmer, val af Ståndets Fullmäktige i Rikets Ständers Bank, och befunnos, efter valsedlarnes öppnande och summering, rösterna hafva utfallit som följer: Kyrkoherden i S:t Claræ församling, Riddaren af Konung Carl XIII:s Orden, Ledamoten af R. N. O. Doctor Josef Wallin 44 röster, Pastor Primarius, Ledamoten

af K. N. O., Doctor A. Z. Pettersson 43, Kyrkoherden i Hedvig Eleonoræ församling, Ledamoten af K. N. O., Magister M. C. Bergvall 38, Kyrkoherden i Jacobs och Johannis församlingar, Prosten, Ledamoten af K. N. O. Magister P. A. Fröst 7, Wetenskaps-Akademiens Astronom, Professoren, Riddaren af K. N. O. Magister N. H. Selander 4 och Kyrkoherden i Mariæ Magdalænæ församling, Kongl. Hofpredikanten J Nordlund 2 röster; och voro således till Ståndets Fullmäktige i Rikets Ständers Bank utsedde: Doctor *Wallin*, Doctor *Pettersson* och Kyrkoherden *Bergvall*.

§. 4.

I öfverensstämmelse med 67 § Riksdags-Ordningen företogs derefter val af Ståndets Fullmäktige i Riksgälds-Contoret, hvarvid rösterna så utföllo, att Vetenskaps-Akademiens Astronom, Professoren, Riddaren af K. N. O., Magister N. H. Selander erhöill 47 röster, Comministern i S:t Claræ församling, Eric Delin 42, Kyrkoherden i S:t Catharinæ församling, Magister E. H. Eriksson 28, Kyrkoherden i Jacobs och Johannis församlingar, Prosten, Ledamoten af K. N. O., Magister P. A. Fröst 12, Comministern i S:t Claræ församling J. W. Beckman 7, Kyrkoherden i Ulricæ Eleonoræ församling, Fältprosten, Ledamoten af K. N. O., Magister C. O. Gravallius 6, Kyrkoherden i Spånga och Jerfälla, L. W. Löhman 3 och Kyrkoherden i Mariæ Magdalænæ församling, Kongl. Hofpredikanten Josef Nordlund 2 röster; och voro sålunda till Ståndets Fullmäktige i Rikets Ständers Riksgälds-Contor utsedde: Professor *Selander*, Comminister *Delin* och Kyrkoherden *Eriksson*.

§. 5.

Vidare anställdes val af Fullmäktiges i Banken och Riksgälds-Contoret Suppleanter, hvilka bestämdes till ett antal af

tre, och befunnos, efter rösternas behöriga summering, desamma hafva utfallit såsom följer: Kyrkoherden i Jacobs och Johannis församlingar, Prosten, Ledamoten af K. N. O., Magister P. A. Fröst 37 röster, Comministern i S:t Catharinæ församling F. W. Öfverström 32, Comministern i S:t Clarae församling J. W. Beckman 30, Kyrkoherden i Ulricæ Eleonoræ församling, Fältprosten, Ledamoten af K. N. O., Magister C. O. Gravallius 24, Kyrkoherden i Mariæ Magdalenæ församling, Kongl. Hofpredikanten J. Nordlund 12, Comministern i S:t Nicolai församling, Kongl. Hofpredikanten, Magister C. E. Wenström 6, samt Kyrkoherden i Solna församling, Prosten, Ledamoten af K. N. O., Lector B. G. Lindgren, Kyrkoherden i Spånga och Jerfälla, L. W. Löhman och Comministern i Adolf Fredriks församling G. Janzon, hvardera en röst; och voro alltså till Suppleanter åt Ståndets Fullmäktige i Rikets Ständers Bank och Riksgälds-Contor utsedde, att i följande ordning inträda, allt efter som ledighet på någotdera stället kan uppkomma: Prosten *Fröst*, Comminister *Öfverström* och Comminister *Beckman*.

§. 6.

På af *H. H. Erke-Biskopen och Talmannen* derom gjord framställning, beslöt Ståndet att i nästinträffande Plenum företaga val af en Directeur och en Suppleant af Preste-Ståndet för hvardera af Rikets Ständers Låne-Contor i Götheborg och Malmö.

§. 7.

Föredrogs ånyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Betänkande N:o 57, i anledning af väckta motioner, dels om upphörande af Beväringssmanskapets årliga vapenöfningar, dels om införande af exercis sockenvis, och dels om rättighet

för Beväring-synglingarne att sjelfve välja de vapen, hvarvid de helst vilja tjenstgöra, antingen till lands eller sjös m. m.

1:sta—3:dje punkterna biföllos.

4:de punkten.

Prosten *Holm* begärde härvid ordet och anförde: Beväring-skyldigheten är för Sveriges allmoge ett ganska svårt och tryckande onus, särdeles så länge den rike och förmögne kan med penningar få friköpa sin son derifrån. Det är icke nog att den fattige bonden under hårda år nödgas med svett och möda, med sorg och bekymmer, sträfva och arbeta för att kunna lifnära sig och de sina; utan när krig inträffar, då nödgas den fattige bonden låta, ofta den ende sonen, som förnämligast skulle bidraga till hemmanets skötsel, som fadren påräknat till biträde för sina gamla dar vid de tunga arbeten som jordbruket kräfver, denne sonen nödgas han då lemna ifrån sig för att vandra ut till Rikets försvar. Om det då händer, att denne blir tvungen, emot sin vilja och böjelse nödgas tjenstgöra till sjös, då går han ifrån hemmet lika modfälld och nedslagen som han skulle gå till döden, och skiljsmessan måste då för de gamla föräldrarne kännas dubbelt mera svår, bitter och smärftfull. — Måne det icke vore skäl, att Rikets Ständer skulle söka något mildra detta för allmogen hårdt tryckande onus? Måne det icke vore skäl att lyssna till det allmänna missnöje, den allmänna obelåtenhet, som uttalar sig deremot, att Beväring-synglingarne icke tillåtas att få välja om de vilja tjena till lands eller till sjös? — När Bonde-Ståndet vid 1812 års Riksdag åtog sig beväring-skyldighetens uppfyllande, gjordes det uttryckliga förbehåll, att det skulle bero af fritt val, huruvida de beväringsskyldige ville tjena till lands eller till sjös.

sjös. Sådant är också ganska nödvändigt. Ty många personer finnas, som dels äro alldeles ovana vid sjön, dels hafva en naturlig motvilja och rädsla för sjön; manne det icke är obilligt och mindre väl betänkt, att genom en bestämd lag tvinga sådana till sjötjenst under krig? — Uti de norra orter der Bevärningen är anslagen till sjötjenstgöring, der finnas visserligen i de vid sjökusten belägna socknar få ynglingar som icke kunna användas till sjötjenst; men i de från kusten aflägsna socknar, i de så kallade fjell-socknar, hvilkas ynglingar också måste gå till sjötjenstgöring, der finnas ganska många ynglingar, som hvarken äro eller någonsin kunna blifva dugliga till sjötjenst. De äro vande från barndomen att idka fogelskytte, att vandra i skog och mark med bössan på ryggen, och de skulle i krig som goda Jägare och Skarpskyttar kunna vara ganska andvändbara emot fienden, men på sjön deremot blifva de till alls ingen nytta, utan tvärtom andra till molest och besvär.

Inom Bonde-Ståndet hafva vid denna Riksdag ganska många röster höjt sig i samma anda och mening som jag nu talat; och det är från vårt Stånd, det är ifrån oss, hvilka hemma i landet äro i så nära beröring med allmogen, som Bonde-Ståndet nu med skäl väntar understöd och bistånd. Jag för min del anser derföre som en pligt att understödja Bonde-Ståndet, och lika med dem påyrkar jag, att det måtte lemnas de Beväringsskyldige frihet att få välja, om de vilja tjena till lands eller till sjös; och anhåller derföre vördsamt, att Betänkandet N:o 57 måtte återremitteras.

Professor *Carlson*: I anledning af den anmärkning som vid Utskottets förevarande hemställan blifvit här gjord, kan det anses vara min skyldighet att, eftersom jag såväl på Afdelningen som i Utskottets Plenum deltagit i behandlingen af

förevarande ärende, redogöra för de skäl, som grundat Utskottets beslut. Att Utskottet, så vidt möjligt varit, fästat allt behörigt afseende på Ledamöternes af Bonde-Ståndet mening, torde jag ej behöfva försäkra. Men, detta oakadt, kunde icke Utskottet komma till annat resultat än det här framställda. Förhållandet är följande. Vid sisl. Riksdag aflät Kongl. Maj:t till Rikets Ständer Nådig Proposition angående förändrade grunder för Beväringens tjenstgöring m. m. Denna Proposition innefattade åtskilliga förslag i detta afseende, såsom Beväringens fördelning till vissa stående stamtrupper, förlängd exercistid, årlig vapenöfning med endast ett bestämdt antal, olika sätt än förut för uttagandet af detta antal, samt äfvenledes *att vissa områden af landet skulle bestämmas till utgörande af Beväringens manskap för Armeéns och vissa för Flottans behof.* Propositionen blef i vissa punkter af Ständerna gillad; i andra icke; men, rörande sistnämnde Nådiga förslag, yttrade Rikets Ständer: "Hvad derom förekommer, att vissa områden af landet böra bestämmas till utgörande af Beväringens manskap för Armeéns och vissa för Flottans behof, såväl i fredssom i krigstid, gilla Rikets Ständer till alla delar, helst det är nödvändigt att veta, huru stort antal, som i sådant afseende är af Beväringens manskapet att påräkna, samt dessutom innevärnarne vid kusterna äro till sjötjenst mera benägne och lämplige, än de inuti landet boende." Kongl. Maj:t hade derjemte låtit i Nåder till Ständerna öfverlemna ett uppgjort förslag till en sådan områdsfördelning, hvilket äfvenledes blef af Ständerna godkänt, med det undantag allenast, att fjellsocknarne af Wester-Norrlands Län borde till Armeéns, i stället för till Flottans beväringens-områden anslås, hvilken rättelse ock blef behörigen iakttagen i Kongl. Förordningen den 13 Februari 1849. En hufvudsaklig del af hvad Prosten Holm anmärkt förfaller sålunda, då den rättelse, han för sin hemort önskat, redan är

vunnen. Det är tydligt att, när den i ofvanberörde Kongl. Proposition uttalade grundsats blifvit gillad och godkänd, den icke kan på annat sätt tillämpas än genom en sådan fördelning af landet i olika beväringss-districter för Armeén och olika för Flottan och att icke, utan upprifvande af denna utaf Konung och Ständer gillade grundsats, valet att tjena till lands eller till sjös kan lemnas de Beväringsskyldige fritt. Jag må äfven meddela, hvad inom Utskottet upplystes, att meningen icke lär vara, att de till sjötjenst anslagne Beväringss-unglingarne skulle användas på den seglande Flottan, utan på Roddflottan och till marinsoldater, likasom de äfven nu lära exercera till lands. En annan fråga är åter, huruvida de nu till Flottans bemanning utsedde beväringss-districter äro samtliga de tjenligaste, eller om någon jemkning häruti kunde vara af behofvet påkallad. Torde hända kunde detta vara fallet med t. ex. en del af beväringss-områdena i Skåne. Jag hemställer derföre att, om det Högv. Ståndet skulle finna skäligt att återremittera denna punkt, ett sådant beslut icke må utgå från den synpunkt att upphäfva den antagna principen, utan att i dess tillämpning vinna de modificationer, som en närmare pröfning kunna finna lämpliga.

Prosten *Holm*: Efter den upplysning som nu här blifvit lemnad, att fjellsocknarne i Wester-Norrland äro undantagne från det till Flottans bemanning indelade beväringss-district, förfaller naturligtvis, enär den rättelse härutinnan jag önskat sålunda redan är utverkad, frågan härom. Jag instämmer för öfrigt fullkomligen med Professor Carlson i den mening, att en jemkning i district-indelningen torde äfvenledes på andra ställen, likasom fallet varit i Wester-Norrland, vara af behofvet påkallad, såsom jag äfven detta med mitt förra anförande åsyftade.

Doctor *Gumælius*: Beträffande fjellsocknarne i Wester-Norrland, blefvo de från de för Flottans bemanning anvisade

beväring-district undantagne af Utskottet, i följd af de upplysningar Riksdags-Fullmäktigen Strinnlund, rörande dem, meddelade, och hvad Utskottet i detta afseende föreslog blef af Ständerna gilladt och af Kongl. Maj:t till esterrättelse föreskrivet. — Den härutinnan yrkade rättelsen är sålunda redan vederbörligen åstadkommen. — Påtagligt är, att fritt val icke kan lemnas de Beväringsskyldige att tjena till lands eller sjös, utan att upphälsa den vid sistl. Riksdag af Konung och Ständer gillade samt ännu knappast tillämpade grundsats; hvadan jag, som finner en sådan föränderlighet i beslut och åtgärder icke vara rätt lämplig, afstyrker återremiss i en sådan syftning. Professor Carlson har väl gifvit frågan en annan vändning, eller att, med bibehållande af den allmänna grundsatsen, bereda en jemkning i landets fördelning uti districter för lands- och för sjö-beväring; men då inga klagomål i detta afseende låtit sig förnimma, anser jag en återremiss äfven i denna syftning opåkallad. Jag tillstyrker derföre bifall till Utskottets hemställan.

Häruti instämde Vice Talman, Biskop *Holmström*, Pastor Primarius, Doctor *Pettersson* samt Prosten *Arrhenius*.

På härefter i vederbörlig ordning gjord proposition, blef hvad Utskottet i berörde 4:de punkt tillstyrkt af Ståndet bifallet.

5:te och 6:te punkterna biföllos.

§. 8.

Föredrogs ånyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Utlåtande N:o 59, i anledning af väckt motion om nedsättande af en Committé för utredande af förhållandet med Städernas privilegier och förmåner.

Lades för andra gången på bordet.

§. 9.

Upplästes till justering och godkändes *Expeditions-Utskottets* förslag till förordnande jemte förslag till underdåniga skrivelser:

- N:o 41, Förordnande för Kyrkoherden och R. K. C. XIII:s O. Doctor Joseph Wallin, Riks-Antiquarien och R. K. N. O. Bror Emil Hildebrand, Professoren och R. K. N. O. Lars Magnus Euberg, Lectorn och R. K. N. O. Jonas Lundstedt, Riks-Archivarien och R. K. N. O. Doctor Johan Jacob Nordström samt Assessoren Grefve Eric Sparre, att vara Ledamöter i Committéen för Tryckfrihetens vård.
- N:o 42, angående förtydligande af föreskriften i Kongl. Circular-Brefvet den 20 April 1850, om befrielse i visst fall från mantalspenningars utgörande.
- N:o 43, i anledning af verkställd granskning af de under Commerce-Collegii förvaltning ställda fonder.
- N:o 44, angående undersökning i fråga om fyrbåks anläggande på Gottska Sandön.
- N:o 45, angående upprättande af nytt Sammandrag af de Författningar, m. m. som böra från predikstolen uppläsas.

§. 10.

Föredrogos och bordlades *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* följande Utlåtanden:

- N:o 63, i anledning af väckt motion om vidtagande af åtgärder till reglerande af Postiljonernes löneförmåner;
- N:o 64, i anledning af väckt motion om befrielse för Wexiö samt Rikets öfrige Stifts-Städer att bekosta boställsrum eller hushyra åt Skolornas Rectorer;

N:o 65, i anledning af väckt motion derom, att tillåtelse för Arrendator af Kronolägenhet, att till annat än lägenhetens behof använda derå befintlig skog, icke måtte hädanefter meddelas.

§. 11.

Föredrogos och lades till handlingarne *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Memorialer:

N:o 66, i anledning af återremiss af Utskottets Utlåtande N:o 6, och

N:o 67, i anledning af återremiss utaf Utskottets Utlåtande N:o 44.

§. 12.

Föredrogos och bordlades *Banco-Utskottets* följande Memorial och Utlåtanden:

N:o 20, med hemställan om afskrifning af 2:ne Odfingslån;

N:o 21, öfver gjorda ansökningar om ersättning för förlorad inkomst i följd af de s. k. småsedlarnes upphörande;

N:o 22, öfver ett af Kyrkoherden G. Frendin gjortt accords-
anbud; och

N:o 23, i anledning af gjord ansökning om eftergift af öfver-
ränta å ett af numera affidne Landtbrukaren B. M. Otter
i Banco-Discountverket upptaget lån.

§. 13.

Föredrogs *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Utlåtande N:o 60, i anledning af väckt motion, att Rikets Ständer måtte hålla egna Tidnings-Referenter och låta utgifva en Riksdags-Tidning.

Prosten *Klintberg* begärde härvid ordet och yttrade: Högl. Utskottet har behagat bifalla ena delen af min motion om att Rikets Ständer måtte hålla egna Referenter för att sålunda förekomma det ofta missledande, som nu utsprides bland allmänheten vid Riksdags-förhandlingarna. Mången torde bedöma denna min motion vara endast ett klander mot de nuvarande Referenterna, och jag ville försäkra att så icke är; tvärtom förundrar mig högeligen, att deras referater icke äro vida mera missledande. De bevisa ovanlig hörsselförmåga hos Referenterna, synnerligen i detta rum, och stor skicklighet i både uppfattning och snabbskrifning. Men blefve denna uppfattning, såsom jag föreslagit, vederbörligen justerad, tror jag icke allenast att den kostnad, det komme att medföra, tillräckligen skulle ersättas af den Tidnings-Redactör, som ville åtaga sig tryckningen, ty han kunde med all säkerhet påräkna en strykande afsättning; utan jag tror tillika att, genom en sådan Tidning, skulle tryckning af hvarje Stånds Protokoller blifva öfverflödig och kostnaden för dessa helt och hållet kunna inbesparas. Men att påräkna framgång i denna sednare del nu, sedan Utskottet afslagit densamma, och anhålla om återremiss i det fallet anser jag ändamålslost, enär så insigtsfulla män handlagt detta mål. Jag inskränker mig således, att endast vördsamligen utbedja det Högv. Ståndets bifall till hvad i förra delen är tillstyrkt, och tror att framdeles äfven den sednare vinner behörigt afseende. Kostnaden anser jag genom särskild Riksdags-Tidning ingalunda blifva högre än vid nuvarande förhållande. Nu tryckas motionerna särskildt. De tryckas åter åtminstone i sammandrag i Utskotts-Utlåtanderna, således nära två gånger. Detta skulle undvikas om behörigen justerad Riksdags-Tidning utgäfves, ty till den kunde Utskotten hänvisa och all omtryckning besparades. Ville man invända, att ingen Referent förmår anteckna allt hvad som talas, så vet jag icke, om det vore orimligt

ålägga hvarje Talare att t. ex. sist innan nästa eller derpå följande dag skriftligen, såsom nu med motionerna tillgår, inlemna eller corrigera sina anföranden, hvarförutan ingen Tidning skulle ega rätt dem utsprida. Kanske sålunda färre ord men mera sak mången gång komme att höras.

Fördelarne, om min motion vunne framgång, skulle påtagligen blifva: meningens fullständiga och sanningsenliga framställning; inbesparing af tid och möjligen äfven af kostnad; ärendernas snabbare gång och kanske kortare Riksdagar samt upphörande af motionernas tryckning annorlunda, än i Riksdags-Tidningen.

Prosten *Lundblad*: I sednare delen af Utskottets hemställan instämmer jag; men så mycket mera betänklighet har jag vid den förra. Der förespeglas, att Tidnings-Redactionerna i allmänhet skulle finnas benägna att kostnadsfritt införa referaterna. Jag vet ej om detta med sådan säkerhet kan påräknas. Men nog förekommer det mig mera antagligt, att i fall man skulle vända sig till Redactionen för den Tidning, som för närvarande har största circulationen, denna föredroge och funne mera enligt med sin fördel att afstå ifrån de erbjudna referaterna och heldre hädanefter såsom hittills referera på sitt eget välkända manér. Skulle man åter med sitt val falla på en annan Tidning, så möter dervid olägenheten att denna ej har så vidsträckt circulation, hvarigenom åter ändamålet med hela åtgärden till en stor del blefve förfeladt. Huruvida någon Stånds-Ledamot skulle vilja åtaga sig besväret att collationera referaterna med de till Protokolls förda utlåtanden och ikläda sig ansvaret för referaternas riktighet, är väl något, som Utskottet icke tror möta några svårigheter; jag tillåter mig likväl yttra ett tvifvel, att någon skall finnas dertill hågad. För öfrigt, om också förslaget antages, tror jag, att man då ej mindre än nu

skall få se referaterna omständligare behandlade för ett Stånd, knapphändigare för ett annat. Detta missförhållande, såsom beroende af de särskilda Referenternes större eller mindre färdighet, lärer väl svårligen kunna afhjelpas. Samma anledning till anmärkning, som i detta hänseende nu existerar, skulle emellertid fortfarande komma att förefinnas. Hvad som likväl, efter min åsigt, mest talar mot hela förslaget är den derifrån oskiljaktiga ökade Statsutgiften. Riksdagskostnaderna äro redan ganska dryga och skulle med antagandet af 4 Tidnings-Referenter icke obetydligt förhöjas. Redan finnas 3 à 4 Tidningar, som innehålla redogörelser för Riksdags-förhandlingarna; visar allmänheten deltagande för dessa, så finna nog Tidnings-Redactionerna intresse uti gå detta deltagande till mötes. Fördelen, som med förslaget åsyftas, tror jag ej komma att motsvara de dermed förenade kostnaderna och olägenheterna, och Utskottets hemställan om bifall dertill kan jag fördenskull ej biträda.

Vice Talmannen, Biskop *Holmström*: Jag förenar mig med Prosten Lundblad och ber derjemte få erinra, att Riksdagen redan passerat sin grundlagsenliga tid af 4 månader, hvarföre mindre lämpligt vore att, för den återstående delen deraf, vidtaga en åtgärd, om hvars ändamålsenlighet tankarna äro delade och hvaremot verkligen så mycket kan anföras. Skall ett försök, sådant som det föreslagna, göras, så synes det mig böra ske vid början af ett Riksmöte och få ankomma på hvarje Stånd särskildt, utan att frågan förut behöfver af Utskott behandlas och göras beroende af Rikets Ständers beslut. Att nu under Riksdagens lopp sätta förslaget i verkställighet kan jag för min del ej tillstyrka. Den säkra följden deraf blefve ökade kostnader, utan att derföre det åsyftade ändamålet med säkerhet kunde vinnas. Utskottet har sjelft antydt svårigheten att få Referenter nog skickliga för det grannliga och viktiga göromålet,

Detta kräfver icke blott skicklighet i snabbskrifning; dertill fordras äfven en icke ringa färdighet att med säkerhet, pålitlighet och i hast redigera de gjorda anteckningarna, så att de *samma* dag kunna delgifvas Tidnings-Redactionerna, ty just derpå ligger vigten, såvida man för referaterna vill påräkna allmänhetens intresse. Alla dessa fordringar tror jag likväl svårligen kunna af en person uppfyllas, och jag tillstyrker därför, att förslaget, såsom alldeles overkställbart, må förfalla.

Doctor *Sandberg* förklarade sig vilja biträda Utskottets förslag under förutsättning, dels att referaterne blefve så beskaffade, att genom dem Protokollstrycket, som vid en föregående Riksdag kostat icke mindre än 90,000 R:dr, gjordes öfverflödigt och en anseelig besparing sålunda kunde åstadkommas, dels ock att Nationen derigenom öfvertygades ej mindre om förträffligheten af hela vårt Riksdagsväsende än om det ändamålsenliga sätt, hvarpå de allmänna angelägenheterna vid Riksmötena behandlas.

Domprosten *Reuterdahl*: Utan att misskänna den vackra sytningen med ifrågavarande motion eller att anse det dermed åsyftade målet annat än önskvärdt, kan jag likväl icke frigöra mig från vissa betänkligheter i afseende på förslagets verkställbarhet. Utskottet har åtskiljt motionen i 2:ne delar, tillstyrkt den ena och afstyrkt den andra. Det har tillstyrkt densamma i hvad den angick antagandet af en Referent för förhandlingarna i hvarje Stånds Plena och referaternas införande i någon af Hufvudstadens Tidningar, men deremot afstyrkt förslaget om upprättande under Rikets Ständers garanti af en särskild Riksdags-Tidning. Jag tror ej, att motionen låter sig på sådant sätt isärskiljas, såvida ändamålet skall vinnas. Snarare vore detta möjligt, om motionen i sin helhet antoges. Utskottet sjelft har, hvad förra delen af motionen angår, påpekat åtskil-

liga svårigheter, utan att likväl tillika antyda någon utväg till deras afhjelpande. Det har påpekat svårigheten att finna fullt skickliga Referenter, — en svårighet som visserligen är stor, men dock torde kunna undanröjas, ehuru ej utan tillökning i nuvarande Canzli-personalen och deraf vållade ökade kostnader. Men om man än icke fäster sig härvid, så möta dock andra olägenheter. Förutsatt att skicklige Referenter funnes att tillgå och blefvo antagne, på hvad sätt skola referaterna controlleras och garanti för deras tillförlitlighet vinnas? Derom vet Utskottet intet att föreslå. Visserligen innehåller Utlåtandet några rader om olämpligheten af att referaterna påtecknas såsom collationerade af Riks-Ståndens Sekreterare, hvilket ej läte sig förenas med deras förut nog trägna åligganden, utan heldre kunde uppdragas åt någon dertill utsedd Ledamot för hvarje Stånd; men dessa rader hafva ej influtit i sjelfva förslaget, som Utskottet hemställt till Rikets Ständers bifall, och frågan kan alltså anses af Utskottet lemnad outredd. En annan svårighet möter vid referaternas införande i Tidningarne. Utskottet hemställer, att öfverenskommelse derom skall, å Rikets Ständers vägnar, träffas med någon eller några Tidnings-Redactioner i Hufvudstaden. Godt och väl, att så skall ske, — men huru och i hvad form? af hvart Stånd särskildt eller alla gemensamt? Det sednare är knappt möjligt, — jag åtminstone kan ej inse, huru dermed skall tillgå, — och af det förra är ej stor fördel att vänta. Men låt ock vara, att en sådan öfverenskommelse på ett eller annat sätt blifvit träffad; huru erhålla säkerhet för den åtagna förbindelsens behöriga fullgörande? Tidnings-Redactionen kunde säga: referaterna äro för långa; vi behöfva utrymme i våra spalter jemväl för andra artiklar af allmänt intresse. Stånden finge då skäl till klagomål öfver stympade redogörelser för förhandlingarna, liksom anledning till obelåtenhet ock möjligen komme att gifvas genom referaternas för-

dröjda införande. Hvem skulle i sådana frågor skilja parterna emellan? Jag ser ej, huru dylikt och annat trassel skall kunna undvikas, och tycker mig dessutom finna, att det ligger alldeles utom kretsen för Rikets Ständers åtgöranden att sig uti ifrågavarande öfverenskommelser inlåta. Jag anser således förra delen af motionen, ensam för sig, alldeles utförbar. Lättare verkställbar hade den varit, om Utskottet låtit den förblifva i sitt ursprungliga sammanhang med sednare delen eller förslaget, att hvarje Stånd särskildt eller alla gemensamt skulle hafva en egen Riksdags-Tidning; ehuru med motionen, äfven sålunda fullständigad, icke så särdeles mycket komme att vinnas. Erfarenheten från andra länder är ej särdeles lockande. Ständer-Tidningar ha utgifvits i Danmark. De redigerades af dertill enkom utsedde skicklige personer. De voro tillförlitlige, men icke nog skyudsamme i förhandlingarnas meddelande, hvarföre de icke heller riktigt smakade allmänheten och, i brist på afsättning, blefvo maculatur. Jag tror mig hafva hört att något sådant någon gång varit förhållandet äfven i Norrige. Emedlertid, om något i den vägen äfven här skall försökas, bör man ej stanna vid förra delen af motionen, utan sätta den i samband med utgifvandet af en Riksdags-Tidning. Endast på detta sätt kan något, om ock obetydligt, vinnas. Utskottet har likväl afstyrkt förslaget om Riksdags-Tidnings uppsättande, men tillstyrkt den öfriga delen af motionen. Att nu taga det förstnämnda förslaget under öfvervägande anser jag vara för sent, sedan det lidit så långt in på Riksdagen. Innan den nya Tidningen hunne organiseras, skulle vi möjligen vara vid slutet deraf, och derföre tror jag Högv. Ståndet utan skada kunna afslå Utskottets hemställan i afseende på förra delen af motionen och bifalla hvad i afseende på den sednare blifvit tillstyrkt.

Professor *Carlson*: Det skulle väl förefalla något underligt, om ingen af Utskottets Ledamöter uppträdde dels för

att tacka för det välvilliga erkännandet af systemålet i Utskottets förslag, dels för att redogöra för de skäl, som dertill föranledt Utskottet. Jag må derföre yttra några ord. Ötvifvelaktigt skola stora svårigheter möta för att uppnå det mål som sökes; men, om målet anses vara af någon vigt, bör man väl bemöda sig om att öfvervinna svårigheterna. I andra länder, med ett constitutionellt samhällsskick, anses det af nöden att Representationen står i en jemn och liflig beröring med Nationen, och allt, som kan dertill bidraga, uppmuntras och befordras. Deribland intager en correct och snabb referering i Tidningarne af Representationens förhandlingar ett det främsta rummet. Förhållandet härmed är något olika hos oss. Väl föras och tryckas ordagranna Discussions-Protokoller, men innan dessa hinna komma i allmänhetens händer, har nyhetens behag försvunnit, och de läsas derföre endast af få. På Tidnings-referaterna finnes ingen controll. Hvarje Redaction inför i sin Tidning, om, till hvad del och på hvad sätt den behagar, Ståndens discussioner. Utskottet trodde derföre att något borde försökas, att ett steg att komma till någon förbättring härutinnan borde tagas. Utskottet förbisåg hvarken svårigheten att finna fullt skicklige Referenter eller svårigheterna för dessa att kunna fullgöra sitt uppdrag. — Men då Utskottet föreställde sig, att desse Referenter skulle ega tillgång till samtliga Riksdagshandlingarne, hafva sin plats i Stånden och der kunna communicera med Ledamöterna, trodde Utskottet dem, såvida de annars egde behörig skicklighet, kunna fullgöra hvad man billigtvis kunde önska. Man har väl sagt, att det vore för denna Riksdag försent att med denna inrättning börja; — men ganska viktiga Riksdags-förhandlingar återstå ännu, och då fråga endast nu är om ett försök, vore det, efter min tanke, rättast att anställa det så fort som möjligt. I Frankrike, vete vi, äro för nu ifrågavarande ändamål snabbskrifvare anställda, med ganska dryga

omkostnader. Norrska Representationen har äfven, i afseende å refererandet i Tidningarne af Storthingets förhandlingar, vidtagit behöriga åtgärder. Saken anses af en allmän vigt och stort inflytande. Jag tillstyrker därför vördsamligen bifall till hvad Utskottet här föreslagit och tillstyrkt.

Prosten *J. C. Söderberg*: Såsom Ledamot af det Utskott, hvilket behandlat ifrågavarande ärende, torde det tillhöra mig att emot de många inkast, som rörande detsamma blifvit gjorda, yttra några ord. Jag förenar mig, med afseende på våra Committenters och Svenska allmänhetens rätt att erhålla kännedom om Riksdagens förhandlingar, uti hvad Professor Carlson anförte om angelägenheten af att Representationen ställes i så jemn och liflig beröring med Nationen som möjligt, och att allt, som dertill kan bidraga, uppmuntras och befordras. Ur denna synpunkt önskar jag bifall åt det förslag, som nu är i fråga. Jag tror att det låter sig utföra utan så stora svårigheter, om man nemligen vill åtnöja sig med i möjligaste måtto på samma gång korta och omfattande redogörelser, hvilka äro de enda allmänheten läser. De hos Högv. Ståndet, i och för refererandet af Ståndets förhandlingar, redan anställde Tjenstemän hafva, såsom nyligen af en annan Talare blifvit yttradt, visat sig mycket väl till Protokollet uppfatta discussionerna, och någon svårighet bör ej möta att genom dem tillhandahålla vederbörande Tidnings-Redactioner tillförlitliga underrättelser från hvarje Plenum. Fråga återstår fördenskull blott om sättet, *huru* öfverenskommelse om de sålunda lemnade referaternas punktliga och ordentliga införande i Tidningarna skall tillvägbringas. Detta bör väl ej vara omöjligare här än i Norrige och annorstädes, så mycket mindre som vi ega en officiel Tidning, tillhörande Svenska Akademien, i hvilken alla legala annonser skola införas, och den samtliga Embetsverken äro pligtige att hålla. För

denna fördel borde väl en skyldighet i motsatt riktning kunna nämnde Tidning åläggas, såsom t. ex. inlagandet af ifrågavarande korta Riksdagsreferater, om ej i sjelfva Tidningen, åtminstone i ett Bihang, hvarom behörigt accord borde träffas. Genom ökad prænumeration i och för Bihanget erhöles nog ersättning för den ökade kostnaden, och särskildt Bihang torde måhända ej en gång blifva erforderligt, då dagligt utrymme nu kan lemnas åt den s. k. feuilletonen, hvilken åtminstone under Riksdagarne kunde försvinna, och i stället Riksdagsärenderna fullständigare behandlas. Jag tillstyrker alltså bifall till Utskottets Utlåtande.

Prosten *Klintberg*: Lika med Professor Carlson tackar äfven jag vördsamligen för den uppmärksamhet och det gynn samma omdöme, flere Talare inom det Högv. Ståndet behagat lemna denna min motion. Men jag kan dock icke annat än instämma med Hr Biskop Holmström, att jag misströstar, att förslaget vid denna Riksdag, som redan så långt framskridit, kan gå i verkställighet. Jag bör vara belåten om vid en kommande syftemålet vinnas. Det vilkor, hvarunder Doctor Sandberg bifaller min motion, har jag redan antydtt skulle vinnas, om nemligen båda delar i densamma blifvit bifallna; ty då kunde motionernas tryckning upphöra och kostnaden derföre besparas.

Doctor *Grafström*: Då Motionären sjelf tillkännagifvit, att han, i anseende dertill att Riksdagen numera är så långt framskriden, icke yrkar bifall till Utskottets gjorda tillstyrkande för det närvarande, utan endast i sådant fall önskar att frågan må till en blifvande Riksdag hållas öppen, så instämmer jag i denna hans mening, som nära ansluter sig till den af Vice Talman, Biskop Holmström yttrade. Jag kan ej annat än gilla syftningen af förslaget, men förutser att stora svårigheter skola mö-

ta för dess verkställande. I afseende åter på hvad här blifvit förmenadt om Post-Tidningens förbindelse att till införande emottaga ifrågavarande referater, vill jag upplysa, att denna Tidnings Redaction icke kan dertill lagligen tillförbindas. Tidningen eger väl en officiel afdelning, men är i öfrigt af en annan karakter än hvad man med en Stats-Tidning i allmänhet förstår. Jag yrkar, på förut anförda skäl, att Utskottets förra hemställan må afslås och den sednare deremot bifallas.

Prosten *Klintberg*: Doctor Grafström anser mig hafva medgifvit uppskof med detta förslags verkställighet till nästa Riksdag, då jag vidare ville yrka på densamma. Sådan var icke min mening; utan då det intages i Protokollet, kan det möjligen gifva någon annan Riksdagsman anledning att med skickligare hand eller nöjaktigare skäl befordra mitt syftemål med denna motion, hvilket tyckes af samtliga anses vackert och viktigt, fastän svårigheter vid verkställandet möta.

På härefter i vederbörlig ordning gjord proposition, blef Utskottets första hemställan sid. 2 af Ståndet afslagen, hvar-
emot andra hemställan å samma sida bifölls.

§. 14.

Då nu ånyo föredrogs *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Utlåtande N:o 61, i anledning af väckta förslag om inskränkning i den genom Kongl. Förordningen den 22 December 1846 beviljade frihet att å landet idka handel m. m., yttrade

Biskop *Heurlin*: Min afsigt är icke att yrka återremiss eller afslag å detta Utlåtande, men jag kan ej underlåta beklaga uppkomsten af ifrågavarande landthandel, hvilken är en verklig kräfta för allmogen såväl i ekonomiskt som moraliskt hänseende.

seende. Icke blott de besutne utan ock tjenande classen inledas uti öfverdrifna utgifter och på många ställen lærer förhållandet beklagligen vara sådant, att desse Handlande hafva sin största profit på försäljning af spirituösa drycker. Af den införda handelsfriheten å landet hade åtminstone någon fördel uppstått, om desse Landthandlare uppköpt allmogens producter; men så vidt jag känner eger sådant alls icke rum, utan landtmannen måste för afyttrande af sina varor företaga ofta långa resor till Städerna, der han också erhåller sina förnödenheter af bättre beskaffenhet och till lägre pris. För närvarande vore det måhända olämpligt och fruktlöst att yrka återställande af förutvarande förhållande, men mig synes åtminstone skäl hafva varit till införande af den restriction uti den liberala lagstiftningen, att en församling må ega rättighet att, efter Socken-Nämndens förslag, afslå en ansökan om handelsbods öppnande inom sitt område. Jag känner exempel på socknar, der protest i detta afseende afgifvits; men icke desto mindre har Landshöfdinge-Embete förklarad sökanden berättigad att der idka handelsrörelse.

Utan förhoppning att nu kunna åstadkomma någon förändring härutinnan, har jag endast i Protokollet velat nedlägga min mening om det för landet förderfliga uti närvarande utsträckt rättigheter till handels idkande å landet och om de olyckliga följder, som redan härflutit från en falsk liberalitet i detta hänseende och hvilka följder sannolikt blifva ännu mer olycksbringande i den mån ett utvidgadt creditsystem och utborgningar komma att med denna handel förenas.

Häruti instämde Doctorerne *Stenhammar*, *Broman* och *A. Nordström*, Professor *Lindgren*, Lector *Wallman* samt Prostarne *Schram*, *Holm* och *Wallin*.

Prosten *Klintberg*: Jag instämmer i allo med Hr Biskop Heurlin; men anhåller få tillägga: Höglofl. Utskottet afslår motionen och nämner, att handelsbod må i en socken af Landshöfdinge-Embete tillåtas äfven om Socken-Nämnds Ledamöter enhälligt skulle afstyrka sådant. Om detta skedde för *en* sådan bod i en socken, torde sådant anmärkningslöst kunna ske; men om, likasom i en af mina socknar egt rum, redan 2 och snart ganska troligt ännu flere sådana handelsbodas äro der att vänta, då önskade jag att mera och kanske afgörande afseende inrymdes åt Sockne-Nämnds eller Socknemäns afstyrkande. Sålunda må en Landthandlande beviljas idka handel i *en* socken äfven om det bestrides af samma socken; men komma flere i fråga, önskade jag att behörigt afseende måtte fästas vid Socknemäns eller Socken-Nämnds yttrande; och anhåller vördsamligen det Högv. Ståndet i denna punkt behagade återremittera detta Utlåtande. — Till stöd för denna min anhållan vågar jag anmäla en contradiction, som jag tyckt mig finna emellan detta Utlåtande N:o 61 och det följande N:o 62, hvori Utskottet afstyrker sådana handelsbodars etablerande på närmare afstånd än 3 mil från Stad; och åberopar, såsom stöd för afslaget, de menliga följder m. m. de skulle för socknarna medföra. Sådan om-tanka röjes icke i Utlåtandet N:o 61 för de socknar, som äro längre från Stad belägna. Ty tvärtemot socknens afstyrkande lemnas Landshöfdinge-Embetet rättighet tillåta ett obegränsadt antal sådana bodar, som jag, lika med Utskottet i N:o 62, anser högst skadliga och menliga för landet.

Prosten *Arrhenius*: Jag har begärt ordet endast för att instämma uti de af Biskop Heurlin yttrade åsigter, och derjemte tillkännagifva, att jag inom Utskottet sökte göra dessa åsigter gällande, under yrkande att rättighet till handelsbods öppnande ingenstädes måtte medgifvas, så framt ej Socken-Nämnd

eller Sockenstämma uti vederbörande församling till den gjorda ansökan härom afgifver sitt tillstyrkande. Men jag öfverröstades och hemställer, om icke skäl vore att besluta en återremiss af Utlåtandet.

Prosten *Arosenius*: Min mening är redan uttalad af Biskop Heurlin och jag instämmer till alla delar uti hvad han yttrat om de för Svenska allmogen vådliga och förderfliga följder, som redan visat sig och än vidare äro att befara af den utsträckta friheten att å landet idka handel. Jag hade likväl önskat, att Herr Biskopen kommit till ett annat slut, och då så många af Ståndets Ledamöter med honom förenat sig, hemtar jag deraf anledning till den vördsamma hemställan, om icke Högv. Ståndet skulle finna skäl att återremittera förevarande Utlåtande, antingen i sin helhet eller i vissa delar, och torde för sednare händelsen företrädesvis de punkter förtjena ett närmare skärskådande, uti hvilka afslås förslagen rörande dels församlingarnes rätt att bestämma huruvida handelsbod inom deras områden må öppnas, dels förbud mot spirituösa dryckers utminuteri uti de å landet inrättade handelslägheter.

Prosten *Melén*: Då jag såsom Ledamot af Höglöfl. Besvärs- och Ekonomi-Utskottet arbetat på den Afdelning som behandlat de motioner, hvilka föranledt detta Betänkande, och jag dessutom uti Utskottets Plenum understödt detsamma, torde jag äfven här böra yttra några ord till dess försvar.

Jag får då förklara, att äfven jag kan instämma uti hvad Hr Stats-Rådet och Biskopen Heurlin yttrat, då Hr Biskopen beklagar uppkomsten af ifrågavarande landthandel, hvilken ofta medför hvarjehanda olägenhet för allmogen, såväl i ekonomiskt som moraliskt hänseende. Detta erkändes också på Afdelningen äfven utaf mig; men deraf följer icke, att jag, för att inskränka denna landthandel, med min röst vill bidraga till en

obehörig inskränkning i den rätt, som onekligen i detta hänseende måste tillerkännas Konungen och Dess Befallningshafvande. Sedan denna, med rätta uti mycket öfverklagade, Författning tillkommit och blifvit utfärdad till efterlefnad, måste vi väl respectera densamma. Dessutom om förändringar uti densamma nu redan böra föreslås, hvilket jag dock anser nog tidigt, då Författningen endast några få år blifvit tillämpad, måste man icke genom förändring eller tillägg uti en enda §., snart sagdt, göra hela Förordningen, i hvad den rörer handelsbods inrättande på landet, om intet. Jag respecterar och vill försvara landtförsamlingarnas rättigheter så långt, som någon; men att här tillerkänna desamma ett absolut veto, anser jag hvarken välbetäckt eller ens nyttigt. Jag har derföre icke med min röst kunnat understödja Grefve Mörners förslag, att uti 25 §. af Kongl. Förordningen den 26 December 1846 efter orden: "*finnes laga hinder mot bifall till ansöknungen ej förekomma*" borde tilläggas följande mening: "*samt församlingen, der handelsboden skall öppnas, densamma tillstyrkt*". Förordningen innehåller nu, att Konungens Befallningshafvande måste höra Socken-Nämnden i den församling, der någon önskar inrätta handelsbod; och då man ej gerna kan antaga, att Konungens Befallningshafvande, emot församlingens vilja, om den har skäl för sig, påtvingar församlingen en sådan handelsbod, anser jag församlingens rätt i fullo bevarad; skulle något missbruk här, emot förmodan, inträffa, står det alltid församlingen öppet att deröfver å vederbörlig ort föra klagan. Dessutom händer icke så sällan, att bästa läget för en handelsbod på landet finnes nära gränsen af en församling och rörer då mindre denna socken än hela den omkringliggande trakten, som kan utgöras af flere socknar; att handelsbods anläggande på ett dylikt ställe skulle helt och hållet bero på Socken-Nämnden inom den socken, som handelsboden minst rörer, vore väl tämligen obilligt.

Hvad samme Motionär ytterligare föreslagit, att i Handels-Förordningen måtte intagas, att ingen Landthandlande måtte få sälja brännvin i mindre parti än $7\frac{1}{2}$ kanna, har Utskottet i sitt Betänkande fästat uppmärksamheten derpå, att vi under innevarande Riksdag hafva att förvänta en ny Förordning såväl för försäljning som tillverkning af brännvin; och då förslaget till denna Förordning innehåller, att en kanna brännvin får af Handlande försäljas, så måtte väl, om detta förslag af Rikets Ständer antages, en Landthandlande få ega samma rätt, som hvarje annan Handlande som handlar med denna vara. Hvad åter försäljande af utländska spirituösa drycker angår, innehåller förslaget, att hvad detsamma rörande försäljning af brännvin föreslår, äfven skall gälla för alla både in- och utländska spirituösa drycker; att således ytterligare blanda sig uti denna lagstiftning, har Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet ansett icke tillkomma detsamma.

En annan Motionär, inom Vällofl. Borgare-Ståndet, Herr Collén har föreslagit, att *"rätt att i handelsbod verkställa beslag och åtala oloflig brännvinsminuteriing måtte utsträckas jemväl till Socken-Nämndens Ledamöter.* Detta har Höglofl. Utskottet, på anförde skäl, icke kunnat tillstyrka, och får jag härjemte upplysa, att Hederv. Bonde-Ståndets Ledamöter inom Utskottet enhälligt motsatte sig tilldelande af denna rättighet åt Socken-Nämndens Ledamöter, då densamma påtagligen äfven skulle medföra skyldighet att göra beslag och inför Domstol åtala missbruk af förutnämnda art. I öfrigt har Utskottet i sitt Betänkande vid hvarje af Motionärerne föreslagen förändring eller tillägg uti nu gällande Handels-Förordning framlagt så klara skäl för afslag å hvad Motionärerne framställt, att jag ej vidare behöfver försvara Betänkandet; och då jag är fullt öfvertygad, att en återremiss af detsamma icke leder till någon på-

följd, får jag afstyrka densamma och yrka bifall till förevarande Betänkande.

Biskop *Heurlin*: Då jag nyss hade ordet, förklarade jag min afsigt endast vara att i Protokollet nedlägga min tanka om skadligheten af den medgifna rättigheten till handelsrörelses idkande på landet. Jag fästade mig hufvudsakligast vid det af Motionären Grefve Mörner väckta förslag, att uti 25 §. af Kongl. Förordningen den 22 Dec. 1846 efter orden: "*finnes laga hinder mot bifall till ansökningen ej förekomma*" borde tilläggas följande mening: "*samt församlingen, der handelsboden skall öppnas, densamma tillstyrkt*". På af mig redan anförda grunder finner jag detta tillägg högst behöfligt och kan icke förstå, att förslaget härom skulle, såsom man antydt, hafva tillkommit för att gynna vissa speculanter, utan synes det mig fast heldre afse församlingens verkliga fördel. Att församlingen mot sin vilja skulle kunna påtrugas en Handlande inom sitt område, tyckes vara att sträcka handelsprivilegierna utöfver tillbörliga gränser, och då här blifvit påstådt, att det ej kan hända, att en församling mot sin protest behöfver frukta att se en handelsbod inom sina gränser öppnas, så är jag i tillfälle att kunna uppgifva exempel på motsatsen. Hvad beträffar den anmärkningen, att den Handlande för sin handelsrörelse ofta väljer ett läge, som är närgränsande till flere socknar, så, om detta någon gång inträffar, lärer väl allmännast kyrkoby, der sådan finnes, blifva den begärligaste platsen för handelsbods upprättande.

Då nu min mening funnit understöd af flere Högv. Ståndets Ledamöter och återremiss blifvit yrkad, hufvudsakligast för beredande af framgång åt omförmälda del af Grefve Mörners motion, så vill äfven jag instämma i detta yrkande, under förhoppning, att Utskottet efter sakens närmare skärskådande finner

skäl frångå sitt i denna punkt gjorda tillstyrkaude, och deremot gilla Motionärens förslag.

Häruti instämde Doctor *A. Nordström*.

Å Lector *D. Söderberg*: Då jag tillhörde den Ekonomi-Utskottets Afdelning, som handlagt ifrågavarande ärende, anser jag mig böra upplysa, att jag deltog uti de preliminära åtgärderna eller sjelfva grupperingen af de talrika i ämnet väckta motionerna, hvaraf dessa båda Utlåtanden N:is 61 och 62 blefvo en följd. Längre hann frågan icke avancera, då jag i egenkap af Suppleant blef tjenstgörande uti ett annat Utskott. Jag kan emedlertid intyga, att redan vid sakens första behandling den rådande meningen bland såväl Preste- som Bonde-Ståndets Ledamöter var enstämmigt emot all utvidgning af denna landt-handel. Hade jag qvarstannat och öfvervarit beslutets fattande, skulle jag afgifvit reservation deremot, att Utskottet icke fästat afseende vid Grefve Mörners motion, i hvad den rörer det ifrågasatta tillägget till 25 §. af Kongl. Förordningen den 22 Dec. 1846; ty jag anser icke tillräckligt, att församling, i fråga om sökt tillåtelse till handelsbods öppnande, endast skall ega suspensivt, och icke absolut veto. På grund häraf förenar jag mig uti yrkandet, att berörde punkt måtte återremitteras för vinnande af den ändring, Biskop Heurlin förordat.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, och blef, uppå behörigen gjord proposition, Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets förberörde Utlåtande N:o 61 af Ståndet återremitteradt.

Prosten *Melén* reserverade sig emot detta beslut.

§. 14.

Föredrogs ånyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Utlåtande N:o 62, i anledning af väckta förslag om ut-

sträckning af den i Kongl. Handels-Ordningen den 22 December 1846 beviljade rätt till handels idkande å landet.

Bifölls.

§. 15.

Upplästes och lades till handlingarne inkomna Protokolls-Utdrag, från *Höglofl. Ridderskapet och Adeln*, N:is 126—153, från *Vällofl. Borgare-Ståndet*, N:is 143—152, samt från *Hederv. Bonde-Ståndet*, N:is 148—163.

§. 16.

Uppå gjord anhållan beviljades Contracts-Prosten *Quiding* 3:ne veckors ledighet från Riksdagsgöromålen ifrån den 12 nästinstundande April, för att i enskilda angelägenheter företaga en resa till hemorten.

§. 17.

Comminister *Beckman* erhöll på begäran ordet och yttrade: Sedan vid min ankomst till det Högv. Ståndets Plenum jag har fått inhemta utgången af valen till Fullmäktige och deras Suppleanter vid Banken och Riksgälds-Contoret, som i dag förekommit, bör jag förklara min varma tacksamhet för de Herrar Ledamöter af Ståndet, som hedrat mig med röster vid dessa val, förmenande jag mig kunna anse dessa röster såsom ett gillande af mitt ringa deltagande uti Riksdagsgöromålen och såsom en uppmuntran till fortsatt arbete. Men då jag är fullt belåten med detta uttryck af gillande och ingenting önskar derutöfver, så anser jag mig böra afsäga mig det rum ibland Herrar Suppleanter, hvilket jag erhållit, emedan jag icke på något sätt vill jemföra mig med de förtjente Män, hvilka dels såsom Fullmäktige dels såsom deras Suppleanter hafva lyckats vinna det Högv. Ståndets förtroende, helst de hafva ådagalagt egenskaper, hvilka för mig äro alldeles främmande.

Med godkännande af Comminister Beckmans sålunda sökta frikallelse från åliggandet att vara Suppleant till Preste-Ståndets Fullmäktige i Rikets Ständers Bank och Riksgälds-Contor, beslöt Ståndet att till 3:dje Suppleant i hans ställe nästa Ple-nidag nytt val företaga.

Ståndet åtskiljdes kl. 1 e. m.

Ut supra

In fidem

S. H. Almqvist.

Den 29 Mars 1851.

Plenum kl. 10 f. m.

§. 1.

Justerades Protokollen för den 12 och 26 dennes.

§. 2.

Företogs val af Directeurer och Suppleanter af Preste-Ståndet vid Rikets Ständers Låne-Contor i Götheborg och Mal-mö, dervid rösterna utföllo som följer:

Till Directeur vid Låne-Contoret i Götheborg:

Biskopen, C. K. N. O., Doctor A. Bruhn 38, och Dom-prosten i Götheborg L. K. N. O., Doctor J. H. Thomander 9 röster;

Till Suppleant vid samma Låne-Contor:

Mathes. Lectorn, Prosten och Kyrkoherden i Säfve, L. K. N. O. Magister B. Wadström 25, Domprosten m. m. Doctor J. H. Thomander 20, och Biskopen m. m. Doctor A. Bruhn 2 röster;

Till Directeur vid Låne-Contoret i Malmö:

Prosten och Kyrkoherden i Balkåkra Chr. G. Berlin 45, Contracts-Prosten, Kyrkoherden i Håslöf, Magister Joh. Pettersson 2, och Contracts-Prosten, Kyrkoherden i Söfvestad L. Grönvall 1 röst;

Till Suppleant vid sistnämnda Låne-Contor:

Contracts-Prosten, Kyrkoherden i Håslöf, Magister Joh. Pettersson 39, Contracts-Prosten och Kyrkoherden L. Grönvall 4, samt Professor J. M. Agardh, Contracts-Prosten J. N. Quiding, Prosten C. G. Berlin, Medic. Professoren N. H. Lovén och Contracts-Prosten L. P. Holmberg hvardera 1 röst.

Och voro till följe häraf utsedde:

För Låne-Contoret i Götheborg:

Directeur: Biskop *Bruhn*,

Suppleant: Lectorn, Prosten *Wadström*.

För Låne-Contoret i Malmö:

Directeur: Prosten *Berlin*.

Suppleant: Contracts-Prosten *Pettersson*.

§. 3.

Företog Ståndet val af 3:dje Suppleant till Preste-Ståndets Fullmäktige uti Rikets Ständers Bank och Riksgälds-Contor, i stället för Comminister J. W. Beckman, som detta förtroende sig afsagt; och befunnos, efter valsedlarnes öppnande, rösterna hafva så utfallit, att Kyrkoherden i Ulricæ Eleonoræ församling, Fältprosten. L. K. N. O., Magister C. O. Gravallius erhållit

23 röster, Kyrkoherden i Mariæ Magdalena församling, Kongl. Hofpredikanten J. Nordlund 14, Comministern i S:t Nicolai församling, Kongl. Hofpredikanten, Mag. C. E. Wennström 9, samt Kyrkoherden i Finska Nationella församlingen, J. U. Candidaten, Mag. P. O. Wikström, Comministern i Hedvig Eleonoræ församling P. Lindstén och Comministern i Adolf Fredriks församling G. Janzon, hvardera en röst; hvadan Fältprosten *Gravallius* sålunda var till berörde Suppleant utsedd.

§. 4.

Vid nu ånyo skedd föredragning af *Allmänna Besvärsoch Ekonomi-Utskottets* Utlåtande N:o 59, i anledning af väckt motion om nedsättande af en Committé för utredande af förhållandet med Städernas privilegier och rättigheter, begärdes ordet af

Doctor *Broman*, som anförde: De frågor som af Motionären, Riksdagsfullmäktigen N. Strinlund, blifvit väckta och i detta Utlåtande behandlade, äro icke nya. De hafva ofta framställt sig för det enskilda begrundandet; men då de rörde en vigtig class af medborgare och ingrepo i deras förhållande till hela Samhället, har mången ryggat tillbaka för obehaget och de misstydingar, som kunde följa på deras framställning till offentlig granskning. De tvifvel Motionären framkastat, rörande Städernas privilegier och förmåner, synas ock hafva grundade anledningar; hvarföre dessa frågor och tvifvel, en gång väckta, synas icke kunna undertryckas utan nödvändigt fordra ett öppet besvarande och en tillfredsställande lösning.

Möjligen har den upprörda tidens många uppkastade frågor väckt tankan äfven på denna; och det synes ligga en viss consequens deruti, att äfven Städernas rättigheter skulle komma under något skärskådande, då andra Samhällsclassers rätt både

till hvad de äro och hvad de hafva icke alltid med grannlaghetens akksamhet blifvit ifrågakämd.

Motionärens framställningar synas djerfva och hafva väckt ett stort uppseende, då han ifrågakämdt, huruvida Städernas både jordegendom och intrader innehafvas på rättsgrund, med billighet och till nytta för landet. Det synes som hade forna tiders händelser och förhållanden föresväfvat honom. Det var en tid, då Kyrkan egde en stor del af landets jord — visserligen med laga fång, såvida Konungars gåfvor, fromhetens uppoffringar och ordentliga köp äro det. En annan tid kom, då dessa besittningar icke ansågos kunna stå tillsammans med hela Samhällets väl; och vi vete alla huru det gick. — En annan tid har varit, då en Samhällsclass kommit i besittning af en än större del af så väl Kyrkans forna, som Statens egendom — äfven genom laga fång, så vidt stora förtjenster, belönade genom Konungars gåfvor, arf och köp äro det. Men en annan tid kom åter, då Samhällets bestånd kräfdes stora uppoffringar, och de togos der det mesta var att taga. Motionären har antydt, att ett dylikt förhållande nu skulle vara för handen med Städerna. Jag påstår icke att så är; men flere omständigheter äro framdragna, som synas antyda, att så möjligen kunde vara. Ett väckt tvifvel om lagligheten af innehafvande rättigheter är förnärmande för innehafvaren, och fordrar nödvändigt en utredning. Städerna hafva dock nu en stor fördel och ett värn, som Kyrkan och det första Ståndet icke egde, uti rättslärans utbildning och en lagbunden Regering, hvilka tillförsäkra dem, att hvarken envåldsmakten eller afunden kunna dem något frånhända. I afseende på tillkomsten af Städernas jord och intrader bör derföre ingen mer önska en utredning än Städerna sjelfva.

Beträffande användandet af Städernas jord äro lika viktiga frågor väckta. Det är allmänt bekant, att mycket af denna

jord är försåld till evärdelig ego. Är detta öfverensstämmande med villkoren, under hvilka den blifvit donerad? I hvad mån är den skattfri, så att ej ens eganderätts-bevillning deraf bör erläggas? Jag vet att t. ex. frågan, huruvida Götheborgs Stad kunde debiteras och borde erlägga en dylik bevillning för Säfvedahls Härad, varit dragen under Regeringens pröfning; ävensom att mången undrat, med hvad rätt den indelta Soldaten i nämnde Härad begagnas såsom Stadsvakt; en fördel, som ingen annan jordegare åtnjuter, neml. att till enskild fördel begagna någon del af indelta Arméen.

En utredning af de rörande Städernas jord väckta frågor synes än ytterligare nödvändig deraf, att, då det ansetts nyttigt och ledande till ordning i Uppbördsverket och andra Statsförhållanden, att flere Verks och Inrättningars jord indroges till Kronan mot contanta anslag, det skulle möjligen kunna ifrågakomma — såsom en fullföljd af dessa beslut — att äfven Städernas jord kunde och borde på samma sätt användas.

Jag eger ingen rätt att misskänna Motionärens fosterländska motiver, och tror att dessa varit för honom en tillräcklig drifkraft till den möda, han sig underkastat, utan att han dertill varit uppmanad af *högre* eller *lägre* inflytande, såsom en Reservant synes vilja lägga honom till last.

Professor Carlson har visserligen i sin förtjenstfulla reservation bemött Motionärens argumenter och sökt besvara hans uppkastade frågor och tvifvelsmål. Men just de motskäl, han anfört, synas mig än mera bevisa sakens tvetydighet och nödvändigheten af en noggrann utredning. Här — i motionen och reservationen — stå historiker mot historiker, författningar och resolutioner mot hvarandra, och slutsatser äro deraf dragna, lämpade efter motsatta syften. Ovissheten och tviflen hafva sålunda vid jembörelsen ökat, men icke minskats. Här stå liksom 2:ne parter mot hvarandra. Båda kunna i särskilda

delar hafva rätt; men båda också kunnat misstaga sig. Dom måste fällas, för hvilken en föregående, vidlöftig historisk utredning måste läggas till grund. Riks-Ståndens pluralitet skulle härutinnan blifva en osäker domare.

Jag tror att: *suum cuique* i denna såsom i alla andra frågor är det enda rätta, och att detta mål icke kan vinnas på annat sätt än genom den Committé, om hvilkens tillsättande Utskottet tillstyrkt Rikets Ständer att hos Kongl. Maj:t göra underdånig anhållan, och hvaruti de fleste af Borgare-Ståndets Ledamöter i Utskottet sjelfve instämt.

Doctor *Stenhammar*: En af Reservanterne har antydt, att den i Riksdagsfullmäktigen Strinnlunds motion väckta frågan skulle hafva en *politisk* syftning. Jag anhåller först få förklara, att jag på intet sätt uppfattar den från en sådan synpunkt, och att, då jag bifaller Utskottets hemställan om en underdånig skrifvelse med anhållan att en Committé må förordnas hufvudsakligen för det af Motionären uppgifna ändamål, ledes jag af inga politiska bevekelsegrunder, dem jag anser för saken helt och hållet främmande. Jag tager Utskottet på orden, att vid den undersökning angående Städernas privilegier, som Utskottet tillstyrker, icke annat åsyftas än en utredning i historiskt, kalendariskt och ekonomiskt hänseende, och att således ingen fråga kan uppstå om rubbning af de fördelar, som genom privilegier äro Städerna förunnade; men förmodar, att väl någon gagnelig erinran för Städerna att iakttaga de förbindelser, hvilka med privilegiernas förmåner af ålder varit förenade, kan blifva en följd. I detta afseende anser jag det Högv. Ståndet hafva ett särskildt skäl att bifalla detta Betänkande. De flesta Städer — om icke alla — äro genom sina privilegier uttryckligen förbundna att bygga och vidmakthålla sina Skolhus samt förse Rectorerne med embetsgård eller hushyre-medel. Under de

sednare decennierna hafva många Städer, i mer och mindre mån, sökt undandraga sig detta åliggande, och för utvidgning eller underhåll af sina Skolbus äskat och stundom vunnit understöd af Stiftens Byggnads-Cassor, som egentligen blifvit bildade på Presterskapets bekostnad. Försök hafva äfven af Städerna blifvit gjorda att afskudda sig byggnadsskydighet af Rectors embetsgård, och vi se ett sådant försök äfven vid denna Riksdag. I en tid, då Preste-Ståndet, med fullt skäl, sökt såsom tillgång för sina Enke- och Pupill-Cassor i Stiftens, återvinna de inkomster af privilegii-år vid ledigblifna Prest-lägenheter, som ingått till Byggnads-Cassorna, bör Preste-Ståndet känna sig uppmanadt att bifalla en framställning, som utan tvifvel skall föranleda att Städernas förbindelse i ofvannämnda afseende upplifvas och bekräftas, hvarigenom Byggnads-Cassorna kunde blifva tillräckliga för sin egentliga bestämmelse. Af detta särskilta skäl tillstyrker jag äfven Utskottets förslag, och upprepar icke de flera allmänna motiver, som i Betänkandet innehållas. Jag bifaller det så mycket heldre, som flere Reservanter af Borgare-Ståndet erkänna, hvad jag ock medgifver, att sedan frågan blifvit väckt, kan den icke nedslås, utan påkallar en tillfredsställande utredning.

Häruti instämde Vice Talman, Biskop *Holmström*.

Comminister Beckman: Till alla delar ville jag instämma med Professor Carlson, hvilken man måste hembära en väl förtjent tacksägelse för den sakkännedom och möda, hvarmed Städernas privilegier och förmåner uti reservationen hafva blifvit utredde. Likasom Hr Professorn finner jag, att af den föreslagna Committeén icke något egentligt practiskt ändamål kan vinnas, då man väl icke på fullt allvar vill taga ifrån Städerna deras tolag eller jord m. m. Jag skulle visserligen för min ringadel en gång för alla gerna se denna likasom hvarje annan

fosterländsk angelägenhet fullkomligt utredd, hvilket vore så uti historiskt som statistiskt hänseende af stor vigt. Men om ett sådant blott theoretiskt ändamål endast genom nedsättande af en Committé kan vinnas, så ville jag för den dermed förenade kostnaden, i hvad på mig kunde ankomma, helst afslå detta Utlåtande. En händelse har dock uti Höglöf. Bevillnings-Utskottet inträffat, som föranlåter Talaren att gifva sin ringa röst för detsamma. Stridiga vindkast hafva med förliden gårdag begynt röja sig uti detta Utskott. Man hade uti dess Tredje Afdelning, icke endast med anledning af Riksdags-Fullmäktigen Nils Strinnlunds andra, till samma Utskott remitterade, motion utan äfven med anledning af Hr Kammarberren B. Rosenblads motion i afseende på den Allmänna Bevillningen, föreslagit en underdånig skrifvelse rörande undersökning om grunderna för bevillning af all slags förmögenhet, inkomst och rörelse så väl i stad som på land, samt rörande andra och säkrare grunder för utgörande af samma bevillning än de nu varande. En vind uti rak strid med den, som under hela den föregående arbetstiden varit rådande, har uti Utskottets Plenum förliden gårdag blåst bort detta, efter Talarens förmenande, vackraste resultat af innevarande Riksmöte, och emedan denna viktiga fråga, såsom det synes, icke nu kan vinna framgång, sedan den helt oväntadt genom votering har fallit; så anser jag mig böra gifva min ringa röst för detta Utskotts-Utlåtande, ehuru Städernas privilegier och jord m. m. hafva föga omedelbart sammanhang med landets allmänna beskattning uti bevillningsväg. Den föreslagna Committeén kunde blifva en anknytningspunkt för åtskilliga viktiga ärenden i afseende äfven på bevillningens utgörande, och detta med hänseende så väl till landet som städerna. Genom den föreslagna undersökningen skall det sannolikt blifva klart, att Städernas jord, som var gifven till upphjelpande af handel

handel och näringar, nu mera till största delen har kommit i händer på personer, som ingen borgerlig näring idka, emedan den har blifvit indelad på Städernas hus och tomter, som kunna innehafvas af hvilken medborgareclass som helst. Men åtminstone skall det genom samma undersökning i allmänhet blifva utredt, att ehuru man i åratal, ja, hundradetal af år har talat om stora, odrägliga privilegier, som skola egas och segt försvaras af Rikets tvänne första Stånd, och detta tal isynnerhet har låtit höra sig ifrån det Vällofl. Borgare-Ståndet, samma Stånd icke saknar privilegier, utan eger sådana af ganska förmånlig beskaffenhet, och icke finnes benäget att på det allmännas altare offra ett enda deraf. Uti Bevillnings-Utskottet har Talaren efter måttet af sin ringa förmåga sökt verka för bildande af en Committé till undersökande af den Allmänna Bevillingens utgörande både af stad och land, emedan han klart finner, att stor obillighet i detta afseende eger rum, så att de, som äro i ringare vilkor stadde, såsom Embets- och Tjenstemanna-classen, Borgare med obetydlig handel och näring samt Jordbrukare på små jordlotter proportionsvis skatta vida mera än Näringsidkaren och köpmannen uti bättre vilkor eller innehafvaren af större fastighet, hvilka ofta icke betala en fjerdedel af det, som skäligen borde erläggas. Frågan om denna Committé synes nu hafva utan räddning fallit: såsom en möjlig anledning att återfå den under pröfning anser Talaren den nu föreslagna Committéen, för hvilken han af sådan orsak röstar.

Professor *Carlson*: Den mening, jag rörande förevarande ämne hyser, är känd genom den reservation, jag funnit mig såsom Utskotts-Ledamot böra bifoga Utskottets afgifna Utlåtande. Dervid hade jag ock kunnat låta bero och endast åberopa

denna reservation; men då den blifvit under discussionen berörd, anser jag mig böra yttra några ord. Jag är tack skyldig för det mig meddelade beröm för på reservationen nedlagd möda; men jag kan försäkra, att denna i sjelfva verket varit ganska ringa, i det att angifna förhållandena legat i öppen dag och alldeles icke erfordrat någon djup forskning. En Talare har, med af detta ämne hemtad anledning, återfört tanken till de tidpunkter af vår Historia, då dels Kyrkan förlorade sin egen- dom, dels en sträng räfst anställdes rörande de besittningar, som af Frälse-Ståndet innehades. I anledning deraf vill jag förklara, att jag med min röst ingalunda kan bidra till åtgärder som skulle kunna återväcka en så våldsam slitning skiljda samhälls-classer emellan som de nämnda förändringarne och ifrågasätta en rubbning af eganderätts-förhållanden. Möjligt är att, hvad man derjemte anmärkt, Cassor, som hemta sina inkomster från för Städerna främmande källor, tagas för starkt i anspråk för ändamål, som rättast borde af Städerna bevakas; men rättelse i detta förhållande bör väl kunna vinnas på annat sätt än genom en undersökning af nu ifrågavarande art. Sannt är, att äfven vid denna Riksdag fråga blifvit från en Stad väckt att undandraga sig skyldigheten att bekosta boställsrum eller hushyra åt Skolornas Rectorer; men denna fråga har icke blifvit af Utskottet understödd och torde icke heller bland Riks-Stånden kunna påräkna något bifall. Skyldigheter och rättigheter äro här så sammanväfda och af häfden befastade, att för uttalandet af en skiljedom den högsta och lugnaste varsamhet är af nöden. En annan Talare har åter förklarat att han, till följe af de motsatta vindar, som nu emot förut låta sig kännas i Bevillnings-Utskottet, dit en annan del af Riksdagsmannen Strinplunds motion blifvit remitterad, bifaller hvad Ekonomi-Utskottet här hemställt; men mig synas Rikets Ständer böra rätta sina beslut efter pröfvade grunder, men icke efter som

vindarne blåsa. Har Bevillnings-Utskottet ock tillstyrkt något, som med billighet och rättvisa icke vore enligt, så finnes ju, för rättelses vinnande härutinnan, appell till Riks-Stånden. Hvad jag för öfrigt nu vill ytterligare anföra, rörer detaljerna af det beslut, hvori Utskottet, efter tre à fyra voteringar, stadnat. Detta beslut står, med få undantag, i ordagrann öfverensstämmelse med motionen. Andra motiver inskötos endast, hvadan dessa och beslutet icke rätt väl harmoniera. Utskottet angifver neml. såsom skäl till sin gjorda hemställan den nytta berörde undersökning skulle medföra "såväl i historiskt, statistiskt som ekonomiskt hänseende." Jag vill icke bestrida denna nytta, men tror att denna utredning kan ernås på ett annat än det af Utskottet föreslagna sätt. Embetsmyndigheterna skulle, efter min tanke, ganska väl och tillförlitligen kunna utarbete de sammandrag, som i mom. a) här föreslås. En Committé finner jag för detta arbete icke erforderlig. Instructionen för denna Committé, sådan den i mom. b & c förekommer, kan jag ännu mindre gilla. — Den skall "undersöka och utreda, *med hvad rätt och för hvilka ändamål* samtliga Städerna i Riket, samt hvar och en isynnerhet, uppbära inkomster af tolag etc." Hvad nu beträffar "*med hvad rätt*," så grundar sig denna rätt, såsom vi vete, på Kongl. Resolutioner, hvilka äro kända, att undersökning derom icke behöfves, såvida meningen icke vore att undersöka Konungens grundlagsenliga rätt att gifva dessa Resolutioner, hvilken åtgärd jag för min del måste såsom vådlig afstyrka. Frågan åter "*för hvilka ändamål*" är af Kongl. Commerce-Collegium redan besvarad och utredd. Committeén skulle vidare utreda, "huru dessa inkomster rätteligen böra, enligt privilegier, författningar och taxor, betalas och uppbäras." Den skulle sålunda få det uppdraget att tolka och förklara Kongl. Resolutioner, hvilket väl må anses tillkomma Kongl. Maj:t och de af honom tillsatta myndigheter. Om det som der-

efter förekommer, eller att Committeén skulle undersöka, "*huruvida och i hvad ordning* ändring uti de, sådana Städernas inkomster rörande privilegier blifvit åstadkommen," gäller det samma hvad jag, rörande frågan "*med hvad rätt*" Städerna uppbära berörda inkomster, nyss anmärkt. Det är bekant nemligen, att en sådan ändring måste grunda sig på Kongl. Maj:ts höga beslut, och som alla dylika frågor hittills hafva ansetts tillhöra den ekonomiska lagstiftningen, hafva de tillkommit såsom hvarje annan författning af nämnda art. Det är Constitutions-Utskottets vid hvarje Riksdag åliggande att, efter tagen kännedom af Stats-Råds-Protokollerna, tillse, det berörda ordning varit den grundlagsenliga, och att, om det finner motsatsen, sådant hos Ständerna anmäla. Härvid anser jag man bör hvila, och bildandet af en Committé med detta åliggande obehöfligt, ja obehörigt. Den föreslagna Committeén skulle derefter tillse, "*huruvida* dessa inkomster användas *till de ändamål*, för hvilka de ursprungligen, tid efter annan, blifvit medgifne." Den skulle sålunda genomgå Städernas räkenskaper, controllera deras förvaltning och sålunda få ett åliggande, som kunde nog långt intränga på området af kommunala förhållanden. Den skulle vidare undersöka och utreda, "*dels på hvilken grund och under hvad vilkor all Ständerna tillhörande jord*" — "*blifvit dem öfverlåten, dels huruvida de vid upplåtelsen fästade vilkor blifvit af Ständerna i allo uppfyllda, och dels huruvida all den till Ständerna ursprungligen öfverlåtna jord eges och brukas af Städernas Borger-skap, eller om någon eller några delar deraf äro afsöndrade och till enskilt personer försålde eller förpantade.*" Jag förmodar, att med all den jord, som här omnämnes, dock endast förstås den donerade. Städerna ega dessutom mycken jord, som icke är af denna egenskap. Rörande de förekommande vilkoren, så hvilar, såsom af motionen synes, denna hemställan på den förutsättning, att Städerna blifvit donerade med jord, för att der-

på odla vissa uppgifna växtalster. Men att denna förutsättning icke eger grund, tror jag mig hafva i min reservation ådagalagt. Odlingen af vissa växtalster på stadsjord, hvartill dess egare på 1700-talet mera uppmuntrades än anbefalldes, kan icke anses såsom vilkor för besittning af en 100 år förut utan något sådant förbehåll donerad jord. Möjligt är, att en del af denna jord numera öfvergått till enskild egendom. Men en sådan öfvergång har icke kunnat ega rum utan iakttagande af laga former. Dessförutan har icke fastebref derå kunnat utfärdas. En undersökning härom blefve derföre, efter min tanke, lika besvärlig, som ändamålslös. En indragning till Staten af den sålda jorden vill jag hoppas icke ifrågakomma, och erlagd lösen för densamma blefve visserligen icke någon vinst för Statsverket. Ser jag åter på öfriga detalj-bestämmelser, om arbetets fortskyndande, befordrandet till trycket af de vunna upplysningarne, det tryckta arbetets utdelning åt blifvande Riksdagsmän m. m. m. m., så finner jag häruti småaktiga föreskrifter, med hvilka den enskilde Motionären väl kan framkomma, men Rikets Ständer, efter min åsigt, icke böra i underdånig skrifvelse nalkas Thronen. De röja en brådslande ifver, som i långt vigtigare frågor än denna förut icke blifvit spord.

Resultatet af hvad jag nu haft äran anföra är, att, ehuru jag anser samlandet af ifrågavarande upplysningar af vigt och nytta, jag likväl icke vill tillstyrka en underdånig skrifvelse af det innehåll och syfte som den föreslagna. Åtgärder önskar jag blifva ogjorda, som kunna intränga på egande-rättens helgd. En återremiss skulle jag derföre vördsamligen vilja tillstyrka.

Biskop *Heurlin*: Till en början får jag förklara, att jag icke missunnar Städernas Borgerskap de förmåner och privilegier, dem blifvit förunnade, och ej heller vill tillstyrka någon åtgärd, hvarigenom deras fri- och rättigheter skulle förnäras. Men öfver hela denna fråga hvilat ett dunkel, som ej blifvit

skingradt hvarken af Motionären eller Reservanten. När nu denna fråga en gång blifvit väckt och ådragit sig en större och allmännare uppmärksamhet, så anser jag af vigt i främsta rummet för Rikets Städer att frågan med alla dithörande förhållanden fullständigt utredes. 2:ne omständigheter hafva blifvit särskildt påpekade, särdeles af Reservanten, nemligen Tolagen och den till Städerna upplåtna eller donerade jord. Hvad nu först angår tolagen, så är historien om tillkomsten af de olika afgifter Stapelstäderna under denna titel uppbära ännu insvept i mörker. Ännu större mörker hvilar öfver sättet för deras användande. Man har fordom föregifvit att det är Städerna, som vidkännas dessa afgifter. Denna uppgift är oriktig. Tolagen är en beskattning på landet i det hela och då numera någon exporttull icke erlägges för i landet producerade varor, drabbar tolagen consumenterna af importvarorna, de må bo i Stad eller på landet. Importören förskjuter tolags-afgiften, men tager ersättning uti ökad försäljningspris. Tolags-avgifterna äro olika i olika Stapelstäder, men måste erläggas i hvarje Stapelstad, äfven om de sändas ifrån en Stad till en annan, och samma artiklar komma således att på 2:ne ställen beläggas med tolag, allt på Consumenternas bekostnad. Ursprungligen beviljades tolag åt Stapelstäderna till befrämjande af inrättningar, nödige för handel och sjöfart. Sedermera erhöilo vissa Städer utsträckta rättigheter, att uppbära tolag både af flere importartiklar och till högre belopp än först bestämdes och detta till helt andra ändamål än handels och sjöfartens befrämjande. Då nu tolagen utgör en beskattning på landet, måste medgifvas, att hvarje utsträckning eller förhöjning af densamma var en fördel, som vanns på landets bekostnad. Jag vill ej förneka att Städerna möjligen voro i behof af denna undsättning. Inkomsterna af tolagen synas icke vara tillräckliga för Städernas behof. Det slutar jag af de ökade och ständigt återkommande

anspråk på anslag af Statsmedel till hamnar m. m. Jag hänvisar till 6:te Hufvudtiteln och de flere enskilda motioner Stapelstädernas Representanter väckt. Det måste intressera folket och Rikets Ständer isynnerhet, att få utredt de olika sätt, hvarpå tolagen utgår i olika Städer, och de ändamål, hvartill dessa betydliga inkomster användas. Derföre att man önskar en dylik utredning bör man ej påbördas någon hemlig afsigt att vilja beröfva Städerna någon dem lagligen förunnad rättighet. Hvad vidare angår Stadsjorden, så är det sannt, att Konungarne, för att befrämja uppkomsten af Städer, till dem donerade jord. Vissa skyldigheter voro likväl vid upplåtelsen fästade. Huru dessa blifvit uppfyllede, derom har man ingen kännedom och reservationen lemnar icke eller derom någon tillförlitlig eller fullständig upplysning. Men deremot känner man, att den till Stadens gemensamma behof öfverlättna jord på olika ställen och i olika mån öfvergått i enskild mans ego, betraktas och försäljes såsom enskild egendom. Icke kan någon önska, att eganderätten, hvarpå man erhållit fasta, äfven om denna i första hand skulle oriktigt tillkommit, numera skulle förnärmas eller rubbas. Reservanten har anmärkt, att de föreskrifter om Städernas skyldighet att använda en del af sin donerade jord till planteringar, hvilka under den så kallade frihetstiden tillkommit, dels skulle stå i strid med den ursprungliga ovilkorliga upplåtelsen, dels icke innefatta någon bestämd befallning att så använda någon del af stadsjorden. Jag lemnar uppgiften i sitt värde, fullt bevisande är den för ingen del; ty en god del af den stadsjord, som öfvergått till enskild ego, har just under förevändning af plantering blifvit upplåten åt enskilda Stadsboer, hvilka förstått att derpå förskaffa sig fasta. Dessutom funnos äfven andra inom Staden boende medborgare, hvilka äfven egde anspråk på andel af den inkomst, den donerade jorden lemnade, t. ex. Lärarne vid Läroverken, och denna för dem afsedda

fördel har nästan alldeles gått förlorad. Dessutom, om man äfven ville medgifva, hvilket likväl icke kan medgifvas, att förhållandet med tolagen och stadsjorden vore fullständigt utredd, så hafva Städerna förstått att förskaffa sig andra privilegier och rättigheter, olika i olika Städer. Exempelvis vill jag anföra den s. k. 30:de-penningen, som i vissa Städer erlägges vid hvarje köp af fast egendom, hus eller stadsjord. För den tid, då detta privilegium beviljades, var deremot föga att anmärka. Hus och tomt i Städerna samt stadsjord fingo nemligen då endast egas och innehafvas af Städernas Borgerskap, och den afgift, som ålades, var således en beskattning på Borgerskapet. Men sedan Borgare-Ståndet medgifvit, att äfven andra medborgare få ega och besitta hus i Städerna och stadsjord, är förhållandet olika. Då nu både hus- och jordvärden högst betydligt tilltagit, finner man lätt huru mycket denna inkomst-titel ökat sig. Denna inkomst ingår till Stadens Cassa, som af Borgerskapet disponeras, utan att andra medborgare, hvilka likväl till Cassan lemnat betydliga bidrag, hafva någon andel i förvaltningen eller ens kännedom, huru medlen användas. Jag missunnar icke Städernas Borgerskap denna fördel, hvaraf de mångenstädes äro i behof. Att Städerna måste vara i betryck, kan man sluta deraf, att de ej mäktat aflöna sitt Presterskap. I de flesta Städer aflönas Presterskapet hufvudsakligast genom anslag af Kronotionde eller Städerna underlagda landtförsamlingar, s. k. präbenden. Städernas egna bidrag äro högst ringa och för Presterskapets utkomst otillräckliga. På flere ställen hafva desse präbende-församlingar sökt emancipera sig från Städerna; men dessa sednare hafva deremot protesterat, väl inseende, att, om emancipationen lyckades, skulle de fleste Stads-Pastorater nedsjunka till de svagaste i 3:dje Classen och blifva icke synnerligen värda att eftersträfvä. I några Städer erlägges af stadsjorden ingen tertial-tionde och såsom skäl för

denna befrielse eller detta undantag ifrån allmän lag, har jag hört åberopas Städernas privilegier; verkliga förhållandet härmed förtjenade att utredas.

Uti ett nyligen uppgjort förslag till löne-convention i Jönköping har tertial-tionde af stadsjorden icke kommit i fråga, men deremot har Staden sökt vinna disposition af den stadsjord som åt Pastor derstädes varit af ålder upplåten.

Doctor Stenhammar har ock vidrört en viktig punkt. Af ålder har det ålegat Städerna, att bygga och underhålla Skolhus och Boställsrum åt Skolans Rector. Fördelen att inom sig hafva ett Läroverk förtjenade väl denna uppoffring; men genom 1820 års Skol-Ordning stadgades, att inkomsten af lediga Ecclesiastika beställningar, vid hvilka nådår icke kommo i fråga, skulle tillfalla Läroverken och bilda en Byggnads-Cassa för Lärohus. Det ligger öppet, att detta skedde på Presterskapets bekostnad. I samma stund blefvo Städerna mindre benägna att bygga och underhålla Skolhus och hafva allt sedermera sökt afskudda sig detta urgamla och billiga åliggande och i stället kasta det på Stiftens otillräckliga Byggnads-Cassor. Med en aftagande benägenhet att själve lemna bidrag, hafva anspråk i tilltagande stått i jembredd. I de flesta Städer, måhända med undantag af Stifts-Städerna, vill man hafva utvidgade Läroverk, flere Lärare, ja jemväl alldeles nya Läroverk, Techniska Navigations-Skolor o. s. v., naturligtvis allt på Statens eller det allmännas bekostnad. Uti en af Rikets större Städer är fråga om en ny Läro-inrättning, hvilken skulle årligen kosta Staten nära hälften af hela den bevillning efter andra artikeln, hela Staden erlägger och hvaraf Borgerskapets bidrag för handel och näringar utgör en mindre andel. Vi få snart uti ett annat Betänkande se, huru en Representant inom Borgare-Ståndet sökt befrielse ifrån Städernas skyldighet att bekosta boställsrum eller hushyra åt Läroverkens Rectorer. Denna benägenhet att från sig på det

allmänna öfverflytta vissa Städerna af ålder åliggande skyldigheter framstår i flere olika riktningar. Så t. ex. har det ålegat Städernas Borgerskap att vid Krono-besigtningar af upphandlade medel eller leveranser biträda; skyldigheten kvarstår väl ännu, men emot ersättning i dagtractamente. Ett annat försök är gjordt vid denna Riksdag; det har af ålder varit stadgadt, att en af Magistratens Ledamöter skulle vid Ränteri-Inventeringar vara närvarande och i förvar hafva en af Ränteriets 3:ne nycklar; man skulle föreställa sig, att Residence-Städernas Magistratspersoner skulle ansett det som ett hedrande förtroende. Man ser nu, att det af dem uppfattas såsom ett onus, hvarifrån man söker befrielse. När man ser anspråken ständigt stiga och Städerna söka afskudda sig allt flere dem af ålder åliggande förbindelser, vore det viktigt att få fullständigt utredt, huruvida icke Städerna ega fullt motsvarande rättigheter och fördelar. Vigtigast synes det mig vara för Städerna sjelfva, att få alla dessa frågor fullständigt utredda.

Ifrån politisk synpunkt har jag icke betraktat frågan; blott i förbigående vill jag anmärka, huru en Ledamot af Borgare-Ståndet, som är Reservant, med en viss anspråksfullhet förklarar, att Borgare- och Bonde-Stånden ensamme representera det verkliga Svenska folket.

Vi höra och hafva länge hört talas om 2:ne privilegierade Stånd i motsats emot 2:ne oprivilegierade, hvilka skola digna under tyngden af skattebördorna. Städernas bördor synas icke vara tryckande, att sluta af de bevillnings-bidrag Städernas Borgerskap lemna. Om nu verkligen endast 2:ne Stånd äro privilegierade, så bör det utredas och bevisas; men en sådan utredning önskar man icke ifrån ett visst håll, ty man icke blott befarar utan inser nogsam, att det Stånd, som talar högljuddast om privilegierade Stånd, är just det, som åtnjuter de flesta och största privilegier och derjemte till Staten skattar minst.

För öfrigt beträffande Motionärens framställningssätt instämmer jag i Doctor Björlings reservation. Jag gillar fullständigheten uti Utskottets förslag, men vill ej motsätta mig återremiss, i händelse man önskar någon mindre modification i en eller annan punkt. Men då fråga blott är om en underdånig skrifvelse eller hemställan till Kongl. Maj:t, anser jag en återremiss öfverflödig; ty omöjligen kan jag föreställa mig, att Kongl. Maj:t uti den Instruction, Kongl. Maj:t för utredningens verkställande komme att utfärda, skulle medgifva någon rättighet, att granska lagligheten af Kongl. Maj:ts förut fattade egna beslut. Kongl. Maj:t är bäst i tillfälle att meddela föreskrifter för bästa sättet att vinna det sökta ändamålet. Jag slutar med upprepad förklaring, att jag anser denna fråga vara af största vikt i främsta rummet för Städerna och deras Borgerskap. Äfven om man vid denna Riksdag lyckas förqväfva motionen, är frågan derföre icke död. Och Motionärens förtjenst, att härpå hafva fäst en allmänare uppmärksamhet, kommer att qvarstå.

Med Biskop Heurlin förenade sig Doctor *Grafström* samt Prostarne *Forssell*, *Tegnér*, *Berlin* och *Cnattingi*.

Prosten *Lagergren*: Ehuru ej Ledamot af den Afdelning, som behandlat ifrågavarande motion, så och då ingen annan af Ekonomi-Utskottets Medlemmar uppstigit till Betänkandets försvar, må det ursäktas mig att med några ord besvara de anmärkningar som af en Reservant, Professor Carlson, emot det samma blifvit rigtade. Härvid förekommer först, det Reservanten förblandat motionen med Utskottets Betänkande, hvarigenom händt, det han mera reserverat sig mot sjelfva motionen än Betänkandet och i så måtto äfven genast i början skjuter förbi sitt mål. Han anför, huru Motionären hoppas, att Rikets Ständer skola låta tolagen mera komma Statsverket än enskilda Städer till godo, samt huru denne yttrar, med afseende på Stä-

dernas jord att rättvisan fordrar, det Staten återfår sin endast vilkorligt bortgifna egendom, af hvilken den redan alltför länge varit i mistning. Intetdera har Utskottet upptagit såsom sin mening. Reservationen häremot gäller sålunda motionen, ej Utskottets Betänkande.

Att frågan om tolagen, dess uppkomst, utbildning och nuvarande fördelning är ett dunkelt ämne, och ej ännu kan anses till fullo utredt, är af den föregående Talaren, Biskop Heurlin, till den grad ådagalagdt, att jag blott behöfver tillägga, det de af Reservanten åberopade auctoriteter sjelfve erkänna befogenheten af flera Motionärens anmärkningar, i så måtto att de redan långt före honom upptagit desamma. Så t. ex. Commerce-Collegium i dess Betänkande af d. 31 Dec. 1838, der det både talas om tolags-afgifternas olikhet i olika Städer och deraf uppkomna menliga inverkan för ortens omkringboende consumer, likasom om dessa inkomsters dragande till för dem främmande föremål, såsom fattigvård med flera andra slika omkostnader. Det var ock i anledning deraf, Kongl. Maj:t afgaf sin Nådiga Proposition om Tolagens reglering vid 1844 års Riksdag, hvilken Stats-Utskottet så knapphändigt afstyrkte, endast af skäl att Borgare-Ståndet förklarade sig deremot och för hvilket motstånd Preste-Ståndet ock gaf vika. Stats-Utskottets Betänkande återremitterades dock af Ridderskapet och Adeln samt Bonde-Ståndet, hvilket sednare likväl slutligen biträdde beslutet om afslag på den Kongl. Propositionen. I det hela befinner sig Tolagsfrågan äfven ännu på samma ståndpunkt.

I afseende på Städernas jord utgår Reservanten från den åsigt, att vid donationen deraf inga vilkor blifvit fästade, och att i följe deraf de vilkor, som i vissa Kongl. Bref på 1700-talet åberopas, skulle vara föga bindande, såsom först uppkommande ett århundrade efteråt. Så kan synas vid första ögonkastet, men i serien af de Kongl. Bref från 1600-talet angäen-

de vissa Städernas donationer, hvilka Reservanten anført, hade otvifvelaktigt äfven plats förtjenats för efterföljande stadgande, som bildar en vigtig mellanlänk mellan 16- och 17-hundratalets document uti ifrågavarande ämne. Kongl. Brefvet af den 25 September 1745 i afseende på huruvida fasta bör meddelas på den jord, som af framfarna Konungar blifvit Städerna donerad, svarar nemligen med en Kongl. Resolution af den 6 April 1664 (sålunda genast efter de af Reservanten anförde Kongl. Bref), att de åkrar, som äro af framfarne Konungar Staden till dess allmänna nytta skänkte och dess Borgerskap förundte till att häfda och bruka, icke kunna dragas under sådana vilkor, att hvar och en som hafver dem undfångit, må öfver dem hafva sådan förvaltning, som öfver sin egen grund och egendom, dertill uti Gåfvobrefven icke finnes något fundament — — — Häraf synes klart, att den åt Städerna af framfarne Konungar gifna jord just under de tider, som Reservanten anført, ej betraktades såsom någon sådan egendom, hvilken de kunde handhafva och förvalta som de ville, hvadan alltså vilkoren för förvaltningen kunde på olika tider af principalen eller Regeringen uttryckas olika. De Kongl. Brefven på 1700-talet, som bestämma dessa vilkor, sakna derföre icke den historiskt bindande kraft, hvilken Reservanten velat dem fränkänna. Och när man dertill lägger Kongl. Brefvet af den 27 April 1750, hvilket, i det det hänvisar till Landshöfdinge-Instructionen af 1734, förbjuder, att det som framfarna Konungar — — — hafva till Borgerskapets bruk och nytta gifvit, icke må ryckas derifrån och dragas under några särskilda personer, så skulle jag tro, att den bevisning för kraftlösheten utaf af Reservanten åberopade Kongl. Bref, han velat åstadkomma, bevisar just jemt ingenting, utan att nämnde Kongl. Bref tvärtom qvarstå med hela kraften af lydriad och efterföljd fordrande bud. Derföre dock icke sagdt, att någon från nu inne-

håfvande egare vill rycka en enda bit af deras egande jord. Här är blott fråga om en historiskt sann utredning med af en hvar medgifven i allo oqvald besittning af hvad nu besittes. Men denna utredning bör göras fullkomligt opartiskt, sålunda af flera personer, att hvarje förhållande må skärskådas från alla sidor, och sanningen så utrönas. Ty om det af en föregående Talare riktigt blifvit anmärkt, att Reservantens och Motionärens historiker fullkomligt motsäga hvarandra, så förefaller det så mycket egnare, att Reservantens historik i viss mån motsäger sig sjelf, ithy att då det är fråga om tolagen, då få Kongl. Bref gälla allt hvad de förmå och Reservanten tillägger dem all bindande kraft, men då ämnet angår villkoren för personel besittning af stadjord, då förnekas andra Kongl. Bref nästan allt värde och deras stadganden böra anses såsom både vacklande och föga tillämpliga.

För att nu återgå till hvad Reservanten under dagens discussion emot Utskottets Betänkande andragit, så har han sjelf tyckts medgifva behöfligheten af i punkten a) föreslagne sammandrag af författningar, men vid punkten b) förmenat, att Utskottets förslag att undersöka och utreda med hvad rätt och för hvilka ändamål samtliga Städerna i Riket uppbära inkomster af tolag med flere inkomst-titlar innebure ett klander af de Kongl. Bref, som dertill förläna dem rätt. Sådant är uppenbart ett misstag af Reservanten, enär Utskottet uttryckligen förklarar, att den önskade undersökningen endast afsåge historiska, ekonomiska och statistiska ändamål. Något politiskt syfte kan icke igenfinnas i Utskottets förslag och som en partisak har det aldrig tänkt sig förordandet af sjelfva Committéen. Likalitet synes Utskottet vara förtjent af förebråelsen att vilja tolka Kongl. Maj:ts Bref och liksom ange att Grundlagen blifvit öfverträd, då det föreslår en undersökning (märk alltid från historisk ståndpunkt) huruvida och i hvad ordning ändring

uti de, sådane Städernas inkomster rörande privilegier blifvit åstadkommen, samt huruvida dessa inkomster användas till de ändamål, för hvilka de ursprungligen, tid efter annan, blifvit medgifne. Ingen af Utskottets Medlemmar har yttrat, och jag skulle tro, ej heller tänkt, att Grundlagen genom någon ändring af dessa inkomster blifvit öfverträdd, icke heller, för det de i historiskt, statistiskt och ekonomiskt hänseende önska i härmed sammanhang egande ämnen en utredning, vilja de på något sätt tolka, hvad Kongl. Maj:t härutinnan beslutat. Intet ord i Betänkandet finnes ditåt. Det är blott Reservanten, som orätt och på sitt vis tolkar Utskottets ord.

I afseende på punkten c) har Reservanten yttrat, det någon undersökning vore öfverflödig, enär den mesta jorden skulle tillhöra Städerna ursprungligen utan alla vilkor. Huru dermed förhåller sig kan redan till en del ses af den utaf mig nyligen åberopade Kongl. Resolution af den 6 April 1664, liksom huru all afsöndring till enskilda af Städernas jord redan 1734 genom Landshöfdinge-Instructionen förbjöds. Hafva dessa stadganden i allo blifvit hållna och ingen anmärkning, emot hvad ofta förmodas, i detta hänseende ligger Städerna till last, kan den föreslagna undersökningen ej lända annat än Städerna till fördel, såsom skingrande en så villfarande förmodan.

De öfriga af Utskottet angifna punkterna äro tämligen oskyldiga, och ehuru ätven jag skulle önskat mindre detaljerade bestämmelser i flera afseenden i detta Betänkande, anser jag dock återremiss obehöflig, utan får vördsamligen tillstyrka bifall till det hela, sådant det nu befinner sig.

Domprosten *Reuterdaahl*: Vore grundade farhågor tillstades och kunde det låta tänka sig, att man genom beviljandet af den föreslagna undersökningen blefve inledd uti fordna tiders reductionsåtgärder, skulle ingen mera ifrigt än jag motarbete

förslagets antagande. Jag känner för väl orättvisan, våldet och otillbörligheten, som i dessa reductionsåtgärder uppenbarade sig, för att icke med största vedervilja betrakta allt som på minsta sätt kunde syfta till deras förnyande. Men så vidt jag kan bedöma, är här icke fråga om något dylikt; ty förslaget åsyftar ingen rubbning uti bestående förhållanden eller gällande rättigheter, utan endast vinnande af upplysningar om det förhandenvärande, upplysningar, hvilka, långt ifrån att föranleda rättigheternas upphäfvande, kunna och böra tjena till deras befastande. Att deremot söka hindra en undersökning, sedan frågan derom blifvit väckt, skulle gifva näring åt tviflet och hafva med sig olyckliga följder. Om under den fordna reductionstiden dylika upplysningar sökts och vunnits, så hade utan tvifvel många af dess vederstyggligheter uteblifvit. Jag kan således icke dela de yttrade farhågorna och instämmer med Biskop Heurlin, att det företrädesvis för Borgare-Ståndet sjelft är af högsta vikt att förslaget vinner framgång. Erhålles genom dess bringande i verkställighet de åsyftade upplysningarne, skall ingen heldre än jag söka medverka till upprätthållande och skyddande af Städernas lagliga fri- och rättigheter.

De mot förslagets detaljer framställda anmärkningar äro redan undanröjda af näst föregående Talare och jag behöfver således dervid icke fästa mig. Jag anmärker blott, att det ingalunda är föreslaget, att gifna bestämmelser skulle pröfvas eller upphävas, utan åsyftas allenast att vinna kännedom om beskaffenheten af dessa bestämmelser, äfvensom om arten af de särskilda rättigheter, hvilka Rikets Städer i allmänhet och hvar och en för sig tillgodonjuta. Måhända kan uti förslagets detaljföreskrifter ett och annat befinnas mindre tjenligt, men meningen kan icke hafva varit att lemna en fullständig instruction. Dess utfärdande tillhör, såsom redan blifvit erinradt, Kongl.

Maj:ts

Maj:ts Nådiga omsorg, och det kan förväntas, att vid ärendets ompröfning de ändringar och tillägg i detta hänseende nog vidtagas, som finnas behöfliga.

I afseende på sättet för undersöknings verkställande, kunna olika vägar väljas. Utskottet har föreslagit en Committé; någon eller några af Reservanterne hänvisa till Rikets Embetsverk. Mig vill det synas som detta särskilta arbete blefve nog betungande för Embetsverken, hvilka förut hafva tillräckligt att besörja, och bör väl dessutom målet säkrast och bäst vinnas, om verkställigheten öfverlemnas åt insigtsfulle personer, dels utom Embetsverk, och dels inom skiljda Embetsverk, som handlägga olika ärender. Antalet behöfver icke vara stort. Hufvudsaken är att män utses, som besitta sakkännedom och skarpsynthet. Någon stor kostnad tyckes icke heller behöfva komma i fråga, så framt de Committerade väljas bland Hufvudstadens Embetsmän och arbetet der företages under lätt och ymnig tillgång till de källor, ur hvilka upplysningarne böra hemtas.

När jag ur dessa synpunkter betraktar saken och då jag icke kan annat finna än att i flere hänseenden en verklig bättnad skulle af förslagets verkställande blifva en följd, röstar jag utan betänksamhet därför och tillstyrker bifall till förevarande Utlåtande.

Häruti instämde Professor *Lindgren* och Prosten *Schram*.

Doctor *Sandberg*: Utan att i dessa ämnen ega någon grundligare kännedom synes det mig dock nästan afgjort att alla privilegier och förmåner, liksom alla servituter och skattetitlar i vårt land efterhand uppkommit ifrån de äldsta tiderna allt efter tidehvarfvens olika anda och skiljaktiga opinioner om hvad som lämpligast och bäst kunde befrämja Samhällets ända-

mål. För landets skydd sammanskötes *Skeppsvist* och *Ledungslawa*; och derifrån sannolikt våra jordeboksräntor. Då krigare-bragder utgjorde kronan af mensklig storhet, fick Odal-mannen *frälsa* d. ä. skattefria sin jord genom krigstjenst till häst. Härifrån Adels privilegier. En annan tid kom som för jordisk egendom ville köpa himmelska skatter, och kyrkor och kloster och Presterskap begåfvades med rika testamenten. Ett tidevarf af andra åsigter mente att Samhällets förkofran berodde på tredje Ståndets tillväxt och utveckling, hvadan stadsprivilegier utfärdades, jordegendomar donerades och förmåner beviljades till Städerna för befrämjandet af handel och näringar. Allt detta och mycket annat, t. ex. den märkvärdiga hemmantalsröntan som uppväxt på historisk grund, förtjente en noggrann undersökning. Den som nu är i fråga inskränker sig till Städernas förmåner och skyldigheter, men man vill alldeles icke att den skall leda till något practiskt resultat. Det skulle blott vara ett historiskt intresse som man vill tillfredsställa. Ehuru motionen åsyftar något mera, så torde det väckta förslaget likväl icke böra undertryckas. Likgiltigt synes mig vara om undersökningen sker af vetenskapsmän, eller af något Kameralistiskt Embetsverk eller af en Committé. Blir Committéen fåtalig och kan lösa sin uppgift så fullständigt som Skatteförenklings-Committéen, så synes denna utväg vara att föredraga. Skulle det då blifva ådagalagdt att Städerna, såsom Motionären antyder, hafva utomordentligt stora förmåner, så har en Reservant i Utskottet, Hr Gustafsson, lofvat att låta föranstalta en lika genomgripande undersökning i afseende på landet, hvarigenom det tilläfsventyrs skulle komma att visa sig att vi, på ett eller annat sätt, äro *privilegierade allesammans*. Häraf kunde man kanske vidare föras till den öfvertygelsen att antingen de fleste mycket omordade privilegierna äro på Samhällets närvarande ståndpunkt af föga vigt, eller också, hvad

som utan tvifvel är det rätta, att numera inga andra privilegier behöfvas än blott att kraftiga åtgärder vidtagas och alla hinder undanröjas för Samhällets utveckling till befordran af det högsta möjliga andeliga och lekamliga välstånd för alla dess medlemmar. För att i framtiden kunna framkalla en sådan öfvertygelse må alla möjliga undersökningar företagas, och jag vill fördenskull icke heller motsätta mig den nu föreslagna.

Lector *Wallman*: Jag anser mig i en fråga af den beskaffenhet, som förevarande, böra uttala min öfvertygelse, och tror, att det är hvarje Representants pligt vid behandlingen af ärenden af större och allmännare vikt. Jag börjar med den förklaring, att Motionären genom sitt mod att söka utreda en viktig, men i anseende till egna förhållanden grannlaga fråga, och det öppna sätt, hvarpå han för detta ändamål uppträdt, snarare synes mig förtjena loford, än det bittra klander han i reservationerna uppburit. Den ofta och stundom med en otvetydig syftning att derigenom söndra samhällsclasser, hvar för sig aktningsvärda och bidragande till det helas bestånd, framkastade anklagelsen mot de såkallade privilegierade Stånden, hvilka skola vara i besittning af undantagsfördelar på det öfriga Samhällets bekostnad och för detsamma förnärmande, har redan förut mer än en gång framkallat ett motsatt påstående, att de oprivilegierade Stånden i sjelfva verket äro de som innehafva de största och mest betydande särskilta förmåner och således äro företrädesvis privilegierade. Denna fråga är icke blott en hederssak: den är af en stor vikt vid bedömandet af anspråk och framställningar, som vid särskilta tillfällen komma under Rikets Ständers pröfning, och behörigen utredd skulle den otvifvelaktigt undanrödja många anledningar till missförstånd och söndringar inom Riks-Stånden och folket.

Det vore att misskänna den välgörande inflytelsen af Städernas industriella verksamhet öfver hela landet, om man fram-

kallade åtgärder, hvilka komme att undergräfvad deras bestånd, eller lägga hinder för deras blomstring och utveckling, och jag förklarar på förhand, att om den undersökning, här blifvit föreslagen, skulle leda till sådana våldsamma, mer eller mindre orättvisa åtgärder, som af Gustaf Wasa vidtogos emot Kyrkan och af Carl XI mot Sveriges Adels-Stånd, jag skulle vara den förste att afstyrka hvad Utskottet föreslagit; men jag tror icke att någon reduction af Städernas eller Borgare-Ståndets af mång-årig häfd befastade förmåner är åsyftad eller kan komma i fråga, om än Motionären på visst sätt antydt en sådan afsigt. Det är icke vid den senares, utan vid Utskottets förslag jag fäst mig, då jag för min del bifaller i hufvudsaken hvad Ekonomi-Utskottet tillstyrkt, rörande en fullständig utredning af förhållandet med Städernas privilegier, förmåner, fri- och rättigheter. En sådan utredning, hvilken skall fylla en lucka i Sveriges statistik och hvaraf resultaterna måste blifva lika upplysande och vägledande för kännedomen af fäderneslandet, som för Statsmakterna, kan, efter min öfvertygelse, hvarken, såsom Professor Carlson i sin reservation förmodar, anses vara öfverflödig eller öfverlemnas åt Embetsmyndigheterna, eller, såsom en annan Reservant förmenar, betraktas endast såsom ett vetenskapligt uppdrag, föremål för Professorerna i Stats-Ekonomien vid Rikets Universiteter.

Professor *Carlson*: Endast i största korthet anhåller jag att få besvara några af de anmärkningar, som under discussionen blifvit gjorda mot min, i reservationen mot BetänkanDET, framställda åsigt.

Förhållandet med tolagen är verkligen, efter min tanke, utredt genom de förnyade utlåtanden, Commerce-Collegium i detta ämne till Kongl. Maj:t ingifvit. Det är förundransvärdt, att en Committé begäres för utredande af de olika sätt, hvarpå tolagen i Städerna utgår, äfvensom med hvad rätt Städerna uppbära

tolag, då Rikets Ständer vid sednaste Riksdag sjelfva bestämt grunderna för tolagens utgörande i Rikets alla Stapelstäder, enligt Kongl. Maj:ts framställda förslag, samt dervid uttryckeligen förklarar, att ingen *förminskning* i Städernas inkomster af tolagen skulle ega rum.

Riktigheten af den i reservationen framställda åsigt, i afseende på Städernas skyldighet att plantera vissa växter på sin donerade jord, har blifvit bestridd, på den grund att jag skulle hafva utelemnat ett dithörande Kongl. Bref af den 26 September 1745, hvilket hänför sig till ett annat Kongl. Bref af den 6 April 1664. Äfven om detta sistnämnda Kongl. Bref handlade om det af mig afhandlade ämne, skulle det likväl icke på sjelfva saken hafva något inflytande, enär det, ehuru gifvet under 1600-talet, likväl är *yngre* än nästan alla donationer af jord till Städer. Men nu vederlägger inkastet sig helt och hållet sjelft i följd deraf att dessa Kongl. Bref röra ett helt annat ämne. Det Kongl. Brefvet af d. 6 April 1664, som afser ensamt Upsala Stad, tillkom på grund af Borgerskapets i Upsala hos Kongl. Maj:t anförda besvär deröfver, att Landshöfdingen förändrat *fördelningen* af några till Staden donerade åkrar; på dessa besvär resolverar Kongl. Maj:t, att Landshöfdingen haft full rätt till en sådan åtgärd, "alldenstund de åkrar, som äro af framfarna Konungar Staden till dess allmänna nytta donerade, och dess Borgerskap förunte till häfda och bruka, ju icke kunna dragas under sådana vilkor, att *hvar och en* som hafver dem undfångit, må öfver dem hafva sådan disposition, som öfver *sin egen hafvande grund och egendom*, efter som derpå uti donationerna icke finnes något fundament och dessutan på sådant sätt följa skulle, att bemälte åkrar, efter handen och i längden, måtte lända *Staden och Borgerskapet* till liten eller ingen nytta." Det är mer än tydligt, att här är fråga om huruvida *några vissa personer* ega rätt att anse

dessa åkrar såsom sin *enskilda* egendom, i motsats mot Stadens, men icke på det ringaste sätt om *Stadens rätt* att, såsom kommun, besitta dessa åkrar. Denna bekräftas tvärtom i Brevet på det kraftigaste och hänföres i öfrigt till Gåfvo-Brevet. Det är således endast genom ett rent misstag, denna Kongl. Resolution för Upsala Stad kunnat tagas såsom innebärande en förminskning af Städernas genom Donations-Brefven gifna eganderätt till jorden och i följe deraf en rätt att ålägga dem plantering. Det Kongl. Brevet af 1745 är åter tillkommet i följd af Åbo Hof-Rätts förfrågan, om Ny Carleby Stad egde försälja sin jord, och fasta derå kunde meddelas. Hvertill Konungen svarar, att då jorden vore till Stadens allmänna gagn och nytta donerad, finge den icke alieneras, utan borde till *allmänt bästa* användas. Huru detta kan ega något sammanhang med en skyldighet för Städerna, att till några vissa planteringar af tobak, färgväxter e. d. använda sin jord, är för mig oförklarligt. Det anbefaller endast att jorden skall bibehållas i Stadens ego, i ändamål att Staden, för sina allmänna behof, må fortfarande deraf draga inkomst.

En högt aktad Talare har medgifvit att vissa detaljer i den för Committéen uppställda Instruction vore mindre lämpliga, men att Kongl. Maj:t kunde rätta dem. Men om det förra medgifves, anser jag rättelsen heldre böra här ske, än att Rikets Ständer skulle i ett ämne, som rörer Konungens makt och corporationers rättigheter, till Kongl. Maj:t frambära önskningsom de sjelfva finna mindre lämpliga.

Det är icke af mig, som tanken på en tid, liknande reductionens, vid detta ämne blifvit väckt; men skulle denna liknelse innebära någon sanning, upprepar jag uttrycket af min fasta öfvertygelse, att hvarje åtgärd bör undvikas som kan leda fäderneslandet in på en så olycksbringande bana.

Doctorerne *Pettersson* och *Wallin* förklarade sig instämma uti de af Biskop Heurlin, Domprosten Reuterdahl och Prosten Lagergren i ämnet yttrade åsigter.

Doctor *Broman*: Flere af de efter mig i denna fråga uppträdande Talare tyckas hafva så missförstått mitt förra yttrande, som skulle jag antydt att sådana åtgärder med Städernas jord borde eller kunde komma i fråga, som, i afseende på Kyrkans egendomar, voro följder af Westerås Recess, och i afseende på Adeln, af Konung Carl XI:s reduction. Jag måste derföre reservera mig emot dessa missstydingar. Jag har sagt, att dessa händelser synas hafva föresväfvat Motionären, och hemtat anledning dertill, utom af särskilta ställen i sjelfva motionen, af dessa i Utlåtandet pag. 5 förekommande ord: "Under sådana förhållanden fordrade rättvisan, att Staten återfinge sin endast vilkorligt bortgifna egendom, af hvilken den alltför länge varit i mistning;" hvaremot mina ord föllo sig sålunda: "Städerna hafva dock nu en stor fördel och ett värn, som Kyrkan och det första Ståndet icke egde, uti rättslärans utbildning och en lagbunden Regering, hvilka tillförsäkra dem, att hvarken enväldsmakten eller afunden kunna dem något frånhända." Mig synes, som dessa mina ord icke bordt kunna misstydas, eller mig föreventas att jag skulle velat väcka fruktan för återväckandet af lordna tidens styggelser.

Contracts-Prosten *J. C. Söderberg*: Jag anhåller om ursäkt, om jag för några ögonblick kommer att upptaga Högv. Ståndets tid; men då jag på Utskottets Afdelning deltagit uti ärendets behandling, anser jag mig nu icke böra förblifva helt och hållet stillatigande. Jag kan intyga, att Afdelningen betraktade frågan endast ur ekonomisk synpunkt, utan att afse det politiska syfte, som man velat finna uti motionen. Vi sökte att derifrån afskilja allt som kunde bära politisk färg eller

tycktes kunna gifva anledning till bitterhet och söndring; och det förtjenar erinras, att de Ledamöter af Borgare-Ståndet, som reserverat sig uti föröfrigt skarpa ordalag, ändock icke satt sig emot den ifrågasatta undersökningen, hvilken inom Afdelningen ansågs kunna blifva till fördel för Städerna sjelfva, hvilkas innevånare icke i allmänhet egde fullkomlig kännedom om sina egna tillförsäkrade rättigheter och tillhörigheter. Det synes således icke vara skäl att afböja förslaget verkställighet, och jag kan ej instämma med dem, som anse hela saken ej kunna leda till annat än en statistisk forskning, hvarpå ingen åtgärd skulle följa. Det är svårt på förhand veta, huruvida ej anledningar till verkställbara rättelser kunna förekomma, och hvilka således utan tvifvel böra vidtagas. Ännu finnas dessutom Städer, som ega odisponerad stadsjord. En blifvande undersökning, om den icke kan åstadkomma rättelser uti alla redan skedda afsöndringar, bör åtminstone verka dertill, att Staden i framtiden icke afhändes någon del af den jord som nu finnes kvar, och härigenom skulle en vinst i främsta rummet beredas åt Städerna sjelfva. Hvad beträffar Professor Carlsons reservation, så är undersökningen så mycket mindre öfverflödig, som utan en sådan man aldrig lærer riktigt kunna få reda på innehållet af de handlingar, på hvilka eganderätten till den doneerade jorden grundar sig, äfvensom om ändamålet, hvartill jorden blifvit upplåten. I afseende på de exempel han tillfälligtvis anfört, har jag, hvilket ej Professor Carlson tyckes känna, verkligen hört, att någon del af Carlstads närmaste kålgårds område skall vara skänkt till Botanisk trädgård och promenadplats vid Skolan, och af de till Staden Åmål doneerade hemmanen har en del genom särskilta Konungabref från samma tid, enligt utdrag som jag sett förevisade i Dom-Capitlet, blifvit anvisade åt Presterskapet och Skolan derstädes. Redan tidigt och till och med på 1400-talet förekomma för Städerna stadgade vilkor, att till

Stad donerad jord skall användas till hamp- och linodling; hvaraf synes, att dylika stadganden icke ensamt tillhöra den s. k. frihetstiden. Detta anföres exempelvis för att häntyda på undersökningens behöflighet.

Att denna undersökning skulle öfverlemnas åt särskilda Embetsverk eller uppdragas åt Vetenskapsmän, synes mindre lämpligt. De förre torde redan hafva tillräckliga göromål att besörja än att kunna åläggas sådant utöfver sin skyldighet, och en lärd forskning skulle företagas ur annan synpunkt, än som leder till det åsyftade resultatet. Tillförordnas deremot en Committé, komma flere personer från särskilda Embetsverk att uti arbetet deltaga, hvilket för utredningens art, och det vitsord åt densamma bör tillerkännas, elter mitt förmenande synes vara tjenligast.

Då jag för öfrigt icke befarar, att några bestående rättsförhållanden skola rubbas genom den ifrågakämda undersökningen och icke ser några vådliga följder, äfven om den skulle i framtiden utsträckas till utredning af andra Stånds privilegier, instämmer jag med dem som yrkat bifall till Ekonomi-Utskottets förevarande Utlåtande.

Biskop *Heurlin*: Jag är numera för gammal att med en yngre Professor inlåta mig i någon disputationsofning, hvaråt äfven tid och rum icke väl egna sig. Kongl. Maj:ts vid sista Riksdag om Tolagen aflättna Proposition var mig icke obekant. Den angick blott reglering af tolagen för framtiden och Städernas ersättning för uppburen tolag, hvilken skulle läggas till tullsatserna. Men den vidrörde alls icke frågan huru tolagsinkomster på så olika sätt i olika Städer tillkommit och ännu mindre huru dessa inkomster af Städerna användas. De exempel jag framdrog på andra privilegier, fördelar och inkomster, vissa Städer åtnjuta, kunna alls icke anses som nya, med denna

fråga främmande motioner. Jag hänvisar Professor Carlson till Utskottets eget Betänkande, der, efter orden Tolag, Bro- Väg- Lästpenningar m. m. läses: *med flere andra inkomsttitlar.*

Doctor *Björkman*: En värd Talare har yttrat, att hvarje Representant borde i denna vigtiga fråga uttala sina åsikter. Jag anser detta rätt, och vill derföre öppet förklara, att sanningen här synes mig ligga på Professor Carlsons sida. Skälen för detta mitt omdöme äro hufvudsakligen framställda redan i Professorns förtjenstfulla reservation, och i dag af honom ännu fullständigare utvecklade. Alla Talare, som kommit till motsatt resultat, och föjaktligen vilja bifalla Höglofl. Utskottets Ut-låtande, hafva elter mitt förmenande ej allvarligt nog betänkt den oro, den afund, den söndring, som genom den föreslagua, nära nog inquisitoriska åtgärden möjligen kan frammanas. Man säger visserligen, att frågan har ingen politisk syftning; att blott de tvifvel, som förefinnas om vissa Städernas rättigheter, böra upplösas; att endast det dunkel, som hvilar öfver vissa Städernas skyldigheter, bör belysas, och att vid denna belysning ingen rubbning af gammal häfd, intet upphäfvande, ingen reduction af Städernas privilegier, ingen kränkning af deras i administrativ väg stadgade författningar, utan blott en behöflig ledning för deras rättvisare beskattning bör afses och eftersträvas. Men vill man verkligen intet annat, än vinna fullständig historisk kunskap om alla Svenska Städens donationsbref och privilegier, så kan densamma säkrare och utan den kostsamma och uppseende väckande åtgärd, som Höglofl. Utskottet föreslagit, erhållas på annan väg. Offentliggörandet af alla berörde gamla handlingar och de förändringar desamma intill 1809 undergått kan väl ändamålsenligast uppdragas åt en eller annan skicklig person under vederbörande Embetsmyndigheters uppsigt. Rörande Städernas behöriga beskattning lemna numera 57 och

60 §§. i Regerings-Formen Rikets Ständer fria händer, och om tolagens utgörande i alla Rikets Stapelstäder hafva sednast 1848 begge Statsmakterne beslutat.

Öfverläggningen förklarades härmed fulländad, hvarefter uppå derom gjord proposition Högv. Ståndet fann godt Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets berörde Utlåtande N:o 59 bifalla.

§. 5.

Föredrogs *Bevillnings- och Ekonomi-Utskottens* Betänkande N:o 2, i anledning af väckta motioner om bestämmande af medelporto samt införande, i sammanhang dermed, af åtskilliga andra förändringar i afseende å inrikes Brefvexlingen.

Lades på bordet.

§. 6.

Föredrogs och bordlades *Lag-Utskottets* Betänkande N:o 13, i anledning af väckt fråga, angående dels förändring i ordningen för val till Härads-Nämnd, dels ock minskning i det antal Nämndemän, som fordras för fullsuten Rätt.

§. 7.

Föredrogs ånyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Utlåtande N:o 63, i anledning af väckt motion om vidtagande af åtgärder till reglerande af Postiljonernes löneförmåner.

Bifölls.

§. 8.

Vid förnyad föredragning af *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Utlåtande N:o 64, i anledning af väckt motion om befrielse för Wexiö samt Rikets öfriga Stilts-Städer att bekosta boställsrum eller hushyra åt Skolornas Rectorer, blef detsamma af Ståndet bifallet.

§. 9.

Föredrogs ånyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Utlåtande N:o 65, i anledning af väckt motion derom, att tillåtelse för Arrendator af Kronolägenhet, att till annat än lägenhetens behof använda derå befintlig skog, icke måtte hädanefter meddelas.

Bifölls.

§. 10.

Föredrogs ånyo *Banco-Utskottets* Memorial N:o 20, med hemställan om afskrifning af 2:ne Odlingslån.

Bifölls.

§. 11.

Föredrogs ånyo *Banco-Utskottets* Utlåtande N:o 21, öfver gjorda ansökningar om ersättning för förlorad inkomst i följd af de s. k. småsedlarnes upphörande.

1:sta punkten.

Doctor *Sandberg* begärde härvid ordet och yttrade: Jag får vördsamt åberopa den motiverade reservation, som åtföljer Betänkandet. Att de nu indragna småsedlarne på 16, 12 och 8 sk. varit för Banken utomordentligen kostsamma, det visar sig af de otaliga ersättnings-anspråken, både vid föregående, vid denna och säkert äfven vid kommande Riksdagar, hvarigenom en mängd Tjenstemän och Arbetare fordra godtgörelse för den arbetsförtjenst som de hade med dessa sedlar, så länge de tillverkades, men som nu upphört då sådana sedlar icke mera utgifvas.

Sistliden Riksdag beviljades ersättning med $\frac{2}{3}$:delar af hvad som betaltes för namnteckningen under småsedlarne, så länge den egde rum; och man hade kanske velat anse vederbörande Herrar Commissarier härmed äfven godtgjorda för hvad de

åtnjutit för de förslitna sedlarnes öfverkorsning, särdeles sedan de nu voro befriade från både skrifningen af sina namn och från öfverkorsningen och allt annat bestyr med småsedlarne; och desse Embetsmän innehafva den högsta lönegrad inom Bancoverket.

Om dessa ytterligare ersättningar, som fordras för mistad arbetsförtjenst vid sedel-korsningen, beviljas nuvarande Commissarier, uppkommer genom allt detta en betydligare lönetillökning, men de Commissarier som hädanefter utnämnas kunna icke känna sig rätt väl belätne med vida mindre löneförmåner än deras kamrater, med hvilka de hafva enahanda ansvar och göromål, och skola säkert en annan gång begära samma lönetillökning som desse.

Arfvodet för de förslitne småsedlarnes öfverstrykning eller korsning med en pensel doppad i svärta, för hvilket ersättning nu fordras, har i medeltal uppgått till 233 $\frac{1}{2}$ R:dr B:co årligen för hvar och en af Bankens 17 Commissarier och således tillsammans ej långt från 4000 R:dr, som motsvarar 2:ne Commissarie-löner. Samma småsedlars skrifning, d. v. s. namnunderskrift, contrasignation, numerering och datering torde hafva kostat minst dubbelt så mycket eller 8000 R:dr, motsvarande 4 Commissarie-löner i högsta tjänstegrad. När nu både skrifning och öfverkorsning af dylika småsedlar alldeles upphört, och dessa arbeten motsvarade ej mindre än 6 af de högsta Tjenstemännens löner och göromål, så tyckes det vara påtagligt att några tjänster skulle kunna indragas och derigenom tillgångar beredas att, i fall sådant är af nöden, förbättra lönerna för de öfrige Tjenstemännen, hvilkas tid och krafter då blifva fullt upptagne.

Efter min öfvertygelse är detta den rätta vägen man borde beträda för att bereda både *tillräcklig lön* och *tillräckligt ar-*

bete åt Tjenstemännen så väl inom Banken som inom andra Corpser och Embetsverk.

Men alldenstund dessa åsigter sannolikt icke hafva synnerligt medhåll inom detta Högv. Stånd och då man vid ett föregående tillfälle klandrat mig för det jag först *efter* beslutens fattande anmälte min reservation, anhåller jag nu vördsamt att *på förhand* få reservera mig emot de beslut Högv. Ståndet kommer att fatta i afseende på de förslag detta Betänkande innehåller.

Professor *Selander*: Som Doctor Sandberg genom sin framställning icke tyckes halva för afsigt att motverka bifall till hvad Utskottet här föreslagit, kunde ett genmäle måhända vara öfverflödigt. Jag tillåter mig likväl till svar anföra några ord. Han förmenar, att förbättrade lönevillkor för Bankens Commissarier och öfrige Tjenstemän endast borde ifrågakomma, i den mån en blifvande reduction af tjänster inom detta Verk dertill lemnat tillgångar. Men i sådant fall torde deras lott blifva en lång och kanske hopplös väntan. Hvad för öfrigt ifrågavarande ersättning vidkommer, så kunna Commissarierne anses derpå ega grundade rättsanspråk, alldenstund deras fullmakter tillerkänna dem tillgodonjutande af med tjänsten förenade lön och *andra* förmåner. Till dessa sednare räknades obestriddigen den inkomst, som tillkom dem till följe af befattningen med de nu upphörde skillingssedlarne, och man vill påstå att om de inför domstol sökte göra sina anspråk gällande, skulle de svårligen kunna frändömas rättigheten att fortfarande uppbära fulla arfvodesbeloppet. Då emedlertid nu endast två tredjedelar af detta belopp föreslås att till dem utgå, och då Commissarierne, för hvilka det icke är tillåtet att innehafva annan tjänstebefattning, äro urståndsatte att använda en möjligen ledig tid för beredande af någon stadigvarande inkomst på annat håll, synes all billighet tala för bevil-

jandet af den föreslagna ersättningen, och jag tillstyrker alltså bifall till denna punkt af Utlåtandet.

Häruti instämde Doctor *Björkman*.

Prosten *Almqvist*: Alldeles i motsats till föregående Talare, har jag funnit Doctor Sandberg ogilla Betänkandet, så att han till och med förskottsvis deremot inlagt sin reservation. Jag kan också icke neka, att de beständigt återkommande anspråken på ersättningar och löneförhöjningar från Bankens Tjenstemän äro mindre behagliga. För att minska obehagligheten af nuvarande ersättnings-fråga, ville jag föreslå att Högv. Ståndet uppskjuter med afgörandet af förevarande Utlåtande, tildess en inom Banco-Utskottet väckt motion om indragning af 2 eller 3 Commissarietjenster blifvit afgjord. Denna motion har blifvit remitterad till Banco-Fullmäktige för att inhemta deras utlåtande, huruvida icke någon indragning i Tjenstemanna-personalen skulle vara möjlig, sedan besväret med småsedlarnes behandling numera i det närmaste upphört, och snart alldeles försvinner. Framgången af denna motion har sannolikhet för sig, då billigande yttranden till och med af Banco-Commissarierna blifvit försporade i detta hänseende. Sedan denna sak blifvit afgjord, skall detta Utlåtande lättare bifallas, hvarföre jag tillstyrker att detsamma tills vidare måtte få förblifva oafgjordt.

Professor *Agardh* instämde häruti.

Doctor *Wallin*: Jag förenar mig med Professor Selander och afstyrker en återremiss, såsom, efter min tanke, icke ledande till ändring af hvad Utskottet, på goda grunder, tillstyrkt och föreslagit. Hvad Doctor Sandberg deremot, dels i sin reservation, dels nu, invändt, synes mig vara, hvad man kallar, en demonstratio ex absurdo. Han kommer nemligen till det föga sannolika resultat, att hädanefter utnämnde Commissarier äfvenledes skulle vilja eller kunna göra anspråk på nu ifråga-

varande *ersättning*, hvilken dock naturligtvis blott kan tillkomma dem, som haft befattning med småsedel-öfverkorsningen och gått miste om det derföre dem tillkommande arfvode. Desse åter hafva, på grund af för dem utfärdad fullmakt, till denna ersättning en fullkomlig rätt. Beträffande åter den inom Banco-Utskottet väckta motionen om indragning af en eller tvänne Commissarie-tjenster, anser jag densamma med afgörandet af förevarande fråga ega föga gemenskap. Utgången deraf inom Utskottet och Riks-Stånden är oviss och kan, huru den än blir, icke inverka på nuvarande, befullmäktigade Commissariers rätt. För öfrigt med den kännedom jag eger om göromålen i Banken, kan jag försäkra att, långt ifrån att någon eller några Commissarie-befattningar kunna indragas, behofvet snarare torde med tiden föranleda bildandet af en ny, med fästadt afseende på de mångfaldigt ökade göromålen inom Låne-Canzliet.

Prosten *Berlin*: Tvänne föregående Talare, Professor Selander och Doctor Wallin, hafva visat icke blott billigheten utan rättmätigheten af de anspråk på ersättning för förlorad inkomst, hvilka i detta Betänkande blifvit godkände till ett belopp af två tredjedelar. Att Doctor Sandberg och de fleste Ledamöterna af Bonde-Ståndet skulle emot en sådan åsigt reservera sig, det kunde man väl veta på förhand; men det synes, som skulle alla de öfrige Ledamöterna af Banco-Utskottet hafva varit ense om den åsigt, som i Betänkandet uttalas. Desto mera oväntadt har det varit, att en af Utskotts-Ledamöterna här skulle uppträda och yrka återremiss. Hans skäl dertill har blifvit uppgifvet vara, att fråga inom Utskottet blifvit väckt om indragning af 2:ne Commissarie-tjenster, och om denna indragning eller besparing först kunde låta sig göra, då menar han, att Banken möjligen kunde blifva i tillfälle att utbetala den nu föreslagna ersättningen till Banco-Commissarierna

för

för förlorade sportler. Det låter bra jemmerfullt, att Banken icke skulle mäktat utbetala en såsom billig erkänd ersättningssumma förr än den först gjort en ny indragning och sålunda beredt sig tillgång. Det är förvånande, att man kan vilja måla ställningen så bekymmerfull. Här har af en föregående Talare blifvit anfördt, att Banken genom småsedlarnes indragning besparat 8,000 R:dr på sedelskrifningen och 4,000 R:dr B:co på sedelkorsningen eller in summa 12,000 R:dr B:co. Detta är likväl icke på långt när allt; ty jag vill minnas från sista Riksdagen, att det då visades, att hela småsedel-fabricationen kostade Banken årligen öfver 40,000 R:dr B:co. När nu genom småsedlarnes indragning en så betydlig besparing vunnits, så vill man ändå träda fram och säga, att Banken icke kan komma ut med att åt vardera af 8 eller 10 Commissarier lemna en ersättning af 155 R:dr, innan Banken först gjort en ytterligare besparing genom indragning af 2:ne Commissarie-löner. Är då Svenska Banken så fattig, att den icke mäktar utbetala denna ringa ersättningssumma, innan den först från annat håll beredt sig utvägar dertill. Jag kan icke tro på sådana jemmervisor, och yrkar att Banken åläggas utbetala åt de lidande Tjenstemännen denna ersättning, då man icke kunnat bestrida billigheten och rättvisan af de väckta anspråken, som ändå af Utskottet blifvit nedprutade till två tredjedelar af beloppet. Kan sedermera den omnämnda indragningen af 2:ne Commissarietjenster ske, så blir det en sak för sig. Kan Utskottets pluralitet först blifva derom ense, att en sådan indragning är verkställbar och icke medför några olägenheter, och kan Utskottet sedermera bjuda så goda skäl för sig, att deras åsigt godkännes af Riks-Stånden, då kommer indragningen att gå för sig, och då gör Banken en ny besparing af 4000 R:dr B:co. Sådant blir ju mycket förträffligt; men att i afbidan på en sådan

besparing vilja vägra och uppskjuta att tillfredsställa billiga ersättningsanspråk åt träget tjenstgörande Tjenstemän, det kan jag icke annat än anse högst olämpligt, och därför yrkar jag att Betänkandet må vinna det Högvs. Ståndets bifall.

Efter härmed slutad öfverläggning och uppå gjord proposition, fann Ståndet för godt att berörde 1:sta punkt bifalla.

Hvad Utskottet i öfriga punkter af detta Utlåtande tillstyrkt och föreslagit, blef äfvenledes af Ståndet godkändt.

§. 12.

Föredrogs ånyo *Banco-Utskottets* Utlåtande N:o 22, öfver ett af Kyrkoherden G. Frendin gjordt accords-anbud.

Bifölls.

§. 13.

Föredrogs ånyo *Banco-Utskottets* Utlåtande N:o 23, i anledning af gjord ansökning om estergilt af öfverränta å ett af numera aflidne Landtbrukaren B. M. Otter i Banco-Discount-Verket upptaget lån.

Bifölls.

§. 14.

Domprosten *Ahlstrand*, som på begäran undfick ordet, anförde: Som nuvarande Riksdag, enligt Regerings-Formens 109 §. och Riksdags-Ordningens 80 §., med denna månad bör vara avslutad, och det beror på Kongl. Maj:ts Nådiga godtfinnande, att efter denna tid, förr eller sednare, Rikets Ständer hemförlofva; så får jag, på anmodan af Höglofl. Expeditions-Utskottet, vördsamt hemställa, om icke Högvs. Ståndet skulle finna nödigt, att jemte de öfrige respective Riks-Ständer, i öfverensstämmelse med Riksdags-Ordningens 2 §., bestämma den dag, då Rikets Ständer till nästa Riksdag böra sammanträda, på det Utskottet må komma i tillfälle att kunna uppgöra och aflemna

förslag till den Riksdags-kallelse och de föreskrifter i afseende på Riksdagsmanna-valen, hvilka i Riksdagsbeslutet skola intagas.

I sammanhang härmed får jag tillika värdsamt upplysa, att under öfverläggning i Utskottet den tanka var allmännast rådande, att man till dag för nästa Riksdags början borde föreslå den 16 October 1854. Man förbisåg härvid icke stadgaudet i Riksdags-Ordningen, att Rikets Ständer skola hvart tredje år sammankomma; men då icke uttryckligen bestämmes från hvilken tid det tredje året bör beräknas, och åsigterna i detta fall varit delade, så ansåg man rättast, att följa den åsigt, som af Grundlagsstiftarne sjelfve och sedermera ända till och med år 1835 varit tillämpad. Af de under denna tid utfärdade Riksdagsbeslut inhemtades, att året för en följande Riksdags början alltid bestämdes efter föregående Riksdags slut, och man trodde sig derföre böra göra det förslag jag nu haft äran framställa. Skulle detsamma antagas, så icke blott bereder man för blifvande Ombuden vid nästa Riksdag den fördelen, att under en blidare årstid, då ångbåtsfarten ännu icke upphört, kunna företaga resan till Hufvudstaden, utan äfven, hvad viktigare är, minskar det inom landsorterna ej sällan yttrade missnöje öfver de dryga kostnader, som de långvariga och nu senast hvartannat år återkomna Riksdagarne medföra.

Motionen lades på bordet.

§. 15.

Prosten *Cnattingius* anhöll att ifrån den 14 nästinstundande April erhålla 3:ne veckors ledighet från Riksdagsgöromålen, för att derunder företaga en resa till hemorten, der hans närvaro påkallades af förestående flyttning till annan lägenhet; och fann Högv. Ståndet godt att till denna anhållan sitt bifall lemna.

Ståndet åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 2 e. m.

Ut supra

In fidem

S. H. *Almqvist*.

